

Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974

Carl-Erik Sahlberg

Pingströrelsen, kyrkorna och samhället

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 5

Carl-Erik Sahlberg

Pingströrelsen, kyrkorna och samhället
– en studie kring tidningen Dagen 1964–1974

Första utgåvan av Carl-Erik Sahlbergs undersökning publicerades år 1996 i serien "Skrifter utgivna av Svenska Kyrkohistoriska Föreningen, Ny följd" (Uppsala universitet) och har nummer 50.

I föreliggande utgåva har fotnotstexterna placerats på samma sidor som fotnotsreferenserna, vilket har medfört att sidindelningen inte överensstämmer med originalets. Uppenbara fel vad gäller stavning och skrivtecken har rättats. Några kortare avsnitt som föll bort i samband med tryckningen av originalet har rekonstruerats. Längre citat har gjorts om till blockcitat, varvid citattecknen har tagits bort. Personregistrets sidhänvisningar har utgått eftersom sökning kan göras i den digitala utgåvan enligt nedan.

Undersökningen är en fortsättning av doktorsavhandlingen *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* som också har publicerats i föreliggande skriftserie som nummer 4.

Denna skrift har även publicerats som e-publikation på www.pingst.se.

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING instiftades år 2004 av pingstpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

© Carl-Erik Sahlberg, 2009

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, www.pingst.se

Omslag: Eric Ekman

Omslagsbild: Demonstration utanför Filadelfiakyrkan i Stockholm under början av 1970-talet.

Foto: Carl-Gustaf Edhardt

ISBN 978-91-977626-4-9

ISSN 2000-0006

Tryck: Stema Print AB, Forserum 2009

E-publikation: www.pingst.se

Innehållsförteckning

1 Forskningsuppgiften.....	8
2 Dagen och kyrkorna 1964–1968.....	14
2.1 Pingströrelsens förhållande till tidningen Dagen	14
2.2 Pingströrelsens rörelsekaraktär omdiskuterad	18
2.3 Dagen och frikyrkan	30
2.4 Dagen och Svenska kyrkan	37
2.5 Dagen och katolska kyrkan	42
2.6 Dagen och Kyrkornas Världsråd	44
2.7 Sammanfattning.....	48
3 Dagen och samhället 1964–1968	49
3.1 Det nya partiet bildas 1964.....	49
3.2 Skärpt kulturkonfrontation 1965–1966	74
3.3 De radikala ungdomsrevolterna år 1967–1968	85
4 Dagen och kyrkorna 1969–1974.....	101
4.1 Dagen och pingströrelsen	101
4.2 Pingströrelsens läge i nykarismatisk tid.....	105
4.3 Dagen och frikyrkan	113
4.4 Dagen och svenska kyrkan.....	117
4.5 Dagen och katolska kyrkan	126
4.6 Dagen och Kyrkornas Världsråd	130
5 Dagen och samhället 1973–1974	132
5.1 Den politiska radikalismens kulmen 1969–1970	132
5.2 Reaktion mot 1960-talets radikalism 1971–1974.....	152
5.3 Sammanfattning.....	191
6 Sammanfattning	193
7 Index.....	198
8 Källor och litteratur	201

Förord

När jag 1977 presenterade min doktorsavhandling Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963 måste av utrymmesskäl den undersökta perioden 1964–1974 utgå. Det materialet har sedan dess funnits i en pärm och enbart kompletterats med nya svenska arbeten i ämnet.

Under mina år som lärare i kyrko- och missionshistoria på Makumira Lutheran Theological College i Tanzania befruktades materialet med nya internationella forskningsresultat kring pingströrelsen.

Genom generöst stöd från stiftelserna C.E. Wikströms minne och Pro Fide et Christianismo förvandlas nu materialet från pärm till bok. Ett tack riktas också till professor Harry Lenhammar och forskningsdirektor Ove Gustafsson, som läst igenom materialet och därvid avgett värdefulla synpunkter.

För utskriften av materialet tackar jag Kristina Wrede och Solveig Holm varmt.

Lika varmt tillägnas boken min hustru Overa Rebecka, glädjen från Afrika i mitt liv.

S:ta Clara, Stockholm den 9 december 1995

Carl-Erik Sahlberg

1 Forskningsuppgiften

I min doktorsavhandling Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–63 (Sveg 1977) påvisade jag att den nya rörelsen i sitt inledningskede bar de flesta av sektens karakteristika. Till en början levde den inom Baptistsamfundet och Örebro Missionsförening (ÖM) och detta hade sin förklaring i ren självbevaringsdrift och brist på karismatiska ledare. Kring år 1915 ägde dock denna brytning rum.

År 1913 uteslöts en av de ledande församlingarna inom den nya rörelsen, filadelfiaförsamlingen i Stockholm, med sin unge ledare Lewi Pethrus (f. 1884) ur Baptistsamfundet. Anledningen sades formellt vara avvikande praxis i kommunionfrågan, men det var uppenbart att det i botten var den nya rörelsens verksamhetsformer och förkunnelse, vilka upplevdes som avvikande från samfundsmajoriteten, som hade stor del i uteslutningsbeslutet.

Kring år 1915 ägde så brytningen mellan Lewi Pethrus och ÖM:s ledare John Ongman rum. Pethrus hävdade Andens och församlingens frihet. Andedopets erfarenhet skulle vara församlingsgrundande och andedöpt var den, som talade i tungor (glossolali). Lokalförsamlingen skulle vidare enligt Pethrus vara helt autonom, medan Ongman dels pläderade för lojalitet med modersamfundet Baptistsamfundet, dels bestred, att andedopet alltid åtföljdes av glossolali.

Kring år 1920 hade den av Pethrus ledda nya rörelsen profilerat sig gentemot alla samfund. Den var apolitiskt och apokalyptiskt bestämd. Den slöt sig inom sig själv och sitt budskap. Den utgav sig närmast för att vara den enda förnyaren av urkristendomen i sin tid och detta självmedvetande kom till uttryck i den beteckning, som började användas från omkring 1920, nämligen pingströrelsen. (I fortsättningen p.)

Fram till år 1933 växte p. till över 42.000 medlemmar. Perioden 1920–33 innebar en konsolidering av den unga rörelsen. Den upprätthöll sin distans till samhället och de övriga kyrkorna.

Åren 1929–30 upplevde rörelsen sin första egenartskris. Den s.k. franklinstriden rörde bl.a. förhållandet ande-organisation. Den av Pethrus ledda falangen inom p. gick segrande ur striden. Till följd av

de angrepp, som förekom från utomståendes sida i franklinstriden bl.a. från den frikyrkliga dagstidningen Svenska Morgonbladet (SvM), förstärktes rörelsens exklusiva attityd.

Under 1930-talet blev p:s attityd mindre exklusiv och anledningen till det var att finna i decenniets internationella och nationella politiska utveckling. Det agrara svenska samhället avlöstes av ett industrisamhälle. De sociala, och inte de kristet-etiska frågorna, stod i den politiska debattens centrum. Det frisinnade partiet, inom vilket de frikyrkliga väljarna i första hand hade sitt politiska hemvist, sammanslogs år 1934 till det kulturpolitiskt mer liberala Folkpartiet. Denna sammantagna bild framskapade hos p. en minskad exklusiv attityd.

Synliga uttryck för denna ändrade attityd var Pethrus' och författaren Sven Lidmans nya politiska intresse, vilket blev synliggjort i att de båda lät sig inväljas som kommunalfullmäktigeledamöter för Bondeförbundet resp. Folkpartiet år 1934. Vidare var Pethrus fri att år 1937 ta kontakt med ÖM för att sondera terrängen för ett eventuellt samarbete i en tid, då ÖM brutit sig ur Baptistsamfundet.

Den sociala och ideologiska situationen vid det andra världskrigets utbrott befrämjade ytterligare utvecklingen mot större öppenhet inom p. Inför möjligheten av ett krig fördes Sveriges folk samman. Sveriges folk – ett kristet folk sadet det i förstamajdemonstrationerna 1940. Situationen för judarna och de lidande kristna i Tyskland och Ryssland ökade p:s samhällsansvar.

Från omkring 1942 noterade man även starka antikristna krafter i det svenska samhället. Dessa sammantagna faktorer låg bakom känslan av kristen plikt att rösta vid de allmänna valen, stödjade kristna kandidater och överhuvud arbeta för ett ökat kristet inslag i samhället. Som i växelverkan skapade samhällsansvaret ett ökat ekumeniskt medvetande. Tiden var ond och kristna krafter borde samarbeta. År 1944 hölls på Pethrus' initiativ en stor konferens med deltagande från samtliga döparsamfund. Det svenska ekumeniska landskapet hade nu vidgats därhän att samtliga baptistiska samfund kunde rymmas inom det.

Ett ytterligare utslag av ett ökat samhällsmedvetande inom p. var Pethrus' arbete på en kristen dagstidning. Detta arbete hade påbörjats på allvar i mitten av 1930-talet och målsättningen var att skapa en dagstidning med ett annat program än SvM, som ansågs alltför kulturöppet och liberalteologiskt präglad.

Den 1 nov. 1945 realiserades dessa planer, då tidningen Dagen utkom med sitt första nummer. Med Dagen kom samhällsproblematiken direkt in i de svenska pingstvänhemmen. En stor del av opinionen inom p. var troligen antagligen emot denna samhälls-tillvändhet men det är troligt, att Dagen mer än de flesta faktorer bidrog till p:s minskade exklusiva attityd och ökade samhällsintresse.

Tidningen kom från första början att få kämpa med ekonomiska svårigheter. Pingstvännen, dir. Karl G. Ottosson övertog efter endast någon månad det ekonomiska och tidvis även det redaktionella ansvaret för tidningen. För att få ökat ekonomiskt underlag för tidningen sökte man vinna läsare i första hand från ÖM. Enhetskonferensen 1946 mellan ÖM och p. får troligen sättas in i detta sammanhang. Tidningens ekonomiska problem bidrog således till att minska p:s exklusiva karaktär.

Politiskt avgränsade sig tidningen från ytterlighetspositioner. Formellt och ekonomiskt uttrycktes en partipolitiskt fri kurs, men det var tydligt, att tidningens linje under de första åren låg närmast Folkpartiet och dess frisinnade gren. Frisinnet, uppbyggt kring kulturpolitisk konservatism och social progressivitet, attraherade tidningen. Den regerande socialdemokratins upplevda negativa inställning till kristendomen och dess program om socialisering av näringslivet avskräckte tidningen. I dessa frågor fanns ingen motsättning till SvM och de äldre frikyrkosamfunden, men Dagen var till skillnad från dessa genom sin biblicistiska kristendomssyn inte på samma sätt ideologiskt och politiskt integrerad med Folkpartiet. Under efterkrigstiden upplevdes istället partiet kulturpolitiskt kluvet av Dagen. Så länge den frisinnade falangen kunde prägla partiets allmänna politik, var tidningens uppslutning given, men det behövdes endast, att någon händelse inträffade, som blottade de divergerande synsätten, så skulle Dagen distansera sig från Folkpartiet.

Lidmanstriden 1948 och slutligen och i synnerhet fremandebatten 1950 med anledning av den amerikanske helandeevangelisten William Freemans mötesserie i Filadelfiakyrkan i Stockholm blev de händelser, som för Dagen avslöjade hur starka de kulturradikala krafterna var inom Folkpartiet. I fremandebatten noterade tidningen, att frisinnade riksdagsmän uttryckte tveksamhet om mötena. 1950 tog Dagen som organ för den växande svenska p. bort sitt stöd från Folkpartiet.

Efter år 1950 blev det alltmer uppenbart, att tidningen inte hade någon politisk samhörighet med de äldre frikyrkosamfunden, vilka

till stor del var knutna till Folkpartiet. Till följd av det yttre motståndet samlade sig i början av 1950-talet istället p. kring sig själv och en nyprofilerad andedopsförkunnelse kring de synliga karismerna glossolali, profetia och helande. Efter de svåra inre brytningarnas år i samband med lidmanstriden genomgick p. nu en inre konsolidering.

År 1951 tillkom en ny religionsfrihetslag, varigenom den religiöst neutrala staten kan sägas vara preformerad. Under det fortsatta 1950-talet upplevde p. starka angrepp på kristendomen i bl.a. hedeniusdebatten, den uppmärksammade helanderaffären 1953 och i IBRA- och Kaggeholmsfallen 1954, då p. fick statens avslag på begäran om ekonomiska möjligheter för sin radio- respektive skolverksamhet. Genom att oroa sig över religionsfrihetens följder för kristendomens ställning i samhället avgränsade sig tidningen generellt sett från en frikyrklig linje i dissenterfrågan. Tidningen kom också att ta avstånd från det långtgående förslaget om en enad svensk frikyrka 1953. För Dagen var frikyrkorna och särskilt Svenska Missionsförbundet präglade alltför mycket av kulturöppenhet och liberalteologi.

Efter en tid av inåtvändhet 1948–1952/3 ökade p:s samhällsintresse på nytt. I sitt ökade samhällsansvar sökte sig Pethrus nu till företrädare för svenska kyrkan. Nu hade p:s karaktär av nytestamentlig väckelse inom ramen för ett kristet samhälle utvecklats till att slå vakt om svenska kyrkans karaktär av folkkyrka. År 1955 bildades organisationen Kristet Samhälls Ansvar (KSA) med biskop Sven Danell, Skara som ordförande och Pethrus som vice ordförande. KSA kan sägas vara en politisk-kristen proteströrelse mot det svenska samhällets sekularisering. Dess uppgift var att påverka de existerande politiska partierna till att placera så många kristna företrädare som möjligt på valbara platser. Pethrus själv fann vid 1950-talets mitt politisk värdegemenskap med det parti, som bäst kunde antas stödja arbetet för en kristen stat, nämligen Högern. Värnandet om familjen och hemmet var viktiga politiska mål för Högern. År 1956 övervägde Pethrus att kandidera för Högern till riksdagen och han ingick samma år i Högerns kulturråd.

Under de sista åren under 1950-talet blev dock Pethrus allt mer besviken på de politiska partierna och på KSA:s möjligheter att påverka dessa i kristen riktning. Senast i november 1958 avgick han ur Högerns kulturråd.

År 1961 hade Ottosson inte längre ekonomiska möjligheter att driva tidningen Dagen. Tre år tidigare hade Pethrus av åldersskäl lämnat

den organisatoriskt sett inflytelserika ställningen inom p. som förestandare för filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Därför fanns nu också anledning att för framtiden säkerställa sambandet mellan p. och tidningen. Detta skedde genom att den år 1961 övergick i de svenska pingstförsamlingarnas ägo.

Att p:s rörelsekaraktär kring 1960 hade förändrats markant framgick av ett flertal omständigheter. Vid denna tidpunkt växte Maranatarörelsen fram som en sektens protest, apolitiskt och apokalyptiskt bestämd, i motsatsförhållande till ett upplevt institutionaliserat och rutiniserat modersamfund.

En annan omständighet, som belyste p:s rörelsekaraktär, återfanns på det politiska området. Efter kommunalvalet 1962, som resulterade i en massiv socialdemokratisk seger, gav Pethrus för första gången offentligt uttryck åt möjligheten av att bilda ett särskilt kristet parti. Den år 1963 igångsatta namninsamlingen för kristendomsrådets bevarande på gymnasiet utgjorde för tidningen Dagen den tysta majoritetens protest mot en sekulariserad stats avsikter. Denna stora tysta majoritet ingav Pethrus förhoppningar om en stor uppslutning bakom ett kristet politiskt parti.

Sammanfattningsvis: I början av 1960-talet arbetade p. mer aktivt än många andra kristna grupper för ett stärkt kristet inflytande i det svenska samhället. Från att ha varit en apolitiskt och exklusivt bestämd rörelse hade p. utvecklats till att företräda det kristna samhället gentemot sekulariserade samhällskrafter. Det är svårt att finna något annat kristet trossamfund, där rörelsekaraktären så tydligt förändrats. Härvidlag spelade samhällsutvecklingen och den vinkling som denna samhällsutveckling fått i tidningen Dagen med sin dynamiske chefredaktör Lewi Pethrus en viktig roll.

I föreliggande studie kommer p:s utveckling under tioårsperioden 1964–74 att undersökas. Infallsvinkeln blir liksom i arbetet Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963 (Sveg 1977) kyrkohistorisk och religionssociologisk. 1963 uppvisade p. ett markerat samhällsintresse, som man inte haft i sitt inledningsskede, medan man däremot fortfarande höll fast vid det, som från början konstituerade p. nämligen Andens frihet (Andens dop åtföljt av glossolali) och församlingens frihet (lokalförsamlingens autonomi). Skedde här några förändringar?

Årtalet 1964 betecknar p:s största satsning på att bevara det kristna samhället, då partiet Kristen Demokratisk Samling (KDS) grundades

på Lewi Pethrus' initiativ. Årtalet 1974 utgör en naturlig avslutning för undersökningen, eftersom Pethrus det året gick ur tiden, 90 år gammal.

Redogörelsen kommer att indelas i två delar, 1964–1968 och 1969–1974. Denna indelning motiveras bl.a. av den karismatiska förnyelsens framväxt kring 1970, vilken dels revitaliserade p., dels medförde förändrade positioner gentemot svenska kyrkan och den katolska kyrkan.

2 Dagen och kyrkorna 1964–1968

2.1 Pingströrelsens förhållande till tidningen Dagen

I vilken utsträckning representerade tidningen Dagen de många oberoende pingstförsamlingarna? Går det överhuvudtaget att skriva en pingströrelsens historia utifrån tidningen Dagen? På dessa frågor måste naturligtvis svaras, att en studie av pingströrelsens utveckling i vårt land måste innefatta flera källor än enbart tidningen Dagen. En sådan övergripande materialsamling skulle dock för föreliggande studie te sig svårgörigt, bl.a. av det skälet, att det skulle vara svårt att få tillgång till de större församlingarnas församlings- och styrelseprotokoll för de senaste åren. I detta sammanhang undersöks därför tidningen Dagen och den första frågan vi går att besvara är den, om Dagen var representativ för pingströrelsen under 1960- och 70-talen.

En undersökning av **ägandeförhållandena** avslöjar då en central förankring i p. 1961 övertog ju de svenska pingstförsamlingarna konkursföretaget Dagen efter Karl G. Ottosson. Till synes endast ett fåtal församlingar ställde sig av olika skäl, bl.a. ekonomiska, utanför projektet. En redovisning från år 1971 visar, att tidningens 4.371 aktieägare till 58 % utgjordes av pingstförsamlingar och till resterande 42 % av enskilda personer, som till övervägande del var medlemmar i pingstförsamlingar.¹ Man har från företagsledningens håll beräknat, att ca 85 % av aktiestocken under 1960- och 70-talen ägdes av pingstförsamlingar eller enskilda pingstvännen.²

Denna starka förankring inom p. kan belysas utifrån den största pingstförsamlingen, Filadelfia i Stockholm, som ekonomiskt slöt upp mycket starkt bakom dagstidningen. Församlingens samlade aktiekapital uppgick t.ex. år 1966 till 427.800 kr.³ Året därpå efterskänkte församlingen i praktiken en summa på ungefär 100.000 kr till Dagen/IBRA.⁴ Vidare kan nämnas, att församlingen varje år gävo-

---

¹ Intervju med kamrer Sivert Sjöö 5.12.1974.

² Dagen 25 år 1970, s. 11 ff, intervju Olof Djurfeldt 21.11.1974.

³ Styrelseprotokoll 6.9.1966 § 685, Fs.

⁴ Protokoll från extra administrationsmötet 7.3.1967 § 680, Fs.

prenumererade på tidningen till ett belopp av ca 15.000 kr⁵, att offer för tidningen togs upp i gudstjänsterna⁶ och att församlingens pastorer kortare tider var tjänstlediga från församlingsarbetet för att vara engagerade i kampanjer för tidningen.⁷ Det var därför inte förvånansvärt, att man från tidningsledningens sida år 1965 kunde tacka filadelfiaförsamlingen för den storartade hjälp, som tidningen fått.⁸

Dagen behövde verkligen pingstförsamlingarnas starka ekonomiska uppslutning efter Ottossons avgång 1961. Tidningens driftsunderskott var under hela 1960-talet betydande. Driftsunderskottet för år 1965 var t.ex. hela 888.000 kr.⁹ Upplageutvecklingen var också oroande och från 1964 till 1968 sjönk tidningens upplaga med 3.200 ex. till 22.700 ex.¹⁰ 1960-talets Dagen seglade i motvind och den behövde allt ekonomiskt stöd. P:s folk gjorde också sitt yttersta för att rädda tidningen. Detta skedde bl.a. genom en gåvobrevsinsamling åren 1964–1965, en aktion som inbringade ca 6 milj. kronor.¹¹ Det årliga underskottet täcktes vidare genom upprop i Dagen och på p:s veckor – Nyhems-, Lapplands- och predikantveckan.

Det var inte endast Dagen som seglade i motvind under 1960-talet. Även p. befann sig i en tid av stagnation och inre kriser. Under mitten av 1960-talet skakades p. bl.a. av en förskingringsaffär inom Allmänna Spar- och Kreditkassan¹² och vid ett flertal tillfällen förekom uppgifter om starka meningsmotsättningar mellan filadelfiaförsamlingens före-

---

⁵ Se t.ex. styrelseprotokoll 11.2.1964 § 33 (10.000:–). 26.1.1965 § 197 (10.000:–), 7.3.1967 § 681 (11.100:–) och 8.12.1967 § 784 (10.000:–).

⁶ Se t.ex. 6.4.1966, I, LP: Sedan gammalt har det varit regel, att pingstförsamlingar under påskhelgen har haft en offerdag för Dagen.

⁷ Se t.ex. styrelseprotokoll 28.5.1964 § 106 (Bo Hörnberg och Göran Stenlund) och 26.1.1965 § 195 (Martin Tornell). Enligt styrelseprotokoll 22.3.1968 § 825 användes församlingens adressregister av tidningen Dagen. Församlingsmedlemmen Adrian Holmberg hörde till dem, som starkt ifrågasatte församlingens ekonomiska stöd till bl.a. Dagen, Holmberg 1966, s. 218.

⁸ Styrelseprotokoll 26.1.1965 § 180, Fs.

⁹ Enligt bokslut var driftsunderskottet 1965 888.000:–, 1966 360.000:– och 1967 450.000:–, Patent- och Registreringsverket, Stockholm.

¹⁰ TS-boken.

¹¹ GT 13.7.1965.

¹² Se t.ex. AB 4.9.1965, 12.9.1965, Expressen 26.9.1965, DN 27.4.1966.

ståndare Willis Säwe och Lewi Pethrus.¹³ Att tidningen Dagen mot denna bakgrund ändå lyckades överleva får inte till oväsentlig del tillskrivas de nya krafter, som tillträdde i tidningens ledning åren 1964–1965.

Tidningens verkställande direktör efter Karl G. Ottosson blev Sven Lindahl. Denne var dock vid flera tillfällen sjukskriven, bl.a. till följd av det hårda arbetet att få Dagen på fötter igen. Våren 1964 övertog dir. Sverre Larsson, Marstrand det ekonomiska ansvaret för tidningen och en stegvis ekonomisk sanering vidtog. Larsson tog bl.a. initiativ till den förut nämnda gåvobrevsaktionen, som visade sig ge ett mycket positivt resultat. Larsson var liksom företrädaren Sven Lindahl pingstvän.

Under 1960-talet började den åldrande Lewi Pethrus att se sig om efter en lämplig efterträdare på chefredaktörsposten. Han fastnade för pingstvännen och missionären, teol. lic. Olof Djurfeldt (f. 1931), som 1965 tillträdde tjänsten som t.f. chefredaktör.¹⁴ Med åren var det naturligt, att Djurfeldt fick allt större befogenheter och han fungerade i praktiken som chefredaktör de sista åren Lewi Pethrus levde. Vad beträffar **tidningsledningen** kan vi alltså konstatera en fortsatt total dominans för p.

En undersökning av **tidningens spridningsstruktur** visar samma bild av stark förankring inom p. Tidningen hade största täckningen där p. var stark. 1964 hade tidningen 4 % täckning i Tranås och Hjo, 3 % i Vetlanda, Jönköping och Värnamo och 2 % i Borgholm, Oskarshamn, Eksjö, Alingsås, Ulricehamn, Falköping, Lidköping, Skövde, Motala, Katrineholm, Hedemora, Avesta, Härnösand, Örnsköldsvik och Umeå.¹⁵

En undersökning av **kulturartikelförfattarnas samfundstillhörighet** verifierar likaså Dagens centrala förankring inom p.

---

¹³ Anno 1966, s. 10. Se vidare KvP 15.2.1966, AB 18.2.1966, Expressen 19.2.1966, AB 19.2.1966, GT 23.2.1966, DN 26.2.1966, DN 8.3.1966, AB 8.3.1966, DN 22.3.1966 och SvD 22.3.1966.

¹⁴ Dagen 2.3.1965.

¹⁵ TS-Boken 1964.

Kulturartikelförfattarnas kända konfessionstillhörighet

	1964	1966	1968
Pingstpred.	64	80	127
SMF	12	5	9
SBS	4	11	18
MK	-	-	-
ÖM	36	35	23
HF	1	-	-
EFS	8	9	7
Präster	29	8	10

Några alltför säkra slutsatser kan inte dras utifrån denna tabell. Enskilda flitiga författare som Jean Malm och Ivar Säaw, båda tillhörande ÖM, kan förrycka delar av bilden. Vad som däremot klart framgår är den helt tydliga dominansen för pingstpredikanterna och denna dominans ökade hela tiden 1964–1968. Kultursidan skulle således kunna sägas vara det forum, där övervägande pingstpredikanter skrev för övervägande pingstvännen.

En undersökning av ägandeförhållandena, sammansättning av tidningsledning, tidningens spridningsstruktur och konfessionstillhörighet hos kulturartikelförfattarna ger en entydig bild: 1960-talets Dagen var starkt förankrad inom p. Aldrig tidigare i tidningens historia hade denna förankring varit tydligare. Resultatet av Karl G. Ottossons konkurs 1961 blev alltså, att tidningen klarare än förut blev den svenska p:s dagstidning

2.2 Pingströrelsens rörelsekaraktär omdiskuterad

Perioden 1964–1968 kom att präglas av mycket starka brytningar inom p., som till väsentlig del rörde rörelsekaraktären. Dessa brytningar mellan ett exklusivt och ett mer öppet sätt att närma sig omvärlden hade kunnat skönjas i förbådanandet av lidmanstriden på 1940-talet och även mot slutet av 1950-talet. 1960-talets interna diskussioner kom att gälla frågor om den lokala församlingens frihet, predikantutbildningen, synen på film, teater m.m., dvs. frågor, som direkt var knutna till frågan om vilken rörelsekaraktär p. skulle ha.

Generellt sett kan den unga p. sägas ha markerats av två stora grundpelare, Andens frihet och församlingens frihet. Inom begreppet Andens frihet rymdes uppfattningen, att **andedopet** gällde i modern tid på samma sätt som i urkyrklig tid och att detta andedop som regel följdes av glossolali (tungotal) som tecken. Den andedöpte talade i tungor och det skilde pingstvännen från andra kristna. Från 1960-talets diskussion finns i den här frågan få belägg. Samfundsorganet Evangelii Härold (EH) stod fast vid p:s ursprungliga syn, att den andedöpte talade i tungor.¹ Tidningen Dagen, som inte hade till uppgift att torgföra interna diskussioner, gav inga egentliga bidrag till den diskussionen.² Beträffande denna fråga torde det dock vara riktigast att före 1970 bestämma p:s position såsom densamma som tidigare.

Däremot visade diskussionerna kring **den lokala församlingens frihet** under 1960-talet stora meningsmotsättningar. Vissa, och till synes starka, krafter ville här förändra p:s tidigare karaktär. År 1964 skapades Pingstmissionens U-landshjälp med syfte att tjäna som kanal och fördelare av det statliga biståndet till missionsarbetet. Missions-situationen kom också att diskuteras ingående på en missionskonferens i oktober 1965. Då förelåg ett förslag om inrättandet av en kommitté för den svenska pingstmissionen och denna kommitté skulle ha en samordnande men inte styrande uppgift. Ett flertal pastorer talade till förmån för dess inrättande, bl.a. Petrus Hammarberg, Åke Boberg, Herlog Gideonsson, Willis Säwe och Edvin Näslund. Lewi Pethrus var, troligen p.g.a. sjukdom, frånvarande.³ Vid predikantveckan sam-

---

¹ Se t.ex. EH 12.5.1966. Se även Ordet och Tron 3/68.

² Se t.ex. 27.5.1966, där pastor Eric E. Johansson betecknade beklädandet med kraft som andedopets viktigaste tecken. Harald Gustafsson, Göteborg tycks inte ha haft uppfattningen, att tungotalet var det exklusiva tecknet på andedop, Gustafsson 1983, s. 185.

³ Dagen 9.10.1965.

ma höst informerade Hammarberg om den planerade kommittén, som sades vara tänkt som ett komplement och inte som ett alternativ till de lokala församlingarnas mission.⁴ Det var således samma problematik, som var så aktuell före franklinstriden hösten 1929.

Hammarbergs information belyste indirekt, att det fanns krafter inom p., som i 15-mannakommittén såg ett embryo till ett missions- och samfundsråd, som hotade den lokala församlingens frihet. Pethrus ville dock till att börja med lugna dessa oroliga röster och skrev i en ledare i maj 1966: Vad vi hävdade inom pingstväckelsen från början här i landet, är att vi inte vill ha någon organisation över församlingarna. Den tillfälliga 15-mannakommittén sades ligga inte på något sätt i strid med den fria församlingen.⁵

Pethrus kom dock efter hand att inta en helt negativ attityd till 15-mannakommittén just utifrån aspekten, att den hotade den lokala församlingens frihet genom att tendera inte bli tillfällig utan permanent och då få karaktär av någon form av rådgivande missionskommitté. Pethrus använde sitt organ Dagen för att ge uttryck för sin oro och några veckor innan predikantveckan 1966 tog han till orda och förklarade, att 15-mannakommittén sades vara ett tecken på en institutionalisering: Men faran för en ny trälldom lever kvar i varje folkrörelse, som uppstår. Sedan den vuxit till och blivit en makt visar den sig ha samma anlag till slentrian, vanemässighet och institutionalism, som de gamla sammanhang från vilka den en gång brutit sig lös, fastslog Pethrus och fortsatte:

De försök, som nu görs, att tillsätta ett permanent missionsråd för de svenska pingstförsamlingarnas yttre mission om vilken 15-mannakommittén utsänt en skrivelse till församlingarna är helt säkert ett steg på väg tillbaka till samfundsväsendet... Det tyngsta skälet mot missionsrådets tillkomst är som sagt detta att vi inte behöver det. Låt de infödda församlingarna ta hand om ledningen av missionen som vi och de beslutat om. Ett missionsråd är då överflödigt.⁶

---

⁴ EH 23.12.1965. På predikantveckan 1964 föreslogs bildandet av ett predikantråd, vilket skulle handlägga fördelning av lediga tjänster.

⁵ 13.5.1966, I, LP.

⁶ 19.11.1966, I, LP. Se vidare 30.11.1966, I, LP. Tendenser till en organisering av den internationella p. spårades under 1960-talet. År 1966 rekommenderade t.ex. en pingstkongress i Rom med deltagande från olika pingstriktningar i Europa (utom Norden) en europeisk sammanslutning, kallad International Fellowship of Assemblies of God.

Belysande för 1960-talets diskussioner inom p. var, att Pethrus vid predikantveckan 1966 fick möta öppen kritik för att ha använt sig av tidningen Dagen för att föregripa debatten om 15-mannakommittén. Föreståndare för de större pingstförsamlingarna såsom Edvin Näslund, Malmö, Harald Gustafsson, Göteborg och Willis Säwe, Stockholm fastslog samtliga, att behovet av ett rådgivande organ är stort. Näslund menade för sin del, att Pethrus gjort ett övertramp genom sitt inlägg i Dagen före debatten och framhöll, att det rådgivande organ på sju personer, som 15-mannakommittén föreslagit, inte var planerat att bli någon form av samfundsstyrelse. Gustafsson fastlog fastmer, att vi har andra saker, som kan utvecklas farligare och åsyftade möjligen affärsföretagen inom p., möjligen KDS. Pethrus framhöll dock i debatten, att det hade enbart varit nyttigt, att det förekommit debatt i Dagen före predikantveckans diskussioner. Han sade sig frukta, att en rådgivande kommitté skulle kunna utvecklas till något slag av samfundsstyrelse. I denna sin uppfattning understöddes han bl.a. av Olof Djurfeldt. Predikantveckan gick också på Pethrus' linje. Något sådant rådgivande organ tillsattes inte.⁷

Pethrus skrev några dagar efter beslutet i Dagen: Hur stort steg på vägen mot en samfundsorganisation en sådan kommitté som den föreslagna kunnat vara, är naturligtvis en bedömningsfråga, men var och en som älskar den fria väckelseformen och som känner något av historien om väckelserörelsers övergång till kyrkosamfund borde rygga tillbaka för den minsta tendens i denna riktning.⁸ Edvin Näslund gavs möjlighet till replik i Dagen⁹ men Pethrus fick det avslutande ordet i debatten: När pastor Edvin Näslund i en artikel i denna tidning söker reducera förslaget till en obetydlighet har man svårt att förstå anledningen därtill. Pethrus erinrade i ledaren om året 1924, då

---

⁷ EH 23.12.1966. Se även SvD 6.12.1966.

⁸ 10.12.1966, I, LP.

⁹ 14.1.1966. Se även 26.2.1967. Enligt brev till författaren 14.11.1979 menar Näslund, att en anledning till att han och Harald Gustafsson fick denna framträdande plats i debatten berodde på, att det endast var de båda, som stod för det ursprungliga förslaget. Näslund såg det som en principalsak att stå för det, som kommittén hade föreslagit. Kommitténs ordförande Herbert Grenhed framförde ett eget förslag och inte det som man enat sig omkring. Näslund menar vidare, att pingströrelsens U-landshjälp i någon mån blev det som 15-mannakommittén föreslagit ett rådgivande forum för pingstväckelsens yttre mission i frågor av den storleksordningen att en enskild församling ej hade möjlighet att överblicka den eller att ta det ekonomiska ansvaret för projekten.

Svenska Fria Missionen under A.P. Franklins ledning bildades. Denna organisation sades skapa en dualism och en rämna inom svensk p. Spåren förskräcker menade Pethrus och ville därmed med sin varning markera lokalförsamlingens frihet.¹⁰

Att Pethrus genom sina ledare i Dagen skapade opinion för sin uppfattning i en fråga, där meningarna gick starkt isär, är uppenbart. Resultatet blev, att p:s ursprungliga linje bibehölls. Att Pethrus måste använda sig av Dagen för att nå sitt mål visar på en ny situation inom p., där Pethrus' karismatiska auktoritet inte längre var lika självklar som tidigare. Ett flertal pingstpredikanter kunde nu också öppet ställa Pethrus' agerande under debatt.¹¹ Diskussionen kring 15-mannakommittén upplyste om, att det fanns starka ledande krafter inom p., som ville överge p:s ursprungliga linje i frågor, som gränsade till lokalförsamlingens ställning och frihet.

Även i andra frågor, som rörde rörelsekaraktären, förekom diskussioner inom p. En sådan fråga var **predikantutbildningen**. Religions-sociologisk forskning har som bekant vid bestämningen av skillnaden mellan sekt och institution ofta betonat, att institutionen har ett avlönat prästerskap, medan sektens eller rörelsens förkunnelse sker via utbildade predikanter. Så var förhållandet även inom svensk p., som bl.a. under franklinstriden 1929–1930 deciderat värjde sig mot tanken på predikantskolor. Utbildningen kunde ta bort förkunnarens andeburenhet och smörjelse.

På 1960-talet gavs inom p. då och då röst åt kravet på ökad utbildning. Orsakerna till det upplevda ökade behovet var förmodligen de allmänt ökade kraven på utbildning i det svenska samhället. Predikanten kände, att hans åhörare hade mer kunskap än han själv om olika sektorer i samhället. Den svenske pingstpredikanten kunde även snegla mot USA, där det inom amerikansk p. fanns ett flertal bibelskolor och bibelinstitut.

Redan våren 1963 hade Pethrus i Dagen varnat för startandet av svenska predikantskolor:

Våra skäl för att en predikantskola inte skulle gagna pingstväckelsen ligger på ett helt annat plan. Frågan gäller i stället huruvida pingstväckelsen skall inrikta sig på att bli en kyrkoinstitution eller om den skall förbli en väck-

---

¹⁰ 16.2.1966.

¹¹ Både pastor Samuel Edestav, Borås (EH 22.12.1966) och pastor Abner Dahl, Malmö (SvD 26.2.1967) uttryckte kritiska synpunkter gentemot Dagens och LP:s sätt att genom sina ledarartiklar innan predikantveckan närmast torpedera förslaget.

else... Om pingstväckelsen skall bli en kyrka bland andra kyrkor, så måste den naturligtvis ha sin egen prästutbildning, men vi har alltid hävdad även sedan pingstförsamlingarna kommit till och sedan särskilda verksamhetsorgan utbildats genom pingstväckelsens verksamhet, att dessa är verktyg i Guds hand, alltså en verksamhet i urkristen stil.¹²

I augusti samma år skrev han, att för en väckelses bevarande i en levande och sund form behövdes ett avståndstagande från både den svärmiska och intellektualistiska faran. Den svärmiska faran låg i en upplevelsekristendom av Maranatarörelsens typ, medan den intellektualistiska faran representerades av dem, som höjde röster för en predikantutbildning.¹³

Debatten om predikantutbildningen blossade upp på allvar vårvintern 1967 genom en artikelserie i Svenska Dagbladet. Artiklarna, som behandlade svensk p., gav även utrymme för röster, som önskade mer undervisning för predikanterna. Intervjuade pingstungdomar gav uttryck för samma behov¹⁴ och pastor Carlo Johansson, Lund sade sig också vara positivt inställd till tanken på ett bibelinstitut för de blivande predikanterna.¹⁵ Pastor Edvin Näslund, Malmö förespråkade en treårig predikantutbildning.¹⁶

Petrus värjde sig på ledarplats i Dagen mot dessa tankar och menade bl.a., att en utbildad predikantkår lätt skulle kunna dela upp pingstförsamlingarna i ett lärostand och ett åhörarstand:

En märklig faktor inom den svenska pingstväckelsen har varit, att ledarna, församlingsföreståndarna, predikanterna har varit ringa män ur folket, såsom apostlarna var. Det har inte funnits någon skillnad på rang och värdighet mellan dem och medlemmarna. Detta har betytt mycket för sammanhållningen.¹⁷

---

¹² 4.5.1963. Se även 2.5.1963, I, LP. I Dagen uttryckte ett antal pastorer en negativ attityd till predikantskolor (se t.ex. 25.5.1963 och SvD 9.4.1963), medan andra anförde argument för en tvåårig bibelskola med motiveringen att predikanten skulle bli mer skickad.

¹³ 5.8.1963, I, LP.

¹⁴ SvD 13.5.1967.

¹⁵ SvD 13.3.1967.

¹⁶ SvD 26.2.1967. Se vidare Dagen 13.1.1968, 21.3.1968, 22.3.1968 och 3.5.1968. Pastor Willis Säwe uttryckte år 1966 en tvekande inställning och fann skäl både för och emot predikantskolor.

¹⁷ 12.4.1967, I, LP. Se även 8.3.1967.

Diskussionerna i denna fråga visade således starka krafter, vilka verkade i en riktning, som förut varit rörelsen främmande, dels Lewi Pethrus' linje, som segrade mycket tack vare att han hade opinionsorganet Dagen i sin hand. Exakt samma bild visade diskussionerna i en annan fråga, nämligen pingstvännens attityd till **teater och film**.

Bakgrunden till den debatten var här TV:ns framväxt från mitten av 1950-talet. Från början av 1960-talet kunde hela Sverige se TV. Någon egentlig propaganda mot att äga TV tycks inte ha förekommit inom p. och i mitten av 1960-talet kunde man realistiskt räkna med, att en majoritet av de svenska pingsthemmen ägde TV.

Kompositören och körledaren Göte Strandsjö, Malmö hade en kväll tillsammans med familjen sett på en TV-teater, som han funnit vara intressant och berikande. I ett församlingsblad utvecklade han denna syn och hävdade bl.a., att åtminstone inte allt TV-tittande, var syndigt. Artikeln publicerades i Dagen¹⁸ och Strandsjö fick medhåll från pingstvännar, vilka medgav en förändrad syn inom p.¹⁹ I Svenska Dagbladets artikelserie från samma tid, våren 1967, hade en pingstvän sagt sig ha sett den omdiskuterade filmen 491, som sades ha något viktigt att säga folk.²⁰

Pethrus däremot använde sig av Dagens ledarspalt för att gå till hårt angrepp mot dessa tankegångar och det var naturligt, att han riktade huvudangreppet mot Strandsjö.²¹ Han fann t.o.m. frågans vikt så betydande, att han samma år, 1967, utgav en bok med rubriken Nöjesliv eller frälsningsfröjd, där han bemötte Strandsjös uppfattning. Pethrus skrev bl.a.:

Vad skada har pingstväckelsen i Sverige tagit av sin restriktiva hållning i detta avseende? Den har inte tagit någon skada alls. Med denna sin klandrade ståndpunkt har den däremot haft framgång i sin verksamhet och växt förbi alla de andra fria andliga rörelserna här i landet så att den nu är, även numerärt, störst av dem alla... Teatern har aldrig gjort den kristna verksamheten någon nytta. Det är skäl nog och ett bibliskt skäl för pingstvännernas avståndstagande därifrån... Teatern i TV bör inte vara något

---

¹⁸ 23.5.1967.

¹⁹ Se t.ex. 27.5.1967 och 3.6.1967. Strandsjö stöddes även av pastor Stanley Sjöberg, Stockholm (SvD 14.6.1967).

²⁰ SvD 2.3.1967.

²¹ Se t.ex. 11.5.1967, I, LP och 20.5.1967, I, LP.

svepskäl för den som vill gå på teatern. Ej heller får TV bli någon bakdörr genom vilken man introducerar teatern bland pingstvännerna.²²

I samtliga ovan analyserade frågor – 15- mannakommittén, predikantutbildningen och attityden till film, teater och TV – representerade Lewi Pethrus, till skillnad från diskussionerna inom p. på 1940-talet, ett ställningstagande som höll fast vid p:s ursprungliga linje.

Det nya i 1960-talets debattsituation inom p. var att Pethrus gavs öppen kritik och att de, som kritiserat honom, kunde fortsätta att behålla sina positioner inom rörelsen. Edvin Näslund kan sägas uttrycka den nya situationen på följande sätt: ”Det har skett en markant förskjutning i pingstväckelsen. Lewi Pethrus har styrt opinionen i Dagen och i tal på Nyhemsveckan, men den tiden är förbi”.²³ Kritiken kunde också öppet riktas mot Dagen. En ung akademiker och pingstvän, Tryggve Nilsson, Helsingborg, anklagade Dagen för åsiktsensur och skrev: ”Lika omöjligt som det i början av femtiotalet var att kritisera Stalin i Pravda, lika omöjligt är det att föra en kritisk debatt om de ståndpunkter, som Lewi Pethrus och hans falang intar”.²⁴

Vidare kunde många av de institutioner, som Pethrus varit initiativtagare till, öppet ifrågasättas. Pastor Holger Sjögreen, Finspång fastslog i Svenska Dagbladets artikelserie, att pingstväckelsen har ju nästan blivit ett aktiebolag²⁵ och belysande för Evangelii Härolds distans till Pethrus var att samme Sjögreen i det organet fick lov att 1967 skriva med anledning av nyhemsveckan:

Men när uppbyggelsekonferenser helt domineras av propagandatal och vädjanden om ekonomiska insatser för de företagen, då blir man betänksam. Mången har nog med sorg i hjärtat känt att själva fromhetslivet tagit skada.²⁶

Att Lewi Pethrus' karismatiska ledarskap ifrågasattes i mitten av 1960-talet, till synes starkare än tidigare, kan ha haft att göra med hans ålder. Hans rationellt-pragmatiska auktoritet vek med åldern. Under 1960-talets allmänna ungdomsrevolt, som även berörde p., passade

---

²² Pethrus 1967, s. 11 ff.

²³ SvD 26.2.1967. Pastor Stanley Sjöberg, Stockholm kunde också öppet kritisera LP enligt brev från LP till Sjöberg 13.5.1967, LP.

²⁴ SvD 13.3.1968. Se även SvD 2.3.1967: Lewi Pethrus representerar en upplyst diktatur, som är att föredra framför anarki.

²⁵ SvD 13.3.1967.

²⁶ EH 29.6.1967.

inte Pethrus andliga och karismatiska kvalifikationer.²⁷ Under det mer konservativa och karismatiska 1970-talet passade han bättre. I en konkret fråga som t.ex. vietnamfrågan (kap. 5) stod Pethrus för en konservativ politisk uppfattning, som irriterade en del av den yngre pingstgenerationen.

De ungdomar, som intervjuades i SvD:s artikelserie våren 1967 var möjligen i sin radikalitet inte representativa för den stora massan av pingstungdomar. Enbart det förhållandet, att de intervjuade kunde ge uttryck för sådana tankar var dock något nytt inom p.

Otvivelaktigt kunde tecken till en klyfta mellan den äldre och en yngre pingstgeneration skönjas. Den nya generationen var akademiskt utbildad och mer politiskt medveten än tidigare. Den riktade öppet sin kritik mot p:s struktur och innehåll, mot Dagen och dess chef-redaktör, vilka representerade den äldre generationens syn på p. Pethrus menade, att det var akademikerungdomen, som stod bakom angreppen på hans person:

Vi vill på intet sätt generalisera då vi talar om universitetsungdom. Den stora delen av de ungdomar som studerar vid våra universitet och är medlemmar av pingstförsamlingar är utan tvivel gudfruktiga, kloka och ödmjuka. Men faran är att den högröstade, självmedvetna delen undergräver förtroendet för hela den akademiska ungdomsskaran. Den levande kristendomen har aldrig gjort sig beroende av mänsklig lärdom. Vad kristendomen fått från det hållet är framför allt otro och bibelkritik. När det akademiska högmodet nått sin kulmen sätter det sig till domare inte endast över andra kristna. Då sätter man sig även över Gud och Hans ord. Det är denna akademiska förgiftning, som åstadkommit så mycken andlig skada inom frikyrkosamfundet i Sverige. Om inte pingstväckelsens folk i Sverige är på sin vakt, får de helt säkert samma nedslående erfarenheter.²⁸

---

²⁷ Den svenske religionssociologen Berndt Gustafsson utgick från den tyske religionssociologen Max Webers begrepp karismatiskt ledarskap till skillnad från ett ledarskap, som har sin grund i val, ordination och ämbete. Det karismatiska ledarskapet däremot har sin grund främst i personliga kvalifikationer. Enligt Gustafsson var Lewi Pethrus' auktoritet i p. en ovanlig blandning av en rationellt-pragmatisk auktoritet, där denna vilade på överblick och sakkunskap samt en karismatisk auktoritet, p.g.a. andlig erfarenhet och personliga andliga kvalifikationer, Gustafsson 1972, s. 39.

²⁸ 27.2.1968,1, LP. Konsekvent undviks i detta arbete beteckningen sekt, även om den har använts och fortfarande används i den religionssociologiska forskningen. Ordet sekt har emellertid i dagens läge blivit så förknippat med manipulativa rörelser, att det nästan inte kan användas på det sätt som t.ex. Bryan Wilson m.fl. använt det i sina nu rätt vedertagna sekttypologier. Det är heller inte helt lätt att direkt överta

Att det skulle finnas en generationsklyfta inom p. dementerades av Pethrus i en ledare från 1969: ”Vi har aldrig haft någon dragkamp mellan gamla och unga inom pingströrelsen. Detsamma synes oss förhållandet vara alltfört”.²⁹ Dagens argumentering var likadan i en kommentar till artiklarna i SvD våren 1967:

Ingen bör emellertid tro, att de yngre pingstvännerna som helhet skulle vara färdiga att kasta arvet från föregångarna över bord. Vare sig det är Lewi Pethrus eller andra har de brukat hänvisa från sig själva till Skriften, och det är av djup övertygelse som väckelsens folk som helhet slutit upp kring de uppdragna riktlinjerna.³⁰

Situationen för Lewi Pethrus var förvisso inte avundsvärd i mitten av 1960-talet. Ovan har relaterats något av den öppna kritik, som han mötte från inflytelserika pastorskollegor inom den egna rörelsen. Vidare har antytts den personliga motsättningen mellan honom och Willis Säwe, accentuerad våren 1966 samt förskingningsaffären inom Allmänna Spar- och Kreditkassan samma år.

År 1966 utkom dessutom flera böcker med en ytterst stark kritik av Pethrus' person och där samtliga författare hade samarbetat mycket nära med honom. Här kan nämnas Adrian Holmbergs ”Utstött”, förre ledamoten i Dagens styrelse, dir. Eric Carléns skrift ”Gud behöver inga kryckor”, där kommersialiseringen av p. påtalades, förra Dagenjournalisterna Bobby Andströms bok ”Lewi Pethrus” och Roland Möllerfors' ”Bröder och systrar”, där Lewi Pethrus anklagades för att bl.a. vara diktatorisk.

Det är möjligt, att kritiken mot Lewi Pethrus' person bidrog till att han vid mitten och i slutet av 1960-talet startade ett antal nya organ, vilka i praktiken måste ha upplevts som konkurrentorgan till redan etablerade organ inom p. År 1966 tillkom t.ex. bokförlaget Lewi Pethrus' Förlag med utgivningen av hans böcker Under den Högstes

---

beteckningar från religionssociologisk forskning. Ernst Troeltsch's epokskapande arbete *Soziallehren der Christlichen Kirchen und Gruppen* (1912) utgår t.ex. från det utgående 1800-talets kyrkoliv i Europa och Nordamerika. Forskare som Yinger, Weber m.fl. hämtar sina illustrationsmaterial från Nordamerikas kyrkoliv med dess uppsjö av mer eller mindre seriösa religiösa rörelser och det känns inte helt naturligt att överföra dem till svenska förhållanden. Exempel på olika sekter hämtas också nästan alltid från USA (hutteriter är en introvert sekt, Christian Science är en manipulativ sekt, Oneidasamfundet är en utopisk sekt o.s.v.) I denna studie har mestadels använts den mer neutrala beteckningen rörelse.

²⁹ 22.8.1969 ,1, LP.

³⁰ 28.2.1967,1, ej LP.

beskärn och Ny Mark. Förlagets tillkomst motiverades av att de politiska åsikter, som Pethrus gav uttryck åt i Ny Mark, skulle göra det olämpligt att utge böckerna på Förlaget Filadelfia.³¹ Denna politiska motivering torde dock vara omöjlig att använda vid skapandet av månadstidskriften Något för alla i sept. 1968³² eller skivbolaget Hoppets Röst, som tillkom samma år.³³

Pethrus kom även att bygga ut en mycket livlig verksamhet kring Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet (LP-stiftelsen). Varje söndagseftermiddag hölls gudstjänster på f.d. nöjespalatset Nalen i Stockholm och stiftelsens månadstidning Strandgården utkom ibland i upplagor på 100.000 ex.³⁴ Man kan kanske säga, att pingstpionjären Lewi Pethrus egentligen inte slutade som en typisk pingstpastor. Efter avgången som föreståndare år 1958 kände han sig friare att gå sin egen väg. Under 1960-talet blev hans karismatiska auktoritet inom rörelsen mindre framträdande. Han mötte öppen kritik från egna led och då skulle ett genomgående drag i Pethrus personlighet ha blivit tydligt igen. När han mötte motstånd blev han besviken och tog sin egen hand från företaget.³⁵

---

³¹ Pethrus 1966, s. 3. Se vidare intervju med LP i Dagen 3.8.1966 och 26.8.1966.

³² Något för Alla, sept. 1968. LP skrev: "Det förefinnes ingen splittring inom den svenska pingstväckelsen som motiverar ett nytt tidningsföretag, vilket indirekt bekräftar, att dylika invändningar förekommit. Tidskriftens syfte skulle vara att hävda det kristna budskapet och på så sätt dra vårt strå till stacken". Det behov, som möjligen kan ha förelegat inom p. var väl snarast en kristen familjetidning. Något för Alla nedlades i och med utgången av år 1970. Den sades ha gått med förlust. Något för Alla III 1970. Se även SvD 1.3.1970.

³³ Vid styrelsesammanträde med LPs förlag den 19.6.1968 § 2 diskuterades eget skivmärke. LPs förlag var ett familjeföretag. Vid styrelsesammanträdena var enbart LP och sonen Knuth närvarande enligt styrelseprotokoll 19.6.1968 och 5.7.1968, LPs. LPs förlag uppgick 1970 i Tidnings AB Dagen, Carlsson 2008 (1973), s.32

³⁴ Strandgården 3/1969. Om man anlägger ett myndigförklarandeperspektiv för att förstå framväxten av 1800-talets och 1900-talets väckelser, så skulle baptismen kunna ses som medelklassens andliga myndigförklarande, Frälsningsarmén som den lägre medelklassens och arbetarklassens och p. som den direkta arbetarklassens myndigförklarande. LP-stiftelsens lyckosamma rehabiliteringsarbete kan då ses som ett myndigförklarande och uppresande av de allra mest marginaliserade och utslagna. Liknande socialpsykologiska resonemang förs av d'Épinay 1969, s. 44, 49 (från Chile) och Oosthuizen 1975, s. 325 ff. (från Sydafrika).

³⁵ Miriam Peterson, dotter till LP, bekräftar att LP efter 1958 kom ut i kylan. Hon omnämner t.ex., att han ej fick låna pingstkyrkan i Uppsala för en presskonferens i samband med KV:s generalförsamling i Uppsala och att det blev missionskyrkan istället, Svenska Journalen 11/1993. Detta bekräftas också av David du Plessis i Man

De skarpa inre motsättningarna under 1960-talet hörde hemma i en tid av medlemsmässig nedgång. Visserligen attraherade p. människor i en ny tid, men den gjorde det under 1960-talet i mindre grad än tidigare. Pingstförsamlingarnas samlade medlemsantal minskade med ca 500 medlemmar mellan 1964-1968. 1968 års medlemstal var 90.391.³⁶ Ett för p. viktigare tecken inför framtiden var dock, att dess egenrekrytering genom bekännelse och dop kraftigt minskade under 1960-talet, från 2,1 promille av medlemsantalet 1960 till 29,7 promille 1965 och 26,8 promille vid 1968 års slut.³⁷ En specialundersökning av filadelfiaförsamlingen i Stockholm utvisar, att medlemsantalet sjönk oavbrutet efter år 1966 med undantag för år 1968. Samtidigt bör dock tilläggas, att 1960-talet medlemsmässigt var en svår tid för samtliga frikyrkosamfund, där de flesta av dem fick vidkännas minskningar.³⁸

Vidare levde Maranatarörelsen vidare. Den vidhöll sin kritik av p. som förstelnad och institutionaliserad rörelse. Maranata upplevde under 1960-talet ett flertal inre ledarkonflikter men den större grenen levde vidare under pastor Arne Imsens ledning med organet Midnattsropet.

Den bild, som gavs av p. för perioden 1964–68 var alltså en bild av en rörelse i inre brytningar. Predikantkollegor till Lewi Pethrus framförde behov av predikantutbildning och någon form av samråd eller

---

kallar mig Mr Pingst, s. 264 Se även Aronsson 1990, s. 182, som hävdar, att Pethrus blev nu mer eller mindre portförbjuden i Filadelfiaförsamlingen. Bertil Carlsson menar i intervju den 15.9.1980, att flera omständigheter bidrog till att försvaga LP:s karismatiska auktoritet över rörelsen såsom K.G. Ottossons konkurs, hans höga ålder och hans långa utlandsvistelser i Kalifornien varje vinter.

³⁶ Uppgift från red. Curt Björkquist till förf. 29.1.1976. Minskningen kan till en del förklaras av att Björkquist började med ändrade beräkningsgrunder och fick mer säkra uppgifter, där man tidigare arbetat med skattade siffror, intervju Bertil Carlsson 15.9.1980.

³⁷ Smärre Meddelanden 1970:3. En viss nettoförlust genom utflyttning kunde noteras (1960 -0,5 promille; 1965 -0,3 promille och 1968 0,3 promille). Mortalitetstalet hade ökat (1960 16,7 promille, 1965 16,9 promille och 1968 17,1 promille), medan däremot antalet, som lämnat rörelsen eller avförts hade minskat jämfört med 1960 årssiffror (1960 -11,1 promille, 1965 -12,5 promille och 1968 9,7 promille). Ett uttalande av pastor Olof Mårdstam i SvD 4.4.1963 kan nog sägas vara belysande för tids-situationen: "På 30-talet hade pingströrelsen en bra tid, men efter andra världskriget blev det svårare. I sanningens namn måste man säga, att det de senaste fem åren varit arbetsamt att få upp siffrorna. Även vi får smaka på sekulariseringen, vi är ju en rörelse i tiden."

³⁸ Smärre Meddelanden 1976:1. Religionssociologiska Institutets siffror verkar dock vara otillåtet otillförlitliga för vissa samfund, bl.a. för p.

styrelse för den gemensamma yttre missionen. Unga akademiker inom p. ifrågasatte öppet Pethrus' mandat att leda p. Det sekulariserade samhällets värderingar vann insteg bland pingstfolket genom det nya massmediet TV. Medlemsmässigt var 1960-talet en tid av stagnation, ja nedgång för p. En stagnerande rörelse riktade istället, vilket ofta sker, blickarna inåt i en rätt uppslitande självkritik. I en tid av accelererad samhällssekularisering var p. inne i en period av inre diskussion

2.3 Dagen och frikyrkan

Dagen, som försökte slå vakt om den ursprungliga p. på många punkter, intog dock en mycket ödmjuk attityd i beskrivningen av p. i förhållande till andra kyrkor. Dagen beskrev aldrig p. som en exklusiv rörelse ägande hela den gudomliga sanningen. Fastmer uttrycktes i ledarkommentarer förvissningen, att p. var ”en i raden av... andliga livsströmmar”¹ och att ingen kyrka eller rörelse kan göra anspråk på den absoluta sanningen.² Väckelsekristendomens centrum sades vara inte protesten mot världen utan bejakandet av Guds vilja³, dvs. väckelsekristendomens folk skulle vara utrustat med Guds andliga rikedomar, inte för att primärt uppbygga sig själva, utan för att möta det sekulariserade samhället. Många rörelser, skrev tidningen 1965, hamnar i en farlig isolering med en synnerligen begränsad kontakt med den stora massan och glider i stället mot stagnation och tillbakagång. Ett effektivt medel att bryta denna farliga utveckling var just att som p. driva en egen dagstidning.⁴

Nej, Dagen såg inte p. som en exklusiv rörelse, som ägde hela Guds sanning utan dess huvuduppgift var att tillsammans med andra kristna verka utåt i samhället. När p. sökte andlig gemenskap med andra kyrkor för detta syfte var det som tidigare naturligt att man först vände sig till **döparsamfunden**. Så hade Lewi Pethrus gjort redan 1937, 1944 och 1946. På 1960-talet diskuterades döparsamfundens inbördes förhållande mer intensivt än på 20 år. Även om Dagen liksom tidigare framhöll, att dopfrågan⁵ och andedopsfrågan⁶ måste underordnas den lutherska formalprincipen om rättfärdiggörelse genom tro⁷, så framhöll tidningen med lika stark skärpa, att dopfrågan var mycket viktig och att den skilda dopsynen kyrkorna emellan utgjorde det svåraste hindret för ekumeniskt samarbete.⁸ Under 1960-talet började ett flertal av de svenska frikyrkosamfunden att diskutera former för samarbete och samgående. Bakgrunden var de flesta kyrkornas medlemsmässiga

---

¹ 9.9 1966, 1, ej LP.

² 4.10 1965, 1, LP.

³ 8.6 1968, 1, ej LP.

⁴ 30.10 1965, 1, LP.

⁵ Se t.ex. 25.4 1968, 1, ej LP.

⁶ 4.2 1967, 1, LP.

⁷ 4.2.1967, 1, LP.

⁸ 25.4 1968, 1, ej LP.

tillbakagång, samtidigt som kulturradikala krafter i samhället starkare än på länge ifrågasatte kristen tro och livsstil. 1950-talets konfrontation mellan sekulariserad humanism och kristen tro kom under 1960-talet att populariseras och radikaliseras.

När Erik Rudén tillträdde tjänsten som ny missionsföreståndare för Svenska Baptistsamfundet (SBS) på nyåret 1965 tog han initiativ till ett ekumeniskt utspel med speciell adress till Örebro Missionsförening (ÖM). På ÖM:s årskonferens samma år väckte Rudéns initiativ viss förvåning men man beslöt ändå att diskutera former för samarbete.⁹ Dagens ledarkommentar uttryckte tveksamhet inför möjligheten av konkreta resultat av samtalen mellan de båda samfundet.¹⁰ Samtalen fortsatte dock under 1966. En gemensam sångbok för ÖM och SBS, kallad Psalm och Sång, togs i bruk 1966 men några andra resultat uppnåddes inte av samtalen.¹¹

Under denna tid av samtal mellan SBS och ÖM på högsta samfundsnivå togs under 1966 på mer lokal församlingsnivå kontakter mellan p., ÖM och Helgelseförbundet (HF). På våren hölls en konferens i Karlskoga¹² och på hösten hölls en större konferens i Stockholm, där ÖM representerades av missionsföreståndaren Linné Eriksson och HF av missionsföreståndaren Stig Abrahamsson. Från p. kom bl.a. Lewi Pethrus, Willis Säwe och Edvin Näslund.¹³ Stockholmskonferensens syfte var något oklart. HF:s organ Trons Segrar fastslog, att målsättningen för konferensen inte var att åstadkomma ett organisatoriskt samarbete utan snarare en fråga om andlig fördjupning och väckelse. Från HF:s sida föreslogs en gemensam större satsning på utgivning av evangelisationslitteratur.¹⁴

Vad ville Dagen och Lewi Pethrus med dessa konferenser med HF och ÖM? Det som går att belägga är att tidningen på ett tydligt sätt markerade dopfrågans betydelse våren och sommaren 1966.¹⁵ Vidare att Lewi Pethrus under stockholmskonferensen på hösten talat om, att ingen kristen rörelse hade hela och fulla sanningen, att splittringen inom samfundet berodde på, att man inte gått vidare i lydnad mot

---

⁹ Anno 1965, s. 202.

¹⁰ 12.6.1965, I, ej LP.

¹¹ Anno 1966, s. 194.

¹² 6.5 1966, I, LP. Se även SvD 25.9 1966.

¹³ Trons Segrar 22.10 1966.

¹⁴ Trons Segrar 22.10 1966.

¹⁵ Se t.ex. 13.5.1966, I, ej LP, 14.5 1966, I, ej LP och 31.5.1966, I, ej LP.

nya trossanningar och att gränserna mellan p., ÖM och HF var diffusa.¹⁶ Det var strax före stockholmskonferensen som p. hade betecknats som en i raden av dessa andliga livsströmmar utan att fördenskull ensam äga hela den andliga sanningen.¹⁷ Ytterligare en faktor, som förenade dessa tre samfund var avståndstagandet från Kyrkornas Världsråds organiserade strukturekumenik.¹⁸

Det Pethrus förklarade inför stockholmskonferensen 1966 var egentligen en logisk omöjlighet. Gränserna mellan HF, ÖM och p. var nämligen inte så diffusa. Det, som bl.a. hade skiljt p. från ÖM kring 1920, var just synen på lokalförsamlingens frihet utan samfundsstyrelse. ÖM-församlingarna hade fortfarande 1966 samfundsstyrelse, medan Pethrus i andra sammanhang slagits för lokalförsamlingens fortsatta autonomi, bl.a. i debatten kring 15-mannakommittén året innan. Pethrus försökte alltså som åren 1937, 1944 och 1946 att söka någon form av samarbete med en annan kyrka utan att uppge fundamentet av den självständiga lokalförsamlingen.

Vilka motiv hade då Pethrus? Var han rädd för att förlora det andliga ledarskapet över den svenska frikyrkligheten eller åtminstone den frikyrkliga vänstern (SBS, ÖM, HF och p.)? Ett sammanslaget SBS-ÖM skulle ändå ha blivit en viss maktfaktor i svensk frikyrklighet. Eller önskade Pethrus en större frikyrkorörelse, där ÖM och HF lades under p.? Eller hade samtalen med ÖM och HF liksom år 1946 en mera krass ekonomisk orsak i tidningen Dagens för tillfället mycket dåliga ekonomi? Personligen anser jag denna sistnämnda orsak ha stor tyngd i sammanhanget.

Facit av samtalen 1966 mellan ÖM, HF och p. blev negativt. I början av oktober 1967 ordnades en gemenskapskonferens i Linköping liknande den i Stockholm året innan. En av de pådrivande bakom gemenskapskonferensen var pingstpastorn Allan Näslundh, Karlskoga. Inga samfund stod bakom konferensen utan den hade kommit till på initiativ av enskilda personer, verksamma inom de frikyrkliga

---

¹⁶ Missionsbaneret 6.10 1966. Särskilt mellan ÖM och p. hölls kontakterna öppna 1965–66. ÖM hälsade således både predikantveckan 1965, EH 23.12 1965 och 1966, EH 22.12 1966.

¹⁷ 9.9 1966, I, LP. Se även SvD 4.10 1966.

¹⁸ 14.10.1966, I, ej LP.

vänstersamfundet. Konferensen, som gästades av tre missionsföreståndare, fick dock inte något konkret resultat.¹⁹

Ett annat motiv, om än föga sannolikt, för Pethrus' agerande vid gemenskapssamtalen 1966 var hans bedömning av **Svenska Baptist-samfundet** (SBS) som liberalteologiskt influerat. Pethrus' tveksamhet inför SBS och särskilt den yngre baptistgenerationen blev under 1960-talet alltmer uttalad. Visserligen uppskattade Dagen, att SBS i gångna tider kämpat för troendedopet²⁰ men just denna starka fixering vid dopfrågan hade låst SBS, menade Dagen: "Man har gjort dopet till en huvudfråga och omkring den har striderna stått och står än idag".²¹ Viktigare för tidningens bedömning av SBS var dock andra frågor, bl.a. anslutningen till den liberalteologiska strukturekumenik, som Kyrkornas Världsråd sades representera. SBS beslöt efter interna diskussioner att sända en observatör till världskyrkomötet i Uppsala 1968,²² och enbart det förhållandet, att frågan vållat splittring inom samfundet borde vara tillräcklig för att ge SBS som samfund skulle ta avstånd från KV.²³

Dagen menade, att de äldre svenska frikyrkorna i stort inte stod för en konsekvent biblicistisk linje. Det var tidningens huvudanklagelse och den anklagelsen riktades mot SBS men framför allt mot **Svenska Missionsförbundet** (SMF). År 1968 skrev tidningen belysande:

Något som oroar många av oss är nedtonandet av den klassiska förkunnelsen av synd och nåd. Det är onödigt för oss att skriva ut namn och adress, men Svensk Veckotidning är inte okunnig om att det finns en och annan bland de tongivande och inflytelserika frikyrkomännen, som menar, att den gamla frälsningsfrågan inte är aktuell längre.²⁴

---

¹⁹ Anno 1967, s. 203. Den fjärde konferensen hölls i Kumla den 6–7 maj 1970. En planerad konferens i Eskilstuna 1971 blev inte av enligt brev från Linné Eriksson till förf. 25.11.1979. I samma brev påpekar Eriksson, att det inte var något särskilt samfund, som stod bakom konferenserna utan initiativen togs av enskilda personer och då i första hand pingstpastorerna Allan Näslundh, Karlskoga, Bertil Olingdahl, Stockholm och Holger Sjögren, Finispång, HF:s missionsföreståndare Stig Abrahamsson och ÖM:s riksevangelist Sigvard Hämbro, Norrköping.

²⁰ 18.4.1963, I, LP.

²¹ 27.6.1969, I, LP.

²² Vecko-Posten 12/1968.

²³ 4.2.1967, I, ej LP. Se vidare 19.10 1966, I, ej LP.

²⁴ 5.3.1968, I, ej LP. Se vidare 8.2.1964, I, LP: "En av orsakerna till att Sverige avkristnas är de kristnas oenighet på punkter, där de helt naturligt borde vara ett. Alla kristna borde väl hålla samman, då det gäller att gå emot den moraliska förruttnelsen. Men

Svensk Veckotidning var SMF:s organ och ledarkommentaren var typisk för en ofta återkommande anklagelse från Dagens sida under 1960-talet mot den sekulariserade frikyrkan. Tveksamheten gällde framför allt den akademiska yngre frikyrkogenerationen. Tidningen fann under mitten av det radikala 1960-talet många anledningar till kritik mot frikyrkoungdomen. År 1967 påtalades t.ex. det frikyrkliga ungdomsrådets religionsfrihetsprogram, som bl.a. ville upphäva förbudet mot offentliga nöjen på vissa helgdagar och ersätta kristendomsämnet med religionskunskap.²⁵ Samma år reagerade tidningen med skärpa mot det Frikyrkliga Studentförbundets ekumeniska samarbete med det katolska studentförbundet, ett samarbete, som av Dagen sågs som ett avsteg från en biblicistisk linje.²⁶ När de kyrkliga och frikyrkliga studentförbunden valde att gå samman år 1968 deklarerade tidningen:

För vår del anser vi nog, att FKS länge varit genomsyrat av en bibelfrämmande tendens. Ofta har föreningen mer fungerat som en rörelse för att ställa allting under debatt än som andligt stöd. Denna attityd till Skriften måste också föra med sig att enhetsfrågan framför allt blir taktiskt bestämd.²⁷

Sekulariseringen bland frikyrkoungdomen visade sig enligt tidningens bedömning tydligt i en liberalare syn på samlevnadsfrågor och

---

det finns en viss falang frikyrkliga som visar sin oklara ställning i detta avseende. Det är de som gick emot namninsamlingen som gjordes i samkristna skolnämndens regi. Dessa namninsamlingens sabotörer hade sitt bästa och troligen tacksammaste språkrör i Svensk Veckotidning. Detta trots att Svenska Missionsförbundets ledning var helhjärtat för namninsamlingen ifråga". Se vidare 24.6.1965, 1, ej LP, där Svensk Veckotidning sades nonchalera Dagens existens och 20.1.1968, 1, ej LP, där veckotidningen sades vara ett organ, där det på ledarsidorna inte brukar saknas tjuvnypp mot pingstväckelsen. Se allmänt om den sekulariserade frikyrkan 4.1.1964, 1, LP, 2.10.1964, 1, LP, 26.4.1965, 1, ej LP, 5.5.1965, 1, ej LP, 11.5.1966, 1, ej LP, 27.11.1967, 1, LP, 20.5.1967, 1, LP, 15.11.1967, 1, ej LP och 13.1.1968, 1, ej LP.

²⁵ 15.7.1967 I, ej LP. Se vidare 12.7.1967, 1, LP, 27.7.1967, 1, ej LP, 23.8.1967, 1, ej LP och 3.1.8.1967, 1, ej LP: "Det som vi framför allt upplevt som främmande i Frikyrkliga Ungdomsrådets religionsfrihetsprogram är tendensen att göra pluralismen till en överideologi och att göra sekulariseringen av skola och lagstiftning till en kristen huvuduppgift. Fattar man sin uppgift så, leder detta till en allians med ateistiska strävanden och applåderna från det hållet har heller inte uteblivit". Se vidare 7.5.1968, 1, ej LP.

²⁶ 9.2.1967, 1, ej LP. Se vidare 9.2.1968, 1, ej LP, där den samkristna studentrörelsen KRISS, bildad 1968, kritiserades för sitt samarbete med de katolska och ortodoxa studentföreningarna.

²⁷ 10.11.1968, 1, ej LP.

övriga folkmoraliska frågor. En rektor inom Frikyrkliga Studieförbundet, som medverkat i en enligt Dagen mycket liberal skrift i sexualfrågor, kritiserades²⁸ liksom en kristen studentläkare i Uppsala, som i det frikyrkliga organet Kristet Forum i princip sagt sig inte ha något att invända mot föräktenskapliga förbindelser och pornografisk litteratur.²⁹ Vidare såg tidningen för framtiden illavarslande tecken i Stockholms Kristliga Studentförbunds danstillställningar efter nattvardsgudstjänster³⁰ eller de kristna studentföreningarnas dansarrangemang med servering av öl vid världskyrkomötet i Uppsala 1968.³¹ Den ungdomliga radikalitet i det allmänt radikala 1960-talet, som Dagen delvis också mött inom p:s egna led, upplevdes vara mer profilerad inom de äldre frikyrkosamfunden.

Med ovan relaterade synpunkter var det naturligt, att Dagen var mycket tveksam till ett djupare samarbete med de äldre frikyrkosamfunden. Denna fråga kom att aktualiseras under perioden. Under världskyrkomötet i Uppsala sommaren 1968 framlade nämligen de ledande missionsförbundarna Gösta Nicklasson och Ansgar Eeg-Olofsson ett förslag, som på sikt syftade till bildandet av en svensk frikyrka bestående av SMF, SBS och Metodistkyrkan (MK). Förslaget väckte stort intresse inom frikyrkovärlden och samtal mellan de berörda samfunden startade relativt snabbt.

Pethrus ställde sig i Dagen hösten 1968 skeptisk inför förslaget och anförde flera skäl. Dopsynen i de berörda samfunden var olika och detta skulle medföra att alla de tre samfunden fick ge avkall på sin egenart så till den grad, att den nya frikyrkan skulle bli en diffus frikyrkobildning, ett nytt Missionsförbundet, med tolerans av olika åsikter sida vid sida.³² Då samtalen fortsatte under den efterföljande perioden fick Pethrus flera tillfällen att kommentera det frikyrkliga enhetsförsöket.

---

²⁸ 3.6 1967, I, ej LP. Se vidare mot FS 18.9.1965, I, ej LP för att i sitt programutbud åsidosätta självinnaraspekten.

²⁹ 3.1.1969, I, ej LP. Se vidare 12.10 1968, I, ej LP. Se även 10.4 1965, I, ej LP mot Kristet Forum, där intresset för litteratur, konst och film och filosofi står i centrum.

³⁰ 23.4.1968, I, ej LP.

³¹ 29.6.1968, I, ej LP. Se vidare 5.3.1968, I, ej LP, där Kristet Forum påtalades för att raljera med absolutismen och Dagen menade sig se exempel på att den gamla helnyktra linjen luckras upp.

³² 19.10 1968, I, LP.

Till bilden av starka brytningar kring rörelseproblematiken inom p. under 1960-talet kan även nämnas, att SvD:s artikelserie år 1967 visat, att inflytelserika pastorer som Abner Dahl, Malmö³³ och Edvin Näs-lund, Malmö ställt sig positiva till en anslutning till Sveriges Frikyrko-råd, som bildats 1953.³⁴ Samma positiva inställning intog några intervjuade akademiker.³⁵ Vissa steg in i ett ekumeniskt samarbete togs även lokalt under 1960-talet. År 1963 lät sig t.ex. filadelfiaförsamlingen i Stockholm representeras i Svenska söndagsskolrådet³⁶ och Samkristna skolnämnden.³⁷

---

³³ SvD 26.2.1967.

³⁴ SvD 26.2.1967.

³⁵ SvD 2.3.1967 och 6.3.1967.

³⁶ Styrelseprotokoll 16.4.1963, Fs.

³⁷ Se t.ex. styrelseprotokoll 19.1.1963 § 795, Fs.

2.4 Dagen och Svenska kyrkan

I det politiska arbetet tillsammans med företrädare för svenska kyrkan under 1950-talet och början av 1960-talet hade Dagen och Lewi Pethrus visat en mindre exklusiv attityd. Det var tänkbart och det var riktigt att i det läget söka kontakt med vissa företrädare för svenska kyrkan. Kontakten togs dock inte med vilka företrädare som helst utan Dagen närmade sig de präster, som kan betecknas som väckelsekristna och vilka lade stor tonvikt vid en individualistisk omvändelse.

Dagen var nämligen klart medveten om, att det inom svenska kyrkan fanns olika schatteringar. Möjligen kan man säga, att Dagen under 1960-talet blev än mer medveten om det. År 1964 t.ex. utkom den anglikanske biskopen John Robinsons bok *Honest to God* på svenska med titeln "Är Gud annorlunda?". Vare sig detta var bokens syfte eller inte, så kom den i väckelsekristna kretsar, att upplevas som ett starkt ifrågasättande av såväl bibelsyn som traditionell gudsbild. Boken blev ett viktigt inslag i den Gud är död-debatt, som pågick i mitten av 1960-talet. Boken kan även sägas vara en av de första i raden av böcker inom sekulariseringsteologins område. Sekularisering uppfattades då inte traditionellt som en kristendomens reträtt ur lagstiftning och samhällsliv utan som ett frigörande och ett myndigförklarande av människan. Dagen angrep Robinsons bok som ett angrepp på bibelordet och ansåg, att uppenbarelsens plats var mycket oklar i boken.¹

Liberalteologi fanns även inom svenska kretsar, ja i första hand enligt Dagens bedömning inom Svenska Kyrkans Centralråd, f.d. Diakonistyrelsen. Dess sekreterare Carl-Gustaf Boethius, tillika chefredaktör för tidningen *Vår Kyrka* till år 1970, sades vara positiv till föräktenskapliga förbindelser² och en allmän motståndare till kristen tro och etik, så att det därför vore renhårigare med en öppen övergång till det andra läget.³ Ännu fränare kritik riktades mot Centralrådets direktor Ingmar Ström. År 1966 utkom Ströms konfirmandbok "Kom och se" trots att biskopsmötets granskningsnämnd beslutat att inte rekommendera boken, då den på vissa punkter upplevdes ifrågasätta Bibeln och vissa delar av den kristna tron såsom jungfrufödseln.

---

¹ Se t.ex. 3.7.1964, I, ej LP, 15.10.1965, I, ej LP och 15.1.1966, I, ej LP.

² Se t.ex. 2.10.1964, I, LP, 20.3.1965, I, ej LP. Tidningen kunde dock stödja Boethius, när denne påtalat bristande objektivitet i en nyutkommen sexuallärobok, 10.6.1966, I, ej LP.

³ 22.10.1965, I, ej LP.

Dagen anslöt sig till granskningsnämndens bedömning och hävdade, att Ströms konfirmandbok var ett frontalangrepp på den bibliska tron:

Egentligen är det väl just det som pastor Ström försöker lära sina konfirmander: att umgås med synden på ett hyfsat sätt. Då blir det ett slags kristen gränstillvaro. Bibeln brännmärker ett sådant liv som haltande på båda sidor.⁴

En annan gång kunde konstateras, att

man har väl en stark känsla av att risken i detta sammanhang är att själva budskapet tappas bort för iveren att vara up to date i kulturella sammanhang. Borta är allt tal om helgelse och avståndstagande.⁵

Ström m.fl. sades alltså representera starka ledande grupper inom svenska kyrkan, som angrep Bibeln. Tidningen ställde sig även tveksam till andra schatteringar inom kyrkan, bl.a. högkyrkliga strömningar. Här var det inte en liberalteologisk bibelsyn, som Dagen reagerade mot, utan ett församlingsideal, som man ansåg inte ha stöd i Nya Testamentet. En nytestamentlig församling ägde t.ex. inte tankarna om prästämbete och apostolisk succession.⁶ Högkyrklighetens positiva inställning till den katolska kyrkan oroade även tidningen. I en ledarkommentar till Förbundet för Kristen Enhet, vilket verkade för en samling av kristenheten under påven skrev tidningen:

Vi måste söka oss längre tillbaka än till den biskopligt organiserade fornkyrkan för att hitta det verkligt enande idealet. Vi måste tillbaka till själva urkristendomen, där biskopsämbete och kyrklig hierarki inte står att finna.⁷

Däremot var det som tidigare naturligt, att Dagen stödde krafter inom svenska kyrkan, där omvändelse, synd och nåd och andeuppfyllelse var centrala begrepp. Biskoparna Bo Giertz, Göteborg⁸ och Sven Danell, Skara gavs således lovord.⁹ Tidningen apostroferade även

---

⁴ 1.2.1966, I, ej LP. Se vidare 16.9.1965, I, ej LP. Se allmänt om Ströms teologi 15.1.1965, I, LP.

⁵ 10.4.1965, I, ej LP.

⁶ 14.11.1965, I, ej LP.

⁷ 24.12.1966, I, LP.

⁸ Se t.ex. 8.1.1965, I, LP och 1. 11.1966, I, ej LP. Se dock 29.9.1967, I, ej LP, där tidningen varnade för betonandet av bekännelsen som hos Kyrklig Samling kunde läsa bibelstudiet vid dessa frågor medan t.ex. dop- och andedopsfrågan kunde förbigås.

⁹ Se t.ex. 23.4.1966, I, ej LP.

biskoparnas brev i sexualfrågan 1964, vilket slog vakt om äktenskapet och det sexuella samlivets plats inom äktenskapet.¹⁰

Under mitten av 1960-talet kom p:s inställning till svenska kyrkan att livligt diskuteras inom p:s egna led. Anledningen därtill var två händelser. Lewi Pethrus hade i Svensk Kyrkotidning hösten 1966 hävdad, att p. var en väckelserörelse inom svenska kyrkan och som skäl för denna sin uppfattning hävdade han bl.a. att p. religionssociologiskt inte företedde bilden av ett samfund utan en väckelserörelse och att pingstvännerna till övervägande del var medlemmar inom svenska kyrkan.¹¹ Denna uppfattning hade Pethrus hävdad tidigare bl.a. på nyhemsveckan 1945 och därmed hade han avsett, att svenska kyrkan och den kristet präglade lagstiftningen var en av de yttre ramar, inom vilket p. hade att verka, vare sig man ville det eller inte.

Ändå mötte Pethrus' uttalande i Svensk Kyrkotidning ett betydande och öppet motstånd från p:s egna led – åter ett tecken på p:s inre brytningsprocess under 1960-talet och den nya situationen med ett vikande karismatiskt ledarskap för Pethrus. Inflytelserika pastorer som Edvin Näslund, Malmö¹², Carlo Johansson, Lund¹³ och Sven Jonasson, Uppsala protesterade mot Pethrus' uppfattning.¹⁴

Pethrus använde som tidigare Dagen för att motivera sin åsikt. Han framhöll, att svenska kyrkan framfött pingstväckelsen och att p:s plats var att vara en väckelse inom svenska kyrkan.

Det betyder helt enkelt att kyrkan är ett av pingstväckelsens missionsfält... Jag har heller inte sagt att pingstväckelsen är en väckelse endast inom kyrkan. Pingstväckelsen kom som en väckelse till alla kyrkor och hela vårt folk.¹⁵

I februari 1967 skrev han:

Läran om rättfärdiggörelsen genom tron varpå den lutherska kyrkan bygger sin existens, är för övrigt av en mer grundläggande natur än läran om andedopet. Vi ska akta oss för att ringakta den kyrka, som burit till oss

---

¹⁰ 11.9.1964, I, LP och 2.10.1964, I, LP. Brevet utgjorde en kritik mot bl.a. C-G Boethius' syn, Anno 1964, s. 50.

¹¹ Svensk Kyrkotidning 49/1966.

¹² SvD 26.2.1967.

¹³ SvD 13.3.1967.

¹⁴ SvD 13.3.1967. Se även SvD 9.4.1963 (Lennart Hedman, Skövde, Olof Mårdstam, Lidköping och Ralph Friberg, Kinnekulle).

¹⁵ 21.12.1966, I, LP. Se vidare 3.11.1967, I, ej LP och 7.12.1968, I, LP.

läran om rättfärdiggörelsen genom tron. Detta är dock just den grund, på vilken hela den evangeliska kristendomen bygger.¹⁶

Pethrus visade konkret sitt positiva intresse till svenska kyrkan genom att ett antal gånger predika från dess predikstolar.¹⁷

Den andra händelsen, som initierade en debatt om p:s förhållande till svenska kyrkan, inträffade våren 1968. Den 14 mars överlämnade nämligen kyrka-statutredningen sitt betänkande. Den 28 juni tillsattes en parlamentarisk kommitté för en fortsatt utredning om det framtida förhållandet mellan stat och kyrka. Ordförande i kommittén blev statsrådet Alva Myrdal. I betänkandet presenterades fyra olika lösningar: bevarat samband (A-linjen), bevarat samband med reformer inom kyrkan (B), fri kyrka med egendomsrätt (C) och fri kyrka utan vare sig beskattnings- eller egendomsrätt (D).¹⁸ När förslaget presenterades angav Pethrus på ledarplats sju motiveringar för bevarat samband:

1. Jag anser att uppsåtet med en förening av stat och kyrka är att genom denna förening påverka staten i kristen riktning. Att detta inte lyckats i Sverige är inte uteslutande kyrkans fel.
2. Jag föredrar en kristen stat framför en gudlös.
3. Agitationen mot kyrkan är ett ateistiskt alternativ och är en detalj i den planmässiga avkristningen av vårt folk.
4. Agitationen mot de utomstående troendes medlemskap i kyrkan är ett instämmande i den negativa inställning som de frikyrkliga under årtionden haft till kyrkan och som bidragit till vårt lands avkristning.
5. Ateisterna har alltid avgivit sina framstötningar som angrepp mot kyrkan, men i själva verket har de riktat sig mot kristendomen. Där har de frikyrkliga låtit sig bedragas.
6. Som kristna har vi en gemensam fiende och att på något sätt gå hans ärenden är högförräderi. Där bör i stället alla kristna stå skuldra vid skuldra.
7. Mitt namn i kyrkboken innebär inte på något sätt församlingsgemenskap.¹⁹

---

¹⁶ 4.2.1967.

¹⁷ Bland de kyrkor, där LP predikat kan nämnas jämtlandskyrkor som Duved och Föllinge 1966. Se även LP till ärkebiskop Gunnar Hultgren 15.5.1964, LPs, där LP tackade för ett sammanträffande i Uppsala och för en inbjudan att delta vid firandet av ärkestiftets 800-årsjubileum den sommaren.

¹⁸ Anno 1968, s. 202.

¹⁹ 6.4.1968, I, LP. Se vidare 235. 1964, I, LP och 21.12.1966, I, LP. Enligt Bertil Carlsson i en intervju den 15.9.1980 kan inte prästen och KDS-ledaren Birger Ekstedts inflytande på LP i kyrka-statfrågan förbises. Ekstedt var enligt Carlsson varm folkkyrkoanhängare.

I en ledare från samma tid gick Pethrus närmast på B-linjen – för ökad kyrklig frihet inom ett bevarat samband²⁰, en linje, som även det allmänna kyrkomötet 1968 gick på.²¹ Röster inom p. krävde dock en fri kyrka.²²

Sammanfattningsvis: med väckelsekristna grupper kunde Dagen känna andlig gemenskap. För första gången påtalades allvarligt liberala krafter inom svenska kyrkan.

---

²⁰ 16.3.1968, 1, ej LP. I en rörelse som p. var det naturligt, att statskyrkosystemets bibeicitet klart måste motiveras. År 1966 skrev Pethrus, som avfattade de flesta ledarkommentarerna i detta ämne, på följande sätt: En övervägande del av de kristna i urkristen tid tillhörde den israelitiska täten som var en Gudsstat, ett slags kyrkostat eller statskyrka. Man hör inte något om att judekristna begärde utträde ur det judiska samfundet, 21.12.1966, 1, LP.

²¹ Anno 1968, s. 202.

²² Se Edvin Näslund, Malmö i Dagen 2.5.1968.

2.5 Dagen och katolska kyrkan

Attityden till den katolska kyrkan var från tidningens sida, om än något nedtonad, lika negativ som tidigare. Tidningen ställde sig på luthersk grund och sade sig år 1966 inte kunna förstå, att ”det finns anledning att be om varken förlåtelse eller ursäkt för reformationen”.¹ Reformationen hade lyft fram klart obibliska ståndpunkter inom den katolska teologin såsom maria- och helgondyrkan² och från den nyare tidens katolska lärouppfattning tog Dagen särskilt avstånd från läran om påvens ofelbarhet ex cathedra.³

Även i den katolska kyrkans visade intresse för dialog med andra religioner såg Dagen ett avsteg från en biblisk tro.⁴ Katolska kyrkan sades ha ett enda motiv i dialogsituationen, nämligen att föra andra religioner och kyrkor under den katolska kyrkans överhöghet. Denna ståndpunkt blev särskilt markerad i förhållande till de protestantiska kyrkorna efter det andra vatikankonciliet öppnande 1962. Konciliet, som pågick till 1966, sades ha en propagandistisk målsättning. Tidningens ledarkommentar skrev 1966:

Tillbaka till Rom! Detta har i alla tider varit den ekumeniska lösning, som den katolska kyrkan har förordat. En del har menat, att denna hållning väsentligt mjukats upp. Det är också sant, att mycket förändrats i själva tonfallen. Men de som anser att detta framför allt är en fråga om taktik, har en del argument på sin sida. Det är i nuvarande läge uppenbart, att Rom har allt att vinna och intet att förlora på en vänlig hållning gentemot protestanterna.⁵

När representanter för den katolska kyrkan uttalade sig positivt om reformationen, så såg Dagen detta som ren och skär taktik i syfte att vinna tillbaka lutherdomen under Roms ledning för att på det sättet skapa en samlad kristenhet.⁶ Huruvida den taktiken skulle lyckas, berodde helt och hållet på lutherdomens inre andliga styrka, framhöll tidningen år 1967 med anledning av reformationsjubileet i Sverige, där bl.a. den katolske kardinalen Willebrands medverkat som talare.⁷

---

¹ 2.4.1966, 1, ej LP.

² 8.5.1965, 1, ej LP.

³ Se t.ex. 13.1.1966, 1, ej LP.

⁴ Se t.ex. 6.5.1967, 1, ej LP.

⁵ 26.3.1966, 1, LP. Se vidare 13.1.1966, 1, ej LP.

⁶ Se t.ex. 3.11.1967, 1, ej LP.

⁷ 3.11.1967, 1, ej LP.

En ledarkommentar från 1967 belyste även klart den negativa inställningen till den katolska kyrkan:

Slutsatsen blir, att det inte bara var reformatoreernas intentioner, som var goda. Deras kritik av det kyrkliga livet var högst befogad. Inte heller Vaticanum II har gjort en behövlig städning. Nog är det bäst att behålla nykterheten inför all ekumenisk entusiasm över katolska kyrkans förändring. Rom måste ändra sig på avgörande punkter för att det skall bli några förutsättningar för gemenskap.⁸

Med denna dokumenterade negativa inställning var det givet, att tidningen med mycken misstro såg på bildandet av den kristna studentrörelsen KRISS år 1968, som skapats efter en sammanslagning av de frikyrkliga, kyrkliga och katolska studentförbunden.⁹ Tidningen uttalade även 1967 sin oro för ett förslag av docent Lars Thunberg, Uppsala om ett närmare samarbete med den katolska kyrkan inom världsekumenikens ram.¹⁰

Under större delen av 1960-talet var misstron från Dagens sida gentemot den katolska kyrkan lika djup som tidigare. Katolicismen stod i tidningens ögon för en obiblisk teologi och en dold propagandistisk målsättning.

---

⁸ 12.8.1966, 1, ej LP.

⁹ 9.2.1968, 1, ej LP.

¹⁰ 2.2.1967 och 4.2.1967. Se även 26.3.1966, 1, ej LP, där Rom sades dra fördelar av det slags samförstånd som den anglikanske ärkebiskopen Fischers besök i Rom utgjorde.

2.6 Dagen och Kyrkornas Världsråd

Inställningen till Kyrkornas Världsråd (KV) hade inom den internationella p. varit helt övervägande negativ från KV:s konstituerande 1948. Det var först 1961, som två mindre chilenska pingstkyrkor anslutit sig till KV.¹ Vid generalförsamlingen i Uppsala 1968 motiverade en representant för dessa pingstvännen inträdet med att de kristna, även de andedöpta kristna, skulle vara ett salt och en surdeg i alla sammanhang. De chilenska pingstvännerna sade sig även genom inträdet i KV ha brutit en viss form av isolering för sig själva.² Även på Dagens spalter kunde enstaka svenska pingstpredikanter motivera en anslutning till KV av samma skäl: ett fulltonigt evangelium skulle inte stängas ute från något sammanhang.³ Majoriteten inom p. hävdade dock en mer negativ inställning till KV. Belysande var, att ingen av de pastorer, som intervjuades i SvD:s artikelserie våren 1967 och som samtliga gav uttryck för ett minskat exklusivt medvetande, ville agera för ett inträde i KV.⁴ På insändarspalter i Dagen påtalades vidare världskyrkorådets teologiska grundsyn, som uppfattades som liberalteologisk⁵, men det största motståndet uttrycktes i EH, där KV till följd av dessa liberalteologiska tendenser, som sades gränsa till religionssynkretism⁶ identifierades med den sista tidens Una Sancta.⁷

Vilken inställning intog då Dagen? Jo, en alltigenom negativ och argumenten för detta ställningstagande var kända sedan tidigare på Dagens ledarspalter. För det första sades KV alltfört vara präglad av liberalteologi. En organisation av KV:s karaktär, som ville famna så många kyrkor som möjligt, måste av nödvändighet bli tolerant, uddlös och närmast religionssynkretistisk. Det var institutionens stora problem. Våren 1967 sammanfattade ledarskribenten denna kritik i följande ordalag:

Ifrån ekumeniskt håll brukar man också med den största energi protestera mot beskyllningen, att KV vill åstadkomma en allmän religionsblandning.

---

¹ Sahlberg 2009 (1977), s. 270.

² SvD 18.7.1968.

³ Se t.ex. Eric E. Johansson 4.4.1968. Se vidare 6.4.1968, 8.5.1968 och 28.5.1968.

⁴ SvD 13.5.1967.

⁵ Se t.ex. EH.

⁶ EH 14.4.1966 och 20.10.1966, W. Säwe. Beträffande EH bör beaktas, att det var Willis Säwe som var chefredaktör på tidningen. Han hade internationella erfarenheter bl.a. efter en mångårig missionärstjänst i Frankrike.

⁷ EH 10.2.1966. Se även Ordet och Tron 1/68, 2/68 och 3/68.

Men i och med att Rom aktivt engagerar sig i det ekumeniska arbetet har ytterligare en faktor kommit med i bilden. Rom har av traditionen långt mer öppen inställning till de icke kristna religionerna än vad som varit vanligt på protestantiskt håll. Ingen kan emellertid förneka, att den teologiska utvecklingen bland protestanterna bidragit till en allmän religiös tolerans, som försvagat själva missionsintresset. Den allomfattande uppfattningen är, att det icke finns någon verklig sanning inom trons värld – alla har blott funnit en skärva av sanningen, och följaktligen bör de alla kunna samlas. Om inte i teorin så i praktiken har denna religiösa relativism blivit allmängods. För biblisk kristendom är emellertid denna vida ekumenik en styggelse. Bibeln gör anspråk på att äga hela och fulla sanningen och den lär oss tydligt, att det endast finns en väg till Gud – trons lydnad inför Jesus Kristus.⁸

För det andra sades KV vara alltför välvilligt inställd till katolska kyrkan. Det var ju ingen hemlighet, att de ledande inom KV såg det som en stor brist, att inte den största kristna kyrkan fanns representerad i KV. Frågan diskuterades livligt under denna tid. Dagen varnade dock för katolska kyrkans inträde, som skulle innebära, att en bjässe med enormt inflytande får kontinuerligt tillfälle att påverka Kyrkornas Världsråds linje:

Det blir en klar övervikt för de förreformatoriska kyrkorna med deras betonande av den kyrkliga traditionen mer än bibelordet. En sak är klar: Det är inte på detta sätt den bibliska enheten förverkligas.⁹

Vidare kunde mer sporadiskt andra anklagelser riktas mot KV. Världskyrkorådet kunde kritiseras för att vara en form av ekumenik, som inte fick några praktiska nedslag i hemmaekumeniken.¹⁰ I linje med den kritiken påtalades KV av tidningen för att vara för tyst och diplomatisk i relationen till statssystem av diktatoriskt slag. Till följd av de ortodoxa kyrkornas närvaro kunde KV t.ex. inte påtala religionspolitiken i de kommunistiska länderna¹¹ eller i militärjuntans

---

⁸ 6.5.1967, 1, ej LP. Se vidare 21.1.1966, 1, LP och 19.10.1966, 1, ej LP. Kyrkor, som valt att inte ingå i KV, beskrevs som kyrkor av fundamentalistisk uppfattning, alltså sådana som avvisar varje yttring av liberaliserad bibelsyn, 20.8.1965, 1, ej LP. Se vidare 14.10.1966, 1, ej LP, där den frikyrkliga vänstern sades ha tagit avstånd från KV. Se även Ordet och Tron 1/68, 4/68 och 3/69.

⁹ 16.1.1967, 1, ej LP. Se vidare 13.1.1966, 1, ej LP, 26.3.1966, 1, ej LP, 3.11.1967, 1, ej LP och 20.2.1968, 1, ej LP.

¹⁰ Se t.ex. s. 10. 1966, 1, ej LP och 8.11.1968, 1, LP.

¹¹ 15.4.1966, 1, ej LP.

Grekland.¹² KV sades år 1968 för enhetsmålets skull ha tystat profet-rösterna.¹³

Med dessa anklagelser, som här relaterats, var det naturligt, att Dagen på ledarplats förde linjen, att p. inte skulle ha någon form av kontakt med KV. När en av den internationella p:s mer framträdande personer, sydafrikanen David du Plessis, redan år 1950 tagit kontakt med världskyrkorådet, fann Pethrus det angeläget att år 1963 på ledarplats skriva: Pingströrelse i stort står inte endast utanför Kyrkor-nas Världsråd utan inom pingströrelsen härskar en gemensam upp-fattning att vi som rörelse inte bör ta någon befattning med världsrådet i fråga.¹⁴ Samma uppfattning gjorde sig Pethrus till tolk för 1967¹⁵ och i en icke LP-signerad ledare 1968.¹⁶

Dagens enhetsmodell var som tidigare den oorganiserade enheten, Andens enhet genom fridens band. Denna andliga enhet kunde inte en gemensam kompromissartad trosbekännelse skapa.¹⁷ Att sammanfoga eller förena samfund i en gemensam trosbekännelse efter KV:s modell vore därför en omöjlighet, då en verklig och djupare enhet saknades, fastslog Pethrus en månad före Uppsalamötet.¹⁸ I väntan på denna djupare enhet, skulle det vara naturligt, att de kristna förenades i t.ex. folkmoraliska frågor.¹⁹ Den helige Ande var den enda kraft, som kunde skapa en hel hjärtans enhet, som gör ovänner till ett med varandra,²⁰ eller för att citera tidningen från år 1966:

För vår del är vi övertygade att den andliga enhet, som finns mellan alla levande kristna i alla läger blir enbart fastare, då Anden faller. Andens verksamhet verkar enande, och det är vår förhoppning, att de levande kristna skall komma allt närmare varandra både i lära och församlingsordning. Troligen kommer de att få allt lättare att finna varandra, oavsett

---

¹² 15.3.1968, I, ej LP.

¹³ 20.2.1968, I, ej LP. Se vidare 3.8.1968, I, ej LP.

¹⁴ 2.3.1963, I, LP. Du Plessis hade 1950 kommit i kontakt med KV och var i slutet av 1960-talet i nära kontakt med organisationen som något av p:s informelle representant, Lundgren 1970, s. 147.

¹⁵ 28.11.1967, I, LP.

¹⁶ 20.2.1968, I, ej LP.

¹⁷ 20.2.1968, I, ej LP.

¹⁸ 3.7.1968, I, LP. Pingstvännerna är inte i första hand intresserade av doktrinen, Wilson 1961, s. 69.

¹⁹ Se t.ex. om namninsamlingen 5.10.1963, I, LP, 19.10.1963, I, LP och 29.10.1963, I, ej LP. Hit kunde även föras KDS.

²⁰ 20.2.1968, I, ej LP.

inom vilket läger de tidigare hört hemma. Då kommer kanske tiden, att den andliga enheten, som redan finns tar sig yttre, synliga uttryck.²¹

Trots dessa mycket negativa uttalanden om KV och den form av eku-
menik, som KV stod för, fanns Lewi Pethrus på plats i Uppsala i juli
1968 under generalförsamlingen. I en tidningsintervju motiverade han
sin överraskande närvaro på detta sätt:

Jag har inför Uppsalamötet hävdad... att vi skall se innan vi fäller något om-
döme. Men första frågan för mig är om vi över huvud taget behöver en
sådan organisation av mammutformat... Men jag hade väntat en mer direkt
evangelisk insats från detta stora möte.²²

Intervjuuttalandet är på många sätt överraskande. Ett omdöme och ett
negativt sådant om KV hade verkligen Pethrus fällt, bl.a. den 28 nov.
1967 i Dagen. Pethrus' uttalande vid Uppsalamötet bör nog i första
hand förklaras religionssociologiskt. Pethrus' närvaro vid uppsala-
mötet var ett sådant överraskande steg, som det kännetecknade en
karismatisk ledargestalt att ta.²³

Sammanfattningsvis kan dock sägas, att den stora majoriteten inom
p. ställde sig tveksam till den strukturekumenik, som KV represen-
terade. Denna majoritet hade sitt språkrör i Dagen. Enskilda röster
höjdes dock för ett inträde i KV. Detta var något helt nytt i svensk p.
Pethrus var fortfarande den borne karismatiska ledaren, som gick sina
egna överraskande vägar genom att dels i Dagen kritisera KV:s struk-
turekumenik, dels i Uppsala inte säga sig vara beredd att avge ett
negativt omdöme om KV.

---

²¹ 21.1.1966, I, ej LP.

²² SvD 16.7.1968. Se även 26.10.1965, I, LP och 28.11.1967, I, LP. EH var uttalat kritisk
mot Uppsala 68, se t.ex. 1.8.1968 (ej bibelcentrerad).

²³ O'Dea 1967, s. 38.

2.7 Sammanfattning

Vår studie av p:s rörelsekaraktär och dess förhållande till de övriga svenska trossamfundet, såsom denna inställning framkom i tidningen Dagen 1964-1968, bekräftar, p. till stora delar var en konventionell och respektabel rörelse med vissa exklusiva inslag. Det nya i 1960-talets brytningsprocess var nu att Dagen, till skillnad från situationen på t.ex. 1940- och 50-talen, stod för den ursprungliga prägeln, dokumenterad bl.a. i synen på 15-mannakommittén, predikantutbildningen och attityden till teater och TV. Dagen och EH förde här för första gången egentligen samma linje. Den mindre exklusivt präglade oppositionen hade inga organ, varigenom den kunde göra sig hörd. SvD:s artikelserie 1967 uppvisade överraskande starka brytningar kring rörelsekaraktären. Även för denna rörelseproblematik betydde det mycket att Pethrus hade organen, åtminstone tidningen Dagen, i sin hand. 1960-talets interna debatter inom p. utvisade annars en vikande karismatisk auktoritet för Pethrus. I Dagen uttrycktes vidare en negativ attityd till frikyrkorna särskilt de äldre frikyrkosamfundet, katolska kyrkan och Kyrkornas Världsråd. Att notera är, att Pethrus till synes inte skrev en enda negativ ledarkommentar om den katolska kyrkan och Kyrkornas Världsråd. Med väckelsekristna delar av svenska kyrkan skapades andlig gemenskap och praktiskt politiskt samarbete i bl.a. partibildningen KDS. I denna sin samhällstillvändhet återspeglade även Dagen en p., som närmade sig de övriga frikyrkosamfundens form.

3 Dagen och samhället 1964–1968

3.1 Det nya partiet bildas 1964

Efter de stora socialdemokratiska valsegrarna 1960 och 1962 uttalade Pethrus på ledarplats möjligheten av bildandet av ett kristet parti. Samtliga partier sågs mer eller mindre som kulturradikala och ur stånd att hejda samhällssekulariseringen. En stark opinion inom KSA arbetade också för bildandet av ett särskilt kristet parti. Den fortsatta folkmoraliska utvecklingen skulle bli avgörande för KSA:s, Pethrus och tidningen Dagens inställning till ett sådant parti.

Även om åren 1963–64 kom att präglas av en intensiv debatt i ett flertal folkmoraliska frågor,¹ var det särskilt två frågor, som Pethrus på ledarplats i Dagen kom att fästa särskilt avseende vid, när tanken på ett kristet parti aktualiserades. Den första frågan var skolfrågan.

År 1960 hade en gymnasieutredning tillsatts. På senhösten 1962 kom det till bl.a. ärkebiskop Gunnar Hultgrens kännedom, att kristendomsämnet föreslogs få en avsevärt försvagad ställning i det framtida gymnasiet. I mitten av december 1962 sammanträffade Hultgren med bl.a. Vår Kyrkas chefredaktör Carl-Gustaf Boethius och direktorn för svenska kyrkans Diakonistyrelse, Ingmar Ström, varvid beslöts att ge Religionspedagogiska Institutet i uppdrag att utreda möjligheterna till en eventuell motaktion. Vid en konferens den 2 januari 1963, vid vilken representanter från Diakonistyrelsen, Kristendomslära­rnas förening, Sveriges förenade kristliga lärarförbund och de större frikyrkliga samfundet deltog, diskuterades namninsamling som en form av sådan motaktion.

Vid en konferens i Sigtuna under ärkebiskop Hultgrens ledning till­­sattes en nämnd för att skissera formerna för den eventuella namninsamlingen och den 25 maj konstituerades Samkristna skolnämnden

---

¹ År 1964 företog den småländske företagaren Gottfrid Carlsson, Tutaryd ett medborgartåg mot Stockholm med anledning av den moraliska utvecklingen i landet. Med Carlsson stod LP brevlades i kontakt, Carlsson till LP 1/5-64, LPs och LP till Carlsson 16.6.1964, LPs. Andra exempel på liknande manifestationer var fru Märta Westrells, Sthlm kvinnoaktion mot det moraliska förfallet. Namninsamlingen gav 184.000 namn. Se även Johansson 1985, s. 77 ff.

med ledamöter, därav fyra från svenska kyrkan, två från frikyrkorna och två adjungerade från Sveriges förenade kristliga lärarförbund och kyrkobrödrarörelsen.² I detta planeringsstadium hade ingen representant från p. deltagit. Samkristna skolnämnden kunde arbeta med vetskapen om att den uppbars av lokala reaktioner i hela landet. Det fanns således en uttalad opinion, när ecklesiastikminister Ragnar Edenman den 5 september överlämnade utredningsbetänkandet.³

Farhågorna från kristet håll besannades på väsentliga punkter. Kristendomsämnet föreslogs bli nedskuret kvantitativt och förändrat innehållsmässigt. Det skulle få fem undervisningstimmar i veckan på det allmänna gymnasiet, medan ingen kristendomsundervisning alls skulle förekomma på de tekniska och ekonomiska gymnasierna. De humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna föreslogs få 2,5 veckotimmar. Ämnet skulle även förändras till innehåll, så att den kyrkohistoriska delen fick mindre plats till förmån för en mer nutidsinriktad etisk undervisning. Själva namnet på ämnet skulle förändras från kristendomskunskap till religionskunskap.⁴

Det var naturligt, att förslaget skulle möta reaktion och indignation med tanke på det opinionsbildande arbete, som varit för handen före och efter Samkristna skolnämndens tillkomst. Den 17 september samlades därför en bred ekumenisk konferens i Sigtuna för att fatta beslut om namninsamling. Nu deltog för första gången aktivt pingstvännen, nämligen Lewi Pethrus och lärarna vid Kageholms folkhögskola Adrian Holmberg, Åke Boberg och Birger Ekwall. Vid konferensen fattades enhälligt beslut om namninsamling under tiden 15 oktober – 30 november bland svenska medborgare över 16 år.⁵

Namninsamlingen möttes av ett stort intresse och diskuterades livligt i pressen, där åtminstone storstadstidningarna intog en klart

---

² Månsson 1964, s. 9 ff. Se även Lennart Svedin, *Kampen om gymnasiekristendomen*, Lund 1964, s. 2 ff. uppsats statskunskap.

³ Här kan nämnas, att kristendomslärares förening den 3.1 vid sitt årsmöte uttalat sig för att kyrkohistorien måste behandlas som en självständig disciplin och den 9.1 hade en delegation från riksdagens kristna grupp uppvaktat gymnasieutredningens sammanträde i Sigtuna och opponerat mot namnändringen till religionskunskap, Svedin 1964, s. 2. Den 8.3.1964 hölls ett opinionsmöte i Vårgårda, där drygt 1.800 namn tecknades till förmån för kristendomsämnets bevarade ställning, SKT 27/1 1963.

⁴ Månsson 1964, s. 3 ff. En detaljerad redovisning för det föreslagna kursinnehållet gavs i SOU 1963:43, s. 184 ff.

⁵ Sandström 1979, s. 18, Månsson 1964 s. 15.

negativ attityd.⁶ Namninsamlingens resultat torde därför överraskat de flesta – c:a 2,2 milj. hade med sina namn visat sig vilja stödja Samkristna skolnämndens krav på en bevarad ställning för kristendomsämnet i det framtida gymnasiet.⁷

Det var givet, att KSA – utan att ha varit direkt engagerat i arbetet bakom namninsamlingen – dock helhjärtat slöt upp kring den. Biskop Sven Danell observerade på ett mycket tidigt stadium utvecklingen inom gymnasieutredningen och tillskrev i början av mars 1963 den kristna riksdagsgruppen.⁸ I augusti 1963 informerade Danell i brev Pethrus om situationen och menade, att KSA var som klippt och skuret att ta itu med saken, om bara dess krafter räcka.⁹ I januari 1964 tillskrevs ecklesiastikministern Edenman av KSA genom Danell och sekreteraren Birger Ekstedt¹⁰ och i mars samma år tackade Ekstedt å KSA:s vägnar Samkristna skolnämnden för initiativet med namninsamlingen.¹¹

Även Dagen engagerade sig av naturliga skäl i debatten. Två dagar efter offentliggörandet av gymnasieutredningens betänkande kommenterade Pethrus förslaget och tog som helhet avstånd från det av framför allt två skäl: kristendomsämnet skulle förändras till sin innersta karaktär och bli objektiv religionskunskap. Därigenom hade gymnasieutredningen visat, att den glömt skolans fostrande funk-

---

⁶ Månsson 1964, s. 18 – De negativa kommentarerna inriktade sig på två punkter, a/ namninsamlingen sades inte vara någon opinionsmätning i sakfrågan, ST 20.9.1963, DN 18.9.1963 Expressen 18.9.1963 och Arbetet 18.10.1963 b/ sakkritik av aktionens krav, Ny Tid 20.9.1963, Västgötademokraten 25.10.1963 och DN 11.11.1963.

⁷ Månsson 1964, s. 32, Sandström 1979, s. 18, Dagen 23.4.1964, I, LP. Till namninsamlingen negativa tidningar var dessutom AB (20.4.1964), DN (21.4.1964), S-T (21.4.1964), Expressen (21.4.1964), G HT (21.4.1964), Nyheterna (21.4.1964), Kvällsposten (21.4.1964) och Arbetet (22.4.1964) Positiva till namninsamlingen var förutom Dagen SvD (23.4.1964), Nyaste Kristianstadsbladet (23.4.1964), Norra Västerbotten (25.4.1964), Västernorrlands Allehanda (24.4.1964), Engelholms Tidning (24.4.1964), Norrbottens-Kuriren (25.4.1964) och Karlshamns Allehanda (25.4.1964). De många ledarkommentarerna vid denna tidpunkt förklaras av, att resultatet av namninsamlingen först då formellt delgivits ecklesiastikminister Edenman. Enligt Hedegård 1966, s. 22 protesterade Samkristna Skolnämnden mot försöket att politiskt utnyttja namninsamlingen.

⁸ Sven Danell till Eric Nylander 4.3.1963, KDSs.

⁹ Sven Danell till LP 21.8.1963, LPs.

¹⁰ KSA till ecklesiastikminister Edenman 8.1.1964, KDSs.

¹¹ Birger Ekstedt till Samkristna Skolnämnden 3.3.1964, KDSs.

tion.¹² Under själva namninsamlingen propagerade Dagen ofta för den Samkristna skolnämndens linje¹³ och den unga grupp inom frikyrkligheten företrädesvis inom Svenska Missionsförbundet, som öppet deklarerat, att man inte tänkte skriva under namninsamlingen, betecknades av Pethrus som unga sabotörer.¹⁴ När namninsamlingen var avslutad skrev Pethrus i en för framtiden mycket viktig ledare den 17 december 1963:

Det storartade resultatet av namninsamlingen med mer än dubbelt så många namn man väntat sig säger något om den kristna opinionens styrka i detta land. Finns det någon reson uti att de kristna med detta underlag låter sig ledas allt längre på avkristningens väg? Utan tvekan bör också de kristna genom vad som hänt stärkas i sin tro på möjligheten av en politisk strömkantring i kristen riktning.¹⁵

I januari 1964 fastslog tidningen att riksdagen kan omöjligt nonchalera denna meningsyttring. Den kunde det inte när det gällde högertrafiken. Återstår att se vad som händer.¹⁶ Namninsamlingen ingav således Pethrus en stark förvissning om att den tysta majoriteten slöt upp kring kristna värden.¹⁷ Detta är namninsamlingens förblivande betydelse för förståelsen av det kristna politiska partiets tillkomst.

Med denna förvissning var det naturligt, att den moraldebatt, som fördes de aktuella åren, kom att betraktas som aktioner från en högröstad och kulturradikal minoritet bland det svenska folket. Enbart ett år som 1963 förekom en abortdebatt på sommaren och en eutanasi-debatt på hösten. Ett radioprogram, som ansågs ha gycklat med kristen nattvardsuppfattning, anmäldes för Radionämnden och i TV förekom ett underhållningsprogram, som fick mycket stark kritik från

---

¹² 7.9.1963, I, LP.

¹³ Se t.ex. 25.4.1963, I, ej LP, 5.10.1963, 19.10.1963 och 17.12.1963.

¹⁴ 10.12.1963, I, LP.

¹⁵ 17.12.1963, I, LP.

¹⁶ 15.1.1964, p. 1955 hölls en folkomröstning angående högertrafiken. Anhängarna av fortsatt vänstertrafik segrade med 2.139.996 röster mot 400.061 röster för högertrafik. Riksdagen beslöt dock om införande av högertrafik år 1963 ett beslut, som verkställdes den 3.9.1967.

¹⁷ Denna tolkning gav Pethrus även långt efter KDS' bildande se t.ex. DN 8.3.1974 där LP förklarade partiets uppkomst: "En pådrivande faktor var den rekordstora namninsamlingen för kristendomsämnets ställning i skolan, över två miljoner namn". Nils-Erik Adérn betonar i intervju Dagen 15.11.1979, att KDS var ett resultat av namninsamlingen.

kristet håll.¹⁸ Vintern 1964 yrkade vidare 140 läkare i en skrivelse till regeringen på en förstärkning av skolans karaktärsfostrande verksamhet med anledning av en upplevd tilltagande översexualitet och promiskuitet.¹⁹ Dessa sammantagna etiska debatter sågs också av Dagen som tendenser på en stark avkristning och demoralisering mot den breda folkviljans mening.

Belysande för hur allvarligt Pethrus upplevde tidsläget var det förhållandet, att han år 1963 för första gången sedan 1944, då han gjorde sitt första stora politiska utspel, till predikantveckan 1963 inlämnade en samtalsfråga kring det andliga tidsläget, där han bl.a. tecknade det moraliska tillståndet i mörka färger.²⁰ Predikantveckan 1963 kan i det sammanhanget sägas vara den plattform, från vilken han sedan politiskt gick till action. Dock skulle han, enligt tillgängliga tidningsreferat, vid det tillfället inte ha talat om något kristet parti. I stället sonderade han terrängen för ett stort initiativ på samma sätt som han gjort på nyhetsveckan 1945, innan tidningen Dagen startades. Den svenska samhällssekulariseringen framtvängde nya initiativ. Samtliga existerande partier kunde inte åstadkomma en märkbar förändring. Med det massiva stödet från den tysta majoriteten, dokumenterat i namninsamlingen, och med allt starkare opinion bakom sig inom KSA och med moraliskt stöd från predikantveckan 1963 kunde Pethrus frimodigt gå vidare.

Som vanligt handlade Pethrus snabbt och målmedvetet. Predikantveckan avslutades den 12 december 1963²¹ och redan innan den 10 januari 1964 hade två interna möten hållits, där den partibildningen diskuterades, ett i Stockholm och ett i Sigtuna. Av vad som förekommit vid dessa två tillfällen, som är bräckligt belagda vad gäller material, vet vi endast, att Pethrus och Birger Ekstedt varit närvarande, troligen varken biskop Danell eller Jarl Hjalmarson, då landshövding i Gävleborgs län. Vidare hölls frågan om eventuell partibildning öppen. Ekstedt sade sig nu för egen del i och för sig inte stått främmande för

---

¹⁸ 19.10.1963, 1, ej LP.

¹⁹ Anno 1964, s. 9. Skrivelsen visade sig på flera punkter överensstämma med ett stencilerat utdrag från MRA. Se även Sandström 1979, s. 21.

²⁰ EH 2.1.1964. Det beslutades, att Olof Djurfeldt och Willis Säwe skulle formulera en skrivelse till ecklesiastikministern med anledning av kravet på ökad sexualundervisning, som framförts av vissa politiska ungdomsförbund.

²¹ EH 2.1.1964.

tanken att förvandla KSA till en politisk rörelse, men att ett sådant framträdande måste planeras väl.²²

Den 24 januari kände sig Pethrus mogen att presentera dessa tankar för en större allmänhet på ledarplats i Dagen. Han gjorde det i samma tid som filmen 491 diskuterades i riksdagens remissdebatt.²³ Pethrus skrev bl.a.:

På senare tid, när så mycket talats om politisk nyorientering, har starka röster höjts för bildandet av ett nytt parti på kristen grund... Ropet efter en klar representation i landet, i riksdag och kommunalförvaltning ökar och förstärkes ju längre tiden lider... Vad som hittills skett för att skydda de kristna och moraliska värdena i det svenska samhället är inte tillfredsställande. Alltsedan 1919 års undervisningsplan har kristendomens plats i våra skolor systematiskt inskränkts och den nu föreliggande gymnasieutredningen går med stora steg mot samma mål. Trots denna klara tendens som varit bärande för svensk politik under årtionden har den kristna representationen i riksdag och kommunalförvaltning inte kunnat sätta stopp för denna utveckling, långt mindre kunnat göra något för att öka det kristna inflytandet. Var och en bör kunna se att det svenska folket med denna utveckling inom kort hamnar i en renodlad ateistisk materialism. Under senare år, även sedan de folkmoraliska frågorna hopat stora samhällsproblem för våra politikere fötter, har deras partier ostörda ägnat sig åt materiella frågor... Detta är karakteristiskt för alla de politiska partierna, inte endast för majoritetspartiet, som dock bär det största ansvaret för de senaste trettio årens utveckling på detta område... Våra riksdagsledamöter är verksamma och de kämpar hårt för att göra sina kristna väljares mening gällande, men det motstånd de möter inom sina egna partier neutraliserar deras insatser på ett skrämmande sätt... Kristet Samhälls Ansvar har hittills motsatt sig tanken på ett kristet parti, men man frågar sig om den nämnda neutraliseringen av de troendes representation inte gör KSA:s arbete tämligen illusoriskt. Är bildandet av ett självständigt kristet parti den utväg de måste gå som vill råda bot på de alarmerande religiösa och moraliska förhållandena i landet?²⁴

I denna första ledarkommentar fanns antytt tre viktiga huvudtankar: riksdagsledamöterna sysslade nästan uteslutande med materiella frågor, de kristna riksdagsmännen kunde inte hejda utvecklingen och

---

²² Ekstedt till LP 10.1.1964, LPs. E. bad vidare LP om besked, hur han tänkt sig KSA:s framtid. Se även Dagen 11.9.1974, där Bo Ivar Nilsson erinrade sig en veckolång kurs på Gimo medborgarskola i december 1963, där LP bl.a. yttrat: "Ibland... kan det krävas något helt nytt för att det skall bli ett uppvaknande".

²³ Dagen 25.1.1964.

²⁴ 24.1.1964, I, LP.

båda dessa förhållanden nödvändiggjorde ett kristet parti. I några efterföljande ledarartiklar dagarna därpå gav Pethrus fortsatta argument för bildandet av ett kristet parti. Den 25 januari påminde han om att det under de senaste fyrtio åren pågått ett planmässigt och ganska hänsynslöst utrottningskrig mot kristendomen i det svenska samhället och Pethrus åsyftade här i första hand 1919 års undervisningsreform, kristendomsämnets försämrade ställning på det nya gymnasiet och sexualundervisningens innehåll i skolorna. Ledaren slutade med en fråga: "Skall de som håller på kristna värden, trots sin majoritet, i fortsättningen låta sig nöja med den reträtt som varit deras lott under de senaste fyrtio åren?"²⁵ Den 28 januari bemötte Pethrus dem, som återopade Paulus' undervisning i t.ex. Rom. 13 om överheten: Man har menat att de kristna skall ödmjukt böja sig för överheten och icke strida. Men Guds folk har ofta varit i våldsamma strider med överheten, när denna förgätit Guds vägar.²⁶ En ledare den 29 januari angav en viss linje för ett eventuellt nytt parti: Att ett kristet parti skulle nödgas ta ståndpunkt till materiella frågor, är självklart. Men skillnaden skulle bli att medan de nuvarande partiernas ledningar så gott som uteslutande är upptagna med materiella frågor, det eventuellt nya skulle syssla med både andliga och materiella ting... Det skulle inte behövas mer än att hälften av de i den stora namninsamlingen antecknade personerna anslöt sig till ett nytt parti för att detta skulle ge utslag i en ny, välbehövlig riktning inom vårt politiska liv.²⁷ Här visade sig åter, vilken fundamental betydelse namninsamlingens resultat hade för att skapa tillförsikt och optimism om det möjliga i att starta ett kristet politiskt parti.

Pethrus' ledare initierade en livlig debatt. Detta var naturligt, eftersom initiativet berörde såväl svensk politik som svensk kristenhet. Att den samlade profana dagspressen på detta tidiga stadium tog avstånd från tanken var föga överraskande,²⁸ men hur ställde sig det

---

²⁵ 25.1.1964, I, LP.

²⁶ 28.1.1964, I, LP.

²⁷ 29.1.1964, I, LP. Här stod ju p. i en mer aktiv reformert socialetik, jämfört med en traditionellt luthersk och katolsk, som av tradition var mera passiv och där lydningen mot överheten underströks oftare.

²⁸ Se t.ex. SvD 9.2.1964, där två argument anfördes mot ett kristet parti, dels att det kristna inflytandet i riksdagen skulle minskas, dels att det var svårt att samla de kristna kring en religiös linje, än mer då en politisk. Se vidare t.ex. Borås Tidning (h) 29.1.1964, Ljusnan (Fp) 17.2.1964, Arbetarbladet (s) 17.2.1964 och Hallands Nyheter (Cp) 17.2.1964.

kristna Sverige till planerna? Ja, på detta stadium avgav de flesta samfundsorganen ingen kommentar och få av dem, som gjorde det, ställde sig helhjärtat bakom tanken. Svensk Veckotidning var istället klart kritisk och slog fast: ”Endast en sekterisk kristendomssyn kan finna tröst i ett självständigt kristet parti”.²⁹

I brev till Pethrus av den 24 januari, samma dag, som Pethrus skrev sin ledare, sade sig Danell först då ha hört, att Pethrus umgicks med planer på att starta ett särskilt kristet parti. Danell hyste liksom förut starka betänkligheter:

Förutom annat undrar jag om det är tänkbart att nu under den korta tiden fram till valet organisera en partiapparat. Jag går som hittills på den hävdvunna KSA-linjen, men vad Du än finner riktigt att göra, är mitt förtroende för Dig så stort, att jag inte tror att jag under några förhållanden skulle komma att motarbeta Dig.³⁰

Vid ett KSA-möte i Mariestad den 23 februari uppmanade Danell i stället KSA-sympatisörerna att gå in i respektive partier och därifrån försöka påverka utvecklingen.³¹

Den 7 februari hölls ett möte med KSA-sympatisörer och andra i ämnet intresserade i Sigtuna. Enligt Dagen hade sigtunamötet tillkommit som en spontan reaktion efter en mångfald förfrågningar från skilda delar av landet. Enligt Dagens referat fanns vidare ingen oenighet bland KSA-sympatisörerna. Pethrus och pingstvännen Bengt Hellman var avgjort för. Den sistnämnde sade: ”Det är synnerligen angeläget att vi inte väntar fyra år till”.³² Prästen och socialdemokraten Allan Christiernin motsatte sig dock tanken, vilket Dagen inte omnämnde.³³

En aktionsgrupp tillsattes med uppgift att undersöka möjligheterna för en partibildning. Gruppen bestod av nio personer, nämligen Lewi Pethrus, Sune Lyxell, Bengt Hellman, Åke Boberg, Erling Öhman, Algot Tergel, Torsten Strömner, Folke Edsmyr och Lennart Uppman. Sammansättningen av denna aktionsgrupp ger anledning till ett antal reflexioner. Endast två av de nio ledamöterna i aktionsgruppen var

---

²⁹ SvT 11.2.1964, Se även Vecko-Posten 13.2.1964. Se vidare Sandström 1979, s. 20.

³⁰ Danell till LP 24.1.1964, LPs.

³¹ DN 24.2.1964. Enligt Dagen 24.2.1964 hade Danell nyligen ingått i Centerpartiet.

³² Dagen 8.2.1964. Enligt Johansson 1985, s. 102 var Lyxell en av de allra varmaste förespråkarna för en partibildning.

³³ Elmbrandt, KDS, partiet och valet 1964, Sthlm 1964, uppsats, statskunskap. Se vidare Sandström 1979, s. 21.

aktivt engagerade inom KSA, nämligen Strömner och Pethrus. Att benämna KDS "KSA:s arvtagare" var därför inte korrekt. Noterbart var också Ekstedts frånvaro.³⁴ Belysande var även den stora övervikten av pingstvännen. Vidare fanns det ingen direkt anknytning till den stora namninsamlingen. Pethrus hämtade stöd i namninsamlingens resultat, medan männen bakom denna inte gav tanken på den nya partibildningen sitt aktiva stöd.

Pethrus' ledare initierade även en livlig debatt på Dagens kultursida med inlägg både för och emot ett nytt parti. Den folkpartistiske riksdagsmannen Einar Rimmerfors gick först av alla in i debatten och motiverade i några artiklar sitt avståndstagande med att bl.a. uttrycka en rädsla för att den befintliga kristna representationen i riksdagen skulle bli mindre slagkraftig.³⁵ Broderskapsrörelsens ordförande Evert Svensson motsatte sig tanken av principiellt-ideologiska skäl med att det var en omöjlighet att samla alla kristna kring en gemensam syn i

---

³⁴ Johansson 1985, s. 98. I brev till LP av den 10.1.1964, LPs uttryckte E. en förfrågan om KSA:s fortsatta existens. Flera nya KSA-kommittéer var inplanerade och även en stor KSA-demonstration den 2.5.1964, E. till LP 10.1.1964, LPs. Den 16.3.1964, fyra dagar innan föreningen KDS' bildande, kallade E. KSA:s au till sammanträde den 23.3.1964, LPs vilket torde visa, att E. avsåg att KSA skulle fortsätta sin verksamhet även efter bildandet av ett eventuellt kristet parti. Se även SKT 26.3.1964 där E. talade å KSA:s vägnar och där det sades, att KSA är som rörelse icke engagerat i någon varken gammal eller ny partibildning. Artikeln var troligen skriven helt kort före föreningen KDS' bildande. Tyder inte detta sammantaget på, att Ekstedt vunnits relativt sent för tanken på ett kristet parti? Algot Tergel bestrider i brev till förf. av den 14.11.1979 detta och menar, att Ekstedt var vunnin för tanken på en partibildning redan den 17.9.1963. Enligt Sandström 1979, s. 23 f. hade Ekstedt den 15.3. svarat ja på LP:s begäran att E. skulle bli det nya partiets ledare. Denna uppgift är överraskande liksom uppgiften att E. redan 1959 vunnits för tanken på ett kristet parti. Enligt Sandström 1979, s. 21 var LP, Lyxell och Hellman klart för en partibildning. Så säger även Bertil Carlsson i intervju 15.9.1980. Lyxell och Hellman skall enligt honom ha varit upp till LP med utkast till programförklaring för det nya partiet. Ekstedts efterträdare som sekreterare för KSA, Lars-Erik Söderlind, var däremot motståndare till tanken, Söderlind till LP 22.1.1964, LPs. Algot Tergel säger i brev till förf. 14.11.1979, att han var mycket tveksam till en partibildning: "Men jag ville vara med i början för att se vilka vägar som var möjliga att gå utefter den linje namninsamlingen stakat ut. Jag kände rätt snart att en partibildning inte var den rätta vägen". Till förespråkarna för ett kristet parti hörde även Emil Fornander. I brev till Ekstedt av den 25.3.1964, KDSs sade sig F. länge varit förespråkare för en partibildning och vid KSA:s riksting 1962 myntat beteckningen Kristen Demokratisk Samling.

³⁵ Se t.ex. 12.2.1964, 24.2.1964 och 8.4.1964.

t.ex. ekonomiska frågor.³⁶ Det var naturligt, att det var två representeranter från kristna grupper inom riksdagspartierna som skulle reagera och se det eventuellt nya partiet som ett hot mot kristendomens ställning i samhället.

De skäl, som på Dagens kultursidor anfördes för en kristen partibildning var i samtliga fall parad med ett missnöje över samhällssekulariseringen och samtliga politiska partiers redovisade kulturpolitik. Fyra pingstvännar sade sig i insändarartiklar vara besvikna på de nuvarande partierna³⁷ och Sune Lyxell framhöll den 5 mars, att ett Kristet Samlingsparti är nödvändigt.³⁸ Andra blivande KDS-are, som tog del i debatten på Dagens kultursidor var uppsalateologen Alf Tergel³⁹ och Birger Ekstedt.⁴⁰

Att Dagen de första månaderna 1964 bidrog till att skapa en positiv attityd till det nya partiet står utom allt tvivel. Formellt partipolitiskt obunden arbetade Dagen för ett nytt politiskt parti. Denna utveckling kunde avläsas på kultursidan, där öppen plädering för en ny partibildning förekom. Utrymme åt motsatta uppfattningar gavs, men dessa kunde då bemötas av Pethrus på ledarplats.⁴¹ Även nyhetsbevakningen gynnade tankarna på en ny partibildning. Den 19 februari kunde således första sidan presentera en positivt hållen nyhetsartikel om norska Kristelig Folkeparti. Rubriken var talande: "Kristendom och moralfrågor tvang fram norskt kristet parti".⁴²

Tydligast märktes dock den nya inriktningen på ledarsidorna. Mellan den 24 januari, då Pethrus' första ledare för ett kristet parti

---

³⁶ 26.2.1964.

³⁷ 14.2.1964. Några insändare förespråkade ett frisinnat mittenparti, 5.3.1964. Den 14.3. meddelade tidningen, att bidragen till debatten om ett eventuellt nytt parti hopat sig på redaktionens bord i sådant antal, att en publicering av alla inte är möjligt inom överskådlig tid.

³⁸ 21.2.1964. Se vidare 17.2.1964.

³⁹ 9.3.1964.

⁴⁰ 12.3.1964.

⁴¹ Se t.ex. 13.2.1964, 1, LP, där LP bemötte Rimmerfors: "Vännen Rimmerfors försäkrar även att varken han eller andra partikamrater kommer att lämna sina partier om ett kristet parti tillkommer... Men de får troligen räkna med att en del av deras väljare sluter upp kring det kristna partiet".

⁴² 19.2.1964 Enligt Sandström 1979, s. 17 f. hade LP vunnits för tanken på ett kristet parti någon gång under januari 1964 och det var partisekreteraren i Kristelig Folkeparti i Norge, som verksamt bidragit till att övertyga LP om nödvändigheten av en kristen partibildning. Bertil Carlsson bekräftar i intervju den 15.9.1980 förekomsten av påtryckningar från Norge, Danmark och Finland.

publicerades och den 20 mars, då KDS bildades, pläderade åtta ledarartiklar, samtliga LP-signerade, för bildandet av ett kristet parti.

I samfundsorganet EH fördes under den aktuella tidsperioden ingen som helst propaganda utan det var följaktligen Dagen under Lewi Pethrus' redaktörskap, som var kanal för en sådan propaganda. Dagen var ju p:s gemensamt ägda företag och rörelsen uppbars av starka grupper med ett mindre politiskt medvetande än det t.ex. Pethrus representerade. Det var givet, att Pethrus måste försöka mildra mot-sättningarna genom att skapa opinion inom p. för ett nytt parti. Således talade han den 4 mars på den årligen återkommande evangelistveckan i Jönköping om den kristnes samhällsansvar och ett rättfärdigt samhälle.⁴³ I Dagen framställde han det nya partiet som en välsignelse för de enskilda pingstförsamlingarna:

Genom att ett eventuellt kristet parti absorberar en del av den oanvända arbetskraften i de kristna församlingarna... kommer detta som förut sagts att eliminera förefintliga svårigheter och på så sätt bli inte bara direkt utan även indirekt välsignelse för det kristna församlingslivet.⁴⁴

Namninsamlingen utgjorde alltså den bakgrund, som skapade optimism inför företagets förverkligande men dessutom behövde den karismatiska ledaren en särskild fråga, som öppet skulle vara ett flagrant brott mot den tysta majoritetens uppfattning i moralfrågor. Hans strategi under februari 1964 var att dämpa propagandan för ett nytt parti och i stället betona, att nu berodde det på riksdagspartiernas agerande, om ett särskilt kristet parti behövde komma till stånd.

Den 22 februari – en knapp månad innan KDS' bildande – kommenterade Pethrus ett uttalande från Högers partistyrelse, där man reagerat mot den planerade nedskärningen av antalet kristendoms-timmar på det framtida gymnasiet. Pethrus skrev:

Om de existerande partierna vill arbeta med detta mål för ögonen borde varje tanke på ett nytt kristet parti skrinläggas. Men tills detta sker är frågan om ett kristet parti aktuell.⁴⁵

Den 29 februari utvecklade Pethrus dessa tankar:

Det finns de som synes tro att Dagens stora intresse för närvarande är ett nytt politiskt parti. Det finns t.o.m. de som vill tro att vi önskar bilda ett nytt

---

⁴³ Jönköpings-Posten (Fp) 5.3.1964: Det måste finnas ett kristet minimum av rättfärdighet för att ett samhälle skall kunna bestå.

⁴⁴ 15.2.1964, I, LP Se även 13.6.1964, I, LP och 18.6.1964, I, LP.

⁴⁵ 22.2.1964, I, LP.

högerparti med särskild udd mot socialdemokratin. Allt detta är fria fantasier från dem som har svårt att hålla isär mål och medel... Dagens linje i debatten om den aktuella politiska situationen borde vara klar för alla. Den vill ett politiskt ingripande vars mål är att rädda vårt folk ur dess moraliska urspårning. Det må ske genom vilket som helst av de existerande partierna eller genom dem alla tillsammans. Om detta inte är möjligt, anser vi att ett nytt politiskt parti bör ta upp denna angelägenhet hellre än att det skall fortsätta som det nu är.⁴⁶

I formuleringen om detta inte är möjligt låg det uttalade hotet om en kristen partibildning.

Den fråga, som kom att utlösa det nya partiets bildande var författaren Lars Görlings bok 491. Boken skildrade på ett närgånget och realistiskt sätt storstadsungdomens sätt att leva. I boken förekom bl.a. inslag av svordomar och samlag och boken kom på många kristna håll att uppfattas som pornografisk litteratur. Hösten 1963 filmatiserades den av regissör Vilgot Sjöman men totalförbjöds för visning efter ett beslut av Statens biografbyrå den 28 december 1963.⁴⁷ Totalförbudet initierade en stundtals inflammerad debatt i tidningspress och frågan diskuterades även i riksdagen, bl.a. 22 januari 1964 i remissdebatten.⁴⁸ Efter det att Statens filmgranskningsråd den 20 januari bett Statens Biografbyrå ompröva sitt beslut om totalförbud,⁴⁹ beslöt Biografbyrån den 6 februari att frisläppa filmen, om vissa scener klipptes bort och den 3 mars frisläpptes filmen för visning.⁵⁰

När Pethrus fick detta meddelande någon dag före sin 80-årsdag den 11 mars 1964, förklarade han: ”Det är filmen som definitivt banar vägen för ett kristet parti”.⁵¹ Frisläppandet var för honom ett utslag av

---

⁴⁶ 29.2.1964, I, LP. Denna ledarkommentar var inte ett uttryck för en ändrad ståndpunkt hos LP, vilket Sandström 1979, s. 22 menar, utan ett uttryck för LP:s försök att inför partibildningen skaffa sig ett psykologiskt övertag.

⁴⁷ Sandström 1979, s. 22. Se vidare Peter Eklund, Filmcensurdebatten i Sverige efter 1963, Lund 1968, uppsats statskunskap, där förf. påvisar, att de socialdemokratiska organen hade en splittrad inställning i censurfrågan, medan landsortstidningarna i allmänhet var för en censur. De centerpartistiska tidningarna var mest påtagligt enhetliga för censur av mentalhygieniska skäl. Folkpartiets tidningar var splittrade i frågan, medan högerorganen med olika argument talade för censur.

⁴⁸ Dagen 25.1.1964.

⁴⁹ Anno 1964, s. 7.

⁵⁰ Sandström 1979, s. 22.

⁵¹ Expressen 11.3.1964. Se även LP i Dagen den 10.3.1964: ”Och jag har den bestämda känslan att vi står inför en ny fas i väckelsen just nu. Historien har visat att verkligt

det avkristnade svenska samhället och nu var det den kristna opinionens plikt, den opinion, som visat sig så kraftigt under namninsamlingen, att reagera.

Den 19 mars talade Pethrus vid ett möte i Leksand anordnat av fem privatpersoner med viss anknytning till p.. Hans ämne var: ”Den svenska folkmoralen och kristendomen – behöver vi ett kristet politiskt parti?”⁵² Resultatet av mötet blev att en länskommitté för ett kristet parti tillsattes med pingstpastorn Bertil Carlsson, Borlänge som ordförande.⁵³

Dagen därpå, den 20 mars, samlades intresserade till ett liknande möte i Stadsmissionens kyrksal i Stockholm. Lewi Pethrus talade änyo och en förening, benämnd Kristen Demokratisk Samling, konstituerades. Formellt var ännu inget parti bildat utan föreningen hade närmast karaktären av valorganisation och frågan om deltagande i höstens andrakammarval sades för tillfället inte vara avgjord.⁵⁴ Föreningens styrelse bestod av minst sju personer, nämligen Birger Ekstedt (ordf.), Lewi Pethrus (vice ordf), Folke Edsmyr, Sune Lyxell, Alf Tergel, Harald Ljungström och Lars Uhrdin.⁵⁵ Styrelsen var av praktiska skäl begränsad till området kring Stockholm och den uppbars i första hand av folk från p. (Pethrus och Lyxell) och svenska kyrkan (Ekstedt, Tergel och Ljungström). Edsmyr tillhörde ÖM och Uhrdin SMF. Av de sju hade endast två (Ekstedt och Pethrus) erfarenhet av

---

stora och djupgående väckelser förvandlat inte bara individer utan också länder och folk”. Se vidare SvD 21.3.1964 liksom mot 491 3.1.1964, 1, LP och 31.1.1964, 1, ej LP.

⁵² Dagen 13.3.1964. Det är möjligt, att LP knutit kontakter vid ett besök i Rättvik den 12.2.1964. Se Dagen 8.2.1964. Några pingstvännen var aktivt engagerade i denna process, nämligen pastorerna Göte Klintenberg och Erik Nissa, kommunalassistenten Karl O. Nyström och byggmästaren Helmer Karlsson från Rättvik, Johansson 1985, s. 110.

⁵³ Dagen 20.3.1964. Enligt Samhällsgemenskap 3/1969 benämndes partiet vid det tillfället rätt och slätt det kristna partiet.

⁵⁴ Sandström 1979, s. 9 ff. och Dagen 21.3.1964. Ett 80-tal personer var närvarande. Pethrus omnämnde i sitt inledningsanförande vad som skett i Sigtuna och Leksand. Sune Lyxell, sekreterare vid mötet, talade för ett nytt parti och Erling Öhman för en valrörelse i bara vissa valdistrikt. Ekstedt var mera osäker, Johansson 1985, s. 111. Vid mötet hade det enligt DN 21.3.1964 förekommit debatt om ordet kristen eller kristlig skulle ingå i namnet på föreningen. Se även kring dessa diskussioner Sandström 1979, s. 11 och Johansson 1985, s. 112.

⁵⁵ Sandström 1979, s. 11. Johansson 1985, s. 112 och Lundgren 1968, s. 18. Enligt Sandström 1979, s. 11 och Johansson 1985, s. 115 var det LP som föreslog Ekstedt vid ett första sammanträde med interimsstyrelsen den 23.3.

aktivt KSA-arbete och endast Pethrus hade delvis haft kontakter med Samkristna skolnämnden och dess namninsamling. Det mest överraskande namnet i styrelsen var Birger Ekstedt, som ända till långt fram i mars arbetat aktivt inom KSA.⁵⁶ KSA:s ledning sprack således genom KDS' bildande och KSA förde under år 1964 en undanskymd tillvaro och uppgick den 1 januari 1965 i Förbundet för Kristen Fostran.⁵⁷

I Dagen presenterade och motiverade Pethrus det nya initiativet på följande sätt den 21 mars:

Det nya parti, som säkerligen kommer till, är ingenting mindre än en protest mot den avkristning och nerbusning som vårt land och särskilt våra barn och vår ungdom varit utsatta för under senare årtionden. Vi har vädjat till våra politiker att ge rum för kristna representanter men vi har blivit besvikna. Vi har sagt, att om de befintliga partierna kunde genomföra de krav, som en stor opinion bland vårt folk nu kräver, kunde tanken på ett kristet parti skrinläggas. Men ingenting anmärkningsvärt har gjorts och vi har heller inget hopp om att något kommer att göras, varför det tryck som nämnda opinion utövar inte längre kan hållas tillbaka.⁵⁸

---

⁵⁶ Ekstedt till KSA:s au 16.3.1964, KDSs.

⁵⁷ Kristen Fostran 8/1964. Se även KSA-rundbrev augusti 1964, SOU 1963:39, s. 222 och SvD 24.3.1964. En av de ledande krafterna inom Förbundet för Kristen Fostran, lektor Sven Enlund, blev med tiden 2:e vice ordf. i KDS, varför ringen från KSA över FKF till KDS slöts. KSA hade aldrig varit stort och hade ca. 1.000 medlemmar, Sandström 1979, s. 17. Den 3.4.1964 skrev Danell till Ekstedt, KDSs: "Jag anser det riktigt, att KSA-intressenterna beredas tillfälle uttala sig, om huruvida KSA bör fortbestå, sedan KDS kommit till stånd... Men jag anser det vara realistisk bedömning att tänka sig, att KSA som hela tiden från sitt bildande fört ett tynande liv, knappast kan leva med någon större kraft vid sidan av ett KDS". Jarl Hjalmarson sade sig heller inte vilja gå in i partiet men stod gärna till förfogande för rådgivning, Hjalmarson till LP 31.7.1964, LPs, där han uttalade "sitt stora förtroende för Dig och min beundran för Din gärning. Våra diskussioner genom åren har för mig varit högtidsstunder...".

⁵⁸ 21.3.1964, I, LP. Den 23.3.1964 deltog LP i en radiodebatt tillsammans med Rimmerfors och Evert Svensson, LPs. Under en debatt på Frikyrkliga Pressmannaföreningen den 9.4.1964 upplyste LP om sina försök att återupprätta C-G Ekmans frisinnade parti men att tanken inte vunnit gehör hos dem han talat med, SvD 10.4.1964. Enligt LP i Samhällsgemenskap 8/1972 var det de folkpartistiska riksdagsmännen Einar Rimmerfors och Daniel Wiklund, som han samtalat med, vilket bekräftas av Johansson 1985, s. 117. Se även LP till Hugo Brolin på Folkpartiets huvudbyrå i Stockholm den 6.5.1964, KDSs. Se vidare 24.3.1964, I, LP, 4.4, I, LP, 7.4.1964, I, LP, 8.4.1964, I, LP och 17.4.1964, I, LP.

Några veckor senare, den 15 april, konstituerades partiet, Kristen Demokratisk Samling, (KDS). Även om det tidigare funnits kristna partier lokalt,⁵⁹ så stod ändå detta nationella parti för något helt nytt. I den första ledargruppen kom att ingå fyra från svenska kyrkan (Ekstedt, Alf Tergel, Harald Ljungström och Lennart Aae) och fem från p. (Pethrus, Sune Lyxell, Åke Boberg, Erling Öhman och Bernt Olsson). Vidare fanns ÖM (Folke Edsmyr) och SMF (Lars Uhrdin) representerade i styrelsen. Stockholms- och mansdominansen var tydlig. Av de tolv i partistyrelsen hade endast tre direkt KSA-erfarenhet (Ekstedt, Pethrus och Ljungström).⁶⁰

Pethrus beskrev i Dagen KDS som en folkrörelse:

Det kommer att kosta mycket att nå det angivna målet, men målsättningen som innebär vårt lands räddning undan sekularisering och nerbusning är värd ett högt pris! Den stoppsignal för avkastning och sedefördärv som tillblivelsen av det nya partiet innebär är av stort värde bara den. Så långt man kan bedöma kommer detta att bli en strid av det hårdaste slag. De krafter som står bakom avkristning och moralupplösning med sina tillgångar ifråga om politisk ekonomi, massmedia m.m. är inte lätta att forcera. Ärligheten fordrar dock att vi från början klargör våra avsikter. Det är att ge kristendomen den ställning i vårt land, som dess majoritet och grundlag berättigar den till.⁶¹

---

⁵⁹ Dagen 16.4.1964. Se även Lundgren 1968, s.18. Hjalmarson lyckönskade KDS till ordförandeval av Ekstedt, men hade förordat ett uppskov av partibildningen, så att kanske Högern fick tid på sig att profilera sig mer kristet, brev 17.4.1964 till E., MEs. Ekstedt svarade Hjalmarson: "Det har inte varit något lätt steg att ta detta, och alla skall veta, att det föregåtts av en påfrestande getsemanekamp. Nu blev det så här och jag har – såsom saken nu har utvecklats sig – inte kunnat se något alternativ. Att jag sedan skulle komma att utses till ordförande är väl måhända den största överraskningen för mig själv... Tro mig, men inte heller jag skulle ha önskat något högre än ett dröjsmål till efter valet, men det fanns ingen möjlighet att bromsa sedan det hela börjat rulla". Bertil Carlsson bekräftar i intervju 15.9.1980 Ekstedts tveksamhet och menar att E. ställde upp av lojalitet mot LP. Om tidigare kristna partier eller sammanslutningar såsom Jönköpings läns Valmansförening 1911, Centerpartiet i Värmland 1911 och Kyrkliga Folkpartiet se t.ex. Johansson 1985, s. 40 ff., 284 ff., Hultqvist-Freeman. Väckelserörelser och partibildningar, 1954, s. 11 ff., Thernænius 1937, s. 113 f., Gustafsson 1967, s. 55. Se vidare Åke Zetterbergs uppsats Partier med kristligt förbund i Tiden 1957. Beträffande utländska kristna partier, se t.ex. Michael P. Fogarty, Christian Democracy in Western Europe 1870–1953, London 1957.

⁶⁰ Johansson 1985, s. 112.

⁶¹ 16.4.1964, I, LP. Den 24.3 tillsattes en programkommitté och den 4.4 fattades principbeslutet om valframträdande, Sandström 1979, s. 27.

Stödde så folket KDS? Att de profana dagstidningarna av olika skäl skulle ta avstånd från den nya partibildningen var föga överraskande,⁶² ej heller att politiska organ som Frisinnad Tidsskrift skulle göra det.⁶³

Det kristna folket då, stödde det KDS? Frikyrkomötet samlades den 10-12 mars, dvs. just i tiden för debatten kring det kristna partiet. Vid detta tillfälle tog bl.a. metodisten och riksdagsmannen Thorwald Källstad (Fp) till orda och sade bl.a.: Jag vägrar att delta i något som skulle innebära, att de nuvarande demokratiska partierna skulle avkristnas. Att organisera ett speciellt politiskt parti måste ju innebära att man söker tömma de nuvarande politiska partierna på deras kristna beväring, och en sådan avkristningsprocess vill jag inte vara med om. Källstad hävdade vidare, att de kristna skulle vara ett salt i världen och verka inom olika partier. De kristna skulle inte enbart ägna sig åt moraliska frågor utan även t.ex. skattefrågor, pensionsfrågor, skolfrågor, kommunikationsfrågor etc.⁶⁴ Tydligt är, att frikyrkomötet som sådant ställde sig negativt eller frågande till tanken på ett kristet parti. Att en så tung organisation tog detta ställningstagande belyste de äldre frikyrkosamfundens negativa inställning. Inom den frikyrkliga vänstern, dvs. förutom p., HF och ÖM, stöddes det nya partiet något mer men ej helhjärtat.

---

⁶² Se t.ex. S-T 26.7.1964, som anförde flera argument mot KDS: religiös tro var en privatsak, kristen tro ledde inte till någon viss partipolitisk inställning, fasta normer var olyckligt i ett rörligt samhälle, Svenska kyrkan spelade inte någon hedrande roll i samband med det demokratiska genombrottet i Sverige o.s.v. Se även S-T 27.4.1964. SvD menade, att KDS kunde göra de borgerliga en björntjänst genom att en kristen riksdagsman genom KDS' uppträdande nu kunde slås ut av en icke-kristen, SvD 16.7.1964. Jönköpings-Posten 11.4.1964, Falu-Kuriren 11.4.1964 och Nerikes Allehanda 17.4.1964 uttalade sig även mot tanken på ett kristet parti.

⁶³ Se t.ex. Frisinnad Tidsskrift nr 1/1964 och 2/1964. Frisinnad Tidsskrift gav därefter inga kommentarer kring KDS, vilket inte kan tolkas annorlunda än att tidskriften genom att inte ge KDS publicitet ville bidra till att tysta ner rörelsen.

⁶⁴ 11.3.1964. SMF:s missionsföreståndare Gösta Nicklasson och lundabiskopen Martin Lindström hörde till de kristna ledare, som på ett tidigt stadium tog avstånd från tanken på ett kristet parti, Johansson 1985, s. 117. Här kan även nämnas, att David Hedegård med konfessionell hemvist inom FS i artiklar i Jönköpings-Posten den 2.7. och 9.10.1964 framförde betänkligheter mot KDS. Dessa betänkligheter utvecklade han i debattskriften År KDS ett misstag?, som utkom 1966. Hedegård citerade bibelsammanhang, som talade om lydighet för överheten och menade, att Bibeln inte kunde vara grund för ett partiprogram, eftersom inget politiskt program fanns i Skriften.

Däremot fick planerna på bildandet av ett nytt kristet parti visst stöd från teologiskt konservativa kretsar. De, som stödde planerna, anförde uteslutande sekulariseringsaspekter och menade, att samtliga riksdagspartier, inklusive Högern, var sekulariserade.

Följande tabell utvisar samfundspressens inställning till det nya partiet valåret 1964:

Samfundspressen och KDS

	Positiv	Negativ	Ej kommentar
Kyrka och Folk (SvK)	10/64, 20/64		
Svensk Kyrkotidning (SvK)			x
Svensk Pastoraltidskrift (SvK)	19/64; 35/64		
Göteborgs Stiftstidning (SvK)		33/64	
Katolsk Kyrkotidning	5/6-64		
Nya Väktaren (BV)	9/64		
EFS-Budbäraren			x
Östra Smålands Missionsblad	6/64		
Svensk Veckotidning (SMF)		5/64, 17/64	
Vecko-Posten (SBS)		2.4.1964	
Svenska Sändebudet (MK)		2.4.1964	
Kristet Forum		3/64	
Stridsropet (FA)			x
Vår Fana (SvFA)	26-27/64		
Trosvitnet (SAM)			x
Upplysningens Vän (FB)		6/64	
Missions-Baneret (ÖM)		16/64	
Trons Segrar (HF)		24.4.1964	
Midnatts-Ropet (Maranata)		off.nr 1964	

Tabellen visar således helt tydligt, hur svag den allmänkristna opinionen för en kristen partibildning var på sommaren 1964. De flesta av de tidskrifter, som ställde sig positiva till KDS, gjorde inte detta helhjärtat. Vår Fanas kommentar t.ex. var mycket kryptisk och kunde bara med god vilja ses som ett stöd för KDS. Kyrka och Folk var i princip positiv, men undrade om tidpunkten var den rätta och om de frikyrkliga och kyrkliga krafterna kunde arbeta inom samma parti. Nya Väktaren var i februari 1964 tveksam till partiet, för att i valrörelsen vara den enda av de undersökta tidningarna, som direkt uppmanade sin läsekrets att stödja KDS. Katolsk Kyrkotidnings och Svensk Pastoraltidskrifts inställning till KDS kan bäst betecknas som

försiktigt uppmuntrande. Under alla omständigheter måste det på detta stadium ha stått helt klart för de närmast ansvariga för partiplanerna, att det nya partiet måste för att ha den minsta chans till framgång, få ett brett stöd från p.

Enligt Dagens beskrivning framstod p. som en enda stor helhet, som helhjärtat slöt upp bakom KDS. I en ledare efter nyhetsveckan medgav dock Pethrus några få predikanter, som kritiserat den nya partibildningen och p:s mer politiska framtoning.⁶⁵ Pethrus bemötte på ledarplats denna apolitiska grundsyn:

Det finns väl ingen vedertagen regel att inte medlemmarna inom pingstförsamlingarna får befatta sig med politiskt engagemang. Hittills har tusentals av pingstförsamlingarnas medlemmar deltagit i politiskt arbete inom olika partier. Skulle det nu helt plötsligt blivit orätt att göra så? Eller kanske det skulle vara farligare att tillhöra ett parti med kristen ledning och kristen målsättning än att vara medlem i partier där ateism sitter vid ledningen och där ett kontinuerligt avkristningsarbete är målsättningen?⁶⁶

Att den ledarkommentaren syftade till att skapa opinion inför nyhetsveckan var uppenbart, men belysande för det känsliga läget inom p. var att Pethrus på själva veckan inte tog upp frågan om ett politiskt parti som samtalsfråga.⁶⁷ Pethrus var medveten om, att det fanns en opinion inom p., som var mycket skeptisk eller helt negativ till tanken på en kristen partibildning.

Pastor William Jansson, Umeå angav tidigt två skäl mot en kristen partibildning: ett sådant parti skulle inte kunna driva en allmänpolitisk linje, kring vilken alla kristna skulle kunna samlas, och vidare, hävdade Jansson, skapades inte moraliska förändringar i samhället genom lagar och påbud uppifrån utan genom väckelse i de djupa folklagren.⁶⁸ Andra pingstpastorer, som var skeptiska till tanken på ett kristet parti, var Edvin Näslund, Malmö⁶⁹ och Harald Gustafsson, Göteborg.⁷⁰ Till denna grupp av pastorer hörde med stor sannolikhet även Willis Säwe. Som redaktör för rörelseorganet EH gav han aldrig

---

⁶⁵ 18.6.1964, 1, LP.

⁶⁶ 6.6.1964, 1, LP. Se vidare 16.5.1964, 1, LP, 13.6.1964, 1, LP och 18.6.1964.

⁶⁷ EH 22/1964.

⁶⁸ Västerbottens-Kuriren 28.3.1964.

⁶⁹ Näslund till LP 19.6.1964, LPs. Se även Gustafsson 1967, s. 63 ff.

⁷⁰ Gustafsson 1983, s. 201, Sandström 1979, s. 47.

KDS sitt stöd utan, i en artikel rubricerad ”Pingstväckelsen är inte politiserad!”, skrev han dagarna före valet 1964:

När nu en del pingstväänner tillsammans med andra människor i det här landet finner, att de vill starta ett nytt politiskt parti, så bör de givetvis få göra det. Det har ingenting med församlingarna såsom församlingar att göra. Pingstväckelsen såsom sådan står följaktligen helt fri från allt vad politik heter. Väckelsen såsom väckelse är intakt.⁷¹

Pingstvännen och kommunalpolitikern Georg Åberg, riksdagsman för Fp, angrep Pethrus' nyttjande av Dagen för politisk KDS-propaganda:

Fränheten i LP:s ledarartiklar i polemiken mot oliktankande i KDS-frågan är häpnadsväckande och beklämmande. Ty genom att stämpeln KDS i Dagen betyder bättre kristen har politiken förts in i församlingen... Vi som ute i landet söker hålla kvar de troende riksdagsmän vi en gång valt in känner oss grundlurade av den tidning vi varit med om att understödja.⁷²

Samtidigt fanns en stark opinion inom p. för KDS. Denna opinion kunde avläsas i sammansättningen av sigtunakommittén i februari, styrelsen för föreningen KDS i mars och partistyrelsen i april. I samtliga dessa styrelser utgjordes ungefär hälften av ledamöterna av pingstväänner. När en rikskommitté tillsattes vid KDS' första riksting i Uppsala den 21-22 augusti kom den att bestå av sju pingstväänner, fem från svenska kyrkan, två från SMF samt en från vardera EFS, SBS, ÖM och HF.⁷³

Även rekryteringen av kandidater till andrakammarvalet, – 319 personer kandiderade för KDS, därav 152 från p., 80 från svenska kyrkan, 13 från EFS, 16 från ÖM, 8 från SBS, 9 från SMF, 5 från HF och 1 från SAM – visade en klar överrepresentation för p. och en motsvarande klar underrepresentation för de äldre frikyrkorna SMF, SBS, MK och SAM.⁷⁴ I valkretsar där p. var stark, utgjorde pingstväännerna mer än 50 % av samtliga kandidater. Detta var förhållandet i Jönköpings, Östergötlands, Älvsborgs södra, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län.⁷⁵

---

⁷¹ EH 17.9.1964 Se även Andström 1966. s. 127: Inom pingströrelsen finns ett klart uttalat motstånd mot Lewi Pethrus' politiska engagemang. Se även Möllerfors 1966, s. 159 ff. och Holmberg 1966, s. 150 ff.

⁷² Dagen 11.9.1964.

⁷³ Elmbrandt 1964, s. 15.

⁷⁴ Gustafsson 1967.

⁷⁵ Elmbrandt 1964, s. 39, Hasse Svensson, Den svenska pingströrelsen 1907–64, uppsats historia, Uppsala 1967.

Hur skulle Dagen presentera KDS inför denna delade opinion inom p.? Den frågan diskuterades vid ett sammanträde med styrelsen för tidningen från 9 april. Pethrus hänvisade där till den diskussion, som uppstått i denna fråga och hävdade, att sedan han tänkt igenom saken, hade han

blivit övertygad om, att Dagen på intet sätt skulle få utgöra en partiets tidning. Han sade sig vidare anse, att de synpunkter, som sammanfaller med partiets, naturligtvis kommer att hävdas. Han framhöll vidare, att detta borde klart sägas ifrån samt uttryckte en önskan att Dagens kurs i framtiden skulle skapa en gräns mellan ateism och kristen livsyn.⁷⁶

Även om denna partipolitiskt fria kurs uttrycktes öppet i tidningen⁷⁷ – i likhet med de nordiska kristna dagstidningarna⁷⁸ – så hade ju Pethrus med passusen ”de synpunkter, som sammanfaller med partiets, naturligtvis kommer att hävdas” fått godkännande för att starkt stödja KDS.

Eftersom KDS ännu inte hade annat språkrör än Dagen⁷⁹ så blev den tidningen forum för ett stort antal artiklar, som talade för KDS.⁸⁰ Ett flertal ledare i ämnet, alltid LP-signerade, propagerade för partiet. Partiets tillkomst sades bero på besvikelsen över att KSA inte blev ett bättre instrument mot avkristningen och en mer medveten samhällsyn, där Gud har omsorg om och räknar med folken lika väl som med församlingen.⁸¹ Denna medvetna politiska syn sade sig Pethrus ha haft i 40 år och försökt förverkliga den genom att rösta på olika partier, på det sättet har Folkpartiet och Bondeförbundet fått min röst,

---

⁷⁶ Protokoll vid överläggningar inom Tidnings AB Dagen 9.4.1964, Ds.

⁷⁷ Se t.ex. 14.9.1964, där red. Fl. Hällzon, Örebro bemöttes för att han den 1.8. och 11.9.1964 i Dagen hade anklagat tidningen för att vara ett regelrätt organ för KDS. Se även 11.8.1964, I, LP: Dagen har inte sålt sig till KDS. Men så länge KDS gör det som är rätt och kämpar som ett alternativ mot en politik, som är korrumpierad av ensidig materialism och gudlöshet, anser vi att det är vår skyldighet att ta dess parti och stödja det i dess kamp, alldeles som vi stöder och försvarar allt som vi tror vara rätt och sant.

⁷⁸ Sahlberg 1979, De kristna dagstidningarna i Norge och Danmark, rapport till Kristna Publicistförbundet.

⁷⁹ KDS fick i januari 1965 sin tidning Samhällsgemenskap, som utkom en gång i månaden.

⁸⁰ Se t.ex. 9.7.1964 (Torsten Strömner), 18.7.1964 (Axel B Svensson), 20.8.1964 (Alf Tergel), 26.8.1964 (Bernt Olsson), 26.8 1964 (Sven Enlund) och 8.9.1964 (Birger Ekstedt).

⁸¹ 29.4.1964, I, LP.

men han sade sig ha blivit besviken på partierna och därför velat skapa något nytt.⁸² Den kontinuerliga avkristningen och moralupplösningen, som pågått under senare årtionden, måste stoppas, menade Pethrus och KDS' målsättning är att återföra svensk politik till dess gamla hemvist inom den västerländska kulturkretsen.⁸³

Kritiken var främst riktad mot socialdemokraterna. Pethrus tidsbestämde t.ex. samhällssekulariseringens början till år 1932, då den socialdemokratiska regeringen tillträdde.⁸⁴ Och i en ledare i september 1964 gjordes en lika klar avgränsning gentemot socialdemokratin som i 1958 års valrörelse. Pethrus menade bl.a. att den socialdemokratiska regeringens målsättning var klar, nämligen ett fullständigt avkristnat Sverige och denna målsättning skulle förverkligas på lång sikt. Pethrus gav lovord till regeringens genomförda socialpolitik men, fortsatte han:

Detta kan dock inte komma oss att blunda för den fruktansvärda åverkan detta parti åstadkommit genom sin avkristning och moralupplösningspolitik. Vi säger: Det är ett brott mot det kristna samvetet och mot Guds klart uttalade vilja att ge en sådan politik sitt stöd.⁸⁵

Även om udden främst var riktad mot socialdemokraterna, betydde inte det, att Dagen höll inne med sitt missnöje med de borgerliga partiernas kulturpolitik. De är alla splittrade i fråga om de andliga och etiska livsfrågorna fastslogs en dryg vecka före valet.⁸⁶

Dagen och valrörelsen 1964

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledarartiklar	13						1	6	5				100,0 %
därav LP	12						6		4				100,0 %
intervjuer, artikl.	34						1						97,1 %
kulturartiklar	6	2					1	1					54,5 %
annonser	84				3		21		4				75,0 %

Tabellen ger en tydlig bild av Dagens position valrörelsen 1964. Stödet gavs till KDS och fronten riktades mot Socialdemokraterna/Folkpartiet och deras kulturpolitik. Som synes var det Pethrus som per-

⁸² 3.8.1964, 1, LP.

⁸³ 13.5.1964, 1, LP. Se vidare 22.4.1964, 1, LP.

⁸⁴ 12.9.1964, 1, LP.

⁸⁵ 7.9.1964, 1, LP.

⁸⁶ 8.9.1964, 1, LP.

sonligen låg bakom denna linje. Mer än varannan ledare i valrörelsen stödde det nybildade partiet. Dagen före valet skrev Pethrus belysande:

Socialdemokraterna har i 30 års tid arbetat för ökad materiell standard på ett oöverträffat sätt, men de har avlägsnat folket från kristendomen genom sin marxistiska förankring. Kulturradikalism fanns dock, menade Pethrus, även inom de övriga partierna:

Ingen som röstar med KDS behöver frukta, att han kastar bort sin röst. Även där vi inte får något mandat, utgör varje röst underlag för kommande val... Det ansluter sig till kampen för ett större kristet inflytande i svenskt samhällsliv. Många av oss har under årtionden gett våra röster till de gamla partierna och därmed permanentat den avkristning och moralupplösning som är vårt lands olycka. Nu röstar vi med KDS för en ny samlad kristen front mot avkristning och moralupplösning. Rösta kristet! Det betyder: Rösta med KDS!⁸⁷

Den mest markanta KDS-framtoningen skedde dock på nyhetssidorna och då oftast på förstasidorna med stora bilder. Hela 34 artiklar eller intervjuer om KDS förekom under valrörelsen, medan SAP fick 1 och de övriga partierna till synes inga. Denna framtoning av KDS kunde även avläsas ur antalet annonser i tidningen under valrörelsen. Det var ju rimligt att anta, att partier, som inte räknade med någon större väljarskara bland Dagens läsare, heller inte i någon större utsträckning annonserade i tidningen. Således annonserade inte Kommunisterna eller – överraskande nog – Högern en enda gång i Dagen under valrörelsen 1964. Centerpartiet hade 3 annonser, SAP 4 och Folkpartiet 21. Folkpartiet räknade av hävd med att många pingstvännar skulle rösta frisinnat och bekostade därför en relativt riklig annonsering i Dagen. KDS däremot hade hela 84 annonser inne i tidningen under valrörelsen, vilket visade, att partier räknade med en stor skara medvetna men även tveksamma sympatisörer bland tidningens läsare.

Valet blev en framgång för socialdemokraterna (+ 1 mandat), Folkpartiet (+ 2), Centerpartiet (+1) och Kommunisterna (+3). Medborgerlig Samling (ickesocialistisk valsamverkan i Skåne) erhöll 3 mandat medan Högern var valets stora förlorare (-7). För KDS betydde valet inget genombrott. Partiet ställde upp ide flesta län (ej Gotlands, Älvsborgs södra och Jämtlands län) men erhöll inget riksdagsmandat. KDS fick 75.389 röster, vilket betydde 1,8 % av valmanskåren. Större pro-

---

⁸⁷ 19.9.1964, I, LP.

centuell andel uppnåddes i Jönköpings län (4,7 %), Västerbotten (4,0 %), Östergötland (3,8 %), Västernorrlands län (3,6 %), Skaraborgs län (3,5 %) och Älvsborgs läns norra (3,5 %), dvs. i områden, där p. var som starkast företrädd.

Religionssociologen Berndt Gustafsson antog, att teoretiskt kunde drygt 60.000 av KDS' drygt 75.000 röster ha kommit från medlemmar inom p.⁸⁸

Punktundersökningar av valresultatet från Västerbottens län, där KDS var relativt starkt, visar, att 45 % av dem, som nu röstade på KDS, hade tidigare röstat på Folkpartiet, 22 % på socialdemokraterna, 9 % på Centerpartiet och 6 % på Högern.⁸⁹ I Östergötlands län, där KDS gjorde ett mycket gott val, hade man fått röster från Centern, Folkpartiet och socialdemokraterna, medan Högerpartiet i ett allmänt dåligt val närmast hållit ställningarna där.⁹⁰ En valanalysgrupp i Uppsala menade också, att KDS gjort inbrytningar hos framförallt Folkpartiets och socialdemokraternas sympatisörer.⁹¹ Pethrus själv hade den bedömningen och förklarade i Dagen, att KDS fått åtskilliga röster från folkpartiet, men också från socialdemokraterna och högern. Ändå var det naturligt, att valresultatet på KDS-håll utgjorde en klar besvikelse. I sin eftervalskommentar skrev Pethrus:

Det har väl sällan eller aldrig hänt, att någon vunnit ett krig i det första slaget. Det hade varit utomordentligt värdefullt och inspirerande om KDS i någon valkrets med sin röstsiffra nått upp så högt att det gett utdelning i mandat. Men när detta inte skett är det endast ett faktum som måste konstateras, men som inte på något sätt får slå ned modet och framför allt inte rubba segertron hos den kärntrupp som slutit upp kring KDS. De kristna har tydligen ännu inte insett den andliga och moraliska situationens allvar. Men så har det ju alltid varit i tider av förfall. KDS är en väckelse i sin begynnelse, som så småningom kommer att öppna de kristnas ögon för vad som tiden kräver.

---

⁸⁸ Smärre meddelanden 1966:9.

⁸⁹ Johansson 1985, s. 227 f.

⁹⁰ Stig Zetterström, KDS – Kristen Demokratisk Samling i Östergötlands län, Sthlm 1968, uppsats, statskunskap. Centerpartiets förluster kan delvis förklaras av att pingstpastorn Lennart Magnusson, toppnamn för KDS, tidigare varit framstående namn på Centerpartiets listor och många trodde, att Magnusson skulle gå in som riksdagsman.

⁹¹ Samhällsgemenskap 4/66. Denna bedömning gjorde även Berndt Gustafsson i Samhällsgemenskap 10/66.

Man försökte dock hålla en optimistisk ton genom att ändå se 1964 års valresultat som en framgång: "Få politiska rörelser har haft så stor framgång i sin begynnelse som KDS, vilket visar att det finns en möjlighet att göra något på detta område."⁹²

KDS blev inte den folkrörelse i namninsamlingens anda, som ledartiklarna hoppades. Istället samlade partiet 1,8 % av folket och att resultatet blev så negativt hade ett flertal orsaker. Den viktigaste torde vara den, att behovet av ett särskilt kristet parti var mycket svagt inom kyrkliga och frikyrkliga läger. Vår undersökning av samfundspresSENS inställning till KDS visar detta klart. De politiker, som företrädesvis var knutna till SMF och Fp, avvisade av principiella skäl en kristen partibildning: det var bättre för kristendomens ställning i samhället att de kristna engagerade sig som ett salt i andra partier. Om de kristna samlades i ett parti, skulle det kristna inslaget i riksdagsmannakåren försvinna. Det finns dessutom ingen kristen politik i t.ex. ekonomiska frågor, bostadsfrågor m.m. Det var en annan anklagelsepunkt mot KDS. Någon direkt koppling mellan namninsamlingen och de människor, som bar upp KDS, kan för det tredje absolut inte göras.

Att stockholmslistans första namn, rådman Harald Ljungström i sin ungdom varit engagerad i Sveriges Nationella Förbund, hade negativ effekt på bilden av KDS inför allmänheten. Tidningen Expressen gjorde stor affär av Ljungströms kandidatur bl.a. inför KDS' första riksting i Uppsala i augusti 1964.⁹³

Att Pethrus ställde sig i bräschen för det nya partiet var både lyckligt och olyckligt. Utan honom hade inte stora delar av p. vunnits för det nya partiet. Med honom ställde sig framför allt medlemmar i de äldre frikyrkorna och svenska kyrkan mer tveksamma till det nya partiet.

Även om 92 % av pingstpastorerna röstat på KDS i riksdagsvalet 1964,⁹⁴ så betydde heller inte detta, att opinionen inom p. inte var

---

⁹² 24.9.1964, I, LP. Birger Ekstedt medgav i en intervju i Dagen 8.10.1968, att besvikelsen var stor bland KDS-sympatisörerna efter 1964 års val. Enligt Sandström 1979, s. 89 gav en provomröstning strax efter valet till resultat en majoritet för en nedläggning av partiet.

⁹³ Gustafsson 1964, s. 13.

⁹⁴ Sandström 1979, s. 51 ff., 65 ff. och 87 ff. Ljungströmaffären blåstes upp av storstadspresSEN lagom till KDS' första riksting i Uppsala i aug. 1964. Enligt Ljungström i Dagen den 5.7.1979 var det LP, som bad Ljungström stå kvar som första namn på riksdagslistan i Stockholm.

delad. Det fanns dels en apolitiskt bestämd opinion, om än säkert en klar minoritet, men dessutom även ett stort antal pingstväänner, som röstade på Folkpartiet och Socialdemokraterna.

KDS leddes vidare av män, som var, bortsett från Ekstedt, oerfarna vid politiskt arbete. Pethrus var själv en av dem. Att det nya partiet saknade informationskanaler och ekonomiska medel var krassa realiteter, som hämmade partiets tillväxt. Dagen stod inför ett dilemma, då den som partipolitiskt obunden ändå ville ge KDS ett massivt stöd bl.a. genom Pethrus' ledartiklar.

Slutligen kan konstateras, att även om KDS inte lyckades få eget mandat, men det är möjligt, att KDS tjänat som påtryckningsgrupp på de andra partierna att placera kristna på valbara platser. Därvid övertog i så fall KDS KSA:s forna roll. Således invaldes i valet 1964 för Högern pingstväännerna Allan Åkerlind och Filip Fridolfsson, den senare Lewi Pethrus' måg.⁹⁵

De två pingstväännerna utgjorde i sig dels ett synligt bevis på att attityden till KDS inom p. var delad, dels ett tecken på det ökade politiska medvetandet inom p., ett medvetande, som Dagen med stor säkerhet bidragit till att skapa.

---

⁹⁵ Den förste pingstväännern i riksdagen var Ove Gansmo, som invalts för Högerpartiet 1958.

3.2 Skärpt kulturkonfrontation 1965–1966

I valrörelsen 1964 hade Dagen intagit en klar front gentemot socialdemokraterna och Folkpartiet. Bedömningsgrunderna var nästan uteslutande av folkmoralisk art. För perioden 1964–1966 kan fastslås, att denna tidningens frontställning ytterligare profilerades. Det var Folkpartiets kulturliberala falang och socialdemokratin som i tidningens ögon aktivt arbetade för samhällets avkristnande och som hade de politiska möjligheterna att fullfölja dessa avsikter.

Beträffande **Folkpartiet** sades nu dess liberala falang definitivt ha överflyglat den frisinnade falangen. En röst på Folkpartiet var i fortsättningen enbart en röst på antikristna krafter. Denna utveckling sades ha börjat redan i och med partisammanslagningen 1934, som framför allt tillskrevs Dagens Nyheter. Den frisinnade tillbakagången kunde avläsas i bl.a. Svenska Morgonbladets öde, menade Pethrus, till vissa delar oegentligt, eftersom Svenska Morgonbladets nedläggning också hade ett givet samband med tidningen Dagens tillkomst. Pethrus fortsatte i en ledarkommentar att säga: De frikyrkliga svek inte bara sin tidning och lät den kämpa sin egen kamp utan placerade sig i den ställningen att kristendomens och nykterhetens sak allt sedan dess varit på ett flyktliknande återtåg.¹

Även om Dagen naturligt stödde frisinnade riksdagsmän i deras arbete för kristet-etiska frågor,² så upplevdes motståndet från den liberala storstadspressen övermäktigt.³ När nya kulturradikala tendenser just åren 1965–1966 blev märkbara främst inom den unga generationen folkpartister utgjorde detta för Dagen endast en bekräftelse på att Folkpartiet som parti inte längre var ett parti, som kunde få kristna väljares stöd. Det var ju just under dessa år som tecken till en skärpt kulturkonfrontation började märkas inte minst inom de politiska ungdomsleden. Denna radikala ström krävde fri abort, fri kärlek utanför äktenskapet o.s.v.⁴

---

¹ 12.1.1965, I, LP.

² Så t.ex. Einar Rimmerfors 5.2.1965, I, LP, Yngve Hamrin 11.5.1965, LP och Augustinus Keijer 11.5.1965, I, LP. Frisinnade medborgarföreningen i Sthlm uppgick den 9.12.1966 i en gemensam folkpartiförening för Sthlm, Frisinnad Tidskrift nr 8/1966.

³ Se t.ex. mot DN 21.8.1965, I, ej LP och 23.7.1966, I, ej LP och mot Expressen 15.1.1965, I, LP.

⁴ Notabelt var, att det var flera personer med anknytning till Folkpartiet, som var aktiva i denna sexuella revolution. 1962 utkom t.ex. Kristina Ahlmark-Michanek med boken Jungfrutro och dubbelmoral. 1964 anordnade Liberala Studentklubben i

När Liberala Studentklubben i Lund hösten 1965 anordnat en föreställning med pornografiska inslag kommenterade Dagen detta på ledarplats, samtidigt som man med tillfredsställelse noterade ett kraftigt avståndstagande från Folkpartiets förste vice ordf. Sven Wedén.⁵ Ändå var Pethrus' omdöme om Folkpartiet som helhet klar när han hösten 1965 fastslog: Att vara liberal betyder ju att vara frisinnad, fördomsfri, frikostig. Den liberalism som nämnda student-sammanslutning hävdar är frikostig och fördomsfri endast åt ett håll: den kulturradikala och normlösa. Man har identifierat liberalismen med en antikristlig attityd, så att den mindre orienterade tror att liberalism ursprungligen är en icke politisk uppfattning har som alla vet sin upprinnelse i de kristna väckelserörelserna på reformationens tid.⁶

Samma kulturradikala dominans noterade Dagen i kraven från Folkpartiets Ungdomsförbund på rätt till fri abort,⁷ en fråga, som vi får anledning att återkomma till lite längre fram. Vidare tog Dagen avstånd från krav från den folkpartistiska ungdomen på bl.a. avskaffandet av pornografilagstiftningen, hädelseparagrafen och nöjesförbudet på vissa helgdagar.⁸ Dagen såg här oroande förebud för framtiden:

Det måste vara ganska besvärande för de kristna inom folkpartiet att inom sin krets ha en så betydande grupp av detta slag. Det är väl framför allt ur denna grupp av akademiker som partiet kommer att få sina framtida ledare.⁹

Det var symptomatiskt, att när Dagen kommenterade Folkpartiets och framför allt enskilda folkpartisters politik, så var de kristet-etiska aspekterna prioriterade.

---

samarbete med RFSU konferensen Sex och Samhälle. Där medverkade bl.a. Gabriel Romanus, senare folkpartistisk socialminister med ett föredrag om sexualundervisningens brister. Kristina Ahlmark-Michanek myntade begreppet samlag för vänskaps skull o.s.v. I boken *Många liberaler* (1966) medverkade bl.a. Hans Nestius, känd för sina åsikter om fri abort. I RFSU:s bok *Samlevnad i överflöd*, utgiven av RFSU samma år, bidrog bl.a. den blivande ordföranden i Folkpartiets Ungdomsförbund, Per Gahrton med en artikel, Nina Ahlros - Helena Åhman, *Från sexliberalism till restriktivitet*, C-uppsats, sociologiska institutionen, Stockholm 1993, s. 9.

⁵ 29.9.1965, 1, ej LP.

⁶ 16.10.1965, 1, ej LP.

⁷ 3.3.1965, 1, ej LP.

⁸ 3.2.1966, 1, ej LP.

⁹ 16.10.1965, 1, ej LP.

Däremot kommenterade tidningen inte alls den då i svensk politik aktuella mittensamverkan mellan Folkpartiet och **Centerpartiet**, som överenskomms 1965 och som gav till resultat bl.a. valsamverkan i Stockholms stad och Norrbotten vid kommunalvalen 1966.¹⁰

Att Centerpartiet inte fick några ledarkommentarer av tidningen, det var naturligt ända sedan 1950. Inte heller **Högerpartiet** fick många kommentarer, även om det fanns anledning därtill. Hösten 1965 hade den nye högerledaren Yngve Holmberg, som våren 1965 efterträtt Gunnar Hecksher, inbjudit de tre borgerliga partierna till s.k. borgfred.¹¹ Detta seriösa försök till borgerlig trepartisamverkan kommenterades inte av Dagen. Holmbergs tillträdande som partiledare skulle även ha motiverat ledarkommentarer, särskilt som det mot slutet av 1950-talet funnits en stark värdegemenskap mellan Högern och Lewi Pethrus om bl.a. familjelagstiftningen och vakthållandet vid t.ex. statskyrkan och monarkin.

För perioden 1965–1966 och Dagens förhållande till Högerpartiet behöver följande händelse lyftas fram i ljuset. Någon gång åren 1965–66 hade Yngve Holmberg, troligen i sällskap med sin partisekreterare Sam Nilsson, sökt upp Lewi Pethrus. Avsikten kan ha varit rent personlig, men det är mindre troligt. Sannolikt är, att Holmberg på något sätt sökt Pethrus' och Dagens, och därmed pingstvännernas stöd för Högern. Enligt Pethrus' version av samtalet frågade Holmberg, hur Pethrus skulle komma att ställa sig till de olika partierna och då särskilt till Högern. Pethrus svarade, att han skulle komma att vara objektiv i sitt ställningstagande och i sina yttranden.¹² Enligt Holmbergs version hade Pethrus dessutom yttrat, att det inte endast borde vara KDS' utan samtliga partiers skyldighet att engagera sig för de kristna värderingarna.¹³ Med löftet att vara objektiv i sitt ställningstagande och i sina yttranden torde Pethrus ha avsett att inte enbart stödja KDS och ej heller angripa Högern i valrörelsen 1966.

Vänskapen mellan Holmberg och Pethrus blev dock kortvarig. I brev till Holmberg, daterat den 7 november 1966, dvs. efter valrörelsen, uttryckte Pethrus sin djupa besvikelse över Högerns agerande i valrörelsen:

---

¹⁰ Anno 1965, s. 30, 38.

¹¹ a.a. 1965, s. 57.

¹² LP till Holmberg 7.11.1966, LPs. Se även Samhällsgemenskap 3/69.

¹³ Holmberg till LP 11.1966, LPs.

Ert sätt att, i ett val där KDS' existens betytt så mycket för valutgången, behandla detsamma som om det inte existerat, anser jag såsom oriktigt. Därtill har SvD, vars chefredaktör är en av Högerpartiets ledande män, lönat KDS' insats med en rent fientlig attityd, vilket gör, att all förståelse för varandras intressen synes vara obefintlig. Utan KDS hade det enligt min uppfattning aldrig blivit det resultatet av valet, som det nu blev. Våra åsikter går isär på denna och liknande punkter, varför vi tydligen inte har några större gemensamma intressen på detta område.¹⁴

Pethrus sade sig vilja vara befriad från det löfte han gett Holmberg, om denne upplevt det så, att Pethrus inte fick påtala företeelser inom Högern.¹⁵ Holmberg verkade närmast förvånad över Pethrus' reaktion:

Att försämra relationerna mellan Er och tidningen Dagen å ena sidan och mig och högerpartiet å den andra, tror jag endast skulle skada den gemensamma målsättningen att bevara och bevaka de kristna värderingarna i den praktiska politiken.¹⁶

Det förefaller av sammanhanget troligt att anta, att Pethrus lovat Holmberg att inte aktivt agera mot Högern. Om denna tolkning av händelseförloppet är riktig, så skulle detta kunna delvis förklara de få kommentarerna kring Högerpartiet på tidningens ledarsidor 1965–1966.

Tidningen Dagens huvudmotståndare var inte Centern och Högern, utan Folkpartiet och **socialdemokraterna**. Det var naturligt, att socialdemokraterna på ett särskilt sätt upplevdes vara huvudansvariga för samhällssekulariseringen. Kritiken mot den socialdemokratiska regeringen riktades mot två områden, skolan och abortfrågan.

Den stora namninsamlingen betydde, att Dagen profilerade ett tidigare visat intresse för **skolan**. Predikantveckan 1964 kan ses som ett utslag av den samlade p:s oro för den skolpolitiska utvecklingen. Ett uttalande gjordes, riktat till Sveriges riksdag, där det krävdes, att

---

¹⁴ LP till Holmberg 9.11.1966, LPs.

¹⁵ LP till Holmberg 9.11.1966, LPs.

¹⁶ Holmberg till LP 11.1966, LPs. I brev till förf. av den 12.3.1976 förtydligade Holmberg: "Däremot har jag en livlig bild av det intressanta samtal jag hade med Lewi Pethrus, som uteslutande rörde sig om hans syn på pingströrelsen, religionen och politiken. Jag är alltså angelägen att betona att samtalet var allmänt och icke i första hand koncentrerat på högerpartiets formella och praktiska relationer till den svenska pingströrelsen. Jag erinrar mig också att jag var vid det tillfället mycket imponerad över den klarsynthet och vidsynthet som Lewi Pethrus visade."

Bibeln skulle få en central plats i undervisningen, att ämnets beteckning fortfarande skulle vara kristendomskunskap och att namninsamlingens krav på oförändrat antal undervisningstimmar skulle respekteras.¹⁷ Dagen gick här in under den oro, som inte bara pingstvännen upplevde, att regeringen, personifierad i ecklesiastikminister Edenman, i stort sett skulle nonchalera namninsamlingens resultat, vilket även skedde i och med riksdagsbeslutet i december 1964.¹⁸ Edenman sades vara "en lika smart taktiker som sina föregångare i avkristningsfacket"¹⁹ och den egentliga sekulariseringen på skolans område hade enligt Pethrus' bedömning tagit sin början då Edenman blev ecklesiastikminister 1957 och Stellan Arvidsson vid ungefär samma tidpunkt blev riksdagsman och regeringens skolexpert. Sedan dess, skrev Pethrus i valrörelsen 1966, "har kristendomens ställning raserats med en obotlig säkerhet".²⁰

Även regeringens agerande i **abortfrågan** sades vara dikterat av samma ambition att avlägsna kristna normer och värden. Abortfrågan kom att få en central plats i svensk inrikespolitisk debatt vintern och våren 1965, då det blev känt, att ogifta svenska kvinnor begett sig till Polen för att få abort, eftersom Polen hade en friare abortlagstiftning än Sverige. Åklagarmyndigheten i Stockholm åtalade de berörda kvinnorna, som dock genom ett abolitionsbeslut, fattat av regeringen, skulle gå fria från detta åtal.²¹ Dagen tog aktiv del i debatten och fastslog i en ledare den 3 mars 1965:

1. Samhällets stöd åt den ovälkommet gravida kvinnan måste bli av helt annat slag. Kraftigare tag mot ansvarslösa barnafäder kanske inte skulle skada. Vidare kan vi helhjärtat rekommendera alla sociala stödåtgärder som underlättar den ensamstående moderns situation. Men på lång sikt måste kravet om striktare uppfostran i sexuella frågor framhållas som absolut primärt. 2. Låt oss bara påminna om att det är ett snubblande kort steg mellan abort och utsättande av barn i vildmarken. 3. Som kristen tidning måste vi hävda det ofödda barnets rätt. Budordet: Du skall icke dräpa har en otvetydig aktualitet.²²

---

¹⁷ EH 31.12.1964.

¹⁸ Anno 1964,s. 195. Se t.ex. 23.4.1964, 1, LP.

¹⁹ 18.11.1964, 1, LP.

²⁰ 10.9.1966, 1, LP.

²¹ Anno 1965,s. 163 ff.

²² 3.3.1965, 1, ej LP. Se vidare 5.3.1965, 1, ej LP, 6.3.1965, 1, ej LP 25.9.1965, 1, ej LP och 30.9.1965, 1, ej LP.

En liberalisering av abortlagen eller abortpraxis vore därför enligt tidningens mening oförenlig med Bibelns syn. Livet är en gåva av Gud, som vi människor skall skydda. Därför är det en brottslig frihet de eftersträvar som vill rätt att fritt förfoga över ofödda barns liv. Den blir inte mindre brottslig, ens om den blir inskriven som en demokratisk rättighet i Sveriges lagar. Det måste också bli en frihet, som hotar läkarens hävdvunna självständighet och hans ställning som livets främjare.²³ All form av barnbegränsning var enligt tidningens uppfattning onödig, då det i världen fanns uppodlingsbara områden, som skulle kunna öka livsmedelsproduktionen.²⁴

Abortfrågan insattes av tidningen i ett vidare sammanhang kring **äktenskap och samlevnad**. Tidningen höll fast vid äktenskapet som enda riktiga bibliska samlevnadsform²⁵ och allt sexuellt umgänge utanför äktenskapet betraktades som obiblistiskt. Därför reagerade Dagen skarpt mot skolläkarens rätt att skriva ut preventivmedel.²⁶ Tidningen noterade också, att den kristna opinionen i frågan inte var enhetlig utan att föräktenskapliga förbindelser förekom även bland aktiva kristna.²⁷ Regeringen hade ett ansvar för denna utveckling och den sades ha en fostrande uppgift och tidningen reagerade därför energiskt, då böcker med pornografiska inslag utkom år 1965 såsom antologin "Kärlek I"²⁸ och den finländske författaren Hannu Salamaas censurhotade bok "Midsommarkransen".²⁹ Bakom utvecklingen på det familjepolitiska området sågs den socialdemokratiska regeringen som ytterst ansvarig.

En annan folkmoralisk fråga, som blev ytterligare mer aktuell åren 1965–1966 var **alkoholfrågan**, aktualiserad den 1 okt. 1965, då det nya mellanölet (3,6 %) började försäljas. Dagen reagerade i synnerhet mot den reklamkampanj, med vilken mellanölet introducerades: Premiären på det s.k. mellanölet hade många tragikomiska inslag. Så långt

---

²³ 25.9.1965, 1, ej LP.

²⁴ 19.8.1966, 1, LP.

²⁵ Se t.ex. 17.2.1965, 1, ej LP och 8.6.1966, 1, ej LP.

²⁶ 28.9.1966, 1, ej LP.

²⁷ 29.9.1965, 1, ej LP.

²⁸ 17.3.1965, 1, ej LP.

²⁹ 12.4.1965, 1, ej LP. Salamaa åtalades 1965, Anno 1965, s. 69 f. Se även 24.3.1965, 1, LP och 29.12.1966, 1, ej LP. Se vidare om tidningen Folket i Bilds förvandling till en närmast pornografisk tidning, en veckotidnings tragik, 23.6.1965, 1, ej LP.

vi minns har ingen händelse frånsett krigsutbrottet ägnats större uppmärksamhet.³⁰

Här har endast några få folkmoraliska frågor lyfts fram där Dagen fann utvecklingen oroande och som, och det är det viktiga för den partipolitiska bestämningen, den sittande socialdemokratiska regeringen ansågs bära huvudansvaret för. Tidningens omdöme om socialdemokratin blev därför under perioden 1965–1966 av förklarliga skäl mycket negativt. Broderskapsrörelsen sågs som en stödtrupp, som inte hade förmått påverka den samlade socialdemokratin.³¹ Med denna folkmoraliska utveckling skulle en avkristnad generation komma att skapas skrev Pethrus i valrörelsen 1966.³² En LP-signerad ledare den 2 febr. 1966 uttryckte i klartext den antisocialdemokratiska inställningen:

Detta radikaliseringsarbete i syfte att avkristna vårt folk som i så stolta vändningar proklamerats av socialdemokratiska politiker på 10-talet har troget fullföljts ner genom decennierna och idag går partiet mer än någonsin med denna målsättning. Då man beskyller kristna, som inte i detta avseende kan acceptera regeringspartiet för motstånd mot dess välfärdspolitik, är detta i regel felaktigt. Den allmänna orsaken till att skaror av kristna gör motstånd mot arbetarpartiet är dess målmedvetna och hänsynslösa utrotningskrig mot kristendomen.³³

Denna starka antisocialdemokratiska front belyses även av tidningens bevakning av valrörelsen 1966.

Dagen och valrörelsen 1966

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledarartiklar	5						1		8				100,0 %
därav LP	3								3				50,0 %
intervjuer, artikl.	2		2		1		2				1		25,0 %
kulturartiklar	2						2						50,0 %
annonser	32		4		1		6		1		0		72,7 %

Valanalysen säger tydligt två saker: en positiv uppslutning kring KDS och en negativ front gentemot socialdemokratin. Åtta negativa ledar-

³⁰ 2.10.1965, I, ej LP. Se vidare 1.10.1965, I, ej LP.

³¹ 17.9.1966, I, ej LP.

³² 15.9.1966, I, ej LP. Se även 25.3.1965, I, ej LP och 2.10.1965, I, LP.

³³ 2.2.1966, I, LP. Se även 9.8.1966, I, LP där LP anklagade statsminister Erlander för valtaktik, då denna hållit ett kristendomsvänligt tal.

kommentarer, dvs. samtliga, var skrivna mot socialdemokratin. Folkpartiet erhöll en negativ, ej LP-signerad ledarkommentar, medan Högern, Centerpartiet och Kommunisterna inte erhöll några ledarkommentarer, varken positiva eller negativa. KDS erhöll fem positiva ledarkommentarer (ingen negativ) och av dessa fem var tre signerade av Pethrus.

Jämfört med 1964 års valrörelse, som var riksdagsval och KDS' första framträdande i svensk politik, var det ganska givet, att KDS i kommunalvalet 1966 inte skulle kunna få samma massiva stöd av tidningen. Tidningen hade satsat allt i lanseringen av det nya partiet 1964. Antalet politiska ledarartiklar var färre jämfört med 1964 års val och den allmänna KDS-framtoningen mindre både på nyhets- och kultursideplats. Antalet KDS-annonser var 1966 32 st. mot 84 st. år 1964.

Kommunalvalet 1966 resulterade i betydande framgångar för de tre borgerliga partierna. Jämfört med 1962 års kommunalval stärkte Centerpartiet sin del av valmanskåren med 2,0 %, Högern med 1,0 % och Folkpartiet med 0,7 %. Kommunisterna gick även framåt, medan socialdemokraterna blev valets stora förlorare. Partiet gick tillbaka med hela 8,2 % jämfört med 1962 års kommunalval.³⁴ KDS fick 78.957 röster, vilket jämfört med 1964 års siffror betydde en ökning med 3.558 röster men med tanke på att partiet nu ställde upp i landets samtliga valkretsar, betydde KDS' siffror 1966 egentligen en tillbakagång.³⁵

Religionssociologiska undersökningar visade också, att KDS gått tillbaka i kommuner, där p. var stark, medan partiet gjort vissa inbrytningar i kyrkliga och religiöst mer indifferent kommuner.³⁶ En religionssociologisk valanalys gav vid handen, att KDS i stort sett hållit ställningarna i de lågkyrkliga distrikten men tappat bland de frikyrkliga väljarna och särskilt bland pingstvännen i Skaraborgs och Värmlands län. Man höll för troligt att KDS' förluster gått till Högern men även till mittenpartierna. Detta betydde, menade analysen, att KDS valmanskår efter valet 1966 troligen bestod av fler socialdemokrater än borgerliga sympatisörer.³⁷

---

³⁴ Anno 1966, s. 312.

³⁵ KDS' verksamhetsberättelse 1970–71, KDSs.

³⁶ Smärre meddelanden från Religionssociologiska Institutet 1966:10 och Samhällsgemenskap 10/66.

³⁷ Samhällsgemenskap 10/66.

I kommunalvalet 1966 ökade KDS endast i Gävleborgs län (+1,2 %), Blekinge län (+1,2 %), Kristianstads län (+0,9 %), Malmöhus län (+0,9 %) och Kronobergs län (+0,7 %), dvs. län, där p. var svagt utbredd. Stark tillbakagång noterade KDS i Värmlands län (-1,2 %) och Östergötlands län (-1,0 %). Starkast var KDS fortfarande i Jönköpings län med 4,3 % (-0,4 %), Västerbottens län 3,7 % (-0,3 %) och Västernorrlands län 3,2 % (-0,4 %).³⁸ Kommunalvalet 1966 blev historiskt för KDS del genom att partiet fick sin förste landstingsman och detta i Västerbottens län.³⁹

Det var naturligt, att valutgången 1966 från KDS-håll skulle upplevas som en besvikelse. Birger Ekstedt fäste vikt vid att partiet saknade riks- och lokalpress och att partiet ännu inte hade en uppbyggd organisation. Dessutom hade de borgerliga partiernas tal om s.k. bortkastade röster, första gången dokumenterat i valrörelsen 1966, haft en negativ effekt på KDS, menade Ekstedt.⁴⁰

Även Dagen medgav, att KDS inte fått den framgång i valet man nog kunnat vänta.⁴¹ Pethrus ville dock vara optimist och fastslog, att partiet haft en stor betydelse genom att med sin blotta närvaro i det politiska livet påverka partierna till en mer kristendomsvänlig politik:

Den propaganda, som förts från KDS:s sida mot regeringspartiets målmedvetna och häftiga avkristningspolitik har utan tvekan bidragit till den tillbakagång landets största parti nu efter trettioårigt maktinnehav fått vidkännas. Det troliga är, att den kristendomsvänliga attityd som oppositionspartierna deklarerat inför valet till stor del lockats fram genom KDS existens. Det kan hända, att många väljare gett sina röster till oppositionspartierna just därför att de ställt sig vänliga till kristendomen och att de satt upp ovanligt många kristna kandidater på valbara platser.⁴²

I en ledare från november 1966 lyfte Pethrus fram tanken, att KDS varit en avgörande faktor bakom socialdemokratins tillbakagång:

---

³⁸ KDS' verksamhetsberättelse 1970.71, KDSs. Se även Samhällsgemenskap 10/66.

³⁹ Sandström 1979, s. 100.

⁴⁰ Samhällsgemenskap 10/66. I cirkulärskrivelse till KDS sympatisörer 21.9.1966, LPs skrev Ekstedt: "Jag har ingen anledning att spela hurtig och uttrycker därför min förståelse för dem ibland oss, som upplevt valutgången som en besvikelse". Se även Samhällsgemenskap 11/66 där KDS-aren Sigfrid Strömrgren förklarade tillbakagången i valet med att partiet saknade konkret program samt att man inte nog starkt tagit avstånd från högerkrafterna inom partiet i valet 1964.

⁴¹ 20.9.1966, I, ej LP. Se även 17.12.1966, I, ej LP.

⁴² 20.9.1966, I, ej LP.

Det var i 1964 års val som KDS för första gången trädde fram som politiskt parti. Det var i det valet socialdemokratins framgång bröts och den tillbakagång började som i höstens val fick en så kraftig fortsättning. KDS klara och kraftiga angrepp på regeringspartiets antikristliga politik har utan tvekan haft större betydelse än man i allmänhet trott... Men säger någon, inte kunde KDS med sin bräckliga organisation och sin obetydliga väljarskara åstadkomma något sådant? Det är ju dock ett faktum att sedan KDS gjort sitt inträde i svensk politik har det hänt som oppositionen inte har kunnat åstadkomma på mer än trettio år.⁴³

Varför gick KDS tillbaka jämfört med 1964? Ja, det kan i första hand inte förklaras med att det var ett så viktigt val, att man inte fick kasta bort sina röster. 1966 års val var ett kommunalval, som inte kunde direkt påverka regeringsbildningen. Nej, andra faktorer må antydas. KDS gick tillbaka i kommuner, där p. var stark. Det kan troligen tyda på, att många kristna och företrädesvis pingstvännen, i viss entusiasm stött KDS 1964 i tro att partiet skulle få riksdagsmandat. Valresultatet 1964 hade därvidlag betytt ett realpolitiskt uppvaknande och i valet 1966 hade en del gått tillbaka till sina gamla partier. Kommunalvalet 1966 betydde möjligen, mer än vad man kunde ana, ett första psykologiskt bakslag, som partiet inte riktigt kommit över än. Den tysta majoriteten från 1963 års namninsamling stödde inte partiet, ej heller de äldre frikyrkosamfundet. Att partiet inte hade tillgång till presentation i TV hade säkerligen betydelse liksom att partiet saknade utbyggd organisationsapparat.

Avsaknaden av rikspress var dock av mindre betydelse, eftersom Dagen, som vi sett, så kraftigt stödde KDS. Dagen var ju trots sin uttalade partipolitiska obundenhet närmast att betrakta som ett organ för KDS. Genom att inte stödja något av de existerande riksdagspartierna stöddes indirekt KDS. En annan faktor, som kan ha påverkat KDS' svaga val i p.-kommuner, kan vara att Pethrus' karismatiska ledarskap just åren 1965–1966 var mer omstritt än på länge, vilket vi också tidigare konstaterat.

Beträffande Pethrus började möjligen en intressant utveckling skönjas redan 1965–1966. En ledarkommentar från februari 1965 uttalade för första gången möjligheten av att KDS' ståndpunkter inte alltid var Dagens.⁴⁴ Att Pethrus kunde tänka sig någon form av

---

⁴³ 9.11.1966, I, LP.

⁴⁴ 12.2.1965, I, LP: Samtidigt bör det sägas, att Dagen inte har låtit sig bindas av KDS, varken genom något penningbidrag eller något löfte. Där KDS ståndpunktaganden

överenskommelse med högerledaren Yngve Holmberg tyder under alla omständigheter inte på någon skarp KDS-profilering gentemot andra partier. Är det möjligt, att Pethrus redan åren 1965–1966 inte var helt tillfredsställd med det parti, som han själv varit med om att skapa?

---

inte sammanfaller med Dagen känner sig tidningen fullt fri att hävda sina åsikter. Några sådana åsiktsskillnader har dock inte kunnat observeras i tidningsmaterialet 1965–1966.

3.3 De radikala ungdomsrevolternas år 1967–1968

Åren 1966–1968 kom att präglas av en utveckling mot politisk radikalism. Det gick en politisk vänstervind över världen. Denna vänstervind bars i första hand upp av ungdomar. Sommaren 1968 ockuperade t.ex. studenter universitetet i Paris, Stockholm m.fl. platser. Åren 1966–1968 fick även sin prägelse av vietnamkonflikten. Protestdemonstrationer mot USA:s närvaro i Vietnam förekom över hela världen, bl.a. i Stockholm år 1968. I det följande får vi ytterligare anledning att observera dessa olika utslag av politisk radikalism.

Vilken inställning visade Dagen i dessa sprängfyllda år? Redan från början kan sägas, att tidningen intog en moderat eller avvisande hållning till extrema vänstertendenser, men att det både inom tidningsredaktionen och p. i stort fanns utrymme för skilda uppfattningar. Låt oss belysa detta genom att se på några speciella politiska frågor de aktuella åren.

Först **Mellanöstern**, där läget tillspetsades våren 1967, sedan Egypten avstängt den för Israels handel och utfart mycket viktiga hamnen Elan vid Akabaviken. Sedan FN tvingats lämna området inledde Israel den 5 juni ett blixkrieg mot Egypten. Efter sex dagars strider i Sinaiöknen, som från Egyptens sida mest kännetecknades av ständig reträtt, avbröts striderna. Några egentliga fredsförhandlingar mellan de stridande parterna kom aldrig till stånd. I FN debatterades den uppkomna situationen livligt och i november 1967 rekommenderades Israel att dra sig tillbaka från det område, som ockuperats i sex-dagarskriget, nämligen Sinaiöknen och delar av Jordanien, inkluderande östra delen av Jerusalem. Israel vägrade tillmötesgå dessa krav och ett läge av status quo kom att råda i området.¹

Händelserna i Mellanöstern engagerade naturligtvis Dagen. Upprättandet av staten Israel år 1948 sågs som ett viktigt eskatologiskt tecken² och utvecklingen år 1967, då hela Jerusalem kom i judarnas händer, bekräftade dessa eskatologiska förhoppningar:

---

¹ Anno 1967. s. 241.

² 27.5.1967, 1, ej LP. Se vidare 29.6.1964, 1, ej LP och 18.6.1966, 1, ej LP.

Tisdagen den 6 juni kommer att inristas i Israels historia som en av dessa stora för att inte säga största dagar... Jesus har pekat på den dag då Jerusalem åter är tillbaka i Israels händer som ett tidstecken.³

Viktigt var också, att Pethrus satte in konflikten mellan Israel och arabstaterna i ett större politiskt sammanhang, där konflikten ytterst gällde USA och Sovjet:

Kriget mellan Israel och araber är ingen isolerad företeelse. Det tillhör den sekellånga striden mellan folkstyret och det gamla enväldet i den moderna diktaturens form. Israel är anhängare av västvärldens demokratiska folkstyre. Araberna är en tillfällig bricka i den kommunistiska diktaturens hand. Man använder sig utav dem, ty för tillfället är det ett lämpligt kamoouflage, under vilket den pågående kommunistiska världsrevolutionen söker dölja sig.⁴

Även om icke LP-signerade ledare sade sig förstå de besegrade arabernas situation,⁵ var det tydligt, att konflikten i Mellanöstern åtminstone enligt Pethrus' bedömning gällde demokrati och diktatur, USA eller Sovjet.

Ledarkommentarerna kring händelserna i Mellanöstern 1967 hade alltså dels visat att den eskatologiska tanken levde inom p. och var starkt knuten just till staten Israel, dels att tidningen såg konflikten som en politiskt-ideologisk konflikt och där tog ställning för västmakterna mot kommunismen.

Samma grundinställning blottlades i **vietnamkonflikten**. Först en allmän bakgrund. Vietnam delades år 1954 i två stater, Syd- och Nordvietnam, sedan fransmännen efter år av krig lämnat sin koloni Franska Indokina. Nordvietnam blev kommunistiskt, medan Sydvietnam styrdes av en nationell regering, som med tiden kom att få ett allt starkare stöd från USA. Efter ett intermezzo i kinesiska sjön 1964, då några amerikanska fartyg anfölls av nordvietnamesiska fartyg, ingrep USA mer militärt aktivt i konflikten mellan regeringen i Sydvietnam och FNL, en befrielse rörelse, som stöddes av Nordvietnam, Kina och Sovjet. Kriget intensifierades genom den dåvarande amerikanske presidenten Lyndon B. Johnsons beslut att bomba Nordvietnam.

---

³ 10.6.1967, 1, LP. – Den 7.6. publicerade Dagen en parafraas över psaltarpsalmen 23, där kriget i Mellanöstern sades vara förutsagt liksom Israels seger. Se vidare 29.6.1967.

⁴ 27.6.1967, 1, LP.

⁵ Se t.ex. 6.6.1967, 1, ej LP och 6.8.1968, 1, ej LP.

Konflikten i Vietnam sågs av många politiska bedömare tidigt som en stor kraftmätning mellan supermakterna USA och Sovjet/Kina. Dagen hade också för sin del på ett mycket tidigt stadium av vietnamkonflikten den bedömningen och det var helt givet, att sympatierna skulle finnas på USA:s sida. Redan år 1962 talade tidningen om den kinesinspirerade kommunistiska infiltrationen i Sydostasien, där det för USA gällde att om möjligt mota Olle i Grind.⁶ När USA påbörjat sina bombningar av Nordvietnam i februari 1965 fann Dagen åtgärden olycklig, även om det sades finnas vägande skäl för Johnson att fatta det beslut han tagit.⁷ USA:s närvaro i Vietnam sades vidare indirekt utgöra en väpnad garanti för demokratin⁸ och när en allt starkare opinion mot det amerikanska engagemanget började växa sig stark i olika delar av världen ville Dagen i november 1965 i en ledare, rubricerad Skall vi hata Amerika?, påminna om USA:s insats för demokratin under andra världskriget och samtidigt erinra om deportationer och avrättningar i Sovjet.⁹

Från omkring 1966 började dock även USA:s närvaro att kritiseras. Det amerikanska engagemanget sågs som ett olyckligt faktum och kom under de närmaste åren att fördömas samtidigt som FNL:s och dess förbundnas metoder också kritiserades. I maj 1966 sade sig tidningen t.ex. beklaga det amerikanska engagemanget i Vietnam¹⁰ och under åren 1967–1968 upptrappades kriget och det sågs av tidningen som något förödande.¹¹ En ledarkommentar från mars 1968 var symptomatisk för de icke-LP-signerade ledarnas mer neutrala bedömning av vietnamkonflikten: Ty hur stora våra sympatier är för Vietnams lidande folk och vår avsky för den amerikanska krigföringen i form av napalmbombning och annat, så får detta inte innebära, att vi utan förbehåll accepterar allt vad motsidan för i skölden.¹² Efter det att FNL:s massaker i kejsarstaden Hué uppmärksammats av världspressen våren 1968 skrev tidningen:

---

⁶ 16.5.1962, I, ej LP.

⁷ 9.2.1965, I, ej LP.

⁸ 26.4.1965, I, ej LP. Se vidare 24.8.1965, I, ej LP. Se dock 24.3.1965, I, ej LP, där tidningen vände sig mot användandet av bakteriologiska stridsmedel.

⁹ 18.11.1965, I, ej LP.

¹⁰ 21.5.1966, I, ej LP.

¹¹ Se t.ex. 13.7.1967, I, ej LP och 3.11.1967, I, ej LP.

¹² 12.3.1968, I A.E. (= Arne Eklund). Se även 13.12.1966, I, ej LP 24.12.1966, I, ej LP och 22.7.1967, I, ej LP.

FNL:s framfart i denna stad har en gång för alla bevisat vad slags demokrati denna frihetsrörelse vill genomföra, nämligen en terrorregim... FNL uppges ha förlorat många sympatier bland befolkningen i trakten efter blodbadet i Hue'. Vi skulle vilja tillägga inte bara där. Var och en som sympatiserar med dess terrorprogram, har i själva verket avskrivit sin demokratiska och humanistiska övertygelse.¹³

I bedömningen av vietnamkonflikten fanns en klar nyansskillnad inom redaktionen. Pethrus kritiserade enbart FNL:s, Nordvietnams och Kinas närvaro, medan de icke LP-signerade ledarkommentarerna kunde avge kritik åt både FNL och USA. USA:s närvaro sågs dock av både Pethrus och den övriga redaktionen som nödvändig för demokratins upprättande i Sydostasien. Våren 1968 blev de interna motståndningarna inom redaktionen blottlagda. Konflikten huvudpersoner blev Lewi Pethrus och tidningens utrikesredaktör Arne Eklund. Upprinnelsen till den öppna konflikten var en intervju, som Pethrus gett för veckotidningen Året Runt, varvid han bl.a. enligt veckotidningen yttrat:

Vietnam gäller inte det lilla landet – vi måste förstå det. Kampen står mellan den kristna västerländska kulturen och den kinesiska ogudaktiga... Om Amerika drar sig tillbaka tar kommunisterna över hela Vietnam, Thailand, Cambodja, Laos försvinner blixtnabbt under kommunisterna och senare Indien, Indonesien, Hongkong, Malaysia, Filippinerna med Japan som sista hållpunkten i Asien mot kinesiskt kommunistvälde. Det bör stå klart för alla att det är i Vietnam som kommunismen måste stoppas... Jag tror på amerikansk seger så att vår kultur överlever, Amerikas ställning är avgörande för kristendomen.¹⁴

Uttalandet väckte uppståndelse och Pethrus måste bl.a. i Dagen förklara sig. Han talade bl.a. om felcitering av sitt yttrande men fortsatte:

---

¹³ 24.5.1968, 1, ej LP. Se även 2.4.1968, 1, ej LP.

¹⁴ Året Runt 29.1.1968. – Denna intervju gav en helt annan bild av LPs uppfattning, än den som framkom i en intervju med LP i Svenska Journalen 35/1967: ”Jag är övertygad om att president Johnson och hans understödjare anser, att kriget i Vietnam är enda sättet att hejda kommunismen ungefär på samma sätt som Hitler på sin tid besegrades. Men för min del tror jag inte att detta är rätta vägen att besegra kommunismen. Jag instämmer med en av de kristna politiker i Sydamerika, som jag just håller på och studerar. Han säger i en bok, att enda vägen att hejda kommunismen är genom reformer, inte genom ord eller våld. Han har säkert även rätt då det gäller Vietnam. Det är olyckligt att USA i flera sammanhang använder sitt inflytande och sina resurser på fel sätt”. Enligt brev från Arne Eklund till förf. 13.11.1979 hade LP läst igenom artikeln och godkänt den.

Ingen har en högre önskan än jag att dessa trupper aldrig behövt komma dit. Men jag anser mig ha alldeles för litet av 'inside information' för att kunna döma ut dem som ansett sig nödda och tvungna att påta sig denna svåra och otacksamma uppgift.¹⁵

Djurfeldt förklarade sig i brev till Pethrus för sin del ha svårt att se USA:s krigföring i Vietnam som en strid för kristna och rättfärdiga värden. Han frågade sig, om det inte var en risk, att kristendomens sak identifierades med USA:s:

Jag tycker nog, att vi bör behålla en viss distans mot USA. Det är ju långt ifrån detsamma som att vi blir kommunister, även om en del anklagar oss för det. Och en sådan hållning ger oss ju alla möjligheter att tala uppskattande om sådant i det amerikanska samhället, som vi ser som gott.¹⁶

Pethrus svarade några dagar senare:

Ditt aerogram visar, att du fortfarande tror att vi skall falla undan för dem, som tror sig veta hur Vietnamkriget skall kunna föras till slut. Det är till denna fråga jag inte vågat ta ståndpunkt. Jag beklagar, att Dagen gjort det... Pingstväckelsen gör genom att falla in i kommunist-propagandan samma misstag som pingstväckelsen i Tyskland gjorde under Hitler. De föll undan och när vinden vände var den rörelsen ur spelet.¹⁷

I efterföljande brev uttryckte Pethrus sitt missnöje över just utrikesredaktören Eklunds linje i Vietnamfrågan:

Dagens nyhetsförmedling är partisk och till kommunismens och deras hantlangares förmån... Då man bedömer det sätt på vilket tidningen redigeras nyhetsmässigt och i utrikesledarna får man absolut den uppfattningen att vi medvetet går kommunismens ärenden.¹⁸

Djurfeldt ställde sig i brev till Pethrus upp till försvar av Eklund:

Jag kan inte hålla med Dig om att han går i kommunismens ledband, men när det gäller USA sympatiserar han utan tvivel mer med Fulbright och Kennedy än med presidenten... Och det kan jag garantera, att ingen av oss är kommunistvänlig.¹⁹

---

¹⁵ 17.2.1968, I, LP.

¹⁶ OD (=Olof Djurfeldt) till LP 2.1.1968, LPs.

¹⁷ LP till OD 20.2.1968, Ds.

¹⁸ LP till OD 16.3.1968, Ds.

¹⁹ OD till LP 24.1968, Ds.

I maj 1968 hotade Eklund att till följd av meningsmotsättningarna med Pethrus lämna sin tjänst men beslöt sig ändå att kvarstå.²⁰

Pethrus ledarkommentarer och brevväxlingen i anslutning till tidningens bevakning av vietnamkonflikten avspeglade den åldrande Pethrus' alltmer proamerikanska attityd, som förstärktes med samma intensitet som den antikommunistiska. Den proamerikanska attityden i betydelsen uppslutning kring västvärldens demokratiska ideal, delade dock Pethrus med den övriga redaktionen. Tidningens bevakning av vietnamkonflikten var således ytterligare ett bevis på, att tidningen höll fast vid en moderat och avvisande hållning till de vänsterkrafter, som gjorde sig starkt gällande åren 1966–1968.

Tidningens bedömning av ytterligare några händelser 1968 bekräftar bilden av tidningens antipatier gentemot kommunistiska regimer och kommunismen som system. I maj 1968 förhindrade hundratals demonstranter, att tennismatchen mellan Sverige och Rhodesia spelades i Båstad. Demonstranterna reagerade mot att Sverige spelade mot ett land, som inte tillämpade full likställighet mellan vita och svarta. Demonstrationen blev våldsamt och Dagen skrev: "Vulgärmarxismen sprider sig. Överallt demonstrationer och svår skadegörelse".²¹

Samma månad ockuperade några vänsterungdomar Stockholms universitets kårhus. Dagen skrev:

Man bör utgå ifrån att kommunisterna fortfarande är lika opålitliga demokrater som tidigare. Deras s.k. aktiviteter har kostat samhället enorma utgifter, som skulle kunna begagnas till vettigare ändamål – varför inte till förhöjd u-hjälp.²²

Samma år, 1968, kom **Tjeckoslovakien** i världspolitikens centrum. När Alexander Dubcek tillträdde som ny partiledare för det tjeckiska kommunistiska partiet inleddes en allmän liberalisering av det kulturella och politiska livet i Tjeckoslovakien, även om landet stod fast vid kommunismen och militärt var anslutet till Warschawapakten. Sommaren 1968 genomgick relationerna till de övriga kommunistiska

---

²⁰ Eklund till redaktionen 12.5.1968. Eklund och LP träffades i början av juni 1968, då LP nyss var hemkommen från Californien och LP anklagade då Eklund för att ha uppmanat folk att hata Amerika. Detta skulle då personer ha skrivit till LP och påstått i en Aktuell Reflex i Dagen 21.2.1968 försvarade Eklund LP och menade, att denne blivit felciterad. Eklund hänvisade just till artikeln i Svenska Journalen 35/1967.

²¹ 7.5.1968. I, ej LP.

²² 29.5.1968, p.

länderna i östblocket, och framför allt Sovjet, en kraftig försämring. Denna utveckling kulminerade i att styrkor från Warschawapakternas stater den 21 augusti invaderade Tjeckoslovakien. Den s.k. pragvåren avlöstes av en tid av återgång till ett mer strikt kommunistiskt system. Efter en tid avlägsnades Alexander Dubcek från partiledningen.

Dagen uttryckte sommaren 1968 oro för det tjeckiska folkets öde. Tidningen ansåg, i och för sig att tjeckerna borde stanna inom Warschawapakten för att blidka²³ men höll det samtidigt för naturligt att vi som ett demokratiskt folk sympatiserar med kampen för yttrandefrihet och demokratisering.²⁴ Efter warschawapaktsstyrkornas invasion skrev tidningen den 22 augusti:

Övermakten krossade Tjeckoslovariens frihet med maktanspråk. Våldet triumferar liksom då Hitler ockuperade landet för trettio år sedan. Vilka förevändningar som än från ryskt håll kommer att uppådas för att förklara övervåldet, så står det ändå klart att det är fråga om ett våpnat övergrepp mot ett folk som i ord och handling velat värna om sin självständiga linje utan att därför äventyra Sovjets legitima säkerhetsintressen. De ynkliga försök som gjorts från sovjetiskt håll att på förhand rättfärdiga övergreppet med hänvisning till påstådda eller framprovocerade vapengömmor kan naturligtvis inte tas på allvar.²⁵

Innan vi lämnar utrikespolitiken, så bör bilden kompletteras med tidningens klara avståndstagande, inte enbart av vänsterrörelser och kommunistiska diktaturer, utan också av högerdiktaturer. Dagen tog t.ex. från första början avstånd från militärjuntan i Grekland, som tog makten där 1967. Militärdiktaturen beskrevs som en koloss på lerfötter, som förr eller senare är dömd att störtas och ytterligare fördröja och försvåra Greklands tillfrisknande.²⁶

Det var helt givet, att tidningens utrikespolitiska bedömning även skulle avspeglas i tidningens inrikespolitiska kommentarer, särskilt som de aktuella åren 1966–1968 betydde en allmän radikaliserings av svensk politik. Konkreta utslag av denna radikaliserings var bl.a. bildandet av en svensk FNL-rörelse som aktivt verkade mot det amerikanska engagemanget i Sydvietnam och som arrangerade ett flertal större demonstrationer, bl.a. i oktober 1967 på ett 30-tal platser i landet, en demonstration, som samlade ca 12.000 deltagare. I juni 1967

---

²³ 25.7.1968, 1, ej LP. Se även 12.7.1968, 1, ej LP och 31.7.1968, 1, ej LP.

²⁴ 3.8.1968, 1, ej LP.

²⁵ 22.8.1968, 1, ej LP.

²⁶ 25.4.1967, 1, ej LP.

hölls i Stockholm en socialistiskt influerad och starkt USA-kritisk Vietnamtribunal och tidigare har nämnts ockupationen av Stockholms universitets kårhus våren 1968. Vidare bör nämnas den starka kommunistiska frammarschen i 1966 års kommunalval. Om Dagen i sin utrikespolitiska bedömning tagit avstånd från det kommunistiska systemet, var det föga överraskande, att de partier som fick kritik på tidningens inrikespolitiska ledarkommentarer var kommunisterna och socialdemokraterna.

Eftersom **Socialdemokraterna** var regeringsparti var det naturligt, att de fick finna sig i den mesta kritiken. Och bland socialdemokratiska statsråd var det i synnerhet Olof Palme, från 1967 utbildningsminister, som figurerade på ledarplats i Dagen och oftast höll då Pethrus själv i pennan. När Palme i februari 1968 tillsammans med den nordvietnamesiske Moskvaambassadören gått med i ett demonstrationståg mot den amerikanska närvaron i Vietnam tog Pethrus till orda på ledarplats:

Nu har emellertid för Sveriges vidkommande Kungl. Maj:t genom handling bevisat att begreppet neutralitet betyder: Partitagande, hålla med endera parten... Detta är neutralitet i Olof Palmes nya översättning.²⁷

En icke-LP-signerad ledare uttryckte sig i mer försiktiga ordalag men i samma anda:

Man kan ifrågasätta om det är klokt att en medlem av svenska regeringen på ett så bestämt sätt tar ställning för ena sidan i den pågående tragiska vietnamkonflikten. Ur utrikespolitisk synpunkt måste det vara äventyrligt inte minst eftersom vårt land är i princip neutralt och allvarligt bemöda sig om att stå utanför den internationella blockbildningen.²⁸

Därmed riktade tidningen en allvarlig anklagelsepunkt mot den socialdemokratiska regeringen: Den hade övergivit den traditionella neutralitetspolitiken och ställt sig, helt eller delvis, på kommunisternas sida.

Den andra anklagelsepunkten låg i bedömningen av socialdemokratin som kristendomsfientlig och samhällssekulariserande. Ett område där tidningen såg tydliga tecken till denna sekularisering, var skolan. Skolfrågan diskuterades livligt de här åren, därför att förslaget till ny läroplan, som antogs 1969, var ute på remiss. Tidningens bidrag

---

²⁷ 20.3.1968, 1, LP. Se även 12.3.1968, 1, A.E.: "Vi för vår del hör till dem, som anser att Palme snarare skadade än främjade fredens sak genom sitt uppträdande".

²⁸ 24.2.1968, 1, ej LP.

till den debatten var att godta den objektiva undervisningen men samtidigt med skärpa varna för, att denna form av undervisning kunde bli kristendomskritisk i lärarens personligt subjektiva tolkning. 1968 uttrycktes vissa sympatier för den åsikten, att

kristendomsundervisningen ej skall vara strikt obligatorisk så att det ej skall finnas möjlighet till befrielse för dem som menar, att de ingenting behöver veta om kristendom och andra religioner. Men därifrån till att kräva, att alla andra skall mista den möjlighet till religiös information, som svenska skolan ännu ger är steget mycket långt.²⁹

Denna kristendomsfientliga inställning från regeringsmakten fann Dagen vidare i nya läroböcker för sexualkunskap, vilka godkände föräktenskapliga förbindelser.³⁰ Att även i detta avseende den socialdemokratiska regeringen i stor utsträckning sades vara ansvarig för utvecklingen för den liberala sexualundervisningen.³¹

För första gången i tidningens historia började vidare de aktuella åren den enhetliga skolan att ställas under debatt. Dagen upplevde den vara starkt hotad av sekulariserade krafter och i det läget skrev tidningen i mars 1968: ”Den totalitära antireligiösa enhetsidén är ett hot mot individernas valfrihet som enpartitänkandet.”³² Denna ledarkommentar gav uttryck för en första resignation inför det sekulariserade samhället. Tidigare hade tidningen värnat om det kristna samhället, nu började den resignerat slå vakt om de kristna värdena i avskilda sektorer, som t.ex. den alternativa skolan. Tidningen intog vidare rent allmänt en mycket kritisk inställning till det ökade antalet sexfilmer³³ och krävde vid ett flertal tillfällen skärpt filmcensur mot sådana.³⁴

Dessa företeelser var dock endast delar i ett större sammanhang, som kan beskrivas som den svenska samhällssekulariseringen och för

---

²⁹ 14.2.1968, 1, ej LP. Se vidare 27.10.1965, 1, ej LP, 1. 11.1966, 1, ej LP, 14.7.1967, 1, ej LP, 12.9.1967, 1, ej LP och 26.10.1967, 1, ej LP. För denna anklagelsepunkt hade Dagen skäl. SSU-kongressen i juni 1967 stödde t.ex. krav på fri abort under graviditetens 12 första veckor samt avskaffande av den kyrkliga lysningen. 1968 biföll riksdagen ett socialdemokratiskt förslag om att utreda förutsättningarna för nöjesförbudets slopande på juldagen, långfredagen och påskdagen.

³⁰ 30.1.1968, 1, ej LP.

³¹ 10.11.1967, 1, ej LP.

³² 6.3.1968, 1, ej LP.

³³ Se t.ex. 23.3.1968, 1, ej LP,

³⁴ Se t.ex. 30.8.1967, 1, ej LP. Dagen påtalade redan 1967 de djävare pornografiinslagen i veckopressen, 4.7.1967, 1, ej LP.

vilken socialdemokraterna som regeringsparti ytterst sågs som ansvariga. I juni 1967 fastslog således Pethrus:

Vi vet, att socialdemokraterna inte vill vidgå, att de bedriver en systematisk kristendomsförföljelse. Men det är inte endast med svärd och brand som man kan förfölja kristendomens sak.³⁵

I december samma år beskrevs Sverige inte längre som ett kristet land utan som missionsfältet framför andra.³⁶

Kritiken mot den socialdemokratiska regeringen inriktade sig åren 1966–1968 på såväl utrikes- som inrikespolitiken. Det underliga var, att kritiken kunde sammanfalla och riktas mot en enda person, som i sig kom att personifiera den socialdemokratiska regeringens politiska vänstersympatier och dess samhällssekulariserade ambition, nämligen utbildningsministern Olof Palme.

Att Dagen tog avstånd från de ökade socialiseringskrav, som den socialdemokratiska regeringen föreslog 1966–1968, var givet, även om kommentarerna var få.³⁷ Detta berodde bl.a. på att tidningen saknade expert på ekonomiska frågor inom redaktionen.

Tydligt belagd är således den starka antisocialistiska inriktningen på Dagens ledarsidor och denna negativa inriktning var baserad på kristet etiska ställningstaganden. Då blir det därefter viktigt att gå vidare och ställa frågan, om tidningen upplevde **de tre icke-socialistiska partierna** som ett alternativ till socialdemokratin i folkmoraliskt hänseende?

Svaret måste bli nej. I kristet-etiska frågor sågs de tre partierna som lika sekulariserade som socialdemokratin. Den anklagelsen hade ju tidningen sedan länge riktat mot särskilt Folkpartiet och dess liberala storstadspress. Så gjordes även nu.³⁸ Det nya i situationen var, att Dagen med oro såg att de kristendomsfientliga krafterna var så starka

---

³⁵ 22.7.1967, I, LP. Se vidare 12.7.1967, I, LP, 24. 10.1967, I, LP och 6.3.1968, I, ej LP.

³⁶ 7.12.1967, I, LP.

³⁷ Vid den socialdemokratiska partikongressen i juni 1968 avslöjade t.ex. statsrådet Krister Wickman regeringsplaner på att förstatliga apoteken. Anno 1968, s. 30. Dagen fann i en ledarkommentar vissa skäl för denna åtgärd, bl.a. de dyra läkemedlen till följd av företagets reklam, men undrade ändå om det skulle bli billigare, om staten tog hand om läkemedelstillverkningen och försäljningen, 11.6.1968, I, ej LP. SSU-kongressen 1967 och partikongressen samma år antog en del socialiseringskrav, Anno 1967, s. 166 ff. I det senare fallet var det affärsbankernas förstatligande, som diskuterades.

³⁸ Se t.ex. 22.4.1967, ej LP (DN ateistorgan).

inom partiets ungdomsförbund. Framtiden var härvidlag oroväckande.³⁹

Centerpartiet erhöll som vanligt inga eller få ledarkommentarer. Detta förhållande torde förklaras av, att partiet på 1960-talet var det minsta oppositionspartiet och även enligt Dagen tämligen ointresserat av moralfrågor. Att partiet inledde mittensamarbete med Folkpartiet i början av år 1966 borde annars ha motiverat kommentarer. Inte heller **Högerpartiet** erhöll många ledarkommentarer i Dagen. Förhållandet mellan Högern, Dagen och KDS kom dock att aktualiseras under valrörelsen 1968, och då denna händelse speglade förhållandet mellan Högerpartiet och KDS bör den ges något utrymme.

Resultatet från kommunalvalet 1966 hade gett de tre icke-socialistiska partierna förhoppningar om ett regeringsskifte. Opinionssiffror under valrörelsen 1968 pekade mot ett ytterst jämt val, där det vägde jämt mellan de båda blocken, medan KDS' chanser bedömdes helt utsiktslösa. Den 4 september kunde Dagen meddela, att Högers partisekreterare Sam Nilsson tagit kontakt med KDS och i samtal med KDS' vice ordförande, lektor Åke Gafvelin bett KDS att inte ställa upp i fyrstadskretsen, Blekinge län, Värmlands län, Östergötlands län och eventuellt även Jönköpings län. I gengäld skulle KDS ha utlovats regeringsplats i en eventuell borgerlig regering. Partiledaren Holmberg sades vara införstådd med tanken, men Gafvelin hade avböjt erbjudandet.⁴⁰ Vid ett tal i Mjölby dagen därpå, den 5 september, bekräftade Birger Ekstedt, att Sam Nilsson vid ett samtal antytt, att de andra två borgerliga partierna var intresserade av att KDS lade ner sin valrörelse i delar av landet, där borgerliga mandat var hotade.⁴¹

Från Högers sida dementerades uppgifterna kategoriskt. I SvD den 6 september förnekade Yngve Holmberg, att Högern vore beredd att avstå en regeringsplats till KDS och han förklarade, att några samtal av denna innebörd har jag inte fört och ämnar inte föra i framtiden heller.⁴² Däremot ville Holmberg och Högern fortsätta att slå tillbaka

---

³⁹ 18.10.1968, I, LP.

⁴⁰ Dagen 4.9.1968.

⁴¹ SvD 6.9.1968. Dåvarande partisekreteraren Bertil Carlsson säger i en intervju den 15.9.1980, att han inte kände till kontakterna förrän efteråt. Vad jag kunde finna vid den tiden var dock att kontakten kom från högerfolk.

⁴² SvD 6.9.1968. Sam Nilsson förnekade också bestämt uppgifterna, SvD 7.9.1968. Enligt Samhällsgemenskap 3/1969 hade dock Dagens redaktionschef Per Östlin lyssnat till Sam Nilssons förslag.

angreppen mot de kristna moraliska värdena. Detta sade Holmberg i ett tal i Stockholm den 7 september.⁴³

I SvD den 10 september gavs en fylligare bild av den s.k. affären mellan Högern och KDS, en affär som inte minst socialdemokraterna försökte använda i sin valrörelse. Då framkom, att initiativet till samtalet mellan Högern och KDS kommit från en aktiv KDS-man i Stockholm, som tagit kontakt med en känd högerman i Stockholm, David Isaksson. Denne hade i sin tur tagit kontakt med högerkansliet och partisekreterare Sam Nilsson. Från det håll, där initiativet kom, hade upplevts, att KDS-rösterna var bortkastade.⁴⁴ En ledarkommentar i SvD den 11 september var mycket kritisk mot KDS: Men misstanken växer sig allt starkare att KDS iscensatt affären i syfte att på detta sätt skaffa sig publicitet.⁴⁵ Anmärkningsvärt är, att Dagen på ledarplats inte med ett ord kommenterade den annars under valrörelsen 1968 så omdiskuterade affären.

Så till analysen över Dagens ställning i den hetsiga valrörelsen 1968, som inte enbart präglades av högeraffären utan även av regeringsfrågan och krisen i Tjeckoslovakien efter warschawapaktstruppemas invasion den 21 aug.

Dagen och valrörelsen 1968

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledarartiklar	2						2		1	5		1	66,7 %
därav LP	2										1		100,0 %
intervjuer, artikl.	8		2		3		3		3		2		38,1 %
kulturartiklar	9												100,0 %
annonser	46		5		6		15		7		0		68,3 %

I likhet med valet 1964 och 1966 upplevdes SAP och Folkpartiet som huvudmotståndarna. Till skillnad från tidigare var även den övriga redaktionen aktiv i negativa omdömen om de två partierna. Av fem negativa ledarkommentarer om SAP var fyra icke LP-signerade. De två negativa ledarkommentarerna kring Folkpartiet var heller inte skrivna av Pethrus. Han skrev under valrörelsen endast tre ledare att

⁴³ SvD 8.9.1968.

⁴⁴ SvD 11.9.1968.

⁴⁵ SvD 11.9.1968. Se även Johansson 1985, s. 234. KDS dåvarande partisekr. Bertil Carlsson hävdar för sin del, att KDS förlorade åtskilliga röster på högerincidenten, Sandström 1979, s. 123 ff.

jämföras med fem år 1966 och 22 år 1964. De få ledarartiklarna av Pethrus i valrörelsen 1968 utgjorde i sig ett anmärkningsvärt förhållande. Valet var ett riksdagsval, där alla krafter kring KDS behövde samlas. Möjligen hade den åldrande Pethrus nu börjat dels förlora sitt största intresse för partipolitiken, dels hade han börjat misströsta om KDS' realpolitiska möjligheter. Det behöver dock betonas, att även om hans ledare till antalet var få, så var dock stödet för KDS uttryckt mycket klart. Direkt inför valet skrev han:

Låt oss inte vara med om att spela bort mera av de få kristna värden som ännu finns kvar bland vårt folk. Varje kristens samvete borde förbjuda detta. Må vi i stället förena oss om en gemensam uppgift i Sveriges politiska liv. Det borde vara en fascinerande förmån att inte längre behöva kasta bort sin kristna röst på de svenska partierna. Uraktlåt inte att lägga din röst i valurnan. Men rösta kristet!⁴⁶

Pethrus anknöt således till debatten i högeraffärens spår om bortkastade KDS-röster. Anmärkningsvärt är åter, att Pethrus på ledarplats i en tidning, som av taktiska och principiella skäl valt att vara partipolitiskt obunden, så öppet kunde plädera för KDS.

Även på nyhetsplats framtonade KDS på de övriga partiernas bekostnad. Åtta artiklar om partiet presenterades, medan övriga partier erhöll i genomsnitt två-tre artiklar. KDS-intensiteten var här högre än i 1966 års val. Den största dominansen för KDS fanns dock på kultursidan, där nio artiklar var författade av KDS-sympatisörer. Den 6 september publicerades t.ex. en kulturartikel av Pethrus, där han öppet propagerade för KDS. Övriga partier hade inga kulturartiklar publicerade. Jämför man med tidningens bedömning och bevakning av 1966 års valrörelse, fick KDS större plats 1968 på kultursidan och vad gäller artiklar men något mindre dominans på ledarsidan och annonssidorna. Vad gäller annonser torde de andra partierna, och då främst de tre icke-socialistiska partierna, ha upplevt möjligheten till regeringsinnehav så nära, att även KDS-sympatisörerna borde övertygas om, att stödja en borgerlig trepartiregering.

Ur ett tunt källmaterial får inte alltför säkra slutsatser dras. Några fakta framstår dock som obestridliga. För det första hade inte Dagen övergett sin partipolitiskt fria kurs. Trots detta gav tidningen utrymme och mycket rikligt utrymme för ett enda parti, KDS. Chefredaktören själv låg bakom denna linje. För det andra var dock KDS-inten-

---

⁴⁶ 14.9.1968, I, LP. Se även 10.9.1968, där det sades att partiets mål var att komma in i riksdagen och spela en avgörande vägmästarroll.

siteten mindre 1968 jämfört med 1966 och 1964 och detta särskilt tydligt på ledarsidan. Denna nedtoning av KDS kunde bero på, att en borgerlig trepartiregering 1968 upplevdes mer angelägen än en marginell framgång för KDS. En viktigare anledning till den minskade KDS-framtoningen var dock säkert, att det inom p. och Dagens läsekrets fanns en opinion som reagerade mot en alltför stark betoning av KDS på de övriga partiernas bekostnad. Det fanns prenumeranter som sade upp sin prenumeration just med motiveringen, att tidningen blivit ett KDS-organ.⁴⁷ Andra utslag för tveksamheten inför KDS inom p. var t.ex. att filadelfiaförsamlingen i Stockholm avslagit en begäran från KDS' partiledare Birger Ekstedt att få predika i filadelfiakyrkan i samband med KDS' riksting 1968. Som motivering för avslaget angavs, att Ekstedts framträdande skulle komma att uppfattas som ett politiskt ställningstagande av prejudicerande betydelse.⁴⁸

Filadelfiaförsamlingens föreståndare Willis Säwe torde ha haft KDS i tankarna, när han på predikantveckan 1967 yttrade: ”De kristnas försök att göra kristendomen till en politisk maktfaktor kommer att misslyckas”.⁴⁹ Det fanns således en opinion inom p. mot KDS och därmed Dagens förvandling till KDS-organ och denna uttryckta opposition torde ha gjort Dagens uppbackning av KDS i valet 1968 mer försiktig än i 1964 års valrörelse.

Valet gav ingen borgerlig regering. Valet resulterade i stället i en massiv socialdemokratisk framgång, som bl.a. tillskrevs den utrikespolitiska oron till följd av tjeckkrisen. SAP fick över 50 % av rösterna och ökade med tolv mandat till 125 och kom i absolut majoritetsställning. Tidigare hade regeringen behövt kommunisternas stöd. Även Centerpartiet gick framåt (+ tre mandat), medan Högern (- ett), Kommunisterna (- fem) och framförallt Folkpartiet (- nio) var valets stora förlorare.

---

⁴⁷ OD till läsare 26.6.1968, Ds Vår redaktionella strävan är att vara partipolitiskt obundna. KDS har i sitt program tagit upp många av de ståndpunkter som Dagen tidigare fört fram, och dessa kan vi naturligtvis inte vara negativa mot. Men vi är inte bundna till det partiet – det har styrelsen för övrigt fastslagit som tidningens linje.

⁴⁸ Styrelseprotokoll 29.12.1968, 791, Fs styrelseprotokoll 7.5.1968, § 860, Fs. Samma år, 1968, avslag samma församling en begäran från KDS att få tillgång till församlingens adressregister på missionärer för utsändande av valsedlar.

⁴⁹ EH 4.1.1968. Som uttryck för oppositionen inom p. mot KDS kan även nämnas skriften Partipolitik eller andlig väckelse, Vasa 1968, skriven av Roland Bengtsson, Jörn.

KDS gjorde sitt sämsta val i partiets historia, vilket bl.a. kunde förklaras med att regeringsfrågan kommit i centrum och att en röst på KDS i det läget kunde uppfattas som bortkastad. KDS erhöll 78.377 röster, vilket jämfört med 1964 års val betydde en minskning med 3.012 röster, och jämfört med 1966 års val hela 6.580 röster. Procentuellt betydde 1968 års val för KDS en nedgång från 1,8 % (1964, 1966) till 1,5 %. Procentuellt ökade KDS i Blekinge (+0,1 %) och Kristianstads län (+0,4 %) med 1966 års siffror som jämförelsetal. Den största tillbakagången procentuellt sett skedde jämfört med 1966 års valresultat i Västernorrlands län (-0,8 %), och Norrbottens län (0,5 %). Störst andel av väljarkåren hade partiet fortfarande i Jönköpings län med 3,9 %, som dock jämfört med 1966 års val betydde en minskning med 0,4 %.⁵⁰ Detta betydde, att tendensen från 1966 års val stod i sig. Partiet gick tillbaka i de områden, där p. var utpräglat stark. I 1968 års val lyckades inte heller partiet särskilt väl i kyrkliga kommuner eller i kommuner, där SMF var starkt. Viss inbrytning hade dock skett i kommuner, där EFS hade god spridning.⁵¹

Att den eftervalscommentar, som var signerad LP, skulle andas besvikelse över KDS' valresultat var givet. Partiet sadess just detta val med dess speciella frågor i fokus såsom regeringsfrågan och händelserna i Tjeckoslovakien ha haft svårt att hävda sig. Socialdemokraterna sadess skickligt ha utnyttjat tjeckkrisen till sin fördel. Folkpartiet, Högern och Kommunisterna hade utslätat sin profil och detta var enligt Pethrus orsaken till dessa partiers tillbakagång. Han fortsatte sin valanalys på följande sätt:

Det är en intressant iakttagelse att de två partierna med utpräglade profiler står som valets segrare... Socialdemokraterna har slagit åt höger och vänster och Centern har bitit ifrån sig varje gång man försökt få ut dem på anpassningens hala is. Det har visat sig att sådant vinner. Det är även möjligt att KDS inte haft en tillräckligt skarp och bestämd profil för att kunna hävda sig bland väljarna på det sätt som varit önskvärt. KDS har ett bra program, men det är det speciella, profilskapande draget som samlar väljare kring sig. Det skall dock tid till att utkristallisera ett sådant. Detta val ger emellertid en lärdom på detta område som är värt att ta vara på. Det är

---

⁵⁰ KDS' verksamhetsberättelse 1970–71, KDSs. Enligt Johansson 1985, s. 236 f. var halva KDS' väljarkår ny i 1968 års val. De nya väljarna kom från främst Folkpartiet (50 %) och därefter socialdemokraterna (20 %). De, som lämnade partiet, gick i ungefär samma omfattning till socialdemokraterna, Folkpartiet och Centern.

⁵¹ Smärre meddelanden 1968:7. Johansson 1985, s. 239 menar, att KDS' nedgång var störst i SMF- och P-kommuner och minst i EFS-kommuner.

nämligen partiets inre förhållanden, som är avgörande för framtida segrar... Uppgiften att rädda vårt folk från gudlöshet och moralupplösning blir endast så mycket mer skriande efter denna stora socialdemokratiska valseger. Detta kräver en kristen front med en klart markerad profil.⁵²

Denna eftervalskommentar var intressant ur den aspekten, att den avslöjade en viss kritik av KDS' politik och sätt att föra ut sin politik. KDS var för uddlöst och politiskt ointressant. Att det just var Pethrus, som avgav den kritiken var för framtiden ett memento. Vi har ju tidigare kunnat konstatera, att Pethrus efter en tid, och särskilt då han lämnat ansvaret för företaget, kunde uttrycka kritik av detsamma. I maj 1968 hade han avgått som KDS' vice ordförande och efterträts av lektor Åke Gafvelin.⁵³

För det andra utmärktes attityden till KDS i valrörelsen av en viss resignation. Borta var talet från 1964 om KDS som en folkrörelse, som likt en flod väller fram, utan 1968 var partiet en mindre politisk rörelse, som började påtala 4 %-spärren för partier till riksdagen och småpartiernas diskriminering av t.ex. Sveriges Radio/TV.⁵⁴ KDS hade egentligen endast en kanal av vikt för att få ut sitt budskap: Dagen. I valrörelsen 1968 tjänstgjorde tidningen som den kanalen, även om det innebar vissa inre spänningar.

Att KDS-ledningen själv betraktade valutgången som ett misslyckande var självklart. I Samhällsgemenskap skrev Birger Ekstedt: ”Det blev kanske en besvikelse för många. Ändå tycks det vara så, att de allra flesta tagit valutgången med fattning”.⁵⁵

---

⁵² 18.9.1968, 1, LP. Johansson 1985, s. 236 menar, att flera faktorer bidrog till detta dåliga resultat för KDS – regeringsfrågans betydelse i valrörelsen, högeraffären och minskad entusiasm hos KDS-sympatisörerna efter två misslyckade val.

⁵³ Dagen 28.5.1968. LP blev partiets hedersordf., Samhällsgemenskap 3/1969. LP medverkade dock som talare i valrörelsen 1968, Samhällsgemenskap 7/1968 och 9/1968.

⁵⁴ Se t.ex. 10.9.1968, 1, LP. Se vidare Samhällsgemenskap 6/1968.

⁵⁵ Samhällsgemenskap 11/1968. Som ytterligare ett exempel på den interna självkritiken och en begynnande inre resignation kan nämnas förslaget från KDS' stockholmsdistrikt våren 1967 om byte av partinamn till Kristna demokraterna, Samhällsgemenskap 4/1967.

4 Dagen och kyrkorna 1969–1974

4.1 Dagen och pingströrelsen

Det finns flera skäl för att ange 1968/1969 som ett viktigt år i tidningens historia. Den 15 oktober 1968 övergick tidningen till tabloidformat. Den fick layoutmässigt en ungdomligare och fräschare framtoning, i mycket ett verk av den unge journalisten Per Östlin, som tidigare arbetat på bl.a. KDS-organet Samhällsgemenskap. Tidningen DAGEN övergav även ambitionen att vara ett förstaorgan och inriktade sig på att bli ett supplementorgan som presenterade de ur kristen synvinkel udda nyheter, som inte fick plats vare sig i storstads-, landsortspress eller radio/TV.¹ Inriktningen från renodlad nyhetstidning till supplementtidning kan sägas ha inletts redan i okt. 1965, då tidningen övergick från sexdagars till femdagars utgivning. Tidningens förändrade format och ungdomligare layout slog väl ut. Från en vikande upplagetendens under 1960-talet började tidningens upplaga stiga 1968/1969. (1970 – 23.400 ex.; 1971 – 23.700; 1972 – 25.000; 1973 – 26.100; 1974 – 26.900)²

Nu torde ytterligare andra orsaker ligga bakom upplageökningen. Viss betydelse hade det otvivelaktigt, att den karismatiska förnyelsen bröt igenom i etablerade kyrkor och samfund, vilket betydde, att där ökades intresset för Dagen. Viktigare orsak till upplageökningen torde dock vara det produktionsbidrag, (presstöd), som tidningen kom i åtnjutande av från och med 1971. Det året fick tidningen 794.000:-, ett belopp som år 1974 hade stigit till 2.592.000:-.³ Utan detta presstöd hade tidningens levnadsvillkor under det tidiga 70-talets lågkonjunktur med höga pappers- och löneutgifter varit en helt annan. Pressstödet betydde, att tidningen kunde rustas upp maskinellt och redak-

---

¹ Dagen 15.10.1968. Tidningen trycktes i Örebro, vilket bl.a. medförde en tidigare-läggning av deadline. Denna olägenhet försökte Pethrus eliminera genom att 1972 förfråga sig om möjligheterna till tryckning av Dagen i Stockholm, varvid deadline skulle flyttas från nuvarande 14.00 till 20.30, brev från Tryckcentralen, Sthlm till LP 31.10.1972, LPs. Inga konkreta resultat framkom dock ur dessa kontakter.

² TS-boken 1969–1974.

³ Intervju med Sivert Sjöo 5.12.1974. Enligt Dagens bokslut 1973 var produktionsbidraget 1.739.000:-.

tionellt. Startandet av Den kristna bokringen med utgivning av en bok i månaden betydde även en del för den ekonomiska saneringen. 1974 hade bokringen drygt 13.000 medlemmar.⁴

Även den nya Dagen från 1968/1969 var ekonomiskt förankrad inom p. Här skedde inga förändringar. En undersökning av tidningens spridningsstruktur ger en liknande bild av stark förankring inom p. Den ekumeniska breddning, som den karismatiska förnyelsen medförde i tidningens nyhetsmeddelanden, fick inga synbara resultat. Fortfarande var – som år 1973 – tidningen mest spridd i starka p-områden som Lycksele (4 %), Jönköping, Tranås, Värnamo (3 %) och Eksjö, Vimmerby, Falköping, Skövde, Avesta och Örnsköldsvik (2 %). Fortfarande mycket svaga områden var Skåne, Halland, Bohuslän och Norrbotten.⁵

En viss ekumenisk breddning av redaktionen ägde rum på 1970-talet, troligen dikterad av den karismatiska förnyelsens framväxt och den prekära ekonomiska situationen innan presstödet 1971. Som kolumnister och reportrar anställdes bl.a. Ylva Eggehorn (Svenska kyrkan) och Torbjörn Freij (SBS) och från och med 1974 inträdde direktorn för svenska kyrkans Centralråd, Berndt Gustafsson, ÖM:s missionsföreståndare Freddy Götestam och publicisten Erland Sundström (SMF) som medverkande i tidningen.⁶

Vid Pethrus' död den 5 sept. 1974 blev Djurfeldt chefredaktör och Per Östlin ansvarig utgivare för tidningen. Redaktionellt var således tidningen fortfarande en tidning skriven av i huvudsak pingstvännen, för i huvudsak pingstvännen, men till följd av den karismatiska förnyelsen hade en viss ekumenisk breddning skett på redaktionsstaben och troligen även hos läsekreten.

Övervikten för pingstvännen var fortfarande överväldigande på kultursidan.

---

⁴ Intervju med fru Greta Waern 7.11.1974.

⁵ TS-boken 1973.

⁶ Dagen 4.1.1974.

Kulturartikelförfattarnas konfessionella hemvist

	1970	1973
Pingstpred.	85	90
SMF	25	23
SBS	12	15
MK	1	1
ÖM	30	17
HF	1	2
EFS	-	2
Präster	27	26

Som tidigare sagts, kunde enskilda flitiga författare som t.ex. Jean Malm och Ivar Säaw (ÖM) och Erland Sundström (SMF) förrycka hela bilden. Några alltför säkra slutsatser kan därför inte dras utifrån denna tabell. Vad som däremot helt otvetydigt framgår är den helt klara dominansen för pingstpredikanterna. Kultursidan kan därför sägas vara det forum där i huvudsak pingstpredikanterna skrev för övervägande pingstvännen. På ledarplats kunde från omkring 1960-talets mitt och framåt noteras en försiktig ambition att inte längre vara p:s tidning utan hela den svenska kristenheten. I den ekonomiska pressade situationen kring 1965 t.ex. var det naturligt, att tidningen sökte stöd även hos andra kristna samfund och man uttalade sig för att vilja vara ett organ, som skulle vara ett språkrör för den kristna verksamheten i allmänhet och en företrädare för väckelsekristendomen och den gammaldags svenska fromheten,⁷ ett organ för trons folk.⁸ Inför det ökade hotet av en samhällssekularisering betecknade sig tidningen år 1970 helt enkelt som en kristen tidning,⁹ dvs. ett organ för samtliga kristna, där budskapet om Andens frihet och Andens gåvor mottogs med allt större öppenhet. Fortfarande var dock tidningen ekonomiskt uppbyggt av samma rörelse, inom vilken den en gång fötts fram. Vår undersökning visar alltså en försiktig ekumenisk öppning av tidningens redaktionella kurs från 1968/1969 och framåt. Denna öppning märktes på nyhetssidan och ledarsidan men framför allt på journalist- och medarbetarsidan. Flera personer från olika samfund med gemensam väckelsekristen syn anställdes. Orsaker till denna ekumeniska öppning var tidningens prekära ekonomiska situation

⁷ 18.2.1966, I, LP. Denna allmänkristna ambition hade förstärkts efter Morgonbladets nedläggning 1958, Sahlberg 2009 (1977), s. 243. Se även 29.10.1970, I, LP.

⁸ 2.1.1969, I, LP.

⁹ 2.1.1970, I, ej LP.

före 1971, hotet om en ökad samhällssekularisering och den karismatiska förnyelsens framväxt, som förde fram samma andliga budskap som p. Dessa faktorer samverkade naturligtvis så, att kristna i olika samfund, som upplevt sekulariseringshotet i det moderna samhället och/eller berörts av den karismatiska förnyelsen kände ett behov av en tidning som Dagen. Dagen tillmötesgick dessa nya grupper genom att ge utrymme för reportage från dessa grupper.

4.2 Pingströrelsens läge i nykarismatisk tid

I det förra avsnittet uppenbarade framför allt Svenska Dagbladets artikelserie från 1967, att det hos pingstpastorer fanns ett stort behov av utbildning och vidareutbildning av predikanter. Denna debatt kom att fortsätta under perioden 1968–1974. Tidningen Dagen, och då särskilt Lewi Pethrus, höll fast vid den ursprungliga linjen: det behövs ingen predikantutbildning. Den är tvärtom farlig för den enkla tron och entusiasmen, eftersom utbildningen och läroböckerna inte är helt fria från liberalteologi. Tidningen motiverade den oskolade predikantens rätt även utifrån tanken på det allmänna prästadömet¹ och tog klart avstånd från tanken på fleråriga predikantskolor, medan den samtidigt förespråkade kortare bibelskolor för uppbyggelse och bibelstudium.² Pethrus skrev 1971:

Predikogärningens kvalifikationer ligger i predikantens andliga och naturliga utrustning. Framför allt Andens uppenbarelse med profetia och gåvor-na att tala visdom och att tala kunskap är den andliga rustning vi tror på. Predikantskolans införande i den nordiska pingstväckelsen är en avvikelse från den linje, som denna rörelse följt under sextio år. Att vissa ansatser i den riktningen är gjorda, är vi väl medvetna om. Vi hoppas dock, att ingen för sitt eget och den stora gemenskapens bästa vill göra sig till redskap för en sådan verksamhet.³

Det nya i situationen är att Pethrus måste motivera sitt avstånd från predikantutbildningen. Det fanns alltså röster inom p., som krävde sådan utbildning och vidareutbildning. Pethrus fick även uppleva, att hela p. inte följde honom. 1971 startades en ettårig bibelskola i Gävle⁴ och i januari 1974 en ettårig evangelistkurs i City Pingstförsamling, Stockholm.⁵ Däremot slapp han uppleva, att filadelfiaförsamlingen i Stockholm, som Pethrus lett i nästan 50 år, inbjöd till en ettårig bibelskola på Kaggeholms folkhögskola med start den 1 sept. 1975⁶ Även i

---

¹ 9.1.1969, I, LP. Se dock insändardebatt våren och sommaren 1968: Varför har pastorn blivit tjänsteman? Se t.ex. 2.3, 22.3, 3.5, 17.5, 2.7 och 3.7 1968.

² Se t.ex. 4.9.1969, I, ej LP, 21.11.1970, I, ej LP och 30.9.1972, I, ej LP.

³ 11.9 1971, I, LP. Se vidare 13.8.1969, I, LP och 13.11.1971, I, ej LP.

⁴ Bergwall 1976, s. 21.

⁵ Dagen 24.11.1973.

⁶ Hemmets vän 21.8.1975.

andra större församlingar skapades längre bibelkurser i mitten av 1970-talet.⁷

Tydligt var, att Pethrus upplevde brytningarna inom rörelsen mot slutet av 1960-talet och början av 1970-talet som mycket allvarliga. Debatten kring SvD:s artikelserie våren 1967 hade för Pethrus öppnat ögonen på en stark inre opposition inom rörelsen och denna opposition ställde sig bakom krav, som skulle förändra p:s rörelsekaraktär i mer öppen inriktning. Pethrus fann läget så allvarligt, att han 1969 utgav boken "Brytningstider-segertider", där han uteslutande ägnade sig åt den institutionalisering han upplevde inom p. på lärans, etikens och gudstjänstlivets område. Det fanns, menade han, krafter, som inte längre höll fast vid p:s ursprungliga teologiska linje, som började tumma på p:s stränga etiska regler och som stod för en mer ritualiserad och fast gudstjänstform.⁸ I en intervju i Dagen fick han frågan, varför boken inte utkommit tidigare, t.ex. för tio år sedan och han gav svaret:

Jag såg det inte så allvarligt då. Sådana här saker kommer inte hux flux över en rörelse, de smyger sig in. På frågan om p. kunde undgå en institutionalisering svarade han hopfullt: Ja, det menar jag. Det har jag alltid menat. Vi har något som föregående väckelser inte haft: Andens dop. Jag tror, att om vi lever kvar i det, inte bara i sanningen om det, så kan pingstväckelsen undgå detta. Det är ju det som är den stora faran att den skall gå i samma riktning som alla de andra. Då är den ju färdig. Det ser ju var och en vart det bär med kyrkorna.⁹

I ett annat sammanhang framhöll han, att en rörelse, som stod i fara att institutionaliseras, kunde undgå den faran, om den riktade sin aktivitet mera utåt i evangelisation och socialt arbete. I en intervju inför 85-årsdagen belyste Pethrus förhållandet mellan rörelse och samhället:

En av orsakerna att den svenska pingströrelsen fått en sådan tillslutning och framgång tror jag är att den från början och alltid arbetat på att nå ut med evangeliets budskap till de icke troende. Annars är ju pingstväckelsen av den strukturen att den lätt kan bli inåtvänd och sluten inom sig själv. Den tendensen har präglat rörelsen på andra håll i världen. För min del har jag alltid gått in för en annan linje. Jag har alltid engagerat mig i socialt,

---

⁷ Se t.ex. i Gileadförsamlingen i februari 1975, Göteborg, Bergwall, 1976, s. 22 och från januari 1977 i de båda pingstförsamlingarna i Malmö, Dagen 13.3.1976.

⁸ Pethrus 1969.

⁹ Dagen 20.12.1969.

filantropiskt arbete... En religiös rörelse som inte är utåtriktad förlorar också i inre, andlig vitalitet och värme. Jag tror att man kan ge ut sig också i inre, andlig verksamhet och samtidigt vara en brinnande kristen.¹⁰

Tydligt var, att Pethrus mot slutet av 1960-talet oroades över att det fanns institutionaliserande krafter och tendenser inom p. Han satte sitt hopp till förkunnelsen om **Andens dop**. I denna fråga hade ju den svenska p. från 1917-1918 hävdad, att en andedöpt talar i tungor. I mötet med den karismatiska förnyelsen framkom det på 1970-talet, att det fanns pingstpastorer, som öppet bemötte den förkunnelsen. I en kulturartikel, rubricerad "Den karismatiska väckelsen har gett mig en ny syn på andras tro", kritiserade föreståndaren för City Pingstförsamling, Stanley Sjöberg en ensidig betoning av tungomålstalandet i pingstvännernas led. Han deklarerade för egen del öppet att en kristen kan ha tagit emot andedöpet utan att ha talat i tungor.¹¹ Sjöberg fortsatte att på hösten 1974 i Dagen deklarerade den uppfattningen.¹² Han fick emellertid motstånd av ett flertal pingstpastorer, som fasthöll vid den traditionella pingstlinjen.¹³ Debatten kring Sjöberg år 1974 var den första i p:s historia, där den gamla uppfattningen om Andens dop öppet ifrågasattes. Att Dagen gav plats för Sjöbergs tankar var betydande för den nya situation p. levde i.

Fasthöll p. vid lokalförsamlingens frihet? Ja, formellt, även om ytterligare institutioner tillkom under perioden, som kunde upplevas som satta över lokalförsamlingen. Den viktigaste av dessa institutioner var otvivelaktigt Pingstförsamlingarnas Ungdomsarbete (PMU), som bildades år 1971. Dess uppgift var att tjäna som central organisation för de statliga bidrag, som staten från år 1971 började tilldela till p.¹⁴ PMU diskuterades mycket internt inom p. de här åren och på predikantveckan 1973 uttryckte bl.a. pastor Bo Hörnberg, Jönköping varningen, att PMU skulle kunna utvecklas till en organisation, som

---

¹⁰ SvD 10.3.1969.

¹¹ 1.3.1974.

¹² EH 26/1974. Även på Nyhetsveckan 1974 framförde Sjöberg dessa tankar men blev bemött av pingstpionjärer, EH 11.7.1974.

¹³ Se t.ex. 5.4.1974 Sigvard Jonsson: "När vi läser vad N.T. lär om pingsten och andedopsupplevelsen, visar det klart, att den åtföljdes av tungotal. Den undervisningen bör också vi ge, ty eljest kommer vi bort från den bibliska linje, som är vårt rättesnöre".

¹⁴ Carlsson 2008 (1973), s. 67 ff.

sprängde p.¹⁵ Även här ingick en ny situation för p. 1965 hade Kaggeholms folkhögskola kommit i åtnjutande av det statsbidrag, som skolan sökt sedan 1954. Staten kom även under perioden att ge bidrag till bl.a. studieverksamheten, nyomvända f.d. alkoholister och narkomaner fick AMS-utbildning till predikantutbildning¹⁶ och tidningen Dagen erhöll från 1971 ett omfattande s.k. presstöd. P. var således inne i en viktig process i relationen till samhället, en process, som på ett nära sätt berörde rörelsekaraktären. Frågan om statsbidrag till ideella rörelser blev aktuell kring 1970. Riksdagen fattade nämligen år 1970 beslutet att ge de fria samfunden 2 milj. kr.¹⁷ I detta ärende vände man sig till den största pingstförsamlingen, filadelfiaförsamlingen i Stockholm, som skulle tjäna som remissinstans. Vid 1970 års predikantvecka valdes en kommitté för att behandla frågan. Omedelbart efter predikantveckan fick tre medlemmar av filadelfiaförsamlingens styrelse, däribland vice ordföranden pastor Samuel Edestav, i uppdrag att vidare utreda möjligheterna till bidrag från myndigheter för församlingens verksamhetsgrenar.¹⁸ Våren 1971 utdelades ett statligt stöd på 500.000:- enligt 5:50 per medlem.¹⁹ I oktober 1971 beslöt filadelfiaförsamlingens styrelse som rekommendation en fördelningsprincip i relation till medlemsantalet och att Centrala Hjälpkassan för predikanter skulle förvalta bidragen.²⁰ Vid predikantveckan 1971 meddelades, att samtliga p:s församlingar med få undantag förklarar sig villiga att ta emot statsbidraget. SvD:s korrespondent meddelade dock, att samtidigt avvisar man kategoriskt eventuell statlig inblandning i församlingarnas angelägenheter.²¹

Till dem, som uttalade stark tveksamhet inför samfundsstödet och lokalförsamlingens möjligheter att verka fritt i förhållande till samhället var

---

¹⁵ Se SvD 5.12.1973 och EH 27.12.1973.

¹⁶ Dagen 30.11.1974.

¹⁷ Anno 1972, s. 200.

¹⁸ Styrelseprotokoll 15.12.1970 § 1122, Fs. Den första hölls i Uppsala 1967, sedan hölls liknande konferenser 1969, 1970 och 1971, Carlsson, 2008 (1973), s. 38.

¹⁹ SvD 28.8.1971.

²⁰ Styrelseprotokoll 1.10.1971 § 1237, Fs.

²¹ SvD 9.12.1971. I debatten talade en pastor Anders Nilsson mot bidragen (vi bör gå i spetsen för idealiteten). Pastor Sven Jonasson, Hässleholm sade sig för ögonblicket vara emot bidraget. Även pastor Edvin Näslund uttalade 1972 sin tveksamhet inför statsbidrag, då faran av statsstyrning kunde finnas, SDS 29.2.1972.

bl.a. Bo Hörnberg, Jönköping och Daniel Wärm, Lund.²² I den principiellt viktiga diskussionen kring statsbidrag var dock p. klart delad. En positivare inställning till samfundsstödet växte fram under perioden, åtminstone som debatten fördes i Dagen. Tidningen upplät på hösten 1974 i en artikelserie plats för skilda uppfattningar i frågan. De skäl, som motståndarna anförde, var att statliga bidrag i sig var obibliska och att de dessutom var sövande för den andliga verksamheten: Vi handlar emot skriften när vi tar emot bidragen... Bibeln säger klart och tydligt: Så given då kejsaren vad kejsaren tillhör, och Gud vad Gud tillhör... Pengarna är inte nyttiga för tron. Där mänskliga resurser finns mår inte tron bra. Men där inga resurser finns där mår tron som en prins... När en församling får det gott ställt genom ekonomiska resurser slappnar förbönen... Bidragshärvan kommer att växa till ett allt finmaskigare nät ur vilken till slut ingen församling slipper ut.²³

Mot en sådan negativ inställning talade flera ledande företrädare för p. vilka i bidragen såg en värdefull ekonomisk hjälp för den reguljära verksamheten. En av dem, som var positiv till samfundsstödet var Willis Säwe och han anförde följande argument för sin uppfattning:

Staten tar mycket pengar från våra församlingar... Genom en mängd skattepålagor går exempelvis offerpengar till staten i stället för till det ändamål som givaren menat. Det är inte mer än rätt att vi börjar få tillbaka dessa pengar till våra församlingar... De som säger att staten nu blandar sig i församlingens angelägenheter har fel... Hur det blir i morgondagens samhälle vet ingen... Själv tror jag att bidragen betyder en verklig stimulans för våra församlingar.²⁴

---

²² EH 4.1.1973. Hörnberg hade dock tydligen före hösten 1973 vunnits för tanken på statsbidrag: Statliga bidrag möjliggör ökade insatser, EH 11.10.1973. Harald Gustafsson var tveksam till att ta emot statsbidrag, Gustafsson 1983, s. 202.

²³ Sven Ahdrian, Göteborg i Dagen 25.10.1974.

²⁴ Willis Säwe Dagen 20.9.1974. Se även 31.12.1970. Säwe hade troligen svängt i sin uppfattning. År 1964 avgav nämligen filadelfiaförsamlingen i Stockholm, för vilken Säwe var föreståndare, ett yttrande över frikyrkokalutredningen. I denna utredning hade föreslagits statliga lån och subventioner till frikyrkokolorer men rättigheter för staten att använda sig av lokalerna för andra ändamål än gudstjänster. Filadelfiaförsamlingen svarade avvisande "Det mest vägande skälet för att icke biträda frikyrkokalutredningens betänkande är dock det allmänna motstånd som finns hos den stora massan av medlemmarna i de fria kristna församlingarna mot att avvika från principen om fri andlig verksamhet utan ekonomiskt stöd från statens sida... Men även under de nu så lyckliga förhållandena här i landet har vi sett, vilka risker det kan medföra att vara en av staten beroende verksamhet, medan Willis Säwe var tveklöst för och såg det som en återbäring av skattemedel". Bertil Carlsson säger i en intervju den 15.9.1980: Willis Säwes m.fl. svängningar i statsbidragsfrågan kan studeras i ljuset av den ekonomiska situationen i den stora filadelfiaförsam-

Andra ledande pingstvännen, som i likhet med Willis Säwe talade för samfundsstödet var pastor Samuel Edestav, Stockholm,²⁵ rektor Åke Boberg, Stockholm²⁶ och lektor Göte Olingdahl, Uppsala²⁷.

Lewi Pethrus då? Jo, något överraskande med tanke på hans rädsla för p:s institutionaliseringsrisker intog han en klar ställning för samfundsstödet och han använde sig av Dagen för att torgföra sina åsikter. Han anslöt sig i stort sett till Willis Säwes argumentering i en ledare från mars 1972:

Samhällets pengar är församlingens d.v.s. församlingsmedlemmarnas som arbetar i samhället... Församlingens pengar är också samhällets därigenom att samhället strängt taget kan ta hur mycket som helst av den enskilde medlemmen genom skatter och pålagor. Nu har det ju också gått så långt att staten går direkt på församlingarna och tar av deras insamlade medel, exempelvis arbetsgivaravgiften. Var går den ekonomiska gränsen mellan samhället och församlingen? Det är en intressant fråga, som kräver sitt svar. Som det nu är med den regering, som ser litet eller intet värde i kristendomens samhällsinsats, kan ett statsunderstöd innebära stora faror. Om statsmakterna blandar sig i den kristna verksamheten för att styra den är det helt förkastligt att ta emot statsunderstöd. Det är på detta sätt en del öststater understöder den kristna verksamheten... Om vi är vakna över farorna är det helt på sin plats att vi tar emot det understöd vi kan få. Det är ju en liten del av våra egna pengar vi får tillbaka. Till dess att de kristna eller åtminstone de kristendomsvänliga kan rycka fram och ta ledningen av svensk politik bör de frikyrkliga ta emot så mycket som möjligt av statens medel för att befrämja kristen verksamhet.²⁸

Pethrus' linje var således närmast att man med glädje och full rättighet kunde ta emot stöd från en antikristen regim men att den minsta form

---

lingen och av den ägda eller för p. gemensamma företag. Pragmatismen tycks ofta vara starkare än den genomtänkta ideologien. När det första statsbidraget på ca 500.000:- till pingstförsamlingarna utdelades 1971, av vilket filadelfiaförsamlingen i Sthlm fick 35.629:-, användes 25.000:- för utdelning av EH på Sthlms sjukhus och resterande medel för övrigt evangelisationsarbete i Stockholm, styrelseprotokoll 25.1.1972.

²⁵ Dagen 5.12.1974.

²⁶ Dagen 30.11.1974.

²⁷ Dagen 16.11.1971.

²⁸ 3.3.1972, I, LP. Se dock 28.2.1974, I, ej LP, där ledarskribenten, förmodligen Djurfeldt, betonade riskerna av statligt beroende: Ju större del av budgeten, som kommer från allmänna medel, ju svårare blir det att i ett kritiskt läge hävda sin självständighet. Vi tror, att det är nödvändigt att se farorna... Om något inte får socialiseras, så är det Guds församling.

av beroende av staten inte kunde accepteras. Att p:s övervägande majoritet, till skillnad från t.ex. ÖM,²⁹ tog emot samfundsstödet torde ha haft flera orsaker. En viktig sådan torde ha varit, att pingstförsamlingarna hade stort ekonomiskt behov av ett stöd för sin mångfacetterade och vittgrenade verksamhet. De argument, som framfördes i debatten för ett samfundsstöd, var principiella och tagna ur rättvisaspekt. Några bibelsammanhang anfördes inte av förespråkarna. Att de flesta pingstförsamlingar tog emot samfundsstödet visade en klar tendens till institutionalisering.

Samtidigt visade samfundsstödsdebatten, att samhället i högre grad än tidigare, t.ex. 1954, då bidragen till Kageholm och IBRA Radio diskuterades, accepterade p. som landets största andliga rörelse. P. var inte längre i statsmakternas ögon en udda rörelse utan en frikyrka bland andra frikyrkor.

Uttryck för denna accepterandeprocess fanns många under 1970-talet och inte minst hos Lewi Pethrus personligen. Denne man, som i sina yngre dagar i stort sett bara angripits och hånats i tidningspressen m.m., erhöll på sin ålders höst den ena ärebetygelsen efter den andra. Han blev t.ex. ofta intervjuad i TV. Den vecka han fyllde 90 år fick han, som varit mer eller mindre avstängd från radiogudstjänster åren 1945-1951, hålla två morgonandakter samma vecka. 1973 tilldelades denne predikant, som år 1921 varit inkallad till polisförhör med anledning av Wigglesworths möten, Vasaordern.³⁰ Åren 1973-1974 var han kallad som huvudtalare i så skilda sammanhang som Svenska Bibelsällskapets årsmöte³¹ och baptisternas årskonferens.³² När Pethrus fyllde 90 år 1974 satt han omgiven på podiet i filadelfiakyrkan av landshövding Jarl Hjalmarson och ärkebiskop Olof Sundby. I sin hand hade han ett lyckönskningstelegram från kung Carl XVI Gustaf. Den bilden kan jämföras med 30-årsdagen 1914 i den unga rörelsen i den lilla salen på Upplandsgatan eller 50-årsdagen 1934 i den nyuppförda filadelfiakyrkan, Europas största frikyrkolokal, som ledare för världens största frikyrkoförsamling. Bilderna från de tre olika jubileerna

---

²⁹ Anno 1972, s. 200. Se även Dagen 27.9.1974 (ÖM-pastorn Sven Nilsson, Örebro).

Även HF:s missionsföreståndare Stig Abrahamsson (Dagen 30.10.1974) och domprost Carl Strandberg, Strängnäs (29.10.1974) uttalade stark reservation inför statsbidraget liksom Maranatarörelsens organ Midnattsropet (3/1972).

³⁰ Dagen 8.6.1973.

³¹ Svenska Bibelsällskapets årsbok 1974.S. 15 ff.

³² Lundgren 1974, s. 103.

illustrerar olika faser i p:s accepterandeprocess, från rörelse till institution.

Religionssociolog Berndt Gustafsson skrev 1972:

I själva verket pekar Pingströrelsens i dag målmedvetna samhällssträvanden i riktning mot denominationen, och att den är på väg mot denna typ är uppenbart.³³

Den föregående framställningen har visat, att rörelseproblematiken hade flera sidor. Flera ting tydde på en klar utveckling mot institution såsom en förändrad undervisning om andedopets tecken, det vidgade samhällsansvaret, utbyggda organisationer, mottagandet av samfundsstödet, krav på ökad predikantutbildning och ökade ekumeniska kontakter. Andra röster talade för en mer exklusiv riktning. Bilden som helhet är dock klar: p. var på klar utstakad kurs mot en ökad rutinisering och institutionalisering.

---

³³ Gustafsson 1972, s. 37.

4.3 Dagen och frikyrkan

Slutet av 1960-talet präglades på det allmänt-politiska området av starka radikala strömningar. Vissa av de svenska frikyrkosamfunden, och då i första hand Svenska Missionsförbundet och då i synnerhet dess yngre och akademiskt skolade generation, var attraherade av dessa strömningar. Inom de äldre frikyrkosamfunden fördes interna diskussioner, där brytningen mellan i huvudsak en socialt-politisk och en individuellt-frälsningshistorisk bibelsyn framkom.

Dessa brytningar inom svensk frikyrklighet kunde tydligt avläsas på **frikyrkomötet i Örebro 1969**. En stor del av diskussionerna där upptogs av frågan om svenska företags investeringar i länder, som ansågs företräda ett diktatoriskt och segregationistiskt statsstyre. I fokus för debatten kom ASEAs planer på att engagera sig i vattenkraftsbygget i Cabora Bassa i Sydafrika att stå. Tidningen Dagen såg med rätt stor oro på den här utvecklingen inom svensk frikyrka. Tidningen menade, att evangeliets sociala sida hade överbetonats på den rent andliga sidans bekostnad och denna sociala framtoning låg i sitt program nära de politiska vänsterpartierna. I mars 1969 skrev tidningen:

Den stora olyckan i svensk frikyrklighet idag är att omvändelsekravet och nyfödelseförkunnelsen tunnats ut. Man kan numera på vissa håll ägna sig åt att diskutera missionens uppgift, som om den främst skulle bestå i ett angrepp på orättfärdiga strukturer.

Man får intrycket att missionärerna borde bli politiska agitatorer, som samlar de fattiga till klassmedveten kamp mot förtrycket. Men det är inte den kristna lösningen.¹

Med en sådan ledarkommentar var det ändå självklart, att Pethrus inte ville ta avstånd från ett kristet samhällsarbete. Han skrev:

Vi har ingalunda vänt oss emot att de kristna engagerar sig i samhälls- och internationella rättvisefrågor. Men vi menar, att man i Örebro kunde ha använt tiden bättre än till en diskussion om Cabora Bassa... Då menar vi att kristendomsförföljelse i Ryssland är ett långt klarare fall... Det är nog inte alldeles grundlöst att tala om vänstervridning i frikyrkomötet – som ett resultat av målmedvetna krafters påverkan.²

---

¹ 17.4.1969, 1, ej LP.

² 2.4.1969, 1, ej LP. Se även 24.2.1968, 1, ej LP, där tidningen menade att den delade kristna inställningen till vietnamkonflikten kunde splittra kristenheten. Se vidare Dagens reservation inför frikyrkomötet 1969, 26.2.1969, 1, ej LP. 26.3.1969, 1, LP och

Pethrus fann således i den politiska styrningen ett avsteg från en biblicistisk linje. Den personligt individualistiska linjen betonades fastmer: den kristnes primära uppgift var att sprida evangelium, inte politisk propaganda. En ledarartikel från hösten 1969 skrev:

Det är alltså inte att acceptera samhället som det är. Det är att gripas av ett människonit, som inte enbart gäller människorna långt borta på andra sidan havet utan också grannen i samma trappuppgång och ungdomarna i knarkarkvarten. En biblisk samhällstillvändhet skulle utlösa en stor och fruktbarande aktivitet för att missionera i Sverige.³

Tidningens – och förmodligen hela p:s syn – på förhållandet mellan evangelium och politiskt engagemang kan sägas vara uttryckt i en ledare från april 1970, skriven till försvar för den karismatiska förnyelsen:

Ett socialt engagemang utan ande är en hård och dömande gärningslära allenast. En andlig väckelse som inte får konsekvenser i praktiskt engagemang blir bara en känslostorm. Därför behöver den kristna församlingen idag både social och andlig väckelse.⁴

Att Dagen tog ställning för den andligt-karismatiska sidan illustrerades vintern 1970, då **Svenska Missionsförbundet** till följd av dessa inre spänningar skakades av en inre schism. Tre representanter i SMF:s styrelse, Erland Sundström, John Hedlund och Karl Kilsmo, lämnade sina uppdrag i protest mot den politisering, som man upplevt inom SMF, bl.a. dokumenterat under frikyrkomötet i Örebro och vars ledande kraft var chefredaktören för samfundets organ Svensk Veckotidning, Bertil Zachrisson. I en ledarkommentar menade tidningen, att det inom SMF fanns tre tendenser. En linje var av ekumenisk art och önskade samtal med både frikyrkan och svenska kyrkan. En annan linje var socialt-politisk. Dessa krafter hade sin hand över Svensk Veckotidning och hördes på frikyrkomötet i Örebro och en tredje linje var väckelsekristen. Pethrus ansåg för sin del, att den aktuella konflikten kanske kom att anvisa två linjer, efter vilken kristen-

---

28.3.1969, I, LP. I 1958 års frikyrkomöte hade Pethrus deltagit som privatperson. Bergsten 1995, s. 189.

³ 25.10.1969, I, ej LP.

⁴ 11.4.1970, I, ej LP. Se vidare 25.6.1971, I, ej LP.

heten i framtiden kom att delas: en ekumenisk/politisk i Kyrkornas Världsråds mening, en väckelse-kristet-karismatisk.⁵

En annan fråga, som frikyrkosverige livligt debatterade de aktuella åren var **förslaget om en enad frikyrka**. Frågan hade sin upprinnelse i det förslag till enad frikyrka, som de båda missionsförbundarna Gösta Nicklasson och Ansgar Eeg-Olofsson framlagt i samband med världskyrkomötet i Uppsala 1968. Vid ett möte i Rättvik i maj 1969 fick de tre äldre samfunden SMF, SBS och MK fria händer att uppta seriösa samtal om möjligheterna att bilda ett helt nytt samfund. Ytterligare klarsignaler gavs vid de tre berörda samfundens årskonferenser och på hösten inleddes diskussionerna, som främst fördes i specialkommittéer. Resultatet framlades i december 1968⁶ och i oktober 1970 enades delegationerna från de tre samfunden om ett principförslag till praktisk arbetsgemenskap, bl.a. gemensam utbildning av pastorer och missionärer.⁷

Det var således ett djärvt ekumeniskt projekt, som sattes igång. Den tilltänkta frikyrkan skulle komma att få ca 150.000 medlemmar och därmed bli landets största frikyrkobildning. För den ekumeniska tanken skulle förslagets realiserande vara en stor framgång. Tidningen Dagen åsåg de tre samfundens förhandlingar med viss oro. Denna oro hade, åtminstone utåt, teologisk karaktär och gällde framför allt Svenska Baptistsamfundet (SBS). Här spelade dopfrågan in. Dagen fann det oroväckande, att dopet, enligt det framlagda enhetsförslaget, inte skulle vara församlingsbildande utan att man talade fastmer om det öppna medlemskapet. Särskilt de äldre och medelålders baptistpastorerna förväntades enligt tidningen värna om dopets församlingsbildande funktion.⁸ Sommaren 1969 gick Pethrus personligen in i debatten och uppmanade baptisterna att hålla fast vid sin ståndpunkt i dopfrågan och därmed i praktiken ställa sig utanför en planerad federativ frikyrka.⁹ Pethrus torde dessutom möjligen ha varit rädd, att den nya frikyrkobildningen skulle ta initiativet från p. och dessutom var tidningen medveten om de inre spänningarna inom de äldre

---

⁵ 14.2.1970, I, LP. John Hedlund kom att från den 19.3.1970 verka som kolumnist och kåsör i Dagen. Tidningen såg med glädje tecken till en karismatisk förnyelse inom SMF 1967, 16.5.1967, I, ej LP.

⁶ Anno 1969. s. 214.

⁷ Anno 1970. s. 217.

⁸ 24.6.1969, I, ej LP.

⁹ 5.7.1969, I, LP. Se även 9.2.1971, I, LP.

frikyrkosamfunden rörande den andliga och sociala dimensionen av evangeliet. De avancerade frikyrkoplanerna strandade dock. Den 15 januari 1971 meddelade nye metodistiske biskopen Ole Borgen, att metodismen i Norden betraktades som en enhet och att man därför fann det lämpligt att säga nej till det planerade frikyrkosamarbetet. De övriga samfundsledarna beklagade Borgens beslut,¹⁰ vilket däremot Dagen inte gjorde. I februari skrev Pethrus: Det kan inte vara möjligt annat, än att denna enhetsrörelse måste skada de samfund, som är engagerade i densamma. Den förutsätter en självuppgivelse från de enskilda samfundens sida som inte kan vara hälsosam, i synnerhet då den inte leder till något förespeglat resultat. Vad som förut betraktats som grund för dessa samfunds existensberättigande har nedskrivits till minimalt värde. Man har också förklarat sig vara beredda riva upp verkliga grundstenar i sitt samfunds konstitution. Så har det skymtat att Baptistsamfundets representanter haft uppe frågan om att upphäva principen om de troendes dop som villkor för församlingssamfundskap.¹¹

Nej, Pethrus' och Dagens modell var den karismatiskt väckelsekristna linjen. På den vägen löstes bäst den andliga enheten. Tidningen förespråkade i likhet med tidigare en organisationslös andlig enhet, Andens enhet genom fridens band. Därför tog p. avstånd från deltagande i frikyrkorådet, åtminstone de flesta inom p., enligt en ledarkommentar från 1969.¹² Som vi sett i det föregående avsnittet, så fanns det dock pingstvännen, som deltog aktivt, bl.a. i Frikyrkliga Studieförbundets arbete. Detta i sin tur visar, att även i synen på frikyrkoekumeniken framträdde olika röster inom p. En yngre generation kunde se något naturligt i närmare och djupare relationer till de övriga frikyrkorna. För den yngre pingstgenerationen syntes den exklusiva inställningen främmande.

För Dagen däremot, stod emellertid de äldre frikyrkorna inte konsekvent för en biblicistisk syn. Det var Dagens huvudanklagelse och den anklagelsen riktades framför allt mot SMF. Den gamla polariseringen mellan SMF och p. fanns alltså kvar.

---

¹⁰ Anno 1970, s. 208 f.

¹¹ 2.2.1971, 1, LP.

¹² 31.7.1969, 1, LP.

4.4 Dagen och svenska kyrkan

Samma problematik, som Dagen fann inom frikyrkan, fanns även i tidningens ögon inom svenska kyrkan. Där fanns krafter, och ledande krafter, som inte tillräckligt höll fast vid en biblicistisk syn och en personligt-individuell omvändelseförkunnelse. Dessa strömningar hade bl.a. kommit till uttryck vid bl.a. världskyrkomötet i Uppsala 1968. Strömningen uppbars till stor del av akademiker inom kyrkorna. Debattboken *Kristen vänster*, från hösten 1969, med prästen Per Frostin som redaktör och med ett flertal unga teologer och präster som bidragsgivare, sågs av Dagen som ett radikalt utslag av denna mer sociala betoning. Bl.a. försvarades i vissa lägen frihetsrörelsernas rätt att använda väpnat motstånd mot förtryckarregimer, begreppet frälsning tolkades inte enbart traditionellt personligt-individualistiskt utan begreppet sågs i ett större sammanhang som befrielse från t.ex. ekonomiskt orättfärdiga strukturer. Tidningen Dagen reagerade kraftigt på boken i fråga och såg den som ett öppet avsteg från en biblicistisk linje:

Skulle inte kristen teologi vara biblisk? Skall den behöva någon annan etikett? Talar man till exempelvis om en socialistisk teologi... Betyder detta att man binder tolkningen av bibelordet vid en form av socialism, som varken är socialdemokratisk eller sovjetisk men har mycket stora sympatier för Kina och Cuba... Här är det alltså så att socialismen är det väsentliga medan Bibeln och den kristna traditionen är två andra, mindre betydande källor att ösa ur. Det bör sägas, att ett sådant försök att binda teologin till en viss form av socialism är lika livsfarligt, som någonsin kyrkans bundenhet till det etablerade samhället... I världen men icke av världen!¹

Av liknande skäl uttalade tidningen tveksamhet inför de allkristna u-veckor, som började arrangeras år 1973.² De krafter, som i tidningens mening inte tillräckligt starkt betonade en biblicistisk linje, fanns dock inte bara inom vissa yngre teolog- och prästkretsar i Lund och Uppsala utan även på mycket framträdande poster inom svenska kyrkan. I detta sammanhang har Ingmar Ström sin plats. Han utsågs av regeringen till biskop över Stockholms stift i mars 1971 och i en första kommentar skrev tidningen: ”Hans tidigare verksamhet gör, att valet

---

¹ 29.11.1969, 1, ej LP.

² Se t.ex. 23.10.1973, 1, ej LP.

inte kan hälsas med någon större glädje av dem som står för bibliskt kristen tro”.³ I en annan ledarkommentar sades:

Det går inte an att ersätta det bibliska budskapet om Jesus som Gud och Frälsare med personligt tyckande och överlägset gyckel med tro och trosbekännelser.⁴

Debatten kring Ströms person och episkopat fick större intensitet på hösten 1971, då två biskopar Helge Brattgård, Skara och Bertil Gärtner, Göteborg meddelade, att de inte skulle närvara vid Ströms biskopsvigning p.g.a. dennes inställning till vissa trosfrågor. Tidningen Dagen skrev i det sammanhanget, att

vi kan naturligtvis hysa den allra största respekt för Ingmar Ström som person. Men naturligtvis låter det som en självmotsägelse att biskoparna som enligt gällande kyrkolag är satta att vaka över kyrkans lära, rekryteras bland personer av hans typ.⁵

En annan biskop, som Dagen fann anledning att kritisera var Stig Hellsten, Luleå som 1973 hade försvarat den nya familjelagen.⁶

En annan ledande teolog, som bemöttes av Dagen var professor Krister Stendahl vid Harvarduniversitetet i USA, vid många tillfällen utpekad som biskops- och ärkebiskopskandidat. I en kommentar till en intervju med Stendahl i Expressen, där denne bl.a. sades ha sagt att det inte skulle vara speciellt obehagligt om Gud helt enkelt visade sig vara en uppfinning av det mänskliga förnuftet, att en präst väl kunde tvivla på Kristi uppståndelse och livet efter döden o.s.v. Jesus var enligt tidningsintervjun främst en riktig människa, för vilken korslidandet var ett enormt nederlag. Dagen skrev:

Allt detta svär emot vad den kristna församlingen från allra första början har predikat. Krister Stendahl är i sin fulla rätt att hävda dessa synpunkter, men det är inte utan att man är tacksam att han inte... kan göra det som Sveriges ärkebiskop. Det är visserligen inte särskilt väl beställt med tron hos många av Ordets förkunnare i svenska kyrkan. Men det är fortfarande Guds tjänares uppgift att predika Guds ord, så som det är oss givet. Den lekfulla teologi, som Krister Stendahl pläderar för, för oss långt bort från

---

³ 27.3.1971, 1, ej LP.

⁴ 7.5.1971, 1, ej LP. Se vidare 8.5.1971, 1, ej LP: ”Det stora felet med Ingmar Ströms breda väg är just att den inte för fram till målet: ett befriande och förvandlande möte med Kristus Frälsaren”. Om Dagens bibelsyn se bl.a. 18.7.1969, 1, ej LP och 30.1.1971, 1, ej LP.

⁵ 18.9.1971, 1, ej LP.

⁶ 2.8.1973, 1, ej LP.

bibelns svar. Han tycks mest vara upptagen av hur mycket man kan manipulera med kristendomen och ändå hävda att den är en religion.⁷

Det fanns således tendenser inom svenska kyrkan, som Dagen ställde sig mycket tveksam till. Därtill kom fundamentala skillnader i vitala trosfrågor, som t.ex. dopfrågan. Där höll tidningen naturligtvis fast vid troendedopets princip och praxis och menade år 1973, att barn-dopet inom svenska kyrkan i ett alltmer sekulariserat samhälle blev en omöjlighet.⁸ Dopfrågan aktualiserades på ett märkligt sätt år 1973 i och med att komministern Finn Bodemar, Södertälje året innan låtit troendedöpa sig. Han avstängdes då från sin tjänst. Dagen fann det underligt, att en präst kunde avstängas efter avvikelse i dopfrågan, när det fanns präster som hade avvikelser i större lärofrågor, som t.ex. tron på Kristi uppståndelse, varvid tidningen i första hand torde ha avsett biskop Ingmar Ström.⁹ Pethrus däremot, självständig som vanligt, gick emot redaktionens uppfattning och försvarade på ledarplats avstängningen av Bodemar. Bodemar borde, menade Pethrus, vara konsekvent och ingå i ett baptistiskt samfund. Det vore en orimlighet att stå kvar i svenska kyrkan och predika troendedop, lika orimligt som det vore om en baptistpastor predikade barndop.¹⁰

I Pethrus' ledarkommentar kan bortom själva sakfrågan således utläsas en bestämning av svenska kyrkan som en legitim kristen kyrka. Ja, det förnekades aldrig på ledarplats i Dagen, att det fanns goda kristna krafter. Biskop Sven Danell anställdes som medarbetare i tidningen år 1970.¹¹ Biskoparnas brev i sexualfrågan 1973 lovordades¹² liksom ärkebiskop Ruben Josefsons agerande i abortfrågan 1972.¹³ När Josefson avled mitt uppe i sin ämbetsutövning i mars 1972 skrev således tidningen:

Genom ärkebiskop Ruben Josefsons död har svenska kyrkan gjort en stor förlust. Han var känd för att inom kyrkan verka som brobyggare och han hade ett gott namn inom andra kristna grupper. Dagen omnämnde speciellt

---

⁷ 30.7.1970, 1, ej LP.

⁸ 18.6.1973, 1, ej LP.

⁹ 2.2.1974, 1, ej LP.

¹⁰ 14.2.1974, 1, ej LP.

¹¹ 31.12.1969.

¹² 16.10.1973, 1, ej LP.

¹³ Se 25.7.1969, 1, ej LP, 27.1.1972, 1, ej LP och 21.3.1972, 1, ej LP. Se även 8.1.1974, 1, ej LP, 25.1.1974, 1, ej LP och 3.5.1974, 1, ej LP.

just hans agerande i abortfrågan och hans inbjudan till det allkristna mötet G 72.¹⁴

I september samma år utnämndes biskop Olof Sundby, Växjö till ny ärkebiskop. Dagen kommenterade:

Han har av många bedömts som en man med just den förmåga att överbrygga motsättningar, som behövs på en sådan post. Huruvida han också företräder det kraftfulla ledarskap som gör kyrkan till en motpol mot samhällets sekulariseringssträvanden får framtiden utvisa... Även de fria kristna, som har ett annat församlingsideal än biskopskyrkans, inser naturligtvis att det har en stor betydelse för hela vårt lands kristenhet, hur ärkebiskopen lyckas med att i olika sammanhang företräda kristendomens sak.¹⁵

Tidningen bevakade också under perioden noggrant på nyhets- och ledarsidor biskopsval och biskopsvigningar.¹⁶

Att svenska kyrkan hade en stor betydelse som en aktiv motståndare till 1970-talets samhällssekularisering stod för tidningen helt klart. Därför var det naturligt, att tidningen med stort intresse följde diskussionerna kring det framtida förhållandet mellan stat och kyrka. I maj 1972 presenterades beredningens slutbetänkande. Från nyåret 1983 skulle kyrkan förlora sin beskattningsrätt, före år 1982 skulle folkbokföringen övertas av staten. Kyrkan skulle dock få behålla sin egendom, och själv besluta om sina böcker.¹⁷ I en ledare från december 1972, framhöll Pethrus:

Då vi kristna vet hur mäktiga krafter som är i verksamhet mot kristendomens sak, bör vi som kristna stå samlade även i en fråga som denna, vi må vara kyrkliga eller frikyrkliga... Lös den lutherska kyrkan från främmande band, som binder henne vid staten, men låt henne behålla sin statliga förankring... Det är inte rätt att de frikyrkliga skall vara den drivande kraften i detta sammanhang. Det är lutherska kyrkans folk, som skall ha hand om kyrkans verksamhet sedan den eventuellt skiljts från staten, som har rätt att säga det första och sista ordet ifråga om kyrkans eventuella skiljande från staten.¹⁸

---

¹⁴ 21.3.1972, I, ej LP. Kvinnoprästrådan förbigick Dagen med uteblivna ledarkommentarer. Ett tillfälle hade annars varit i juli 1970, då Margit Sahlin blev landets första kvinnliga kyrkoherde.

¹⁵ 9.9.1972, I, ej LP.

¹⁶ Se t.ex. 5.3.1971 och 27.3.1971.

¹⁷ Anno 1972, s. 194.

¹⁸ 5.12.1972, I, LP och 23.3.1973, I, ej LP. Se även 7.3.1972, I, ej LP.

Denna Pethrus' ledarkommentar var på många punkter oklar. Satsen "Lös den lutherska kyrkan från främmande band, som binder henne vid staten, men låt henne behålla sin statliga förankring" låter som en logisk omöjlighet. Möjligen pläderade Pethrus för det forna B-förslaget – reformer inom kyrkan inom statskyrkosambandets ram. Vad som står klart i sakfrågan är, att Dagen fann det riktigt, att kyrkobokföringen överfördes till borgerlig myndighet.¹⁹

I mars 1973 beslöt regeringen, att någon proposition i stat-kyrkafrågan inte var att vänta. Anledningen till den uteblivna propositionen i den segslitna stat-kyrkafrågan var bl.a. att många krafter inom svenska kyrkan hade avvisat förslaget och att Centern och Moderaterna var benägna att dra in frågan i valrörelsen.²⁰

Dagen uttalade sin besvikelse över regeringsbeslutet och menade, att det var av framför allt taktiska skäl, som regeringen inte ville låta en så kontroversiell fråga påverka valrörelsen.²¹ Tidningens inställning i stat-kyrkafrågan kan således inte sägas vara fullt entydig, även om ett B-förslag närmast torde återge tidningens linje.

Stat-kyrkafrågan skulle handhas av kyrkans eget folk, inte av de frikyrkliga och inte av kristendomsfientliga partipolitiker. De frikyrkliga hade ett ansvar för den svenska folkkyrkans arbetsvillkor. Därför fann Dagen det riktigt, att pingstvännen deltog i kyrkofullmäktigeval för att den vägen kunna påverka svenska kyrkan i en mer andlig riktning.²² Rörelseorganet Evangelii Härold hade dock en annan uppfattning och hävdade, att pingstvännerna inte skulle låta invälja sig som kyrkofullmäktige. Man borde fastmer utträda ur kyrkan.²³

Som vi sett så fann Dagen många tendenser inom 1970-talets svenska kyrka oroande. Liberalteologin sades ha en framträdande plats hos ledande krafter och denna liberalteologi hade ingen kraft att möta samhällssekulariseringen med. Därför var det naturligt, att Dagen med stor förväntan tog emot rapporter om en **karismatisk förnyelse** i lutherska sammanhang, först i USA och sedan i Sverige.

Den 2 april 1963 meddelade Dagen i en första nyhetsartikel, att det förekom väckelser vid Yaleuniversitetet i USA, där manifestationer

---

¹⁹ 27.4.1971, 1, ej LP och 5.12.1972, 1, LP.

²⁰ Anno 1973, s. 200 f.

²¹ 23.3.1973, 1, ej LP.

²² 17.10.1970, 1, ej LP.

²³ EH 30.11.1972.

som tungotal, profetia och helande förekom.²⁴ Pethrus hälsade på ledarplats med glädje pingstväckelsens frambrytande i dessa nya sammanhang som ytterligare ett tecken på urkristendomens renässans.²⁵ I december samma år använde tidningen beteckningen den karismatiska väckelsen vid beskrivningen av den anglikanske prästen Dennis Bennets verksamhet i USA. Bennet talade själv i tungor och delar av församlingen med honom.²⁶

I januari 1966 sades väckelsen ha nått lutherska kyrkor²⁷ och i maj 1967 anades för första gången begynnande karismatiskt intresse inom lågkyrkliga kretsar i Sverige.²⁸

Hösten 1969 gjorde tidningens kulturredaktör Ivar Lundgren en längre reportageresa till USA i avsikt att på plats studera den karismatiska förnyelsen inom de etablerade kyrkorna. Lundgrens artiklar, som senare samlades i boken *Ny Pingst, bidrog otvivelaktigt till att öka nyfikenheten hos delar av svensk kristenhet inför denna andliga förnyelse.*²⁹ Dagen presenterade vidare mycket tidigt reportage och intervjuer med ledande företrädare för denna förnyelse såsom just Dennis Bennet³⁰ och den engelske prästen Michael Harper³¹ liksom reportage och ledarkommentarer kring den speciella karismatiska ungdomsrörelse, som gick under namnet Jesusrörelsen.³²

I november 1969 kunde ledarskribenten konstatera, att väckelsen är här³³ och i maj 1970 skrev tidningen:

---

²⁴ 2.4.1963.

²⁵ 6.4.1963, 1, LP.

²⁶ 9.12.1963, 1, ej LP. Se vidare 5.6.1965, 1, ej LP, 6.5.1966, 1, LP, 28.5.1966, 1, ej LP och 30.7.1966, 1, ej LP.

²⁷ 21.1.1966, 1, ej LP. Se även EH 23.12.1965.

²⁸ 13.5.1967, 1, ej LP. Se även 16.5.1967, 1, ej LP. Brännström 1983, s. 184 lyfter fram engelsmannen Harry Greenwoods betydelse för den karismatiska förnyelsen i Sverige från 1967.

²⁹ Lundgren 1970. Studieresan i USA gjordes på Pethrus' initiativ. Vårvintern 1968 skall Pethrus under sin vistelse i Kalifornien gjort en förnyad personlig överlåtelse till Gud, Djurfeldt 1984, vilket kan ha befrämjat hans öppenhet inför den karismatiska förnyelsen.

³⁰ 18.6.1971.

³¹ 2.10.1968. Se även 16.10.1969 (lutherske prästen Harald Bredesen) och 24.10.1974 (amerikanske episkopalprästen Graham Pulkingham).

³² Se t.ex. 8.5.1970 (första? notisen om jesusrörelsen) och 2.7.1971, 1, ej LP.

³³ 22.11.1969, 1, ej LP. Se även 22.7.1970, 1, ej LP.

Idag behöver vi inte längre hämta väckelsepapporerna från andra sidan Atlanten. Från olika håll av vårt land kommer meddelanden om hur Gud oberoende av samfundsgränser går fram och rör vid hjärtana och utgjuter sin helige Ande.³⁴

”Den pågående väckelsen med sin enorma expansionskraft förmår stoppa avkristningen”, fastslog Pethrus vintern 1972³⁵ även om en ledarkommentar från sommaren 1973 konstaterade, att det andliga genombrottet ännu inte var ett faktum, även om det fanns hoppfulla tecken.³⁶

Åren 1972-1973 förekom ett flertal intervjuer med präster, som berörts av förnyelsen, bl.a. biskop Helge Fosseus, Stockholm.³⁷ Det är otvetydigt, att Dagen och Lewi Pethrus personligen haft en mycket stor betydelse för att introducera den karismatiska förnyelsen i Sverige och dess inbrytning även inom de etablerade kyrkorna. Det förtjänar t.ex. omnämnas, att det var Pethrus, som redan 1965 inbjöd Dennis Bennet till Sverige³⁸ och det var han, som introducerade Lundgrens artikelserie i Dagen.³⁹ Han stod i kontakt med ledande företrädare för den karismatiska förnyelsen såsom Michael Harper⁴⁰ den lutherske prästen Harald Bredesen från USA,⁴¹ Kathryn Kuhlman⁴² och sångaren Pat Boone.^{43 44}

---

³⁴ 20.5.1970, I, ej LP.

³⁵ 12.2.1972, I, LP. Se även 7.1.1972, I, ej LP.

³⁶ 21.6.1973, I, ej LP. Se även 27.6.1970.

³⁷ 29.10.1972. Se även t.ex. 10.2.1973 (Kerstin Andersson, Täby).

³⁸ Bennet till LP 10.1.1966, LPs. tackar för inbjudan i brev från LP av den 27.12.1965, LPs. På predikantveckan 1965 berättade LP hur p. växte sig starkare i etablerade kyrkor i USA och England bl.a. inom den anglikanska kyrkan, EH 23.12.1965. I februari 1966 kallade filadelfiaförsamlingens styrelse Bennet för en planerad tälmötesserie sommaren 1966, styrelseprotokoll 22.2.1966 § 445, Fs. Se även Bennet till LP 27.7.1969, LPs, där Bennet tackar för att han fått lära känna LP i Los Angeles och sade sig vara positiv till att komma till Sverige. LP föreslog i ett brev till Bennet av den 11.2.1970, LPs sommaren 1970 som lämplig tidpunkt. Mer notabelt var Willis Säwes positiva inställning till tecken på andlig förnyelse i flera traditionella kyrkobilddningar, SvD 8.2.1964. På nyhemsveckan 1965 omnämnde pastor Ragnar Ljungqvist, Stockholm, om väckelse i etablerade kyrkor i USA och England, Dagen 17.6.1965.

³⁹ 19.9.1969, I, LP.

⁴⁰ Harper till LP 1.8.1969 och LP till H. 11.2.1970. LPs.

⁴¹ LP till Bredesen 28.5.1970 och 1.7.1970, B. till LP 29.7.1970, LPs.

⁴²) Kathryn Kuhlman till LP 14.5.1969, LPs: ”Never in my life I felt such oneness in the spirit – such perfect communication with a child of God, as I have had with you”. Se

Vidare hade Dagen och Lewi Pethrus personligen stor betydelse för att så stora delar av p:s folk tog emot den karismatiska förnyelsen positivt. Evangelii Härold andades från första början en viss tveksamhet. Olof Djurfeldt, själv positiv till den karismatiska förnyelsen, varnade på predikantveckan 1972 för dem, som ville exploatera förnyelsen och underströk behovet av undervisning i församlingarna.⁴⁵ Mot slutet av perioden underströk flera ledarkommentarer vissa negativa sidor inom förnyelsen såsom känslokristendom och försummelse av den egna församlingen till förmån för de stora karismatiska konferenserna.⁴⁶ Det var naturligt, att många pingstvännen inte endast var glada utan även förundrade inför den karismatiska förnyelsen. Den ställde alla tidigare teologiska begrepp på huvudet. En andedöpt katolik vidhöll sin tillbedjan av Maria och en andedöpt präst fortsatte att döpa barn. P. kunde ju också som rörelse i denna nykarismatiska tid förlora sin egen profil. Lewi Pethrus stod dock helt för den karismatiska förnyelsen. På nyhemsveckan 1970 varnade den då 86-årige pingstnestorn på ett kraftfullt sätt p:s folk att utestänga denna förnyelse. Han yttrade enligt referat i EH: Själv vill jag inte vara med och göra om det misstag samfunden gjorde, när de utestängde oss som pingstvännen en gång. Övriga talare sades vara inne på samma linje.⁴⁷ På predikantveckan 1971 vädjade Pethrus på nytt till de församlade pingstpredikanterna att vara öppna för den pågående andliga förnyelsen.⁴⁸

även LP till Kuhlman 28.5.1969, LPs. Precis som under botväckelsen 1950–1951 profilerade sig nu p. kring sin egenart. Inspirerad av den karismatiska väckelsen fick förkunnelsen om helande ny aktualitet Sådana helandemöten hade troligen inte förekommit i större omfattning sedan Tommy Hicks besök i Stockholm i mitten av 1950-talet Den nystartade bokklubben Den Kristna Bokringen gav nu ut som sin första bok Kathryn Kuhlmans Gud kan (1970). I p:s ungdom fanns undervisningen att en sjuk inte behöver gå till läkare eller ta medicin. (T.ex. artikel av Nannie Gentry i EH 1918). Böcker som Allan Törnbergs Trons vila (1944) och Erling Ströms Sjukdomens varför (1943) visade dock på djupare pastoral reflexion kring lidandesfrågan, Sahlberg 1979.

⁴³ LP till Boone 28.3.1970, 20.7.1971, LPs.

⁴⁴ EH 17.1.1970. Se dock EH 20.10.1966. W Säwe.

⁴⁵ EH 4.1.1973.

⁴⁶ Se t.ex. 4.6.1974, I, ej LP och 15.6.1974, I, ej LP.

⁴⁷ EH 16.7.1970. Se även vid lapplandsveckan samma sommar, Dagen 11.7.1970.

⁴⁸ SvD 8.12.1971. Se även LPs ställningstagande för Jesusrörelsen 25.3.1971, I, LP, 2.7.1971, I, ej LP, 21.8.1971, I, LP, 10.9.1971, I, LP, 25.1.1972, I, LP, 2.2.1972, I, LP och 3.2.1972, I, LP.

I den karismatiska samlingsen Karisma 72 deltog Pethrus som talare tillsammans med bl.a. den katolske patern George de Prizio.⁴⁹ Vid ett flertal tillfällen mot slutet av sin levnad predikade han inom svenska kyrkan, bl.a. i Gustav Adolfkyrkan i Sundsvall 1972 i en uppmärksam-
mad gudstjänst tillsammans med dåvarande härnösandsbiskopen Arne Palmqvist.⁵⁰

Sammanfattningsvis torde Dagen starkt ha bidragit till att genom en positiv introducering av den karismatiska förnyelsen skapa ett minskat exklusivt medvetande inom stora delar av p. Tidningen vann säkert även upplagemässigt på denna breddning av tidningens linje.⁵¹ Speciellt i attityden till svenska kyrkan och katolska kyrkan noterades denna breddning tydligt.

---

⁴⁹ Rösten 4/1972.

⁵⁰ Rösten 3/1972. Se även LP till Kathryn Kuhlman 28.5.1970, LPs, där LP sade sig ha talat med både ärkebiskop Josefson och biskop Helge Ljungberg, Stockholm, vilka båda sades vara intresserade av den karismatiska förnyelsen.

⁵¹ Intervju Olof Djurfeldt 21.11.1974.

4.5 Dagen och katolska kyrkan

Under större delen av 1960-talet intog Dagen sin gamla attityd gentemot den katolska kyrkan. Öppnandet av det andra vaticankonciliet hade där ingen betydelse för att öka Dagens sympatier för den katolska kyrkan. När däremot rapporter kom om andedöpta, tungotalande katoliker, dvs. den karismatiska förnyelsens framväxt i katolska sammanhang, blev attityden en annan. Tidningen uttryckte till en början mycket stor tveksamhet för att den Helige Ande någonsin skulle kunna falla över den katolska kyrkan, då den var uppenbart obiblisk.¹ I november 1967 kunde dock tidningen meddela, att Anden fallit vid flera katolska universitet i USA, där grupper av studenter, präster och lärare gemensamt sökt Guds kraft.² I maj 1969 skrev tidningen: "Vi har förvånats över rapporterna att tusentals katoliker i USA har öppnat sig för budskapet om den helige Ande, att de talar i tungor och vittnar om Jesus".³ I juni 1970 frågade sig tidningen:

Varför upplever inte de svenska kyrkorna och samfunden denna förnyelseväg i större utsträckning, när den går fram bland katoliker, anglikaner och lutheraner på andra sidan Atlanten? Ett av de svar som kan ges på den frågan är mycket enkelt: Behovet av en sådan förnyelse finns inte i Sverige. Gud tvingar inte sina välsignelser på någon. Det är de fattiga i Anden, som har löfte om himmelriket.⁴

I den ledarkommentaren framställdes således den katolska kyrkan som ett exempel på ödmjuk och långtande tillbedjan av Gud. Tidningen noterade även med glädje, att den katolska kyrkan i den karismatiska förnyelsens spår positivt omvärderat p.⁵ och tidningen observerade bl.a. Katolsk kyrkotidnings omdöme om den karismatiska

---

¹ 5.6.1964, 1, ej LP.

² 29.11.1967, 1, ej LP. du Plessis 1977, s. 261 berättar att han mötte LP under världspingstkonferensen i Rio de Janeiro 1967. du Plessis rådde där LP att på återresan till Sverige besöka USA och studera den frambrutande karismatiska förnyelsen, s. 261.

³ 24.5.1969, 1, ej LP. Se vidare 1.7.1972, 1, ej LP. Om den katolska karismatiska förnyelsen se t.ex. Good News – 25 years of Catholic Charismatic Renewal, 1992 och Ranaghan, Kevin & Dorothy, Catholic Pentecostals, 1969 och Suenens, Leon Joseph, A new Pentecost?, Darton 1975.

⁴ 27.6.1970, 1, ej LP.

⁵ 10.4.1970, 1, ej LP.

väckelsen, som enligt Dagen, tillhörde det mest positiva som i vårt land skrivits om den aktuella rörelsen.⁶

Det var naturligt att förutse, att den karismatiska förnyelsen bland katoliker skulle väcka förvåning, debatt och reservation inom p. På redaktionell plats i EH frågade sig t.ex. Willis Säwe: ”Vad är nu detta för anderörelse som för själarna allt djupare in i de groteska och obibliska katolska villoläroarna?”⁷ Vid predikantveckan 1969 hade både Säwe och läkaren Sven Ahdrian, Göteborg, uttryckt fortsatt tveksamhet inför de andedöpta katolikernas mariadyrkan.⁸ Säwes deklarerade syn på vårvintern 1970 delades säkert av många inom p.

Vi har naturligtvis inte monopol på andedop och tungotal och helbräddgörelse. Detta kan naturligtvis förekomma i vilken kyrka som helst, även den katolska. Men vad jag ställer mig frågande inför är detta: hur kan den som har upplevt pingstväckelsen sedan stå kvar i den gamla kyrkan, om den utgör en helt obiblisk institution?⁹

Även Dagen kunde medge det förunderliga och underliga i det förhållandet, att Anden gavs åt en kyrka, som till stora delar upplevdes som obiblisk. Tidningen fastslog dock i februari 1970:

---

⁶ 5.2.1971, I, ej LP. Den karismatiska förnyelsen inom t.ex. katolska kyrkan legitimerade p:s undervisning om karismerna. Detta märktes inte minst av i den vetenskapliga forskningen. Där den tidigare utdömd den nya rörelsen och dess andliga upplevelser som extatiska, ibland orgiastiska, erfarenheter och där psykologisk och psykiatrisk expertis uttalade sig för att ge förklaringar (t.ex. E. Linderholm, *Pingströrelsen i Sverige*, Sthlm 1925, E. Briem, *Den moderna pingströrelsen*, Sthlm 1924 och A. Mackie. *The Gift of Tongues: A Study in pathological aspects of Christianity*, New York 1921), så sker kring 1970 en märkbar förändring. Banbrytare är härvidlag professor Walter Hollenweger med sitt stora arbete. *Enthusiastisches Christentum* (1969), som bl.a. betonar, att p. inte är något religiöst aspirin, att p. ger såväl marginaliserade som högutbildade viktiga andliga upplevelser och att psykiatriker har någonting att lära av pingstpastorer med erfarenhet av exorcism. Liknande uppvärdering finns i d'Épinays socialpsykologiska studie om p. i Chile, *Haven of Masses* (1969). Se Sahlberg 1985.

⁷ EH 10.4.1969.

⁸ SvD 10.12.1969. Enligt Aronsson 1970, s. 151 skall den unge pingstpastorn Jack-Tommy Ardenfors också på detta stadium varit negativt stämd till den karismatiska förnyelsen. Filadelfiaförsamlingens nye föreståndare från år 1973, Karl-Erik Heinerborg beskrivs som positiv till den karismatiska förnyelsen, Aronsson 1990, s. 141.

⁹ Svenska Journalen 12/1970.

Det kan aldrig nog inskräpas, att Anden därför inte faller över några system. Om en katolsk präst blir döpt i Den Helige Ande, godkänner inte Anden därigenom påvens primat eller kyrkans villfarelser.¹⁰

Dagen och Lewi Pethrus varnade dock för att ignorera eller motarbeta den karismatiska förnyelsen inom etablerade kyrkor som den katolska kyrkan. Redan i november 1969 skrev tidningen:

Vi får inte som andedöpta ställa oss utanför det Gud gör och inte falla offer för ett egoistiskt samfundstänkande, så som andra gjorde då pingstväckelsen bröt fram.¹¹

Pethrus' öppna attityd måste här starkt understrykas. Vi har tidigare observerat, hur han på p:s veckor varnade för att utestänga den karismatiska väckelsen och de personer, som i olika kyrkor berörts av den. Även i Dagen försvarade Pethrus varmt andeutgjutelsen bland katolikerna. I september 1969 besvarade han den aktuella frågan, om katoliker, som t.ex. tillbad Maria, verkligen kunde vara andedöpta:

Man har sagt att Jesus döper inte personer i Den Helige Ande som är behäftade med sådana villfarelser som den katolska kyrkans lära. Andra går så långt, att det endast är i samband med pingstväckelsen som dessa erfarenheter kan upplevas. Andra säger, att om de som gör denna erfarenhet av Andens dop inte omedelbart ansluter sig till de existerande pingstförsamlingarna är detta bevis för att denna rörelse inte är av Gud. De som faller offer för dessa senast nämnda attityder visar hur litet de fattat av pingstväckelsens verkliga natur. Pingstväckelsen är inte och kan aldrig bli en blockbildning som har andedopet som sitt särmärke, alldeles såsom dopet blivit ett särmärke för baptismen... Pingstförsamlingarna sätts nu på samma prov som samfundsförsamlingarna upplevde för sextio år sedan. Skall pingstförsamlingarna förfalla till samma egoistiska samfundstänkande som samfunden visade i pingstväckelsens början? Detta är en aktuell fråga för allt pingstväckelsens folk.¹²

År 1971 varnade ånyo Pethrus: Låt inte den nya andeutgjutelsen bli en ny pingströrelse. Detta är ett ord också till pingstförsamlingarna och deras ledning.¹³ I april 1972 bemötte Pethrus den kristna veckotidningen Hemmets Vän, som var starkt förankrad i p. Hemmets Vän

---

¹⁰ 7.2.1970, 1, ej LP.

¹¹ 25.11.1969.

¹² 19.9.1969, 1, LP.

¹³ 29.5.1971, 1, LP.

hade satt ifråga ledande pingstvänners kontakter med katoliker. Pethrus skrev:

Vi har inte på något sätt ändrat vår bibelsyn. Vad som skett är att Anden fallit inom kyrkor som förut motstått pingstväckelsen och dess förkunnelse. På det sättet har vi fått uppleva vad bibeln kallar Andens enhet genom fridens band.¹⁴

Även i konkret handling visade Pethrus en öppen inställning till katoliker. Således deltog han som nämnts som talare vid den stora karismatiska samlingen Karisma 72 i Stockholm hösten 1972 tillsammans med bl.a. den katolske prästen George de Prizio.¹⁵

Pethrus betydelse för den karismatiska väckelsen i vårt land och att den till stora delar accepterades inom p. måste starkt understrykas. P. var i frågan dock delad. I samfundsorganet EH uttryckte Säwe en negativ, sekteriskt bestämd attityd, medan Pethrus i bl.a. Dagen visserligen inte erkände det katolska systemet men med glädje hälsade trosgemenskapen med enskilda katoliker, den Andens enhet genom fridens band, som tidningen alltid förespråkade i motsats till den form av liberalteologiskt färgad strukturekumenik, som t.ex. Kyrkornas Världsråd representerade.

---

¹⁴ 4.4.1972, I, LP.

¹⁵ Rösten 4/1972. Troligen var pastor Stanley Sjöberg, Stockholm initiativtagare till denna karismatiska samling, Midnattsropet 13/1972.

4.6 Dagen och Kyrkornas Världsråd

Trots att Pethrus m.fl. ledande pingstvännen aktivt deltog i den all-kristna konferensen G 72, till vilken Svenska Ekumeniska Nämnden inbjudit, så framkom på ledarplats kritik av den enhetsmodell, som Svenska Ekumeniska Nämnden – och Kyrkornas Världsråd – representerade. Denna kritik profilerades under 1970-talet i och med den karismatiska förnyelsens framväxt. I och med denna förnyelse kunde tidningen sägas få det bekräftat, vad man sedan lång tid tillbaka trott på och skrivit för, nämligen den organisationslösa andliga enheten, som direkt ovanför skilda dogmatiska synsätt förenade i tillbedjan.

Mot den karismatiska förnyelsens enhetsmodell stod i tidningens ögon Kyrkornas Världsråd, som på ett intellektuellt sätt försökte förena genom kompromisser och sammanjämkning i trosfrågor. År 1971 kontrasterade Pethrus på ledarplats de båda ekumeniska modellerna:

Det finns två stora enhetsrörelser i vår tid. Det är Kyrkornas Världsråd och den karismatiska väckelsen... Det avgörande för den svenska frikyrkligheten är vilket mönster för enhet den kommer att välja.¹

Tidningen menade vidare, att den karismatiska förnyelsens enhetsmodell hade framtiden för sig, i en tid då försöken att slå samman kyrkor misslyckades. År 1972 noterades i tidningen, att bl.a. den planerade fusionen mellan anglikaner och metodister i England skjutils på framtiden och att de katolska enhetssträvandena i USA och de svenska frikyrkliga enhetssträvandena (SMF, SBS, MK) misslyckats. Tidningen skrev:

Vad denna s.k. strukturekumenik gång efter annan stupar på är svårigheten att förena motsatta ståndpunkter och oviljan att ge egna offer. Den första typen av svårigheter berör främst lärofrågor och frågor om kyrklig styrelse. Den senare typen rymmer allt det som kan sammanfattas under begreppet kyrkopolitik. Strukturekumeniken kräver vad knappast någon är villig att offra, nämligen identiteten... Pingstväckelsen har som bekant både i Sverige och internationellt ställt sig utanför den strukturella ekumeniken. Samtidigt har den på många håll, t.ex. i vårt land varit öppen för praktiskt samarbete där sådant varit möjligt. Pingströrelsen har ansett sig ha biblisk grund för detta sitt ställningstagande i denna fråga. Nu tycks denna linje

---

¹ 2.2.1971, 1, LP. Se även 28.3.1969, 1, ej LP: "En enhetskyrka som inte bygger på Andens enhet är långt farligare än den uppdelning vi nu har". Tidningen propagerade ofta för Evangeliska Alliansens bönevecka, 2.1.1971, 1, ej LP.

också få sin praktiska bekräftelse på olika håll i världen, där struktur-ekumeniken visat sig vara en oframkomlig väg.²

Den karismatiska förnyelsen skulle föra de kristna samman, inte endast upplevelsemässigt. I mars 1973 beskrev tidningen det slutliga målet så:

Vi är övertygade om att en fortsatt andevåg måste leda till att vi kommer allt närmare det nytestamentliga församlingsmönstret. Därför förutsätter den också överallt en vilja till omprövning av alla slags traditioner och läror i Skriftens ljus. Detta är den bibliska vägen till en allt större enhet.³

Tidningen hade därför ingen större tilltro till den organiserade enhetsmodellen. Denna form av ekumenik sades mest bestå i stora ekumeniska konferenser med digra rapporter och dokument men utan praktiskt värde.⁴ Intressant var bedömningen av G 72 på hösten 1972 i Göteborg. Inbjudare till konferensen var som nämnts Svenska Ekumeniska Nämnden. Det rent konkreta resultat, som kom ut av konferensen, som var den första i sitt slag, var att samfunden uppmanades att inleda samarbete med sikte på att ömsesidigt erkänna varandras ämbeten, så att intercelebration vid nattvardsgång kunde möjliggöras. Samfunden uppmanades vidare att överväga möjligheten av barnkommunion, så att familjen inte splittrades vid nattvardefirandet. Dopfrågan borde behandlas på toppnivå mellan de svenska trosamfunden.⁵

Dagen gav ingen större uppmärksamhet åt dessa konkreta resultat utan fann konferensens mest positiva resultat vara samtalen i sektion 2 om Andens verk och Andens gåvor. I denna sektion satt pingstpastorn Samuel Edestav som ordförande. Tidningen skrev:

Det vore fel, att beskriva det som ett möte som alltigenom präglades av biblisk kristendom, men märkliga tidens tecken kom dock till uttryck... Ungdomar inom svenska kyrkan vittnade om sitt andedop. Det är alltså ingen överdrift att tala om att väckelsekristendomen är på frammarsch i vår tid.⁶

---

² 4.8.1972, 1, ej LP. Se vidare 19.7.1969, 1, ej LP, 1.12.1970, 1, ej LP och 5.1.1971, 1, LP.

³ 3.3.1973, 1, ej LP.

⁴ Se t.ex. 25.7.1970, 1, ej LP och 21.1.1971, 1, ej LP.

⁵ Anno 1972, s. 197 ff.

⁶ 15.8.1972, 1, ej LP.

5 Dagen och samhället 1973–1974

5.1 Den politiska radikalismens kulmen 1969–1970

1960-talet har beskrivits som ett socialt, politiskt och religiöst radikalt decennium. Det avslutades också i radikalismens tecken och kulmen. På det utrikespolitiska planet kastade vietnamkonflikten sin skugga över en stor del av den politiska debatten. På det inrikespolitiska och kristet-etiska fältet kom det ökande narkotikamissbruket att få en central plats i debatten.

Först till utrikespolitiken och **vietnamkonflikten**. 1968 hade republikanen Richard Nixon mycket knappt vunnit presidentvalet i USA över sin medtävlare, den demokratiska senatoren Hubert Humphrey. Tidningen, som genom sin utrikesredaktör Arne Eklund tidigare hyst klara sympatier för det demokratiska partiet, menade ändå, att Nixon borde få en chans att visa sin politik¹ och Lewi Pethrus, som säkert hade mer sympatier för republikanerna, menade, att Nixon nu framträdde som den nye Nixon och Pethrus omfattade honom synbarligen med stor sympati.²

Våren 1970 invaderade de amerikanska styrkorna i Vietnam Kambodja under förevändning, att Nordvietnam där hade baser för sin gerillakrigföring i Vietnam. Dagen fann beslutet olyckligt, eftersom USA nu fick föra krig på minst två fronter. Tidningen konstaterade vidare:

Det är djupt tragiskt att samma stormakt, utan vars hjälp Europa skulle ha varit förslavat under det bruna tyranniet och sedermera fallit offer för Stalins despoti, nu komprometterat sig nära nog ohjälpligt som fallet blivit i Vietnam. Det är ett moraliskt nederlag, som blev ett faktum redan under Johnsons presidentur men som nu hotar att bli än mer förkrossande under hans efterträdare.³

Innan vi lämnar den utrikespolitiska bevakningen kan nämnas, att tidningen helhjärtat stödde västtyske förbundskanslern Willy Brandts

---

¹ 5.11.1968, 1, ej LP.

² 14.5.1969, 1, LP.

³ 5.5.1970, 1, ej LP. Se vidare 12.5.1970, 1 ej LP.

försoningspolitik gentemot Östtyskland och Polen.⁴ Situationen i Tjeckoslovakien efter warschawapaktsstyrkornas inmarsch i augusti 1968 följdes också med stort och spant intresse. När Alexander Dubcek våren 1969 tvangs avgå som partichef och efterträddes av Gustav Husak skrev tidningen, att Dubceks avgång var endast den logiska följden av augustihändelserna. ”Polletteringen hade troligen tidigare ägt rum, om inte ryssarna överraskats av den enhetliga tjeckiska opinionen till förmån för Dubcek”.⁵

Läget i **mellanöstern** följdes traditionsenligt med största intresse. Inbördeskriget i Jordanien mellan kung Husseins trupper och den palestinska befrielsefronten PLO ingav tidningen oro inför möjligheten att PLO skulle segra. Då skulle Israels existens vara hotad.⁶ Senare samma höst 1970 avled den egyptiske presidenten Nasser. Dagen menade, att han stod mer än någonsin som en garant för en relativt återhållsam inställning till Israel. Tidningen uttryckte oro för att mer moskvavänliga krafter nu skulle ta över i Egypten.⁷

Från tidningens utrikespolitiska bedömning framkom i princip inget nytt åren 1968-1970. Tidningen höll fast vid västerländska demokratiska ideal och tog avstånd från kommunismen. I vietnamkonflikten hade dock kritiska röster avgetts mot USA:s politik och engagemang där, även om tidningen principiellt stod på deras sida i konflikten.

Samma negativa inställning till de politiska yttersta vänsterkrafterna framkom på tidningens ledarsidor, när **vietnamkonflikten** mycket intensivt fick plats i den inrikespolitiska debatten.

Den 10 januari 1969 erkände den svenska regeringen Nordvietnam och diplomatiska förbindelser mellan de båda länderna upprättades. Dagen fann beslutet riktigt och hänvisade bl.a. till fredsförhandlingarna i Paris mellan de stridande parterna. Dessa fredsförhandlingar måste leda fram till krigets slut och samtliga i konflikten inblandade parter sades verka för freden som mål. Vidare fann Dagen erkännandet lämpligt ur den synpunkten, att det kom i skarven mellan två presidenter i USA och vidare var det en fördel, att den svenska regeringen lovat ta ansvar för återuppbyggnadsarbetet. Dock, fastslog tidningen, att ”erkännandet av Nordvietnam givetvis inte innebär att

---

⁴ 28.7.1970, 1, ej LP.

⁵ 19.4.1969, 1, ej LP.

⁶ 24.9.1970, 1, ej LP.

⁷ 30.9.1970 1, ej LP.

vi därmed med hull och hår accepterar det politiska system som härskar i Hanoi”.⁸

Vid ungefär samma tidpunkt hade några ungdomar från de politiska vänsterrörelserna demonstrerat mot USA:s närvaro i Vietnam och demonstrativt torkat fötterna på den amerikanska flaggan. Pethrus reagerade intensivt på detta tilltag mot ”en vänskaplig nations rikssymbol”. Kommunismen var i detta sammanhang, fastslog Pethrus, ”även om den kamouflerar sig och byter kostym aldrig så många gånger, den grymmaste och mest lögnaktiga diktatur som historien känner”.⁹ Under 1970 hölls ett flertal s.k. vietnamdemonstrationer mot USA:s närvaro i Vietnam och i Sverige kom den amerikanske ambasadören Jerome Holland att få kläda skott för detta. I en ledarkommentar, som var belysande för Dagens inställning till konflikten, skrevs:

Somliga sökte pricka honom med ägg, en flagga brändes och enligt Expressen hördes ropet nigger från flera håll. Det är en av de grövsta förolämpningar man i USA kan rikta mot en färgad... Det är välgörande att svenska regeringen i sin utrikesdeklaration på onsdagen tog skarpt avstånd från uppträderna... För vår del anser vi, att det varit välgörande om även vissa av regeringens talesmän hade varit lite mer konsekventa i sitt handlande – Torsten Nilsson har en omvitnad oförmåga att skilja mellan sina två roller som utrikesminister och som arbetarkommunens i Stockholm ordförande.

Tidningen framhöll vidare, att vår kritik av USA skulle bli mer trovärdig, om det samtidigt kritiserades förhållanden i Sovjet och andra öststater. Dagen hävdade också vid ett flertal tillfällen, att debatten kring vietnamkonflikten var ensidig i den meningen, att USA:s påstådda orättfärdigheter gång på gång kritiserades, medan öststaternas politik förbigicks med närmast total tystnad. Tidningen skrev:

Hur kan man annars förklara att Sovjets behandling av de baltiska folken, Katynmorden, Stalins och Mao Tse Tungs utrensningar av oliktankande, hjärntvätten och tortyren i kommunistiska fängelser, skenrättegångarna inte bara i Sovjet utan i andra kommuniststater, förbigås med samma generande tystnad av dessa allkritiker som de mer fanatiska hökarna eller hökanhängarna i USA förtiger, bortförklarar eller helt enkelt förtränger

---

⁸ 11.1.1969, I, ej LP.

⁹ 8.1.1969, I, LP. Se även 22.4.1970, I, ej LP.

sanningen om Song My och de metoder de amerikanska pojkarna använder för att rädda Vietnams folk åt demokratin.¹⁰

Att tidningen Dagen i en tid av uttalade antiamerikanska stämningar ändå höll fast vid sina tidigare visade sympatier för USA grundades bl.a. på USA:s insatser under det andra världskriget samt tidningens principiella anslutning till västvärldens demokratiska ideal. Denna sympati uteslöt dock inte tidningens, mer hos Arne Eklund, mindre hos Lewi Pethrus, kritik av vissa företeelser i USA:s politik. Gemensamt för hela redaktionen var dess upplevelse av den svenska inrikespolitiska debatten som mycket vinklad till USA:s nackdel och tidningen såg det som sin uppgift i den aktuella vietnamkonflikten att påminna också om motståndarsidans orättfärdigheter, något, som man menade, att den svenska regeringen inte gärna omnämnde.

Just inom den svenska regeringen förestod vid den här tiden ett partiledarbyte. Tage Erlander, som fungerat som statsminister sedan 1946, hade efter det stora segervalet 1968 bestämt sig för att avgå. Två kandidater till statsministerämbetet utkristalliserades på ett tidigt stadium: finansminister Gunnar Sträng och utbildningsminister Olof Palme. I valet mellan dessa två hade Dagen inga svårigheter. Gunnar Sträng var tidningens man som en man, som sades vara realistisk och återhållsam mot en extrem socialisering av näringslivet. Palme däremot var klart olämplig efter den kulturpolitik, som han visat och sina allmänna sympatier för extrema vänsterkrafter.¹¹ Om Sträng betydde ett steg åt höger för socialdemokratin och Palme ett steg åt vänster, så hade tidningen inga svårigheter att föredra Sträng framför Palme. Sträng avböjde dock vid den extra partikongressen 1969 att kandidera och Palme utsågs till ny statsminister. I det sammanhanget avgav tidningen inga kommentarer över Olof Palme men gav i stället avgående Erlander flera ord av uppskattning för dennes socialpolitik och politiska klokhet.¹²

Det tidningen däremot inte kunde berömma den svenska socialdemokratiska regeringen för var dess kulturpolitik. Det Sverige, som letts av Erlander och nu leddes av Olof Palme, uppvisade enligt tidningens bedömning många folkmoraliska sår. Ett sådant sår fanns på

---

¹⁰ 30.4.1970, I, ej LP. Tidningen myntade begreppet *americofobi*, d.v.s. skräck för USA hos vissa USA-kritiker som författaren Jan Myrdal, 27.5.1970, I, ej LP.

¹¹ 27.10.1970, I, ej LP.

¹² Se t.ex. 16.9.1969, I, ej LP och 30.9.1969, I, ej LP.

familjepolitikens område. En utbredd liberal samlevnadsuppfattning medförde, att äktenskapet som institution och samhällets urcell höll på att överges.¹³ Äktenskapet ersattes av ett s.k. samvetsäktenskap, där man levde under äktenskapsliknande förhållanden utan att vara gifta.¹⁴ Skilsmässorna ökade och antalet ingångna äktenskap minskade. Här hade Dagen aktuella siffror som grund för sin oro.

Äktenskapsskillnader

1960	8.958
1961	8.696
1962	8.849
1963	8.496
1964	9.169
1965	9.563
1966	10.288
1967	10.722
1968	11.011
1969	12.238
1970	13.174 ¹⁵

De för- och utomäktenskapliga förbindelserna resulterade ibland i graviditeter, som då i vissa fall kunde avbrytas genom abortingripanden. Även vad gäller antalet aborter hade en ökning kunnat iakttas under 1960-talet.

Antal aborter i Sverige

1960	2.792
1961	2.909
1962	3.205
1963	3.528
1964	4.671
1965	6.208
1966	7.254
1967	9.703
1968	10.940
1969	13.735
1970	16.100 ¹⁶

¹³ Se t.ex. 5.5.1967, 1, ej LP, 28.9.1968, 1, ej LP, 30.10.1968, 1, ej LP och 20.1.1970, 1, ej LP. Se vidare LP om sin syn på äktenskapet i Svenska Journalen 9/1969.

¹⁴ Se t.ex. 28.9.1968, 1, ej LP. Se vidare 23.7.1969, 1, ej LP, där tidningen tog avstånd från äktenskap mellan halvsyskon med tanke på risken för ärftliga sjukdomar hos eventuella barn.

¹⁵ Statistisk Årsbok 1961–1971.

Ledarkommentarerna blev flera till antalet och mer preciserade, när en abortutredning tillsattes 1969. Utredningens tidigt kända förslag om en gräns för abort vid 12 veckor motsatte sig därför tidningen kraftigt¹⁷ och drog sig inte för att kalla abort för ”ett överlagt folk-mord” och menade, att abort endast fick tillgripas, när moderns liv var i fara, den s.k. humanitära indikationen.¹⁸ Vårt land med dess kristna traditioner borde, skrev Dagen i januari 1970, ”1. Slå vakt om livet. 2. sätta in social välfärdspolitik för att stödja dem som frestas till abort på grund av svåra ekonomiska och sociala förhållanden”.¹⁹

Den förändrade samlevnadssyn, som också låg bakom kravet på fri abort, gavs, menade tidningen, vidare till en ny generation och till allt lägre åldrar. Sexfilmer och skyltningar som kunde locka till föräktenskapliga förbindelser förkastades²⁰ och tidningen förespråkade en 18-årsgräns för inköp av pornografisk litteratur.²¹ Filmer såsom Kärlekens språk, som visades som illustrationsmaterial för samlag och som godkänts av Socialstyrelsen, menade tidningen bara motverkade sitt syfte.²² När det i debatten betonades, att trohet inom ett kärleksförhållande, legitimerat eller inte legitimerat, var det viktigaste, såg tidningen detta som ren dubbelmoral.²³ Dagen beklagade också, att denna förändrade samlevnadssyn även nått de kristna leden, där föräktenskapliga förbindelser sades förekomma.²⁴

Inom **skolans** område trummades den nya samlevnadssynen in, menade Dagen. På något sätt upplevde tidningen här slaget förlorat och började nu i allt större omfattning än tidigare plädера för rätten till alternativa skolor. I juli 1969 anslöt sig tidningen t.ex. till krav i den vägen, som framförts av den schartauanska tidningen Kyrka och Folk. Dagen skrev:

Man måste hålla med om att läget kräver skärpt uppmärksamhet. Och även om vägen till alternativa skolor är lång, så får vi inte ge efter på kravet om

---

¹⁶ a.a.

¹⁷ 29.4.1969, I, ej LP. Se vidare 17.10.1969, I, ej LP och 27.12.1969, I, ej LP.

¹⁸ 12.4.1969, I, ej LP.

¹⁹ 17.1.1970, I, ej LP. Se vidare 21.5.1970, I, ej LP.

²⁰ Se t.ex. 21.10.1969, I, ej LP. Tidningen agerade här för en skärpt filmcensur.

²¹ 4.3.1970, I, ej LP. Pornografin släpptes i princip helt fri 1971.

²² 24.9.1969, I, ej LP. Tidningen menade, att klarare kan man inte skriva sin egen inkompetensförklaring som uppfostrare.

²³ Se t.ex. 21.11.1967, I, ej LP, 12.10.1968, I, ej LP, 29.1.1969, I, LP och 18.7.1969, I, ej LP.

²⁴ 28.2.1969, I, ej LP.

garantier för den moraliska och religiösa fostran som skolan ger respekterar föräldrarrätten – en grundläggande mänsklig rättighet.²⁵

I januari 1970 återupprepade tidningen samma krav:

I denna tidning har vi vid flera tillfällen påpekat, att det nuvarande skolväsendet är otillfredsställande ur demokratisk synpunkt... Objektiv religionsundervisning, neutral sexualundervisning, ingen positiv kristen fostran – det är några av huvuddragen... Vi anser också, att det finns många fördelar med ett sammanhållet skolsystem – under förutsättning att det går att organisera det så, att man inte utmanar vissa föräldrars och elevers livs-åskådning och kränker deras samveten... Men oroande tecken visar sig, och för närvarande är skolklimatet på många håll bistert. Allt fler föräldrar och elever söker efter ett alternativ. Och då är det demokratiskt riktigt att skapa möjligheter därtill... Vad som är viktigt är att skapa konstitutionella rättigheter.²⁶

En ledarkommentar från april 1970 krävde: ”Bryt skolmonopolet!” och pläderade för alternativa skolor inte för skolornas skull utan för elevernas.²⁷ En ledarartikel från samma år och med samma krav sade sig vara medveten om en inte endast antikristen utan även politisk indoktrinering i den obligatoriska skolan och detta förhållande borde ge större tyngd åt kravet på alternativa skolor:

Om sedan sådana statsråd som Palme och Carlsson vill vara ärliga, så inte kan de svära sig fria från att skolorna vilja genomföra en sådan indoktrinering av barnen och ungdomen, att de omärkligt sväljer hela den socialdemokratiska ideologin. Den gamla skolan bör inte dömas ut.²⁸

Även i många andra sammanhang uttrycktes tidningens rädsla för socialistisk indoktrinering via skolorna.²⁹

I augusti 1970 inflöt även den till synes första ledaren som förespråkade rätten att starta kristna förskolor. Tidningen återopade en undersökning, som visat att en majoritet önskade religionsinslag i förskolorna. Tidningen skrev:

Detta är resultat, som inte bör nonchaleras i fortsättningen. De som i skolpolitiken vill visa sin respekt för när demokrati eller överhuvudtaget vill föra det breda folkets talan bör ge rum för både kristna inslag i den all-

---

²⁵ 23.7.1969, 1, ej LP.

²⁶ 21.1.1970, 1, ej LP.

²⁷ 24.4.1970, 1, ej LP.

²⁸ 1.8.1970, 1, ej LP.

²⁹ Se t.ex. 15.1.1969, 1, ej LP, 5.11.1969, 1, ej LP och 2.4.1970, 1, ej LP.

männa förskolan och för det kristna alternativet i förskolebyggandet. Monopoltänkandet har inte folklig förankring.³⁰

Sitt engagemang för kristna inslag i förskolan delade för övrigt Dagen med stora delar av den svenska kristenheten, bl.a. kyrkomötet, som hösten 1970 hemställde att föräldrarna tillförsäkrades frihet att välja kyrklig förskola eller, om sådan inte kunde erbjudas, att timmar ställdes till förfogande för undervisning i kristendom.³¹ Tidningen Dagen gick på samma linje i en ledarkommentar några dagar efter kyrkomötet och hävdade, att på platser, där kristna föräldrar krävde alternativ förskola, där borde också sådana skolor komma till stånd.³²

Utvecklingen på skolans område berörde ungdomen och som en frukt av ett avkristnat samhälle och en sekulariserad skola drabbades den uppväxande generationen först och främst hårdast, menade tidningen. Belägg för detta påstående fann tidningen i det växande **narkotikamissbruket**. Detta sociala problem kom särskilt mot slutet av 1960-talet att få allt större plats i massmedia.³³

Tidningen Dagens speciella vinkling av narkotikaproblemet var att se problemet som i grunden moraliskt-andligt problem. Drogmissbruket var i sig ett utslag av ett avkristnat och normlöst samhälle, som inte kunnat ge medborgarna livskvalitet och livsinnehåll. I augusti 1966 uttryckte en ledarkommentar tidningens samlade syn så här:

Samhällets allmänna rädsla för att ge individuella fasta normer på andra områden måste komma med i kartläggningen av narkotikamissbruket. Därför är spridningen av narkomanin i mycket hög grad ett moraliskt problem. Det behöver inte sägas, att levande kristendom ger ett starkt skydd mot förförelsen. Det finns också tillräckligt många exempel för att kunna tillägga: levande kristendom, ett möte med Gud, kan hjälpa även upp ur narkotikaträsket.³⁴

I väntan på den folkväckelse, som moraliskt skulle resa den svenska nationen, förespråkade tidningen år 1965 en svensk aktion i FN eller Europarådet för att åstadkomma en någorlunda likartad internationell

---

³⁰ 26.8.1970, I, ej LP. Se även 8.8.1970, I, ej LP.

³¹ Anno 1970, s. 215.

³² 5.9.1970, I, ej LP.

³³ I slutet av 1968 presenterade t.ex. regeringen sitt s.k. stridsprogram mot narkotikan. Polisen och tullen skulle ges ökade resurser, höjda straff skulle utdömas för langare, en utökning av vårdresurserna skulle beredas och ett aktivt internationellt agerande inom ramen för FN:s narkotikakommission skulle inledas, Anno 1968, s. 57, 165.

³⁴ 3 1.8.1966, I, ej LP. Se även 9.4.1964, I, ej LP.

lagstiftning.³⁵ Tidningen opponerade även mot de krafter, som ville göra drogen marijuana receptfri.³⁶ Tidningen var också på ett mycket tidigt stadium tveksam till upplysning och information som medel att dämpa missbruket, eftersom den yrkesgrupp, som mest var insatt i narkotikans skadeverkningar, nämligen läkarkåren, procentuellt sett hade ett mycket utbrett narkotikamissbruk inom sig.³⁷

En väg, som Dagen däremot kom att förespråka och allt intensivare med åren var en strängare lagstiftning mot langare: ”straffutmätningen bör... vara sådan att vederbörande för lång tid kan betraktas som oskadliggjord”.³⁸ Det radikala botemedlet mot det ökande missbruket bland ungdomen var dock i tidningens ögon en folkväckelse i ett sekulariserat samhälle. En kristen frälsningsupplevelse sades nämligen bäst rehabilitera narkomaner,³⁹ och kristet fältarbete bland narkomaner borde därför få allt stöd, fastslog tidningen.⁴⁰

Även om narkotikaproblemet var ett allvarligt och nytt samhällsproblem i tidningens ögon, så upplevdes dock fortfarande **alkoholfrågan** vara landets största olösta sociala fråga.⁴¹ Här kom mot slutet av 1960-talet mellanölets uppenbara skadeverkningar att komma i debattens centrum. I februari 1969 fastslog tidningen:

Nej, det är ingen oskyldig dryck som släppts ut på marknaden. Mellanölet leder precis så på samma sätt som pilsner och starköl över till allt starkare varor. För somliga kan det gå bra, men alltför många går under socialt.⁴²

Det sades därför vara ett berättigat krav, att mellanölet försvann från livsmedelsbutikerna och endast tilläts försälgas i systembutikerna för att det inte skulle bli lättillgängligt för ungdomarna.⁴³

Dagen kom att i frågorna om drogmissbruk att starkt betona den kristnes ansvar för de alkoholskadade och det kristna rehabiliteringsarbete, som från år 1959 bedrevs inom ramen för LP-stiftelsen. All-

---

³⁵ 30.4.1965, 1, ej LP.

³⁶ 8.12.1966, 1, ej LP. Se vidare 24.9.1968, 1, ej LP och 7.2.1969, 1, ej LP.

³⁷ 21.8.1967, 1, ej LP och 15.8.1968, 1, ej LP. Se även 10.12.1968, 1, LP, där kvällspressens glorifiering av narkomanerna påtalades.

³⁸ 3.10.1968, 1, ej LP. Se vidare 28.11.1967, 1, ej LP.

³⁹ Se t.ex. 20.7.1967, 1, ej LP och 24.10.1969, 1, LP.

⁴⁰ 19.1.1966, 1, ej LP.

⁴¹ 10.2.1968, 1, ej LP. Se vidare t.ex. 23.5.1967, 1, LP.

⁴² 7.2.1969, 1, ej LP. Se vidare 26.1.1963, 1, ej LP, 16.3.1963, 1, ej LP, 28.1.1966, 1, ej LP och 21.3.1969, 1, ej LP.

⁴³ 15.11.1969, 1, ej LP.

männa reportage om stiftelsens arbete förekom ofta i Dagen och rehabiliterade alkoholister och narkomaner vittnade om sin frigörelse. Annonser för möten i stiftelsens regi inflöt varje vecka i Dagen. På ledarplats gavs stiftelsen erkännssamma ord och sades ha funnit en effektiv lösning på samhällets största sociala problem.⁴⁴

I denna tid av ökat alkoholmissbruk och i allt lägre åldrar framförde tidningen samma förslag som tidigare till alkoholpolitiska åtgärder: 1. Höjda spritpriser.⁴⁵ 2. Förbud mot all alkoholreklam.⁴⁶ 3. Kampanj mot rattonycterhet.⁴⁷ 4. Ökat statligt ekonomiskt stöd åt nykterhetsrörelsen.⁴⁸ 5. En samlad och starkare nykterhetsrörelse.⁴⁹ 6. En ökad kristen satsning på alkoholistvård.⁵⁰ 7. En ny svensk alkoholsed, där spriten inte hade sin plats i festsammanhang o.dyl.⁵¹ 8. Skapandet av alkoholfria miljöer. Tidningen betraktade med oro den utveckling, där frikyrkorna inte längre höll fast vid en helnykter livsföring.⁵² Detta borde annars vara det naturliga för en kristen livssyn.⁵³

De vuxnas⁵⁴ och s.k. idolers föredöme för att skapa en ny alkoholsed betonades⁵⁵ samtidigt som dubbelmoralen i alkoholsynen gisslades: En bra karl ska tåla en sup. Kan han inte klara sig är det hans egen sak.⁵⁶

---

⁴⁴ 23.5.1967, 1, LP. En modell för LP-stiftelsen var den amerikanske pastorn David Wilkersons sociala arbete bland alkoholister och narkomaner i New York, 27.9.1967, 1, ej LP.

⁴⁵ Se t.ex. 26.1.1963, 1, ej LP. 16.3.1963, 1, ej LP, 16.2.1965, 1, ej LP, 28.1.1966, 1, ej LP och 21.3.1969, 1, ej LP.

⁴⁶ Se t.ex. 2.10.1965, 1, ej LP. Se vidare 7.11.1968, 1, ej LP, 20.8.1969, 1, ej LP och 28.1.1970, 1, ej LP.

⁴⁷ Se t.ex. 10.3.1965, 1, ej LP, 2.6.1965, 1, ej LP, 19.2.1966, 1, ej LP och 26.7.1966, 1, ej LP.

⁴⁸ Se t.ex. 10.3.1967, 1, ej LP.

⁴⁹ Se t.ex. 19.12.1964, 1, ej LP, där nykterhetsorganisationen angreps för att ha övergett sitt arbete på ett alkoholfritt samhälle till förmån för ett alkoholskadefritt.

⁵⁰ Se t.ex. 23.5.1967, 1, LP.

⁵¹ Bl.a. kunde tidningen peka på alkoholseden i studentkretsar, 18.9.1965, 1, ej LP.

⁵² Se t.ex. 29.6.1968, 1, ej LP och 17.7.1969, 1, ej LP.

⁵³ 6.11.1968, 1, ej LP.

⁵⁴ 12.6.1969, 1, ej LP.

⁵⁵ 13.11.1969, 1, ej LP.

⁵⁶ Se t.ex. 1. 10.1965, 1, ej LP, 26.5.1966, 1, ej LP, 11.6.1968, 1, ej LP, 29.8.1968, 1, ej LP, 20.2.1969, 1, ej LP, 17.7.1969, 1, ej LP.

Även i sin bedömning av alkoholfrågan som vårt lands största olösta sociala fråga hade tidningen grund för sin oro. Alkoholmissbruket ökade nämligen under 1960-talet.

Förbrukning av alkohol (sprit, öl, starköl) per invånare

1960	7.4
1961	7.8
1962	8.0
1963	7.4
1964	8.2
1965	8,5
1966	8,4
1967	8.5
1968	8.1
1969	8.2
1970	8.4 ⁵⁷

Det svenska samhället var således på flera områden utsatt för en stark sekulariseringsprocess, menade tidningen. Ja, denna process understöddes av så starka krafter, att tidningen fann det orealistiskt att företräda en total förbudslinje i alkoholfrågan. I stället agerade tidningen för att mellanölet skulle försäljas i systembutiker och att en åldersgräns vid 18 år skulle sättas för inköp av pornografisk litteratur. Istället för obligatorisk skola, som på något sätt för alltid upplevdes förlorad för kristna värderingar, propagerade tidningen i stället för rätten till alternativa skolor och förskolor. På samtliga dessa samhällssektorer kan noteras, att Dagen höll på att överge linjen att värna om det kristna samhället och i stället förespråka egna kristna lösningar inom dessa samhällssektorer.

Tidningens bild av det svenska samhällets kristet-etiska standard var resignerad. Pethrus talade i januari 1969 om den folkmoraliska katastrof som drabbat vårt land.⁵⁸ Belysande för Dagens inställning till sekulariseringsprocessen var att tidningen i stor utsträckning knöt den till den sittande socialdemokratiska regeringen och de lagar, som den utfärdat. Blev lagstiftningen en annan, så skulle sekulariseringen hejdas eller stoppas.

---

⁵⁷ Statistisk årsbok 1961–1971.

⁵⁸ 2.1.1969, I, LP. Se även 16.12.1967, I, ej LP, 3.4.1968, I, ej LP, 1.6.1968, I, ej LP, 18.10.1968, I, LP och 27.2.1969, I, ej LP.

Ända från 1960-talets början hade Dagen hävdat, att antikristna krafter fanns, inte bara inom den sittande socialdemokratiska regeringen, utan inom samtliga partier. I synnerhet gällde detta **Folkpartiet**. Liksom tidigare kunde tidningen stödja enskilda frisinnade krafter inom partiet men som helhet ansågs Folkpartiet mycket kulturradikalt influerat. Exempel på denna kulturradikala tendens fann Dagen i den liberala storstadspressen⁵⁹ och inom ungdomsförbundet FPU. När den i många frågor mycket radikale Pehr Gahrton valdes till FPU:s nye ordförande år 1969 betecknade tidningen valet som ”ett hejdundrande fiasko”⁶⁰ och när samme Gahrton året innan föreslagit en obligatorisk förskola för att påverka barnen i antikristen riktning sades Gahrton vara ”en belastning för Folkpartiets anseende”.⁶¹ När den nye folkpartiledaren Gunnar Helén valdes hösten 1969 såg tidningen detta som en positiv förändring av partiets kurs i mer kristendomsvänlig riktning, ”en förändring i riktning mot större lyhördhet för de värderingar som finns inom folkpartiets kristna falang och samtidigt en nedtoning av de alltför provocerande ateistiska framträdandena”. Tidningens grund för sitt antagande var att Helén skulle haft betydelse för att kristendomsämnet fick den ställning det fick i den nya läroplanen för grundskolan.⁶² När Helén våren 1970 betonat vikten av att ge landets ideella folkrörelser och kristna samfund goda arbetsmöjligheter noterade förstas Dagen detta med tillfredsställelse.⁶³ Att tidningen betraktade valet av Helén, som förvisso inte kunde betecknas som kulturkonserverativ, som något positivt, belyser tidningens resignerade inställning till den inhemska folkmoraliska situationen.

Efter **Centerpartiets** framväxt som största oppositionsparti efter valet 1968 skedde en intressant uppvärdering av det partiet från tidningens sida. Partiet upplevdes nu vara något av de frisinnades efterträdare som det kristna partiet. Efter valet 1968 visade det sig nämligen, enligt tidningen, att Centern var det parti, som hade mest aktiv och homogen kristen representation. Tidningen kommenterade:

Det är alltså möjligt att vi just nu bevittnar en polarisering inom den kristna valmanskåren som leder till att centern i framtiden får axla folkpartiets forna roll som speciellt frikyrklighetens talesman i riksdagen. En utveckling

---

⁵⁹ Se t.ex. 14.3.1969, 1, ej LP, 18.10.1969, 1, ej LP och 29.10.1969, 1, ej LP (Expressen).

⁶⁰ 11.11.1969, 1, ej LP. Se vidare 3.7.1969, 1, ej LP.

⁶¹ 21.12.1968, 1, ej LP.

⁶² 7.11.1969, 1, ej LP.

⁶³ 29.4.1970, 1, ej LP.

i denna riktning skulle medföra ett ökat ansvar för centerpartiet. Det är ingen tvekan om att Sveriges kristna väntar sig – och har rätt att vänta sig – ett kraftfullt och frimodigt uppträdande i riksdagen av alla sina invalda kristna representanter. Men förväntningarna och ansvaret vilar givetvis tyngst på det parti som har de flesta representanterna.

Centerns valframgångar sades i samma ledare bero på att partiets enhetliga sammansättning och bredare folkliga förankring i stor utsträckning lyckats appellera till även kristna väljare. Partiets ungdomsorganisation var även mindre högröstad än folkpartiets och hade sannolikt inte haft samma avskräckande effekt på kristet orienterade röstande som FPU haft med sina uttalat ateistiskt inriktade toppfigurer.⁶⁴

Högerpartiet, som från 1969 bytt namn till **Moderata samlingspartiet**, gavs ytterst få ledarkommentarer. Accentueringen av Centern som det kristna riksdagspartiet kunde förmodas innebära en nedtoning av propagerandet för KDS. Så var dock inte fallet. **KDS** sades fortfarande och i högre grad än tidigare behövas som ett värn mot samhällets sekularisering. År 1969 förde Pethrus bl.a. den argumentationen, att

det är endast genom partier som man kan verka i Sveriges riksdag. Den enskilda riksdagsledamoten ger där inget utslag. Det är partierna som representeras i remissdebatten, men där har den stora kristna oppositionen ingen röst. Först när det finns ett kristet parti i riksdagen och dess partiledare kan göra dess röst hörd bland annat i remissdebatten, kan de brännande folkmoraliska frågor, som nu lyser med sin frånvaro, komma till sin rätt och på så sätt föra in något nytt i den politiska debatten. Men till dess kan det med rätta sägas: Från Helgeandsholmen – intet nytt.

Att observera är här Pethrus' beskrivning av KDS som den stora kristna oppositionen. Denna opinion sades vara den tysta majoriteten, den största opinionen i landet.⁶⁵ Denna opinion skulle inte ha samarbete med andra partier och Paulus' ord gå icke i ok med otroende, det bleve omaka par, citerades av Pethrus.⁶⁶ KDS skulle fastmer ha en markerad kristen profil och klar målsättning: mer kristendom i ett

---

⁶⁴ 5.3.1969, I, ej LP.

⁶⁵ 8.2.1969, I, LP.

⁶⁶ 12.2.1970, I, LP.

sekulariserat samhälle.⁶⁷ Kring denna övergripande målsättning borde alla troende, oavsett specifika trosfrågor, kunna samlas.⁶⁸

Här avslöjade sig åter Lewi Pethrus' tidigare dokumenterade intresse för samlande breda lösningar. En annan förutsättning för KDS existens, och som tidningen underströk, var det förhållandet, att inget av de existerande politiska partierna arbetade för kristendomens bästa.

I mars 1969 tecknade Pethrus det politiskt-ideologiska läget på följande sätt:

Vi har således för det första de marxistiska partierna med en klart materialistisk och ateistisk inriktning. Det är den förhärskande tendensen i den svenska politiken av i dag mer än någonsin. För det andra, de övriga partierna som i stort sett kan betraktas som neutrala när det gäller livsåskådningsfrågor. Vad är då naturligare än att det finns en motvikt till dem, som representerar materialism och avkristning.⁶⁹

Den tredje förutsättningen var, att den kristne skulle engagera sig i det politiska arbetet. Pethrus avvisade i en lång ledare år 1970 påståendet, att Jesus skulle ha varit behärskad av en apolitisk uppfattning. Jesus var, sade Pethrus inte politiskt aktiv, men det berodde på att

Jesus levde i ett ockuperat land och hade inga möjligheter att åstadkomma några politiska förändringar. Han godtog inte de sociala orättvisorna och en gång, när Guds rike kommer i sin fullbordan, då han skall slutligt segra över övermakten.

Pethrus fortsatte:

Någon insändare har påpekat att Dagens chefredaktör ändrat uppfattning ifråga om vår inställning till samhällsfrågorna. Detta är alldeles riktigt... Det första skälet är hans fördjupade syn på Guds och Kristi rike... Det är således ett mångårigt och grundligt bibelstudium, som ligger till grund för en ny kristen syn på samhällsfrågorna. Ett annat skäl för hans mera vidgade syn på den kristnes ansvar inför samhällsutvecklingen är den materialistiska och ateistiska politik, som de senaste årtiondena fört vårt folk till undergångens brant. Den skrämmande, snabba upplösning som skett på det moraliska området och som givit utslag i snart sagt alla avseenden har tvingat honom att tänka om.⁷⁰

---

⁶⁷ 25.3.1970, I, LP.

⁶⁸ 25.2.1970, I, LP.

⁶⁹ 1.3.1969, I, LP.

⁷⁰ 5.5.1970, I, LP.

I en födelsedagsintervju i SvD i mars 1969 gav Pethrus uttryck för liknande tankar:

Det är också min övertygelse att en av orsakerna till avkristningen och den till stor del negativa inställningen till kyrkan och samfundet beror på de kristnas avståndstagande från politiken. Hade de kristna på 1800-talet förstått att de skulle ta hand om de sociala avigsidorna så kunde vi ha haft en kristen ledning i det socialdemokratiska partiet i Sverige liksom i England. Jag hade troligen själv varit socialdemokrat, om de inte varit marxister och gudlösa.⁷¹

Som förebilder för det kristna samhällsansvaret såg tidningen de kristliga partierna i världen, då i första hand Kristelig Folkeparti i Norge⁷² men också i t.ex. Chile⁷³ och de nystartade kristna partierna i Danmark och Finland.⁷⁴

En intressant iakttagelse kan direkt göras. De ledare, som var skrivna om Folkpartiet efter Gunnar Heléns tillträde som partiledare och Centern som det mest kristna riksdagspartiet, var inte skrivna av Pethrus. Däremot var det bara Pethrus, som skrev de positiva ledarartiklarna om KDS. Några slutsatser utifrån detta faktum kan dock inte göras utifrån ett bräckligt källmaterial, men det mesta tyder på, att den övriga ledarredaktionen inte enbart stödde KDS åren 1968–1970. Det är möjligt, att det inom redaktionen fanns de, som hellre såg ett starkt kristet inflytande inom ramen för ett av riksdagspartierna.

Med denna bakgrund blir det intressant, att följa Dagens bevakning av valrörelsen 1970. En tabell ger följande bild:

Dagen och valrörelsen 1970

	KDS		H		CP		FP		SAP		K	KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
Ledare	4		1		1		1		14			100,0 %
därav LP	3								5			(100,0 %)
Artiklar	26		6		3		9	1	5	11	2	50,0 %
Kulturartiklar												
Annonser	43		8		7		18		1			78,5 %

⁷¹ SvD 10.3.1969.

⁷² Se t.ex. 11.9.1969, 1, LP och 25.3.1970, 1, ej LP. Kristelig Folkeparti stod brevledes i kontakt med LP. Se t.ex. odaterade brev till LP 8.2.1963, 29.4.1964, 13.5.1964, 30.9.1964, 5.10.1964, 14.12.1964, 21.12.1964, 31.12.1964, 26.1.1965 och 16.2.1965, LPs.

⁷³ 25.10.1967, 1, LP.

⁷⁴ 25.3.1970, 1, ej LP.

KDS-intensiteten beträffande annonser var större än i tidigare val. Det visade, att KDS räknade med ett starkt stöd bland Dagens läsekrets och att de övriga partierna i motsvarande grad räknade med mindre stöd. I synnerhet gällde det vänsterpartierna. Detta skulle i så fall överensstämma med den negativa inställning till dessa vänsterpartier, som kom till uttryck på ledarsidorna. I valrörelsen 1970 förekom för första gången inga kulturartiklar med partipolitiska förtecken. Vad beträffar intervjuer och artiklar, dvs. frågan om något parti favoriserades på nyhetsplats framför de andra, var KDS-intensiteten även där mycket hög, den näst högsta siffran efter 1964 års val. Samma bild ges på ledarsidan. Sammantaget ger Dagens bevakning av valrörelsen 1970 för det första den bilden, att KDS stöttades kraftigare än någonsin och stödet låg i paritet med 1964 års val.

Tidningens front i valrörelsen var också tydligare än någonsin. Det var den socialdemokratiska regeringen, som angreps. Att den kom att få 14 negativa ledarkommentarer berodde främst på att på rätt många platser på de socialdemokratiska valmötena sjöngs Joe Hills sånger, där en vers började: "Om du på gudslammets blod blivit mätt".

Tidningen Dagen reagerade mycket kraftigt på den sången och att socialdemokraterna använde sig av den i valrörelsen sågs som en antikristen markering. Den 8 september skrev Pethrus:

Det har under årens lopp tillämpats en tämligen demokratisk socialism i vårt land. Detta är säkerligen en av orsakerna till arbetarpartiets framgång. Dess sansade och i stort sett rättvisa socialpolitik har vunnit erkännande hos breda lager bland vårt folk. Det skulle dock vunnit mer än hälften av folket om de inte lanserat den marxistiska avkristningspolitiken... Man har anledning fråga sig varför dessa händelser plötsligt dyker upp i denna valkampanj. Svaret är utan tvekan det att vi med den nya statsministern kommit in i en mot kristendomen fränare och mer vänstervriden utveckling.⁷⁵

Palme fann sig föranledd att i Dagen förklara visornas närvaro vid socialdemokratiska valmöten genom att bl.a. säga, att visorna gisslade sekelskiftets överklasskyrka, inte kyrkan och kristendomen av idag. Djurfeldt replikerade, att här hade en stor folkrörelse känt sig sårad av de upplevda händelserna.⁷⁶ Dagen menade också i debatten kring visorna, att Broderskapsrörelsen borde ha protesterat mot användandet av dessa sånger och ha sett deras förekomst på valmötena som en

---

⁷⁵ 8.9.1970, I, LP.

⁷⁶ 4.9.1970.

olycklig fadäs,⁷⁷ något som Broderskapsrörelsen i valrörelsens slutskede faktiskt gjorde.⁷⁸

I valrörelsens slutskede undrade Broderskapsrörelsens ordförande, riksdagsman Evert Svensson, om Dagen och p. tagit definitiv ställning mot arbetarrörelsen. Pethrus svarade, att man inget haft emot arbetarrörelsens sociala program och att man visat stor aktning från p:s sida inför Erlanders ledarskap men att det socialdemokratiska partiets kristendomsfientliga politik och valmetoder inte kunde accepteras av en kristen rörelse och en kristen dagstidning.⁷⁹ I en ledare fem dagar före valet skrev Pethrus, att Sverige borde skonas från en statsminister som Palme, som vägrade att hålla sig till sanningen och ”som inte axlar det höga statsministerämbetets ansvar och värdighet”. Pethrus omnämnde på nytt bl.a. på användandet av Joe Hills sånger.⁸⁰

Inför valet skulle den kristne därför självklart inte rösta fram Palme och socialdemokraterna i regeringsställning, men de övriga partierna sågs heller inte som ett alternativ ur kristet-etisk synvinkel. Alternativet, det enda, hette KDS. Fyra dagar före valet erinrade Pethrus om, att KDS kommit till stånd som en reaktion mot utvecklingen bl.a. på det skol- och familjepolitiska området.⁸¹ Följande dag omnämnde Pethrus särskilt det höga antalet aborter och fastslog: Det enda parti som gått in för en ny befolkningspolitik är KDS. Dess klara ståndpunkt i abortfrågan är en del av dess befolkningspolitiska ståndpunkt. De andra partierna har sagt ifrån att de inte vill ta ståndpunkt till förslaget om fri abort före valet.⁸²

Två dagar före valet skrev den i valrörelsen 1970 mycket aktive Lewi Pethrus:

Det kristna intresset är i majoritet, då det gäller folkets andliga och sedliga fostran. Varför skall vi, som har folkets flertal på vår sida genom splittring i olika partier frånhända oss möjligheten att påverka det svenska samhället i kristen riktning? Den tilltagande sekulariseringen borde inte bara öppna de kristnas ögon för var gränsen går mellan de stora blocken i svensk politik. Det borde också göra klart för dem hur nödvändigt det är att de kristna

---

⁷⁷ 11.9.1970, 1, ej LP.

⁷⁸ Anno 1970, s 220.

⁷⁹ 18.9.1970, 1, LP.

⁸⁰ 5.9.1070, 1, LP.

⁸¹ 16.9.1970, 1, LP.

⁸² 17.9.1970, 1, LP.

samlar sig på en enad front. Endast därigenom kan de ge vårt folk den andliga och moraliska hjälp som svenska samhället av idag skriar efter.⁸³

Den viktiga ledaren dagen före valet var också skriven av Pethrus:

Då man utifrån ser socialdemokratin - inte arbetarrörelsens - inställning till kristendomen och det heliga, frågar man sig vad det är för en ledning vi har i detta land. Är det Olof Palme, som i sitt övermod halkat ur den svenska socialdemokratins spår? Eller har den gamla socialdemokratin som så grundligt avkristnat vårt land i Olof Palmes person kastat masken så att vi i dessa nidvisor får se dess rätta ansikte?⁸⁴

Sammantaget ger analysen av Dagens bevakning av valrörelsen 1970 följande bild: för KDS och mot socialdemokratin. Det var egentligen samma bild som under valrörelserna 1964, 1966 och 1968. Några avgörande förändringar skedde inte 1970 bortsett från att stödet till KDS var det starkaste sedan valet 1964. Tidningens principiella partipolitiska obundenhet var dock densamma och uttrycktes av Pethrus på ledarplats.⁸⁵

Valet till den nya enkammarriksdagen betydde jämfört med 1968 års valresultat en framgång för Centern (+ 3,8 %), Kommunisterna (+1,8 %) och Folkpartiet (+ 0,8 %). Centerpartiet befäste därmed sin ställning som det största oppositionspartiet. Valets förlorare var Moderata Samlingspartiet (-2,4 %) och socialdemokraterna (-4,8 %). I mandat blev slutställningen i den nya riksdagen: socialdemokraterna 163 mandat, Kommunisterna 17 (sammanlagt för det socialistiska blocket 180 mandat), Centern 71, Folkpartiet 58 och Moderata Samlingspartiet 41 (sammanlagt för de icke-socialistiska partierna 170 mandat). Den socialdemokratiska regeringen satt kvar som minoritetsregering stödd av kommunisterna.

För KDS betydde valet en viss framryckning. Särskilt i landstingsvalet nådde partiet framgångar tillsammans med Centern och socialdemokraterna. Procentuellt i riksdagsvalet fick dock partiet endast 1,8 %, som dock i jämförelse med 1968 års valresultat var en ökning med 0,3 %. Detta gav dock inget riksdagsmandat, eftersom spärren låg vid 4 %.⁸⁶

---

⁸³ 18.9.1970, I, LP.

⁸⁴ 19.9.1970, I, LP.

⁸⁵ 5.5.1970, I, LP.

⁸⁶ Anno 1970, s. 177 f.

Partiet ökade sitt röstetal med 16.393 till 88.770 röster, vilket var partiets högsta röstetal någonsin. I kommunalvalet erhöll partiet t.o.m. 90.639 röster, vilket innebar 1,8 % av valmanskåren. Störst procentuell andel fanns i Jönköpings län (4,8 %) och Västerbottens län (3,9 %). Framgången var jämn över hela landet och i ingen valkrets minskade partiet jämfört med 1968 års val.⁸⁷

Valundersökningar gav vid handen, att partiets rösttillskott kom till ungefär hälften från socialdemokraterna och 25 % vardera från Folkpartiet och Centern.⁸⁸ Religionssociologiska undersökningar menade, att KDS gjort icke föraktliga inbrytningar i kyrkliga distrikt.⁸⁹ Här är det möjligt, att den karismatiska förnyelsens framväxt stärkt intresset för p. och därmed även för KDS.

KDS' främsta mål var dock en riksdagsplats och därför var det naturligt, att vid förbundsstyrelsesammanträde efter valet uttrycktes besvikelse men KDS-arbetarna uppmanades att förtröstansfullt se framåt.⁹⁰ I partiets organ Samhällsgemenskap underströks, att valet var KDS' bästa hittills och att om 4 %-spärren inte funnits, så skulle KDS tagit tre mandat. Tidningen menade, att organisationen behövde förbättras och ombudsmän anställas för att framgångarna skulle bli större.⁹¹

I eftervalsdebatten i Dagen uttryckte Pethrus viss kritik av KDS' insats i valrörelsen: Den inre angelägenheten för KDS måste nu vara att rannsaka sitt program, sin organisation och sina arbetsmetoder för att finna ut vad som där kan förbättras och bidra till en större framgång i 1973 års val. Pethrus menade också, att det i likhet med 1968 års val

---

⁸⁷ KDS verksamhetsberättelse 1970-1971, KDSs.

⁸⁸ Johansson 1985, s. 241 ff. Bästa andrahandsparti för KDS-folket var 1970 Centerpartiet (37 %). Sedan följde Folkpartiet 28 %, socialdemokraterna 8 %, Vänsterpartiet Kommunisterna och Moderaterna 3 %, Johansson 1985, s. 245 f.

⁸⁹ Smärre meddelanden 1970:8. Pingstdominansen inom KDS var dock fortfarande mycket tydlig. 54 % av pingströrelsens folk sympatiserade 1970 med KDS, medan den siffran bland missionsförbundarna var bara 2 %. I valet beräknade man, att rösterna samfundsvist fördelade sig så: P – 46.000; Svenska kyrkan –15.000; BV+EFS – 11.000; SBS – 4.500; FA – 3.000; SAM – 2.500; ÖM – 2.000; SMF – 2.000; HF – 1.000; Övriga – 2.000; Johansson 1985, s. 245 f.

⁹⁰ Protokoll från sammanträde med KDS förbundsstyrelse i Sigtuna den 26.9.1970, LPs. LP yttrade bl.a.: En viss känsla av besvikelse över att vi inte kom längre är förstäelig, men vi måste tänka på att vi är ett nytt parti. Alla andra har fått ta tid på sig.

⁹¹ Samhällsgemenskap 9/1970.

varit regeringsfrågan, som lockat KDS-sympatisörer med borgerliga sympatier att rösta på mittenpartierna Centern och Folkpartiet:

Om de givit sina röster till KDS så att det kommit över fyraprocentsspärren hade ett kristet parti haft den plats i riksdagen som nu kommunisterna får och haft möjlighet att effektivt påverka politiken i kristen riktning. Vad detta de kristnas misstag nu innebär kommer säkerligen vi, våra barn och vår ungdom få många tillfällen att bittert beklaga.

Beträffande mittenpartiernas inställning till kristendomen var Pethrus tvivlande: "Vad gäller de båda mittpartierna som tog hem de största röstvinsterna, ser man inga framstötter i kristen riktning från partierna som sådana. Inom sina ungdomsförbund har man starka antikristliga block". Han uttryckte vidare oro för att socialdemokraterna till följd av valutgången skulle tvingas till ett visst samarbete med kommunisterna. Pethrus föredrog hellre en bred koalition mellan Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet.⁹²

Detta betydde dock inte, att attityden till socialdemokraterna efter valet blev mer positiv. De icke-socialistiska partierna sades allt mindre och mindre utgöra ett alternativ till den socialdemokratiska kulturpolitiken.⁹³ Den starkt negativa inställningen till socialdemokraterna fanns vidare kvar efter valet 1970 i bl.a. en LP-signerad ledare från oktober 1970:

Den svenska socialdemokratins avkristningsprogram, dess avskaffande av kristen fostran med åtföljande kriminalitet, sedeslöshet, alkoholism och narkotika är allt sådant som gör Sverige till ett lätt byte för den makthungriga diktaturen. Den socialdemokratiska regimen här i landet har genomfört sitt avkristningsprogram i skolan och har nu kommit så långt att det är endast barnen i förskoleåldern som återstår.⁹⁴

Den och andra ledarartiklar uttryckte klart Dagens linje i valrörelsen 1970 – för KDS och mot framför allt socialdemokraterna. Samtliga partier sades vara mer eller mindre sekulariserade. Det enda alternativet för en kristet och etiskt inriktad människa var KDS, även om viss försiktig kritik även av det kristna partiet kunde urskönjas.

---

⁹² 22.9.1970, I, LP. I andra sammanhang kunde sägas, att KDS rekryterade sina medlemmar ungefär lika från det socialistiska och det icke-socialistiska blocket, se t.ex. 18.3.1970, I, ej LP och 30.9.1970, I, ej LP.

⁹³ 7.10.1970, I, LP.

⁹⁴ 16.10.1970, I, LP.

5.2 Reaktion mot 1960-talets radikalism 1971–1974

1970-talet kom att allmänt sett präglas av en reaktion mot det socialt, religiöst och politiskt radikala 1960-talet. Den religiösa radikalism, som präglade många av företrädesvis de äldre trossamfundens teologi och som kommit till uttryck i bl.a. världskyrkomötet 1968 och frikyrkomötet i Örebro 1969, avlöstes av en inriktning på mystik och inre andliga upplevelser. Den karismatiska förnyelsen och Jesus-rörelsen var tydliga exempel på denna strömkantring inom den kristna världen. Politiskt avlöstes den röda vågen med de många demonstrationerna på 1960-talet av den stilla gröna vågen under 1970-talet med ett nytt intresse för miljöfrågorna följt av den konservativa blå vågen under 1970-talet som en reaktion mot 1960-talets radikalism.

Det var naturligt, att Dagen kände sig mer hemma i denna mer konservativa tid än under 1960-talets sociala och politiska radikalism. En utrikespolitisk resumé får allra först belägga den tesen.

Från sexdagarskriget 1967 i **mellanöstern** hade i området rätt status quo, även om läget för den skull var långt ifrån stabilt. Perioden präglades fastmer av olika attentat och terrordåd, bakom vilka låg palestinska rörelser såsom Al Fatah-rörelsen¹ och organisationer som Svarta september,² som mitt under pågående olympiska sommarspel i München 1972 tog nio israelitiska idrottsmän som gisslan och i dramats upplösning dödade dem. Dagen uttryckte som många andra en avsky för Svarta septembers gärning, samtidigt som man hoppades, att Israel inte skulle vidta repressalier.³

I oktober 1973 gick egyptiska styrkor överraskande över Suezkanalen och besatte delar av den östra stranden. Israels beredskap var relativt låg, då en israelisk högtidsdag samtidigt firades. Syrien gick samtidigt till angrepp, men på den fronten uppvisade israelerna betydande framgångar, vilket för övrigt även skedde på Sinaifronten, där israeliskt pansar, understött av flyg, tog sig över Suezkanalen och vid eld upphör samma månad endast stod 10 mil från huvudstaden Kairo.⁴

---

¹ 19.2.1969, I, ej LP.

² Se t.ex. 7.9.1972, I, ej LP, 9.9.1972, I, LP, 5.10.1973, I, ej LP, 19.12.1973, I, ej LP, 7.5.1974, I, ej LP, 14.6.1974, I, ej LP. Se dock mot ett israeliskt terrordåd i Lillehammer 27.7.1973, I, ej LP och 14.8.1973, I, ej LP.

³ 7.9.1972, I, ej LP. Se även 6.9.1972, I, ej LP.

⁴ Anno 1973, s. 50 ff.

Nyhetsrubrikerna avslöjade Dagens självklara sympatier för Israel. ”Optimismen stiger i Israels armé: kriget kan sluta snabbare än vad vi först befarade”.⁵ ”Moshe Dayan: Syriska armén sönderslagen!”⁶ På ledarplats uttalade Dagen som väntat sitt starka stöd för Israel⁷ samtidigt som tidningen uttalade förhoppningen om en snar fred.⁸

I efterdyningarna av oktoberkriget, som inte blev den framgång, som arabstaterna hade väntat, kom oljekrisen. I november 1973 samlades ledarna för de flesta arabstaterna i Alger och beslöt om en kraftig höjning av oljepriserna och en nedskärning av leveranserna av råvaror till industriländerna.⁹ Dagen konstaterade i en första kommentar att det fanns sprickor i arabvärlden,¹⁰ men var mycket orolig för Israels del, vars diplomatiska ställning inte sades ha varit svagare någon gång i staten Israels historia.¹¹ Tidningen medgav, att i-länderna ofta utnyttjat sitt överläge i förhållande till de råvaruproducerande länderna för att pressa priserna. Ur den aspekten var oljekrisen försvarlig, dock inte som ett vapen att få Israel på knä.¹² Israel hade rätt att leva som fri stat.¹³

Det viktiga i tidningens bedömning av mellanösternkonflikten var att den insattes i ett större sammanhang och ytterst sågs som en konflikt mellan USA och Sovjet och att Dagen i denna upplevda konflikt helhjärtat tog ställning för Israel och USA.

Tidningen menade således, att Sovjets önskan om fred i oktoberkriget hade uttryckts först när den egyptiska armén var nästan helt inringad.¹⁴ När arabländerna efter oktoberkriget beslöt att höja oljepriserna såg Dagen detta i första hand som ett försök att den vägen tvinga västmakterna och då främst USA att inte längre militärt och ekonomiskt stödja Israel.¹⁵ När det meddelades i november 1973, att

---

⁵ 12.10.1973.

⁶ 13.10.1973.

⁷ Se t.ex. 9.10.1973, I, ej LP.

⁸ 17.10.1973, I, ej LP. Se vidare 13.10.1973, I, ej LP, 19.10.1973, I, ej LP, 24.10.1973, I, ej LP, 6.11.1973, I, ej LP och 19.1.1974.

⁹ Anno 1973, s. 96.

¹⁰ 29.11.1973, I, ej LP.

¹¹ 13.12.1973, I, ej LP.

¹² 29.12.1973, I, ej LP. Se vidare 20.12.1973, I, ej LP.

¹³ Se t.ex. 9.5.1974, I, ej LP.

¹⁴ 1.11.1973, I, ej LP.

¹⁵ Se t.ex. 9.11.1973, I, ej LP. Se även 21.11.1973, I, ej LP och 24.11.1973, I, ej LP.

Kairo och Washington återupptagit diplomatiska förbindelser¹⁶ och när tecken tydde på, att USA skulle närma sig Syrien, uttalade Dagen en rädsla för att detta skulle ske på Israels bekostnad.¹⁷ Tidningens bedömning av mellanösternkonflikten avslöjade således på nytt tidningens principiellt antikommunistiska inställning. Här hade ingen attitydförändring skett.

Samma antikommunistiska inställning kom i dagen i **vietnamkonflikten**. Först några allmänna ord om tidningens negativa inställning till det kommunistiska systemet. Tidningen riktade härvidlag ofta sina blickar till Sovjet, som sades visa sitt diktatoriska ansikte genom att bl.a. 1974 utvisa den oliktankande författaren och nobelpristagaren Alexander Solzjenitsyn.¹⁸ Diktaturen levde kvar, menade tidningen, om än i förändrad form:

Arkebuseringsplutonen eller den ensamme rackskytten har ersatts av läkarlaget på en mentalklinik. Men avsikten är densamma – att mer eller mindre definitivt tysta var och en som vågar ge uttryck för en annan mening än den av regimen knäsatta. Mycket har förändrats i Sovjet under de två decennier som gått sedan Stalins död, men diktaturen lever kvar – låt vara att de grova soldatnävarna ersatts av en diktatur i läkarrock och vita handskar.¹⁹

Sovjet sades vara ett typexempel för den gudlösa staten.²⁰

Härvid tolkade Dagen eller bidrog till att tolka en opinion inom p., som var klart antisovjetisk. Under predikantveckan 1972 framkom ett förslag om att de deltagande pastorerna skulle gå en demonstrationsmarsch till den sovjetiska ambassaden för att protestera mot religionsförföljelserna i Sovjet. Förslaget avsågs dock med knapp majoritet.²¹ När den sovjetiska regeringschefen Kosygin besökte Sverige i april 1973 påtalade tidningen aktionerna gentemot de ryska judarna, en

---

¹⁶ 9.11.1973, 1, ej LP.

¹⁷ 6.6.1974, 1, ej LP.

¹⁸ Se t.ex. 12.2.1974, 1, ej LP och 14.2.1974, 1, ej LP.

¹⁹ 31.8.1973, 1, ej LP. Se även 17.3.1972, 1, ej LP och 9.5.1973, 1, ej LP.

²⁰ Se t.ex. 9.12.1972, 1, ej LP.

²¹ SvD 6.12.1972.

politik, som sades ha blivit stramare.²² Även den kinesiska religionspolitiken påtalades på tidningens ledarspalter.²³

Mot bakgrund av ovan anförda ståndpunkter och mot bakgrund av den antikommunistiska inställning tidningen tidigare visat, var det ej oväntat, att tidningen i vietnamkonflikten stödde USA. Detta betydde inte, att tidningen inte kunde påtala negativa sidor i den amerikanska politiken. Nej, tidningen fördömde grymheter hos samtliga deltagande parter, USA, Saigonregimen, FNL, Nordvietnam, Kina och Sovjet.²⁴ Detta oaktat, så var tidningens sympatier i första hand på USA:s sida. När en rysk-indisk vänskapspakt ingåtts i augusti 1971 såg Dagen detta som ett försök från Sovjets sida att förverkliga drömmen om det kommunistiska behärskandet av Indiska Oceanen. För USA:s styrkor i Vietnam betydde det, hävdade tidningen, att man nu fått ryssarna i ryggen.²⁵ Julen 1971 bombade USA för första gången Hanoi²⁶ och våren 1972 återupptogs en intensiv bomboffensiv mot norra Nordvietnam, en bomboffensiv, som i stort sett varit inställd sedan hösten 1968.²⁷ I det läget skrev Dagen:

Vi kan inte be Gud välsigna nåndera sidans vapen, men vi kan bedja om en fredlig lösning vid förhandlingsbordet. Bakgrunden var här, att Svenska Ekumeniska Nämnden hade vädjat till Sveriges folk om förbön för Vietnams lidande befolkning.²⁸

Julen 1972 intensifierade USA sina bombningar av Nordvietnam och Hanoi. En världsvid opinion protesterade och samtliga svenska fem riksdagspartier startade en namninsamling bland det svenska folket med uppmaning till de stridande parterna att sluta fred.²⁹ Dagen anslöt sig till denna uppmaning och menade, att de amerikanska bombningarna skulle komma att skada president Richard Nixons nya

---

²² 2.4.1973, 1, ej LP. Se även 28.5.1971, 1, ej LP.

²³ Se t.ex. 14.6.1973, 1, ej LP. Dock pläderade tidningen för den globala avspänningens och den allmänna rättvisans skull för Kinas inträde i FN. Se t.ex. 4.8.1970, 1, ej LP, 22.1.1971, 1, LP, 17.4.1971, 1, ej LP, 27.10.1971, 1, ej LP och 19.11.1971, 1, ej LP.

²⁴ Se t.ex. 27.10.1970, 1, ej LP, 5.10.1971, 1, ej LP och 15.6.1972, 1, ej LP.

²⁵ 12.8.1971, 1, ej LP.

²⁶ Anno 1972, s. 222.

²⁷ Anno 1972, s. 64.

²⁸ 18.4.1972, 1, ej LP.

²⁹ Anno 1972, s. 104.

förbättrade diplomatiska relationer till Kina och Sovjet.³⁰ I januari 1973 slöts fred i Paris och Dagen skrev:

Först om några månader – dvs då amerikanarna definitivt lämnat Vietnam och utvecklingen i Laos och Kambodja kan tänkas skönjbar – lär det stå klart om vapenvilan i Vietnam också innebär ett slut på inbördesstriderna och att risken för ömsesidiga terroraktioner avväjts. Här finns tyvärr anledning till djupa farhågor, som grumlar glädjen inför beskedet om vapenvila... Vidare har Förenta Staternas moraliska prestige allvarligt skadats på många håll i världen genom detta krig, trots att de amerikanska ledarna själva i engagemanget i Vietnam sett världens största demokrati har Vietnamkriget blivit en allt tyngre belastning i flera hänseenden.³¹

I den ledarkommentaren, som i likhet med de övriga som hittills citerats kring vietnamkonflikten inte var LP-signerad, utsades inget om övriga stridande partiers skuld. Tidningens linje torde där allteftersom vietnamkriget pågick och upptrappades ha varit den, att det var viktigare att kriget slutade än att USA stoppade kommunismen och vann. Här fanns det en tydlig klyfta mellan den övriga redaktionen och chefredaktören Lewi Pethrus, en klyfta, som vi tidigare kunnat se i den interna korrespondensen mellan Pethrus och Olof Djurfeldt/Arne Eklund. Nu blev denna klyfta blottlagd på ledarplats. Hösten 1970, när kritiken mot USA:s engagemang i Sydostasien även på kristet håll tilltog, skrev Pethrus:

Vietnam är en stat, där kommunismen tagit norra delen av landet. Den södra delen av landet vill inte acceptera kommunistregimen, varför det rest sig och söker behålla sitt land. Sydvietnam har under dessa förhållanden väddjat till ett annat land om hjälp, ett som man förut haft försvarsöverenskommelse med. Det är samma förhållande som om våra norrländska kommunister skulle inbjuda Ryssland att hjälpa dem avsöndra Norrland från Sverige. Vad vore naturligare än att vi i södra Sverige, som inte vill komma under kommunismen, skulle vädja till en demokratisk stat att komma oss till hjälp. Skulle det vara något så orättfärdigt av denna större stat att komma oss till hjälp mot upprorsmakarna och inkräktarna, som vill beröva oss vårt land och våra hem?³²

De skilda attityderna i vietnamkonflikten mellan Pethrus och den övriga redaktionen blev offentliga med anledning av de intensiva amerikanska bombningarna över Hanoi julen 1972. Dagens redaktion

---

³⁰ 27.12.1972, I, ej LP.

³¹ 25.1.1973, I, ej LP. Se även 19.12.1972, I, ej LP.

³² 30.10.1970, I, LP.

uttalade som nämnts sitt stöd för namninsamlingen och sitt avståndstagande från bombningarna. Pethrus däremot tog klart avstånd från namninsamlingen: ”Det är ett fiasko. Namninsamlingen är impopulär. Man känner alltmer oset av valflask”.³³

När freden undertecknades i Paris i januari 1973 tilldelade redaktionen USA en stor skuld för vietnamkriget. Pethrus däremot tillskrev den amerikanske presidenten Nixon avgörande betydelse för att ha fört vietnamkonflikten till ett slut. I en ledare den 13 februari 1973 försvarade Pethrus ur den synpunkten de amerikanska bombningarna över Hanoi. I samma ledare gjorde Pethrus en jämförelse mellan de båda amerikanska presidenterna Johnson och Nixon. Den förra sades alltid ha lyssnat på opinionen, innan han handlade, medan Nixon enligt Pethrus visat personlig styrka genom att isolera sig, förbise en tillfällig opinion och på egen hand fatta svåra riktiga beslut.³⁴ Jämförelsen var belysande för den karismatiska ledargestalten Pethrus som nog kände igen sin egen personlighet i Nixons agerande under jul-nyår 1972–1973. Pethrus' ledare väckte opposition i ett debattklimat, där den antiamerikanska attityden var allmänt uttalad. I en förklarande ledare några dagar senare använde sig Pethrus av metoden att framställa tidningen Dagens attityd till vietnamkonflikten som alltigenom enhetlig:

Våra vänner som är ledsna över Dagen och dess chefredaktör för deras inställning till Amerika kan lugna sig. Dimridån lyfter så småningom. Vår inställning till vietnamfrågan är avgjord. Uppfattningen i denna fråga håller även på att svänga åt rätt håll över hela linjen. Vi har varit med förr att gå mot strömmen. Lika säkra som våra kritiker är nu och lika få som vi är som går mot FNL och kommunismens infiltrering i de politiska partierna och bland de kristna, lika få var vi en gång då vi tog ståndpunkt för pingstväckelsen och dess förkunnelse... Då det gäller den sista tidens bombningar, som vi alla menade var så oerhört opsykologiska, innebar det valet mellan två onda ting. Valet stod mellan ett fortsatt krig, kanske i årtionden, eller ett par tre veckors häftiga bombningar, som skulle göra slut på kriget. Nixon valde det sista. Hellre några veckors bombardemang som driver nordvietnameserna till förhandlingsbordet och gör slut på kriget än ett fortsatt krig med dess mångdubbla lidanden. Nixon hade rätt. Han är den

---

³³ 11.1.1973, I, LP. Se även 5.1.1973, I, LP. Både LP, 11.1.1973, I, LP och 10.2.1973, I, LP och den övriga redaktionen, 2.1.1973, I, ej LP, tog dock avstånd från ett yttrande av statsminister Palme, där han närmast jämförde de amerikanska bombningarna med nazismens terror.

³⁴ 13.2.1973, I, LP.

man som enligt vår mening gjort den största insatsen för världsfreden i vårt århundrade.³⁵

Pethrus' ledare torde ha ställt den övriga redaktionen och då framförallt utrikesredaktören Arne Eklund inför ett svårt dilemma. Pethrus' ställning och karismatiska ledarpersonlighet var ju så stark, att ett officiellt och helt öppet avståndstagande var omöjligt. Två dagar efter Pethrus' ledare tog dock en icke-LP-signerad ledarkommentar uttalat men indirekt avstånd från Pethrus' bedömning: Denna tidning står fast på den västliga demokratins principiella grund, vilket bl.a. innebär en kritisk inställning till diktaturer av olika färg, bl.a. regimen i Hanoi och en lika principiellt positiv mot Förenta Staterna. Men inom ramen för denna kristet motiverade kurs finns det givetvis ett brett svängrum för schatteringar och nyanser. I samma ledare försvarades Pethrus rätt att signera sina ledare: Men samtidigt ger signeringen honom större möjligheter att framlägga synpunkter, som inte nödvändigtvis behöver återspegla ledaravdelningens uppfattning i övrigt.³⁶

Indirekt betydde den ledarkommentaren ett avståndstagande från Pethrus' linje i vietnamkonflikten. Ledarkommentarerna avslöjade den karismatiska ledaren, som på nytt gick emot en mycket negativ opinion. Med åren alltmer politiskt konservativ värjde han sig mot varje form av kommunism. Därför stödde han helhjärtat USA och president Nixon.

Pethrus' och tidningens förhållande till Richard Nixon bör även ges några kommentarer. Som tidigare nämnts var tidningen inledningsvis tveksam till valet av Nixon 1968 men sympatierna för honom växte i början av hans presidentur. Inför presidentvalet 1972 förespråkade dock en icke LP-signerad ledarkommentar enligt tradition i tidningens historia en demokrat på presidentposten, nämligen senatoren Ted Kennedy.³⁷ Pethrus däremot var odelat positiv till Nixon och i sin omtalade ledare av den 17 februari 1973 påminde Pethrus bl.a. om Nixons karriär, den stora valsegern 1972 över demokraten George McGovern samt Nixons ambition att föra vietnamkonflikten till ett slut. Ja, skrev Pethrus, Amerika kommer alltid att hylla Richard Nixon

---

³⁵ 21.2.1973, I, LP. Se vidare DN 8.3.1974, där LP förklarade: "Jag tycker att det var modigt av Nixon att våga bomba Hanoi mitt under julhelgen. Det tror jag knappast jag själv skulle ha vågat".

³⁶ 23.2.1973, I, ej LP.

³⁷ 7.7.1972, I, ej LP. Se vidare 28.7.1972, I, ej LP.

som den store och modige presidenten.³⁸ När utrikesminister Henry Kissinger och Nordvietnams huvudförhandlare Duc Tho delade Nobels fredspris såg Pethrus det som ett erkännande av USA och Richard Nixon.³⁹

I juni 1972 förövades ett inbrott i demokraternas högkvarter Watergate i New York. Historien växte så småningom bl.a. efter ett intensivt journalistiskt arbete på Washington Post ända in i Vita huset och det började framkomma misstankar om, att president Nixon själv gett sitt tillstånd till inbrottet eller försökt dölja att män nära honom varit aktiva vid inbrottet. Dagen och Pethrus försökte dock i det längsta tro på att Nixon hade någon del i hela affären. Pethrus klandrade våren 1973 pressen för dess skandalhunger⁴⁰ och ännu i juni 1974 hävdade tidningen, att Nixon smutskastades.⁴¹ Den 3 augusti 1974 medgav dock tidningen, att Watergateaffären blottat en röta, som likt en elakartad cancer spritt sig ända in i de högsta styrande kretsarna i Washington.⁴² När Nixon avgått den 9 augusti 1974 tog tidningen i en icke LP-signerad ledare ändå den amerikanske presidenten i försvar:

Utän att ett ögonblick försvara något av det som Watergate symboliserar kan man ändå påstå, att det finns en avgrund mellan de brott, som Alexander Solsjenitsin velat belysa inför en större allmänhet och de visserligen torftiga, tarvliga och odemokratiska metoder som Watergate symboliserar men så öppet belysts inför en hel värld.

I samma ledare påminnes om Nixons förtjänster som president och tidningen omnämnde bl.a. dennes insatser att skapa bättre kontakter till både Moskva och Peking. Nixons stora fel var enligt tidningen, att han "låt it ändamålen helga medlen i sin strävan att bli en statsman av världsformat".⁴³

Sammanfattningsvis kan sägas följande om tidningens utrikespolitiska ståndpunkt. Tidningen stod fast vid sin ursprungliga kurs, som innebar ett fasthållande vid västvärldens demokratiska ideal i opposition mot det kommunistiska systemet. Både i vietnamkonflikten, Watergateaffären och det s.k. oktoberkriget i Mellanöstern kan den

---

³⁸ 17.2.1973, 1, LP. Se även 7.4.1973, 1, LP.

³⁹ 18.10.1973, 1, LP.

⁴⁰ 17.5.1973, 1, LP.

⁴¹ 14.6.1974, 1, ej LP.

⁴² 3.8.1974, 1, ej LP.

⁴³ 10.8.1974, 1, ej LP. Se vidare 7.8.1974, 1, ej LP.

huvudsynpunkten noteras. Exempel kunde också hämtas från Chile, där en militärjunta i september 1973 störtade den socialistiske presidenten Allende. Tidningen tog visserligen klart avstånd från militärdiktaturen, men var samtidigt rädd för stark socialistisk frammarsch, då Allende blivit martyrer för socialismen.⁴⁴ I de stora konflikterna önskade tidningen fred. Det gällde Mellanöstern, det gällde vietnamkonflikten och det gällde t.ex. den västtyske förbundskanslern Willy Brandts försoningspolitik gentemot öststaterna.⁴⁵ I vietnamkonflikten kom tidningen, åtminstone exklusivt Pethrus, att önska fred framför USA:s seger i konflikten.

Tidningen markerade också sin avgränsning gentemot militärdiktaturer i Grekland,⁴⁶ Portugal,⁴⁷ Etiopien⁴⁸ och som nämnts Chile.⁴⁹ Överhuvud kan tidningens utrikespolitiska ståndpunkt sägas sammanfalla med traditionell svensk utrikespolitik, även om tidningen just de aktuella åren i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet fann många anledningar att reagera mot statsminister Palmes utrikespolitiska blickar västerut.

Mot bakgrund av tidningens utrikespolitiska bedömning var det naturligt, att tidningen liksom tidigare klart skulle avgränsa sig gentemot de svenska **kommunisterna**. Det Kommunistiska partiet hade 1967 företagit ett namnbyte och kallade sig nu Vänsterpartiet Kommunisterna (Vpk). Genom utbrytningar ur det gamla partiet hade ett mindre antal partier bildats, varav de mest framträdande till en början var Sveriges kommunistiska parti (Skp) och KFML(r).⁵⁰ Visserligen fanns en viss samsyn mellan kommunismen och de kristna värdena i vissa frågor, t.ex. om pornografilitteraturen,⁵¹ men tidningen fann dock åtskilliga tillfällen att gå emot krav från Vpk, bl.a. det nya partiprogram, som antagits 1972 och som enligt Dagen betydde att det socialiseringskrav man anfört beträffande bankerna, försäkrings-

---

⁴⁴ 13.9.1973, 1, ej LP.

⁴⁵ Se t.ex. 22.10.1971, 1, ej LP, 26.2.1972, 1, ej LP, 21.11.1972, 1, ej LP och 13.6.1973, 1, ej LP.

⁴⁶ Se t.ex. 31.7.1973, 1, ej LP, 20.11.1973, 1, ej LP och 27.11.1973, 1, ej LP.

⁴⁷ 15.5.1974, 1, ej LP.

⁴⁸ 2.3.1974, 1, ej LP.

⁴⁹ 13.9.1973, 1, ej LP, 14.9.1973, 1, ej LP, 19.9.1973, 1, ej LP, 28.9.1973, 1, ej LP, 30.10.1973, 1, ej LP och 27.11.1973, 1, ej LP.

⁵⁰ Anno 1967, s. 218.

⁵¹ 8.2.1973, 1, ej LP. Se vidare 7.4.1973, 1, ej LP.

bolagen och storindustrin skulle betyda en omfattande byråkrati. Att tidningen av principiella skäl var emot planhushållning var sedan tidigare klart.⁵²

En uppmärksammas konfrontation mellan Vpk och p. ägde rum våren 1972, då den djärve pingstpastorn Stanley Sjöberg arrangerade ett konfrontationsmöte, till vilket partiledaren C. H. Hermansson var inbjuden. Tidningen Dagen använde tillfället till att på nytt ge sin syn på vietnamkonflikten, att skuldbördan låg på samtliga krigförande parter och inte ensidigt på Saigonregimen och USA.⁵³ I ett annat sammanhang kunde tidningen säga, att en vänsterinfluerad samhällskritik hade som mål att underminera den svenska demokratin och att den hade sina samhälleliga förebilder i Moskva och Peking.⁵⁴

Som tidigare observerats menade tidningen och i synnerhet Pethrus själv, att den svenska **socialdemokratin** var influerad av dessa radikala vänsterströmningar. Pethrus riktade här kritiken mot statsminister Palme, som julen 1972 avgett en skarp protest mot de amerikanska bombningarna av Hanoi. Pethrus skrev i februari 1973:

Om Olof Palme inte vill ändra sig och regeringspartiet inte vill flytta honom från hans plats, skulle det då vara omöjligt för svenska folket att åtminstone en del av det enade sig om att flytta på både Palme och regeringen. De representerar inte svenska folket genom sina vänsterextremistiska ståndpunktstaganden.⁵⁵

I mars samma år frågade Pethrus:

Vem har satt Sverige och statsminister Palme till världspolis så att han och vårt land har rätt att lägga sig i och förhindra stormakternas försök att få slut på det inbördeskrig i Indokina som de fruktade kunde vara begynnelsen till ett nytt världskrig?⁵⁶

Samma oro för regeringens politik uttalade Pethrus sommaren 1973:

Genom Sveriges allians med FNL och Nordvietnam har revolutionsfaran ryckt oss närmare in på livet. Vem vet vad socialdemokraterna med Sten Andersson och Olof Palme i spetsen tar sig till inför ett nytt val?⁵⁷

---

⁵² 25.2.1972, I, ej LP.

⁵³ 3.5.1972, I, ej LP.

⁵⁴ 10.1.1973, I, ej LP. Se vidare 27.5.1972, I, LP, 19.9.1972, I, ej LP och 17.5.1973, I, ej LP.

⁵⁵ 17.2.1973, I, LP. Se vidare 3.5.1972, I, ej LP.

⁵⁶ 7.3.1973, I, LP. Se vidare 10.4.1973, I, LP.

⁵⁷ 20.6.1973, I, LP. Sten Andersson var socialdemokraternas dåvarande partisekreterare.

Om mest Pethrus svarade för kritiken av regeringens utrikespolitiska ställningstaganden, så var de ledarkommentarer många, som kritiserade det moraliska tillståndet i samhället. Dessa ledarartiklar utgjorde direkt eller indirekt en kritik mot den kulturpolitik, som socialdemokraterna i regeringsställning var ansvariga för.

Det svenska samhället var i Dagens ögon 1970–1973 i det närmaste helt avkristnat och denna sekularisering kunde observeras på ett flertal områden. År 1971 frågade sig tidningen symptomatiskt, om inte **narkotikamissbruket** främst av allt var

ett tecken på en skriande andlig tomhet. Västerlandet har berövats sin livskraft av alla dem som har förskingrat dess kristna arv. Ett sjukt samhälle med miljöförstörda individer har ingen makt att värja sig, även om de bjuder till.⁵⁸

Räddningen vore en väckelse, och även om den karismatiska förnyelsen i april 1972 sades gå fram ”överallt där hjärtana öppnas” och detta i det sekulariserade Sverige,⁵⁹ så uttryckte dock tidningen i maj 1973 behovet av en folkväckelse: ”Sverige behöver framförallt en andlig väckelse, som åstadkommer andlig och moralisk förvandling... Väckelse är alternativet till nationell undergång, moraliskt, ekonomiskt och politiskt”.⁶⁰

Samhällssekulariseringen märktes enligt Dagen dessutom i **alkoholmissbruket**. Tidningens alkoholpolitiska program var som tidigare höjda spritpriser,⁶¹ hårdare straff mot rattonykterhet⁶² och skapande av en opinion för en ny alkoholsed.⁶³ Särskild uppmärksamhet kom dock att riktas mot mellanölet. Tidningen satte nämligen ett samband

---

⁵⁸ 9.2.1971, 1, ej LP. En kristen frälsningsupplevelse sades rehabilitera och bevara unga människor, 5.1.1972, 1, ej LP. Tidningen opponerade mot de krafter, som ville göra cannabis receptfritt, 6.3.1973, 1, ej LP.

⁵⁹ 1.4.1972, 1, ej LP. Se även I 1.4.1972, 1, LP, där väckelsen sades bero på a/ det eviga gudsbehovet hos människorna b/ materialismens överbelastning, c/ tidshändelserna och d/ andeutgjutelsen. Se vidare 25.1.1971, 1, ej LP, 28.8.1971, 1, ej LP och 10.3.1972, 1, ej LP.

⁶⁰ 3.5.1973, 1, ej LP.

⁶¹ 11.3.1972, 1, ej LP.

⁶² 25.6.1974, 1, ej LP.

⁶³ Se t.ex. 15.12.1972, 1, ej LP, där tidningen reagerade mot att Frankrike i debatten anfördes som exempel på ett land, som kunnat avdramatisera alkoholbruket och därmed kunnat skapa ett alkoholskadefritt samhälle. Dagen menade i stället, att just Frankrike uppvisade flest antal alkoholister procentuellt sett med bl.a. ett stort inslag av barnalkoholism. Se vidare 25.1.1971, 1, ej LP om idolors föredöme.

mellan den ökade ungdomsbrottsligheten och mellanölet och förespråkade med åren dess totala slopande.⁶⁴ Dagen kunde även kritisera nykterhetsrörelsen för slapphet i bevakningen av alkoholpolitiken och när riksdagen i juni 1972 med 4 rösters övertikt fattat beslut om att behålla mellanölet i livsmedelsbutikerna, skrev Pethrus:

De gamla nykterhetsrörelserna har i det gångna visat sin oförmåga att på ett effektivt och framgångsrikt sätt föra denna betydelsefulla ideella rörelse till seger. För närvarande saknar den samlade nykterhetsrörelsen förmåga att på ett effektivt sätt hävda nykterhetens idé. Den har varit med om att släppa spriten lös 1955. Inför mellanölets införande såväl inför detta försök till dess avskaffande har den samlade nykterhetsrörelsen, som gjort sig alltför beroende av statsmedel, knappast låtit höra sin röst. Vad Sverige behöver i detta sammanhang är en ny nykterhetsrörelse, som går på absolutismens gamla linje och står på egna ben i ekonomiskt avseende.⁶⁵

Pethrus kunde även påpeka, att frikyrkorna inte längre var självklara alkoholfria miljöer.⁶⁶ Han försökte även förverkliga sin vision om en nykterhetsrörelse på absolutistisk grund. I Dagen hade han innan Nyhemsveckan 1974 skapat opinion för saken⁶⁷ och i samma nyhemsvecka, som blev Pethrus' sista, lyfte han fram tanken på en ny nykterhetsrörelse, som ”konsekvent och målmedvetet arbetar för ett nyktert folk och gör allt för att rädda dem som skadats av alkohol”.⁶⁸ Belysande för den andlige ledaren Pethrus' diakonala engagemang var, att när han kom till Stockholm 1911, så var hans första initiativ att starta en räddningsmission för utslagna. Hans sista initiativ kom också att gälla de alkoholskadade. Detta hans sista initiativ ledde dock inte till några konkreta åtgärder.

Samhällseksulariserande tendenser såg även Dagen i det allmänna ifrågasättandet av **äktenskapet**. När debatten kring familjesakkunnigas betänkande om äktenskapet tog fart år 1972, var det naturligt, att Dagen tog aktiv del. Betänkandet föreslog bl.a. att vigseln behölls,

---

⁶⁴ Se t.ex. 30.11.1971, 1, ej LP och 6.5.1972, 1, ej LP.

⁶⁵ 1.6.1972, 1, LP.

⁶⁶ Se t.ex. 20.10.1972, 1, ej LP.

⁶⁷ Se t.ex. 5.6.1974, 1, LP, där LP talade mot måttlighetssuperiet och omnämnde mellanölet, som smugit sig in i nykterhetsorganisationer, frikyrkliga församlingar och särskilt bland ungdomen. Se vidare 7.6.1974, 1, ej LP, där tidningen propagerade för en förnyad nykterhetsrörelse, som inte likt IOGT/NTO finansierades med bingoverksamhet.

⁶⁸ 14.6.1974.

men att den borgerliga vigseln förenklades. All prövning i samband med skilsmässa föreslogs borttagen. Hemskillnadsåret skulle avskaffas och ersättas av en betänketid på sex månader.⁶⁹

Dagen var tveksam till många punkter i betänkandet såsom avskaffandet av den obligatoriska medlingen,⁷⁰ medan tidningen däremot ställde sig positiv till förslaget om slopad vigselplikt för den enskilde prästen.⁷¹ Dagen sammanfattade sin kritik genom att anföra bl.a. följande punkter:

att det sedan 1920-talet genomförda nordiska samarbetet på äktenskapsrättens område bryts trots gällande överenskommelse om samordning; att skuldbegreppet avlägsnas vid äktenskapsupplösning, så att den ena parten kan förfara hur trolöst som helst i förhållande till den andra utan att detta får några rättsliga följder; att samhället ställer sig neutralt till äktenskap som levnadsform.⁷²

Intressant för den politiska bedömningen var tidningens uppfattning, att denna form av familjepolitik drevs av socialdemokraterna. När det socialdemokratiska kvinnoförbundet år 1972 bl.a. föreslog olika samlevnadsformers jämställdhet med äktenskapet, frågade tidningen: "Måste en socialistisk familjepolitik vara antikristen?" och i september samma år konstaterade tidningen: "Det är en märklig tvångsideologi, som triumferar i de socialdemokratiska kvinnornas program för en socialistisk familjepolitik. Det är nämligen socialism men inte socialdemokrati".⁷⁴ Valåret 1973 skrev tidningen: "Det vore synd om kampen för äktenskap och familjeliv bleve ett borgerligt monopol. Vi efterlyser inom regeringspartiet övertygade förkämpar för bestående äktenskap, verklig valfrihet och starka familjer".⁷⁵ Även inom denna samhällssektor sågs alltså socialdemokraterna som ansvariga för en utveckling, som Dagen fann oroande.

---

⁶⁹ Anno 1973, s. 150.

⁷⁰ 2.3.1973, 1, ej LP. Se även 2.8.1973, 1, ej LP.

⁷¹ 3.2.1973, 1, ej LP.

⁷² 22.6.1972, 1, ej LP.

⁷⁴ 8.9.1972, 1, ej LP. Se vidare 25.10.1972, 1, ej LP, 23.1.1973, 1, ej LP och 22.6.1973, 1, ej LP.

⁷⁴ 8.9.1972, 1, ej LP. Se vidare 25.10.1972, 1, ej LP, 23.1.1973, 1, ej LP och 22.6.1973, 1, ej LP.

⁷⁵ 18.4.1973, 1, ej LP.

Dagen ville som tidigare värna om äktenskapet som institution och samhällets urkärna.⁷⁶ Äktenskapet var i princip oupplösligt⁷⁷ och s.k. samvetsäktenskap accepterades inte som en kristen samlevnadsform.⁷⁸ Att Dagen också tog avstånd från utomäktenskapliga förbindelser i s.k. sexklubbars regi var givet.⁷⁹ Tidningen reagerade även mot den tilltagande pornografiannonseringen i dagspressen.⁸⁰

Att äktenskapets ställning de aktuella åren minskade framgick av statistiskt material.

Antal äktenskapsskillnader

1970	13.174
1971	13.682
1972	15.189
1973	16.294
1974	27.208 ⁸¹

Den nya familjelagstiftningen, som trädde i kraft den 1 januari 1974, låg helt säkert bakom den kraftiga ökningen just 1974 men även tidigare hade siffrorna år för år visat på ett ökande antal skilsmässor. Även antalet barn födda utom äktenskapet ökade.

Barn födda utom äktenskapet

1963	14.172
1964	16.117
1965	16.950
1966	17.962
1967	18.323
1968	17.891
1969	17.517

---

⁷⁶ Se t.ex. 9.1.1971, I, ej LP, 10.11.1971, I, ej LP, 15.4.1972, I, ej LP och 7.8.1973, I, ej LP.

⁷⁷ 15.10.1970, I, ej LP.

⁷⁸ 29.2.1972, I, ej LP. Se vidare 3.8.1973, I, ej LP, där många kristna sades ha vunnits för tanken på samvetsäktenskap. Beträffande homosexualitet skulle den kristna förkunnelsen visa på befrielsens möjlighet, 29.7.1972, I, ej LP.

⁷⁹ Se t.ex. 4.2.1972, I, ej LP.

⁸⁰ 29.9.1972, I, ej LP. Tidningen anslöt sig inte till uppfattningen, att pornografin utgjorde ett preventiv mot Sexualbrott, 14.1.1971, I, ej LP. Dagen fäste även uppmärksamheten på de inslag i den pornografiska litteraturen, där barn från utländerna användes som objekt, 15.2.1973, I, ej LP. Pornografin sades vara ett otillbörligt utnyttjande av människokroppen, Guds avbild, i profitsyfte, Se t.ex. 26.5.1971, I, ej LP och 12.10.1973, I, ej LP.

⁸¹ Statistisk Årsbok 1971–1975.

1970	20.255
1971	24.781
1972	28.142
1973	31.114
1974	34.451
1975	33.543
1976	32.656 ⁸²

Abortfrågan, ”en folkens ödesfråga”⁸³ var ytterligare ett tidstecken, som för tidningen förstärkte bedömningen av Sverige som en sekulariserad nation. Är 1970 skrev tidningen, att den väntade sig, att ”socialdemokraterna med sitt nedärvda sociala patos skulle ha rätt mycket folk i sina led, som menar att också de oönskade fostren har rätt till en framtid”.⁸⁴ Tidningen sade sig dock här ha blivit besviken och i september 1972 sades just regeringen bära huvudansvaret för att antalet aborter kraftigt hade ökat.⁸⁵

Antalet aborter

1970	16.100
1971	19.250
1972	24.170
1973	25.990
1974	30.636
1975	32.526 ⁸⁶

När jordbruksministern i augusti 1972 uttalat sin oro inför möjligheterna att avsätta årets goda skörd, gav Pethrus honom rådet: ”Sluta upp med det inbördeskrig som vi kallar abort så skall vi snart kunna placera överskottet på våra livsmedel”.⁸⁷

---

⁸² a.a. 1964–1977.

⁸³ 19.1.1972, l, ej LP. Se vidare 27.8.1970, l, ej LP, 17.11.1970, l, ej LP, 20.11.1970, l, ej LP, 24.11.1970, l, ej LP, 4.6.1971, l, ej LP, 7.9.1971, l, ej LP, 8.9.1971, l, ej LP och 22.9.1971, l, ej LP. Abort kunde dock tillåtas vid våldtäkt 4.9.1971, l, ej LP.

⁸⁴ 26.5.1970, l, ej LP.

⁸⁵ 21.9.1972, l, ej LP Se vidare 28.1.1972, l, ej LP mot LO:s uppfattning i abortfrågan.

⁸⁶ Statistisk Årsbok 1971–1976.

⁸⁷ 18.8.1972, l, LP. Samma grundsyn, rätten till liv, återspeglades även i eutanasi-debatten. I oktober 1971 uttalade sig Pethrus på följande sätt, som vanligt i klara verba: ”Euthanasi är återinförandet av hedendomen och barbariet. Det nya i detta sammanhang är att det denna gång kommer i humanitetens täckmantel”, 23.10.1971, l, LP: Se vidare 17.7.1971, l, ej LP. Frågan om dödshjälp fick dock inte någon framträdande plats på Dagens ledarsidor 1963-1974.

Abortfrågan fick ännu starkare aktualitet i takt med att abortutredningen lagt fram sitt förslag, där en majoritet önskade en ny abortlag, enligt vilken kvinnan själv skulle få avgöra före utgången av havandeskapets 12:e vecka, om en abort skulle få företas. Mellan 12:e och 18:e veckan skulle abort få företas på kvinnans begäran, om det efter särskild utredning konstaterats, att fara för hennes liv och hälsa inte uppstod. Efter utgången av 18:e havandeskapsveckan skulle abort utföras endast om Socialstyrelsen lämnade sitt bistånd till åtgärden.⁸⁸

Dagen bevakade abortfrågans utveckling innan riksdagsbeslutet våren 1974 med största intresse och med ledare i ämnet varannan dag. Huvudansvarig för denna kraftiga betoning av abortfrågan var Olof Djurfeldt, som bl.a. 1972 utgivit boken Rätt till liv⁸⁹ och som varit mycket aktiv i en riksaktion mot fri abort.⁹⁰ I valrörelsen 1973 betecknades abortfrågan som en folkmoralisk fråga, som varje parti ville föra undan i valdebatten.⁹¹ I mars 1974 framhöll tidningen, att ”den gamla abortlagen har på senare år varit en död bokstav – och det till synes med regeringens goda minne”.⁹² Regeringen sades gå ut med abortproposition, där en enhällig kristen opinion nonchalerades.⁹³ Regeringens handlande sades vara ”en grov nonchalans inför många samvetsvända”.⁹⁴ Tidningen manade till förbön för regering, socialutskott och riksdag och tillade: ”De socialdemokratiska riksdagsmännen har en nyckelställning”.⁹⁵ När den nya lagen genom riksdagsbeslut den 25 maj 1974 blivit en verklighet, måste dock Dagen uttrycka besvikelse över de kristna socialdemokraterna:

Särskilt nedslående är det att inget av riksdagspartierna kunnat bevaras intakt i sitt värn för livets rätt, men dystra är de ändå, att majoriteten av broderskapare i riksdagen brutit både med sin egen rörelses linje och med

---

⁸⁸ Anno 1974, s. 141.

⁸⁹ Djurfeldt 1972.

⁹⁰ a.a.

⁹¹ 5.9.1973, I, ej LP. Se vidare 28.7.1973, I, ej LP, 25.9.1973, I, ej LP, 11.10.1973, I, ej LP, 31.10.1973, I, ej LP, 21.11.1973, I, ej LP och 15.2.1974, I, ej LP. Stefan Swärd påvisar i sin doktorsavhandling, Varför Sverige fick abort, Sthlm 1984 hur socialdemokratiska och liberala krafter började driva kravet på fri abort i början av 1960-talet, s. 36 f., 64 f.

⁹² 15.3.1974, I, ej LP.

⁹³ 20.3.1974, I, ej LP.

⁹⁴ 23.3.1974, I, ej LP.

⁹⁵ 20.4.1974, I, ej LP.

den stora kristna opinion, som hade hoppats på deras fasthet i denna situation.⁹⁶

Abortfrågan upplevdes således av Dagen som en mycket viktig mätare på samhällssekulariseringen.

Att frågan fick denna framträdande plats i Dagen får nästan utslutande tillskrivas Olof Djurfeldt, som ägnade frågan ett kunnigt och engagerat intresse. Viktigt för Dagens inrikespolitiska bedömning var, att abortpropositionen framlades av en socialdemokratisk regering, som t.o.m. fick stöd av kristna socialdemokrater.

Denna folkmoraliska utveckling berörde hela samhället och alla åldrar, menade Dagen. Även skolan var utsatt för en indoktrinering av sekulariserande inriktning. Exempel härpå utgjorde t.ex. sexualrådgivningen, som endast lockade till föräktenskapliga förbindelser.⁹⁷ Den allmänna utvecklingen i samhället sadades till stor del bero på den avkristnade skolan. I mars 1973 skrev tidningen:

Vi påstår inte alls, att det moraliska förfallet bland tonåringarna beror endast på skolans överslätande attityd. Vi tror tvärtom, att den viktigaste faktorn är det enorma inflytande, som litteratur och massmedia utövar. Men när inte heller skolan har vågat tala rent språk, har på många håll t.o.m. hemmens inflytande ställning förändrats. När man nu genom preventivrådgivning och aborter förmedlade av skolhälsovården söker eliminera personliga katastrofer i lösaktighetens spår, handlar man, som om man ville släcka eld med bensin. Ingen kan ännu överblicka följderna av uppfostrarnas kapitulation inför ungdomens förförare.⁹⁸

I oktober 1972 satte Dagen åter ett samband mellan samhällssekulariseringen och den avkristnade skolan:

Alkoholmissbruk, narkomani, veneriska sjukdomar, oönskade graviditeter – inget av allt detta har kunnat motverkas av den etablerade skolan. Istället har bilden blivit allt mörkare, ju modernare skolan har blivit. Vi vet, att många faktorer har skuld i denna utveckling. Men nog finns det skäl till

---

⁹⁶ 18.5.1974, 1, ej LP. Broderskaparna såg inte abortfrågan som en viktig fråga menade tidningen, 16.2.1972, 1, ej LP. Se även 8.8.1972, 1, ej LP. Dagen menade även, att broderskaparna blev överkörda av moderpartiet även i familjefrågan, Se t.ex. 30.6.1972, 1, ej LP, 4.7.1972, 1, ej LP och 12.7.1972, 1, ej LP.

⁹⁷ 15.3.1973, 1, ej LP. Se även 1.10.1969, 1, ej LP, där tidningen reagerade mot Sexualrådgivningsspalter i tidningar för barn.

⁹⁸ 15.3.1973, 1, ej LP. Se vidare 12.6.1971, 1, ej LP och 13.8.1971, 1, ej LP.

självbesinning, när den allmänna skolan så kapitalt misslyckats med att råda bot på utvecklingen... Den gamla skolan var långt bättre än sitt rykte.⁹⁹

Den nya skolan hade i Dagens ögon blivit alltför demokratiserad. Lärarna hade inte längre självskrivna auktoritet¹⁰⁰ och disciplinproblemen i skolorna var betydande.¹⁰¹ Slopandet av betygen hade medfört godtyckliga bedömningsgrunder.¹⁰² I denna situation av upplevd sekularisering av hela skolsituationen lyfte Dagen i stället fram folkhögskolans,¹⁰³ söndagsskolans¹⁰⁴ och de kristna hemmens stora folkfostrande betydelse.¹⁰⁵

Dagen var således ytterst kritisk mot den bedrivna skolpolitiken. Därför var det naturligt, att tidningen med än starkare intensitet drev frågan om rätten till kristna skolor, en fråga, som initierats på Dagens ledarspalter kring 1968.

Först bör det sägas, att Dagen samtidigt upplevde, att p. fick mer plats i den moderna skolan än i den gamla skolan, för vilken svenska kyrkan stod som garant. Utväxten av det pluralistiska samhället tvingade dock p. att inte nöja sig med denna plats.¹⁰⁶ Tidningen började nu propagera för rätten att starta kristna alternativa skolor och motiverade denna strävan med bl.a. föräldrarätten, dvs. föräldrarnas rätt att fritt välja uppfostran för sina barn.¹⁰⁷ På kritiken från bl.a. visst kristet håll att kristna skolor på ett olyckligt sätt skulle avskärma de kristna barnen från samhället, svarade Dagen:

Skulle kristna skolor driva in sina elever i ett getto? Nej, den risken är minimal, vi har aldrig levt i ett öppnare samhälle än vår tids. Radio-TV och andra massmedia överhopar också barnen och ungdomen med intryck. Det är varken möjligt eller önskvärt att avskärma dem från det som sker. Just

---

⁹⁹ 27.10.1972, 1, ej LP.

¹⁰⁰ 21.3.1973, 1, ej LP. Se vidare 19.3.1974, 1, ej LP mot ett SSU-förslag att rektor skulle underställas ett nytt organ sammansatt av elever och anställda vid skolan.

¹⁰¹ 28.4.1973, 1, ej LP.

¹⁰² 18.8.1972, 1, ej LP. Se vidare 19.1.1973, 1, ej LP.

¹⁰³ 24.5.1973, 1, ej LP.

¹⁰⁴ 26.8.1971, 1, LP.

¹⁰⁵ 5.6.1973, 1, LP.

¹⁰⁶ 8.11.1972, 1, ej LP.

¹⁰⁷ Se t.ex. 22.11.1972, 1, ej LP.

kristna skolor skulle hjälpa dem till en kristen konfrontation med det pluralistiska samhället.¹⁰⁸

Dagen anförde även ett demokratiskt argument för att ge den ideologiska motiveringen för alternativa skolor:

Vi har för vår del envetet hävdad att samhället gör sig skyldig till ett svårt övergrepp, om det stryper de enskilda initiativen på skolans område... Låt oss säga, att vi hyser den allra största aktning för dem som ivrar för en sammanhållen skola. Idén har många fördelar. Men monopol får inte bli absoluta. Det måste finnas frihet för privata initiativ. Också broderskaparna måste inse, att det kan komma situationer, då samhället gör sig skyldig till maktmissbruk och då den enskildes initiativrätt blir en dyrbar tillgång. Det var ju för väl, att idén om skolmonopolet inte fanns, då arbetarrörelsen kämpade fram sina folkhögskolor.¹⁰⁹

Som en ytterligare bekräftelse på det sekulariserade skolmonopolet såg tidningen kristendomsämnetts förvandling till en del i ett samhällsorienterande block i och med den nya läroplanen 1969. Ämnet kristendomskunskap ersattes nu också med religionskunskap, där även andra religioner på ett närmast jämbördigt sätt med kristendomen skulle presenteras.¹¹⁰ Även i debatten om förskolan följde tidningen samma linje som i den övriga skolfrågan; rätt till alternativa skolor och kritik av det sekulariserade skolmonopolet. Efter sedvanligt remissförfarande beslöt riksdagen 1973, att det från och med år 1975 skulle finnas en allmän förskola. Genom information och uppsökande verksamhet skulle kommunerna verka för att alla sexåringar finge del i denna allmänna förskola.¹¹¹ Förslaget om allmän förskola väckte oro inom djupa led inom p. På predikantveckan 1970 gjordes ett uttalande mot den obligatoriska förskolan. Den sågs som ett hot mot föräldrarätten och skulle ge ytterligare avkristning.¹¹² Att Dagen i skolfrågan skapat opinion inom p. var givet.

---

¹⁰⁸ 14.8.1971, I, LP.

¹⁰⁹ 21.7.1972, I, ej LP. Se vidare 6.3.1968, I, ej LP (första ledaren, som förespråkade alternativa skolor?), 8.8.1970, I, ej LP, 25.5.1971, I, ej LP och 25.4.1974, I, ej LP. Se även 13.9.1972, I, ej LP: "Naturligtvis skall vi prioritera arbetet på att säkra ett kristet bidrag till den offentliga skolan. Men det är viktigt, att det inte skapas någon skarp motsättning mellan dem och dem som anser sig bäst fullgöra sin kristna kallelse inom den allmänna skolan. Båda insatserna borde tjäna samma syfte".

¹¹⁰ 22.8.1970, I, ej LP.

¹¹¹ Anno 1973, s. 154.

¹¹² SvD 10.12.1970.

Tidningen förde även under de närmast följande åren en intensiv kamp för rätten att starta förskolor och viktigt för bedömningen av tidningens inrikespolitiska linje var den hårda kritiken av skolpolitik, som hade socialdemokratiskt märke. Klarare än Pethrus ord år 1971 kunde anklagelserna knappast vara:

Den socialdemokratiska regeringen har i många år hållit på med sitt utrotningsskrig mot kristendomen. Den obligatoriska förskolan, då treåringarna skall inkallas för att indoktrineras i marxistisk materialism och ateism är väl sista uppådet. Hela denna manöver går ut på att undandra de kristna hemmen möjligheten att under barnens första och mest känsliga levnadsår påverka dem i kristen riktning... Det senaste steget i den snabba utrotningmarschen av kristendomen ur de svenska barnens liv är den obligatoriska förskola som man nu är i färd med att genomföra. Det är här fråga om att med tvång tas barnen från föräldrarna vid tre års ålder till en skola som inte bara blir lekskola utan vad vi fått veta, också skall bli indoktrinering i livsåskådningsfrågor.¹¹³

Två ledarcitat från 1963 respektive 1972 kan illustrera den skärpta antisocialdemokratiska inställningen just i skolfrågan. År 1963 menade Pethrus, att den antikristliga skolpolitiken lanserats inte enbart av en majoritet inom socialdemokratin utan av en starkt kulturradikal falang, som haft sitt hemvist inom alla de politiska partierna.¹¹⁴ År 1972 fastslog dock samme Pethrus:

Endast en ny politisk ledning kan ändra våra skolförhållanden till det bättre. Endast en barnvänlig statlig skola med en enhetlig kristendomsundervisning kan göra slut på det splittrade experimenterandet med den värdefullaste tillgång vårt land äger, nämligen våra barn. Här är en storpolitisk fråga. Varför skulle inte alla de icke socialistiska partierna kunna ena sig om ett gemensamt program i skolfrågan? Även om detta inte kan ske, borde alla ansvarskännande kristna sluta upp omkring det parti som vill satsa på en rejäl nydaning av vårt trevande och famlande skolväsen. Detta är för närvarande vårt lands största politiska fråga.¹¹⁵

I den speciella förskolefrågan riktades samma kritik mot regeringen. Frågan gjordes nämligen av tidningen till en valfråga och på dess ledarspalter inför valet 1973. Två dagar före valet fastslog tidningen: "Regeringen kan inte stoppa de kristna förskolornas expansion. Och

---

¹¹³ 10.8.1971, 1, LP. Se vidare 1.8.1970, 1, ej LP, 7.7.1971, 1, ej LP och 10.10.1972, 1, ej LP.

¹¹⁴ 9.9.1963, 1, LP.

¹¹⁵ 12.4.1972, 1, LP.

ännu mindre utplåna dem som redan arbetar”,¹¹⁶ även om, vilket utsades vid ett annat tillfälle 1973, det fruktades att ”regeringspartiet vill ha ett i det närmaste absolut skolmonopol, vilket betyder en hårdare linje än någon annanstans utanför östblocket”.¹¹⁷ Tidningen ställde sig skeptisk till regeringens förslag 1973 om allmän men ej obligatorisk förskola, då de föräldrar, som inte ville låta sina barn gå i den allmänna förskolan, lätt kunde betraktas som smått suspekta.¹¹⁸ Dagen bemötte även ett uttalande av socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande, Lisa Mattsson, där denna förordat en obligatorisk förskola.¹¹⁹

Samma höst 1973 riktade tidningen sin kritik mot broderskaparen och nye utbildningsministern Bertil Zachrisson:

Vår nye utbildningsminister är inte särskilt intresserad av familjerätten. Barnen skall också ha rätt, menar han. Men man ökar inte barnens frihet genom att förneka föräldrarnas rätt att välja skola för sina barn. Det enda som sker är att statens makt stryper föräldrarnas rätt.¹²⁰

Tidningen var dock i och för sig tillfredsställd med att en bekännande kristen fått plats i regeringen, även om man stod främmande till mycket i det Zachrisson gjort och sagt.¹²¹

Ledarkommentarerna från skolans värld berörde även den oro för monopolitiska tendenser, som Dagen särskilt i början av 1970-talet började ge uttryck åt. I april 1971 uttrycktes den oron på följande sätt: ”Vi har ingen demokrati inom ramen för det socialistiska styret. Vi har ett socialistiskt enpartisystem”.¹²² Rent konkreta uttryck för dessa socialistiska tendenser var för tidningen bl.a. inrättandet av AP-

---

¹¹⁶ 14.9.1973, 1, ej LP.

¹¹⁷ 15.3.1973, 1, ej LP. Om förskolan Se t.ex. 4.7.1969, 1, ej LP, 16.3.1971, 1, ej LP, 21.4.1971, 1, ej LP, 5.5.1971, 1, ej LP, 5.6.1971, 1, ej LP och 10.8.1971, 1, ej LP.

¹¹⁸ 19.10.1973, 1, ej LP. Se vidare 13.11.1973, 1, ej LP.

¹¹⁹ 16.11.1973, 1, ej LP. Se vidare 14.12.1973, 1, ej LP.

¹²⁰ 23.11.1973, 1, ej LP. Se vidare 21.7.1972, 1, ej LP, 22.11.1972, 1, ej LP och 28.9.1973, 1, ej LP. Tidningen hade många gånger tidigare haft anledning att angripa Zachrissons uppfattning i teologiska och politiska frågor, bl.a. om mellanölets slopande 1972, 30.5.1972, 1, ej LP, men hälsade dock med tillfredsställelse att en broderskapare blivit utbildningsminister, 2.11.1973, 1, ej LP.

¹²¹ 2.11.1973, 1, ej LP.

¹²² 20.4.1971, 1, ej LP. Tidningen fann även en väsensskillnad mellan sann socialism och sann kristendom, 6.6.1972, 1, ej LP.

fonderna,¹²³ tanken på en socialisering av produktionsmedlen, utvecklingen av ett skol-¹²⁴ och radiomonopol.¹²⁵ Dagen kunde lovord socialdemokraterna för deras sociala och demokratiska inriktning¹²⁶ men värjde sig emot de socialistiska tendenser, som man menade sig finna särskilt under 1970-talet.¹²⁷ En sådan fråga, som nära berörde p., var finansminister Strängs förslag om en arbetsgivaravgift även för de ideella organisationerna, således även frikyrkosamfundet. Dagen såg detta förslag som ett socialdemokratiskt sätt att komma åt själva kristendomen och beröva den dess existensmöjligheter.¹²⁸ Därför förklarade tidningen öppet hösten 1970, att den tog avstånd från socialdemokratin av tre skäl: borttagandet av kristendomsundervisningen i skolorna, familjepolitiken och arbetsgivaravgiften.¹²⁹

---

¹²³ 13.4.1973, I, ej LP.

¹²⁴ 26.7.1972, I, ej LP.

¹²⁵ Se t.ex. 15.6.1973, I, ej LP, 10.8.1973, I, ej LP och I 1.9.1973, I, ej LP. Ibra Radio borde ha rätt att sända från Sverige, menade tidningen. På nyhetsveckan 1973 föreslog LP att p. skulle begära att få starta en fri svensk radio i samarbete med andra kyrkor och folkrörelser, SvD 15.6.1973. Se även EH 23.12.1965, där LP på predikantveckan 1965 omtalade, att initiativ tagits för att avlägsna radiomonopolet. Beträffande programutbudet kunde man kritisera TV 2 för att vara vänsterinfluerad, 21.9.1972, I, ej LP, och den nya radiokyrkans giv att sända mer samhällscentrerade morgonandakter sades ha tonat ned den väckelsekristna aspekten, Se t.ex. 23.7.1970, I, ej LP. Tidningen krävde större medborgerlig insyn i Sveriges Radio för att påverka programutbudet, 29.12.1972, I, ej LP.

¹²⁶ 30.9.1969, I, ej LP: "Här skall också villigt erkännas, att socialdemokratin betydligt oerhört mycket för vårt lands enskilda människor". Dagens ekonomiska program kan närmast betecknas som socialliberalt Tidningen var för, att § 32, som talade om arbetsgivarens rätt att fritt anställa och avskeda arbetstagare, skulle avlägsnas. Tidningen tänkte här närmast på de anställda, även om den samtidigt kunde uttrycka viss oro för småföretagarna, 23.5.1972, I, ej LP. Tidningen var principiellt mot vilda strejker, 12.10.1972, I, ej LP och söndagsöppet i affärerna. Här uttrycktes en omtanke om de troende affärsmännen, 30.8.1972, I, ej LP.

¹²⁷ Se t.ex. 1.8.1973, I, ej LP, som såg faran i ett alltför långt regeringsinnehav. Ett maktskifte skulle inte betyda någon katastrof. Se vidare 18.7.1973, I, ej LP mot tvåpartisystemet. Se även 17.4.1974, I, ej LP, "Nej, vad vi behöver är politiska partier som ÄR folkrörelser som de en gång var vid demokratins genombrott i Sverige". Tidningen såg en tendens, att staten och riksdagen blev opersonliga och ett de i förhållande till folket.

¹²⁸ Se t.ex. 20.10.1970, I, ej LP, 23.10.1970, I, ej LP, 5.11.1970, I, ej LP, 12.11.1970, I, ej LP och 15.1.1971, I, ej LP.

¹²⁹ 16.9.1970, I, ej LP. Se vidare 26.9.1972, I, ej LP, 15.11.1972, I, LP. 3 1. 1.1973, I, ej LP och 8.8.1973, I, ej LP. Tidningen förespråkade även avdragsrätt vid beskattning av gåvor till kristen och annan ideell verksamhet. Även i en del andra frågor

Vi har således konstaterat, att Dagen under åren 1970–1973 upplevde en ökad sekularisering på vitala områden i samhället. Denna avkristning såg Dagen i en skola, som blivit alltmer socialistisk och kristendomsfientlig, i det ökande antalet aborter, tilltagande alkohol- och narkotikamissbruk. T.o.m. bland de kristna bekännarna hade sekulariseringen spritt sig. Det fanns kristna som levde i samvetsäktenskap, kunde dricka alkohol och som kunde rösta igenom en liberaliserad abortlag våren 1974. Ansvaret för samhällssekulariseringen lade tidningen på regeringen, dvs. socialdemokraterna. Belysande var att tidningen våren 1971 anslöt sig till en av Stockholms tre pingstförsamlingar anordnad bönenatt för den svenska regeringen och dess kulturpolitik, varvid särskilt namngavs statsminister Palme, utbildningsminister Ingvar Carlsson och justitieminister Lennart Geijer.¹³⁰ I april 1972 ställde sig tidningen likaså positiv till en kristen demonstration, som kunde tolkas som ett angrepp på socialdemokratins¹³¹ och den böne- och fastevakt för en folkväckelse i ett sekulariserat Sverige, som nyhetsveckan 1973 beslöt om och som ytterst utgjorde en kritik av regeringen, stödde även tidningen målmedvetet.¹³²

Den negativa bedömningen av socialdemokratins var densamma som tidigare på tidningens ledarsidor, om möjligt ännu mer negativ än på länge. I takt med ökad antisocialdemokratisk attityd uppvärderades på tidningens ledarsidor de ickesocialistiska **oppositionspartierna**. De tre borgerliga partierna närmade sig under 1970-talet varandra och presenterade t.ex. hösten 1971 ett gemensamt program för att rädda sysselsättningen under den pågående lågkonjunkturen.¹³³ Genom sitt ökade samarbete framstod de också som ett regeringsalternativ till socialdemokratins.

Av de tre icke-socialistiska partierna var det inte överraskande, att det var **Folkpartiet** som allra minst fick tidningens sympatier. Partiet betraktades nämligen liksom tidigare i princip lika kulturradikalt som socialdemokraterna. Som vanligt kunde frisinna riksdagsmäns

---

avgränsade sig tidningen från regeringens politik. Se t.ex. mot annons- och reklamskatten, 14.1.1971, l, ej LP, 15.1.1971, l, Sverre Larsson och 13.1.1972, l, ej LP och mot kommunsammanslagningarna, 14.6.1972, l, ej LP.

¹³⁰ 25.1.1971, l, ej LP.

¹³¹ 29.4.1972, l, LP.

¹³² Se t.ex. 7.7.1973, l, ej LP.

¹³³ Anno 1971, s. 168 f. Se även Anno 1973, s. 26.

motioner i allmänna folkmoraliska frågor noteras och apostroferas.¹³⁴ Detsamma kunde ske, när partiledaren Gunnar Helén agerat mot mellanölet¹³⁵ men som helhet betraktades partiet som sagt mycket kulturradikalt präglat.

Denna kulturradikala linje upplevdes i första hand vara driven av liberala storstadstidningar som DN,¹³⁶ Expressen,¹³⁷ Göteborgs-Tidningen¹³⁸ och Handelstidningen.¹³⁹ Folkpartiets bidrag till införandet av 4 %-spärren till riksdagen reagerade tidningen emot¹⁴⁰ liksom enskilda folkpartiriksdagsledamöters krav på statliga bordeller.¹⁴¹ Folkpartiets i princip positiva svar på den nya familjelagen ingav också tidningen oro.¹⁴² En ledarkommentar från maj 1973 till Folkpartiets vikande opinionssiffror kan sägas vara symptomatisk för tidningens bedömning av partiet vid periodens slut:

Det är väl ingen tvekan om att Folkpartiet tappat många av sina sympatisörer på grund av partiets vacklande hållning i frågor som landets kristna upplever som avgörande. Partiets tillbakagång sammanfaller med att den gamla frisinnade linjen alltmer tunnats ut till förmån för de s.k. stadsliberalerna med deras allmänt likgiltiga – ibland rent fientliga inställning till kristendomen.¹⁴³

Nej, det var inte längre Folkpartiet utan hellre mittenbrodern **Centerpartiet**, som i tidningens ögon bättre representerade de kristna värdena. En ledare i mars 1969 hade som nämnts beskrivit Centern närmast som det kristna partiet.¹⁴⁴ I vissa politiska sakfrågor, som t.ex. decentraliseringstanken, låg tidningen Centerns politiska ståndpunkt mycket nära.¹⁴⁵ När Gunnar Hedlund avgick som partiledare sommaren 1971 och efterträddes av Thorbjörn Fälldin, gavs dels erkänn samma ord åt

---

¹³⁴ Se t.ex. 5.11.1970, I, ej LP (Jan-Erik Wikström, Rolf Sellgren, Carl-Eric Hedin, Joel Sörensson) och 2.12.1970, I, ej LP (Thorwald Källstad).

¹³⁵ 8.8.1973, I, ej LP.

¹³⁶ Se t.ex. 16.9.1971, I, ej LP.

¹³⁷ Se t.ex. 28.3.1972, I, ej LP.

¹³⁸ Se t.ex. 20.7.1973, I, ej LP.

¹³⁹ Se t.ex. 9.8.1973, I, ej LP.

¹⁴⁰ 20.3.1970, I, ej LP och 30.6.1973, I, LP.

¹⁴¹ 17.1.1973, I, ej LP.

¹⁴² 13.7.1972, I, ej LP.

¹⁴³ 22.5.1973, I, ej LP.

¹⁴⁴ 5.3.1969, I, ej LP.

¹⁴⁵ 14.6.1972, I, ej LP.

Hedlund som folklig politiker, dels uttryckte sig tidningen berömande om Fälldin, som i Dagen gjort ett uttalande till förmån för kristendomen:

Ur kristen synpunkt är det naturligtvis glädjande att den nye oppositionsledaren vågar göra ett klart ställningstagande för kristendomen och de värden den förmedlat och förmedlar till vårt folk.¹⁴⁶

Centern erhöll dock inte bara rosor. I januari 1973 angrep tidningen mittenpartiernas familjepolitik:

Vi efterlyser besked från Helén och Fälldin. Vill ni genom att favorisera äktenskapet medverka till att motverka dess kris? Eller vill ni åtminstone undanröja sådana regler, som diskriminerar det? Svensk politik vinner mycket litet på en mittenpartiernas ängsliga travhoppning i moralfrågor.¹⁴⁷

I oktober 1973 angreps centerriksdagsmannen Torsten Bengtsson, ”en så framträdande representant för sitt parti och för den borgerliga oppositionen” för sitt försvar av föräktenskapliga förbindelser.¹⁴⁸

Denna relativt hastiga omvärdering av Centerpartiet kan ges olika förklaringar. De negativa ledarkommentarerna kunde i första hand gälla Folkpartiet, dess ungdomsförbund, som uppträdde mer kulturradikalt i kulturpolitiska frågor. Omvärderingen kunde vara parad med en liknande uppvärdering av moderaterna från omkring 1972. De negativa ledarkommentarerna kring Centerns kulturpolitik var i första hand uttryck för en besvikelse över just det partiet. Denna sista förklaring synes kunna bekräftas på ett mycket överraskande sätt.

Den 28 oktober 1972 samtalande Pethrus och redaktionschefen Per Östlin om tidningens politiska linje. Därvid framkastades ett förslag om samarbete mellan Centern-KDS och Dagen inför riksdagsvalet 1973. Ett protokoll från samtalet visade, att KDS:s främsta målsättning inför 1973 års val måste vara att få fotfäste i riksdagen. För att få dessa riksdagsmandat måste KDS:s samtliga nära 100.000 röster i valteknisk samverkan läggas hos Centern. I kommunalvalet skulle dock KDS eventuellt gå fram med egna listor. KDS skulle bli ett slags Broderskapsrörelse inom Centern. Med KDS' röster skulle Centern få ytterligare sex mandat och få ingång inom frikyrkligheten och i stadsregionerna och därmed helt överskugga Folkpartiet. Centern och KDS sades ha mycket gemensamt innehåll av ideologisk art:

---

¹⁴⁶ 23.6.1971, I, ej LP.

¹⁴⁷ 24.1.1973, I, ej LP.

¹⁴⁸ 20.10.1973, I, ej LP.

Om centerismen och den gröna vågen befruktas med kristen demokratism kan mycket åstadkommas. Dagen kan sörja för att den hängivenhet och entusiasm som finns bland 70-talets unga kristna slussas in i praktiskt samhällsarbete.

Mycket märklig var här Dagens funktion. Tidningen var ju uttalat partipolitiskt obunden i den meningen, att den inte ensidigt skulle stödja enbart ett parti utan allt gott och konstruktivt inom andra partier.

I planerna på ett samarbete mellan Centern och KDS skulle dock Dagen närmast bli organ för båda partierna:

Centern har nästan inga tidningar. Ingen i Dagens styrelse eller läsekrets skulle säkerligen ha något emot att tidningen gav stöd åt alliansen Centern-KDS och dess politik. Skånska Dagbladet är snart mindre än Dagen. Centern skulle här kunna få stöd av en rikstidning i huvudstaden. Om KDS' framstöt misslyckades skulle tänkbara skadeverkningar repareras med Dagens hjälp.

Pethrus inbjöd därefter Thorbjörn Fälldin och Centerns partisekretäre Gustaf Jonnergård till enskild överläggning kring tänkbara former för samverkan mellan Centerpartiet och tidningen Dagen för att uppnå regeringsskifte vid 1973 års val.¹⁴⁹ Vid ett samtal någon vecka senare mellan Pethrus, Östlin, Fälldin och Jonnergård framförde Pethrus sin tanke att KDS i valet skulle stödja Centern mot att KDS i gengäld fick två mandat. Fälldin var dock tveksam, eftersom det var de lokala valorganisationerna, som utsåg sina kandidater. Frågan diskuterades heller aldrig mer och Pethrus var enligt uppgift därefter mycket besviken på Centerpartiet.¹⁵⁰

Förslaget måste betecknas som spännande. En snart 90-årig man kom med ett initiativ, som skulle ha skapat en helt ny partipolitisk konstellation. Initiativet avslöjade åter den karismatiske ledargestalten, som går nya, överraskande vägar, i det här fallet för att göra sin skapelse, det kristna partiet, framgångsrikt. Om Centern godtagit budet, så är det troligt, att valet 1973 resulterat i att Fälldin blivit statsminister.

Förslaget måste ändå betecknas som närmast orealistiskt, både utifrån Centerns och KDS' utgångspunkter. Det vore t.ex. orealistiskt att

---

¹⁴⁹ Protokoll 28.10.1972, undertecknat av Per Östlin, LPs.

¹⁵⁰ Intervju Per Östlin. 5.11.1975. Enligt Sandström 1979, s. 170 f. ägde samtalen rum hösten 1973.

anta, att KDS' samtliga 90.000 sympatisörer skulle ha stött Centern. För det andra torde Dagens roll i sammanhanget ha blivit omstridd inom p. Det märkliga i sammanhanget var ju den uttryckliga tron, att Dagen skulle kunna förvandlas till ett direkt organ för alliansen Centern/KDS. Detta i sin tur visade, att Pethrus och Östlin närmast tog för givet, att Dagen var ett organ för KDS. Turerna i frågan belyste också den makt att förändra tidningens kurs som Pethrus hade.

När den besvikne Lewi Pethrus tidigare mött motstånd, hade han valt att gå helt nya vägar. Nu beträdde han vägen in mot moderaterna. Särskilt åren 1972–1974, troligen som en följd av besvikelsen över Centern, kom just **moderaterna** att få en positiv framtoning, som knappast stod KDS efter. Andra orsaker till den positiva uppslutningen kring moderaterna var det partiets kultur- och utrikespolitik.

Sedan gammalt fanns det ett visst gemensamt ideologiskt idéstoff mellan moderaterna och Dagen. Här kan i första hand nämnas vakt-hållningen kring monarkin som statssystem,¹⁵¹ anslutningen till statskyrkosystemet¹⁵² och betonandet av lag och ordning. Just frågan om lag och ordning var mycket aktuell i den politiska debatten åren 1973 och 1974, bl.a. efter tillsättandet av en parlamentarisk kommission 1973, som senare på året föreslog bl.a. en utökning av polisens resurser.¹⁵³ Sedan den 1 juli fanns vidare ett brottsförebyggande råd, som i samarbete med myndigheterna skulle på bred front försöka komma tillrätta med brottsligheten.¹⁵⁴ Tidningen Dagen anklagade socialdemokraterna för att av taktiska skäl nu börja tala om den nya otryggheten.¹⁵⁵ Dagen kunde ge kritik mot bl.a. Lennart Geijers synpunkter

---

¹⁵¹ Frågan om monarkens ställning debatterades flitigt i samband med den tillsatta grundlagsberedningen, vars förslag klubbades i juni 1973 och som gav kungen enbart representativa uppgifter, medan talmannen erhöll större uppgifter vid t.ex. regeringsskiftet. Tidningen höll rent allmänt och principiellt fast vid monarkin, Se t.ex. 14.1.1970, 1, ej LP, 30.11.1972, 1, ej LP, 26.9.1973, 1, ej LP och 1.3.1974, 1, ej LP. Tidningen kunde även uttala rädsla för premiärministervälde: Folket vill ha kvar sin kung och det får inte bli så, att han bara fungerar, när Olof Palme och Calle Lidbom tycker att han behövs, 30.3.1973, 1, ej LP. Se även 27.2.1973, 1, ej LP. Kung Gustav VI Adolf lovordades: ”Vi som nu lever har inget minne av någon kungamakt, som bedrivit envälde. Vi känner endast en monarki, som regerat landet tillsammans med de folkvalda... Gud bevara konungen och fäderneslandet”, 11.11.1972, 1, LP. Se även 23.2.1972, 1, ej LP, 24.3.1972, 1, ej LP och 17.9.1973, 1, LP.

¹⁵² Se t.ex. 5.12.1972, 1, LP.

¹⁵³ Anno 1973, s. 151.

¹⁵⁴ Anno 1974, s. 143.

¹⁵⁵ 28.3.1973, 1, ej LP. Se även Anno 1974, s. 7.

på en humaniserad kriminalvård och särskilt i samband med norr-malmstorgsdramat 1973, då en bank rånades, framförde Pethrus sin kritik mot den i hans tycke alltför humaniserade kriminalvården.¹⁵⁶

Rent allmänt kom Dagen under 1970-talet att efterlysa strängare lagstiftning i alkoholpolitiken, abortfrågan och den tilltagande brottsligheten för att skydda svagares liv och rättigheter med risk för att de strängare lagarna kunde missbrukas.¹⁵⁷ Så mycket stod klart, att Dagen här föll in i den allmänt mer konservativa trend, som präglade 1970-talet och att denna konservativa trend naturligtvis gjorde sympatierna för moderaterna större hos Dagen.

Tidningen kunde vidare vitsorda den från år 1970 nye partiledaren Gösta Bohmans uttalande om vikten av katekesens anda och innehåll för att möta våldsmentalitet och kriminalitet.¹⁵⁸ Hans öppret deklarerade ställningstagande för äktenskapet som enda riktiga samlevnadsform noterades också med tillfredsställelse av Dagen¹⁵⁹ och Pethrus' uttalande sin uppskattning över att Bohman lyckats få namninsamlingen 1972 att riktas till alla i konflikten berörda parter.¹⁶⁰ Av övriga ledarkommentarer kan nämnas tidningens anslutning till partiets intagna position i abortfrågan genom dess representant Astrid Kristensson,¹⁶¹ vice ordföranden Staffan Burenstam-Linders deklarerade uppfattning, att äktenskapet som samlevnadsform ekonomiskt missgynnades,¹⁶² en moderat riksdagsmans krav på censur av film, som sändes i TV¹⁶³ och Filip Fridolfssons agerande för att 4 %-spärren vid allmänna val skulle sänkas.¹⁶⁴ Den 15 augusti 1973, en månad före riksdagsvalet, stödde tidningen ett uttalande från moderaterna, att samhället måste aktivt engagera sig för äktenskapet som samlevnadsform, då endast det gav rättskydd och trygghet åt den svagare parten. Dagen kommenterade: "Frågan är, om inte partiet än en gång lyckats fånga upp en fråga, som oroar många vanliga människor".¹⁶⁵

---

¹⁵⁶ 25.8.1973, I, LP och 28.8.1973, I, LP.

¹⁵⁷ 8.4.1972, I, ej LP.

¹⁵⁸ 28.9.1971, I, ej LP.

¹⁵⁹ 24.1.1973, I, ej LP.

¹⁶⁰ 26.6.1973, I, LP.

¹⁶¹ Se t.ex. 5.8.1971, I, ej LP och 4.9.1971, I, ej LP.

¹⁶² 13.12.1972, I, ej LP.

¹⁶³ 12.5.1972, I, ej LP.

¹⁶⁴ 31.1.1973, I, ej LP.

¹⁶⁵ 15.8.1973, I, ej LP.

Det var således tydligt, att Pethrus personligen mot slutet av sin levnad hade sina politiska sympatier mycket nära moderaterna framförallt i synen på utrikespolitiken och frågor kring lag och ordning. Olof Djurfeldt värdesatte i första hand moderaternas inställning i så viktiga frågor som abort- och familjepolitiken.

Så var Dagens inrikespolitiska bedömning 1974. Den började i en socialt progressiv idélinje år 1945, som liknande de frisinnade och hade vissa beröringspunkter med socialdemokratin. Den slutade 1974 i en konservativ idélinje, där [...]. Förklaringen till denna förändring har redan markerats, nämligen den kulturpolitiska utvecklingen. År 1945 var de frisinnade garanten för ett kristet samhälle. 1974 var moderaterna den garanten.

När vi nu konstaterar, att Dagen i början av 1970-talet uttryckte sig mycket positivt om Centerpartiet som närmast det kristna partiet och när denna generösa attityd kring nyåret 1973 överflyttades på moderaterna, infinner sig naturligtvis frågan: övergav tidningen sin starka uppslutning bakom **KDS**? Skedde någon form av omvärdering av det kristna partiet?

Klart var, att Pethrus som tidigare betonade den kristnes samhällsansvar. I denna uttryckta grund för det kristna partiet fanns ingen skillnad jämfört med tidigare. I en ledarkommentar hävdade således Pethrus:

Varje medborgare lever i ett visst förhållande till staten och det samhälle, där han bor. Detta gäller även den kristne. Vi upphör inte att vara svenska medborgare i och med att vi blir avgjorda kristna. Vi borde bli bättre medborgare ju bättre kristna vi blir. Vi borde också göra en insats i samhället i den mån vi blir allt bättre kristna... Jesu avsikt var att förvandla samhället genom det kristna inflytandet i staten.¹⁶⁶

Bibeln i sig var ett samhällsprogram fastslog Pethrus hösten 1972.¹⁶⁷ Samma höst gick han även till relativt starkt angrepp på en apolitisk uppfattning, som fortfarande fanns kvar inom kristenheten:

Vad är naturligare än att den kristna församlingen tar sig an det profana samhället. Det är ju genom påverkan av medborgarskapet som församlingen skall utföra sin vision. Slogan "religionen en privatsak" är Hjalmar Brantings formulering av en socialdemokratisk programpunkt. Det har inget stöd vare sig i Bibeln eller i historien. Religionen är både privatsak

---

¹⁶⁶ 24.5.1972, I, LP.

¹⁶⁷ 25.11.1972, I, LP.

och samhällsfråga... Felet med en del predikanter, präster och biskopar är att de inte lever bland folket. Från sin balkongtillvaro ser de samhället som därifrån tar sig annorlunda ut om man går ned på gatan bland folket.¹⁶⁸

Det naturliga var, att det kristna samhällsansvaret kanaliserades i det kristna partiet menade Pethrus i november 1972, den månad, då samarbetsinviden med Centern misslyckades:

Det finns ett socialdemokratiskt parti med en utpräglad materialistisk och ateistisk livsåskådning. Liberalerna är även ett parti med en ideologi, som utgör en livsåskådning så god som någon. Kommunismen är väl närmast en religion, i varje fall är den ett religionssurrogat. Men ett parti med ett kristet förtecken skulle inte vara berättigat att existera. Varför är det berättigat, att dessa ideologier bör existera som politiska partier men inte ett kristet parti? ... Varför kunde inte vi kristna förenas om en kristen familjepolitik, en kristen skolpolitik, en kristen abortpolitik och en kristen nykterhetspolitik... Resultatet av det splittrade kristet-politiska arbetet har också varit svagt. Det ser man främst i den ökade avkristningen ... det enda riktiga vore måhända, att det finnes endast två partier, ett kristet och ett icke kristet parti. Det vore ju inget avsteg från demokratin att ha ett kristet parti lika väl som ett icke kristet. Då det finns en majoritet i landet, som håller på kristen moral vore det det enda rimliga.¹⁶⁹

Åter hänvisade Pethrus såsom år 1963-1964 till den tysta majoriteten i folkmoraliska frågor.

Av de ovan relaterade ledarkommentarerna synes det helt riktigt att fastslå, att tidningen även åren 1970-1974 uttryckte varma sympatier för KDS, även om man samtidigt kunde apostrofera Centerns och Moderaternas visade positiva attityd till vissa frågor, där kristna värden hade en plats. KDS:s mål sades vara att i likhet med de kristna partierna i Norge¹⁷⁰ och Danmark¹⁷¹ nå parlamentarisk representation. Inför en opinion inom KDS, som kunde resignera inför möjligheten att nå detta mål efter bakslag i flera riksdagsval, försökte Pethrus på ledarplats i Dagen inge mod och förtröstan hos KDS-folket. I en LP-

---

¹⁶⁸ 31.10.1972, I, LP. Se vidare 23.12.1972, I, LP: Kristendomens mål är tvåfaldigt. Det ena är personlig frälsning och allt vad som hör samman därmed. Det andra är att skapa folkmoral, samhällsnormer, traditioner.

¹⁶⁹ 25.11.1972, I, LP.

¹⁷⁰ Se t.ex. 10.10.1972, I, ej LP m.a.a. att Lars Korvald blivit norsk statsminister: "Även om det är under speciella förhållanden, som Korvald blir statsminister så visar det sig ännu en gång, att ett litet kristet parti kan spela en betydelsefull roll i ett folks politiska liv". Se även 23.9.1971, I, ej LP och 12.9.1973, I, ej LP.

¹⁷¹ 16.9.1971, I, LP.

signerad ledare från april 1973 uttrycktes målsättningen i etapper. Först skulle KDS komma in i riksdagen, sedan ingå i en samlingsregering. ”Som en av dess grundare”, skrev Pethrus, ”kan jag betyga att detta var målsättningen för dess tillkomst. Att få in en massa representanter i riksdagen, som inte kämpar för att komma till makten och få tillfälle att omsätta sitt partis idé, är ingen mening”.¹⁷² Att Pethrus här inspirerats av det förhållandet, att Lars Korvald från Kristelig Folkeparti blivit norsk statsminister i en bred borgerlig koalitionsregering hösten 1972 var givet.

Vägen till riksdagsrepresentation för KDS syntes dock vara lång. Medan förhoppningarna till en början varit ljusa och optimistiska kom de med tiden att bli allt mer nedstämda och ledarna utformades mot slutet av perioden till en kritik av 4 %-spärren, som hindrade KDS att nå riksdagen genom att många kristna väljare upplevde partiets reella chanser att nå denna spärre som orealistiska. Partiets röster blev därför bortkastade. I juli 1972 tog Pethrus upp problemet med 4 %-spärren:

Det är fyraprocentsspärren – det flagranta uttrycket för de gamla partiernas självbevaringsdrift – som hittills hållit KDS utanför riksdagen... Motståndarnas mening med denna berlinmur kring det svenska riksdagshuset är naturligtvis att trötta ut KDS:folket.¹⁷³

Anklagelsen för att ha varit pådrivande bakom 4 %-spärren riktades i första hand mot Folkpartiet. Tidningen hävdade också, att spärren borde sänkas till mer rimliga 2%, för att ändå utesluta extremistiska grupper.¹⁷⁴ Pethrus ansåg dock, att ett KDS utanför riksdagshuset ändå hade haft en funktion att fylla som påtryckningsgrupp i folk-moraliska frågor. I mars 1973 skrev han, att KDS i denna situation som pressure-group påverkat den svenska politiken mer än broderskapsrörelsen. Därför håller vi ihop och kämpar vidare.¹⁷⁵ Abortfrågan var en sådan folkmoralisk fråga, som enligt Pethrus i en ledare från augusti 1971 skulle ha fått en än liberalare inriktning, om inte KDS och Dagen hade funnits till.¹⁷⁶

KDS ingick i en ny fas av sin utveckling, då partiets ordförande sedan starten 1964, prästen Birger Ekstedt avled i juli 1972. Dagen

---

¹⁷² 25.4.1973, 1, LP.

¹⁷³ 6.7.1972, 1, LP. Se vidare 20.3.1970, 1, ej LP.

¹⁷⁴ 25.7.1972, 1, LP.

¹⁷⁵ 30.3.1973, 1, LP.

¹⁷⁶ 31.8.1971, 1, LP.

efter Ekstedts bortgång utsågs en trojka att leda partiet, bestående av docent Åke Gafvelin, lektor Sven Edlund och adjunkt Alf Svensson. Vid rikstinget i januari 1973 skulle ny partiledare utses och det framkom relativt tidigt, vem Lewi Pethrus helst ville se som partiets nye ordförande. Strax efter Ekstedts bortgång skrev han: "Vid sidan av dem som har stor politisk erfarenhet och därtill verklig boklig bildning på området finns det unga krafter som ger rika löften för framtiden".¹⁷⁸ Den ledarkommentaren uttryckte mellan raderna ett visst stöd för Alf Svensson, men inför det extra rikstinget i januari 1973 var han mer öppen. Samma dag, som valet ägde rum, fanns i Dagen en LP-signerad ledare, rubricerad KDS nye partiledare, där Alf Svensson med bild och text presenterades. Det är högst troligt att Pethrus genom insideinformation fått vetskap om att Svensson skulle väljas och därför kunde han innan själva valet presentera honom som den nye partiledaren. Alf Svensson sades vara en ung, orädd politiker med ett allvarligt nit för kristendomens gagn men samtidigt begävad med en smittande glädje, som svensk politik enligt Pethrus inte upplevt sedan Jarl Hjalmarsons dagar.¹⁷⁹

Svensson valdes också närmast enhälligt till ny partiledare och Dagen kom redan från början att ge honom sitt stöd bl.a. i hans första politiska utspel, där han vände sig till de fem partiledarna för riksdagspartierna med begäran om en gemensam aktion för de religionsförföljda i Sovjet.¹⁸⁰

Tidningen Dagens och Pethrus' eget förhållande till KDS behövde inte för alla tider vara statiskt, dvs. ett starkt stöd av KDS, särskilt i valrörelsetider, om än tidningen formellt var partipolitiskt obunden. Nya faktorer hade nu kommit in i bilden. KDS' reella möjligheter att bli representerat i riksdagen måste betraktas som minimala enligt alla opinionsmätningar. Dagen och särskilt Pethrus upplevde starkt behovet av en kursändring av den svenska politiken och då särskilt kulturpolitiken och detta kunde inte ske, om socialdemokraterna satt kvar i regeringsställning. Alternativet var en icke-socialistisk treparti-regering. Om denna trepartiregering stöddes, kunde inte KDS stödjas lika helhjärtat som tidigare. Vad skulle prioriteras – en röst för en ny

---

¹⁷⁸ 18.7.1972, I, LP.

¹⁷⁸ 18.7.1972, I, LP.

¹⁷⁹ 20.1.1973, I, LP, 24.1.1973, I, LP.

¹⁸⁰ 29.9.1971.

regering eller en röst efter sin kristna övertygelse, även om denna ej gav riksdagsplats?

Spänningspunkter mellan Dagen, Pethrus och KDS saknades inte åren 1970–1974. I slutet av september 1971 skrev organisationssekreteraren inom KDS, Sam Rosendahl, en kulturartikel i Dagen, där han uttryckte en viss tveksamhet inför tanken på alternativ skola.¹⁸¹ Pethrus replikerade i en stort uppslagen kulturartikel den 2 oktober, där han hänvisade till att KDS' partiprogram stod öppet för båda alternativen, obligatorisk och alternativ skola, och därför menade Pethrus, borde Rosendahl som partifunktionär inte öppet ta ställning för det ena alternativet.¹⁸² Rosendahl försäkrade i ett nytt inlägg några dagar senare, att han visst tänkte följa partiprogrammet men hävdade samtidigt rätten att få ha en mening i frågan.¹⁸³ Pethrus replikerade ytterligare en gång, att han fann det olämpligt, att Rosendahl som partifunktionär band sig för ett alternativ i KDS' skolpolitiska program.¹⁸⁴ KDS' tjänstledige partisekreterare, Bertil Carlsson, tog i brev till Pethrus Rosendahls parti och menade att Pethrus' angrepp den 2 oktober var ogrundat.¹⁸⁵ Debatten mellan Rosendahl och Pethrus hade således visat, dels att Pethrus' uppfattning i en sakfråga bemöttes av ledande KDS-funktionärer, dels att Dagen genom att tillåta denna öppna debatt visade en relativt fri hållning till KDS. Diskussionen mellan Pethrus och Rosendahl var ett av de första utslagen på att skilda ställningstaganden inom KDS refererades öppet i Dagen.

När Alf Svensson blivit ny partiledare kom emellertid åsiktskillnaderna mellan honom och Pethrus rätt ofta upp på tidningens spalter. En viktig och inflammerad kollisionsfråga var vietnamkonflikten. Svensson blev partiledare ungefär samtidigt som Pethrus skrev sina omdiskuterade ledartiklar i Dagen, där han helhjärtat stödde Nixons beslutade bombningar över Hanoi julen 1972. Svensson kände sig föranlåten – liksom Dagens redaktion – att ta avstånd från Pethrus' bedömning:

---

¹⁸¹ 2.10.1971.

¹⁸² 6.10.1971.

¹⁸³ a.a.

¹⁸⁴ Bertil Carlsson till LP 21.10.1971, LPs. Enligt intervju med Bertil Carlsson 15.9.1980 hade Ekstedt stött Rosendahls linje, medan Sven Enlund stått på Pethrus' sida i den aktuella sakfrågan.

¹⁸⁵ Falköpings Tidning 15.3.1973.

Ett stort problem var Lewi Pethrus' ledare i Dagen där han starkt försvarade USA:s engagemang i Vietnam. Jag och partiet delar inte Lewi Pethrus' åsikter... KDS har hela tiden haft en klar linje i Vietnamfrågan: Amerika – finn snabbt en väg ut ur Vietnam!¹⁸⁶

I en ledare i slutet av mars 1973 bekräftade Pethrus, att det fanns olika åsikter mellan honom och Svensson i den allmänna attityden till USA och dess engagemang, men förnekade samtidigt, att någon schism förelåg.¹⁸⁷

I juni samma år, 1973, kunde ytterligare en åsiktsskillnad avläsas. Bakgrunden var, att den 16 juni var i Dagen införd en annons, där Kommunisterna och SAP sades arbeta för en vänstersocialisering av Sverige och där det varnades för en smygande utveckling mot kommunistisk diktatur i landet. Annonsen var undertecknad av KDS i Gävleborgs län.¹⁸⁸ Den 19 juni tog Alf Svensson avstånd från annonsen och menade, att den utgjorde resultat av ett privat initiativ och fastslog, att vi betraktar självfallet SAP som ett parti med demokratiska ideal.¹⁸⁹

På ledarplats dagen därefter bemötte Pethrus det inlägg, som Svensson gjort:

Nu har Alf Svensson i KDS trätt fram och tagit avstånd från en annons i Dagen där han tycker att annonsörerna varit för starka i sitt ordval. Må så vara! Men det är inte alla inom de olika partierna, ej heller KDS, som är nöjda med ett alltför försiktigt språk... Det överdimensionerade modet med dess misstag för ofta snarare till målet än den överdrivna försiktighet, som aldrig vågar ta en risk i fruktan för att misslyckas.¹⁹⁰

Svensson anklagades således – indirekt även Dagenredaktionen – för att föra en alltför tam politik, som inte generade någon. En LP-signerad ledarartikel från den 2 april 1973 kan sägas förebåda angreppet i juni. Pethrus skrev då: "Kanske KDS fäst sig för mycket för 4 %-spärren att det inte tillräckligt sett fram till den verkliga målsättningen. På

---

¹⁸⁶ 30.3.1973, I, LP.

¹⁸⁷ 16.6.1973.

¹⁸⁸ 19.6.1973.

¹⁸⁹ 20.6.1973, I, LP. Se dock positivt brev från Svensson till LP 16.6.1973, LPs. Se även Sandström 1979, s. 172.

¹⁹⁰ 25.4.1973, I, LP.

det sättet kan partiet förlora i slagkraft och mycket av sin ledande attraktionskraft”.¹⁹¹

Det parti, som enligt Pethrus vid denna tid förde den mest profilerade och framgångsrika politiken var moderaterna och rätt symptomatiskt för hans besvikna inställning till KDS var den ledare, som publicerades den 26 juni och som öppet framförde moderaternas förtjänster.¹⁹² Den 28¹⁹³ och den 30 juni återkom Pethrus med ledare, som uttryckte viss sympati för KDS¹⁹⁴ men belysande var att från den 30 juni 1973 propagerade aldrig KDS' initiativtagare mer för KDS som enda politiska alternativ. Detta faktum kan inte enbart förklaras med Pethrus' höga ålder. Efter den 1 juli skrev han ändå tio ledare fram till årsskiftet 1973–1974.¹⁹⁵

Den intressanta frågan blir nu: återverkade denna mer neutrala inställning till KDS även i tidningens bevakning och bedömning av valrörelsen 1973? En tabell ger följande bild:

Dagen och valrörelsen 1973

	KDS		M		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledare	7		1						8		3		100,0 %
därv LP													
Artiklar	38		10		8		17		18		5		35,4 %
Kulturartiklar													
Annonser	34		6		6		7		7		0		51,5 %

¹⁹¹ 26.6.1973, I, LP. I tiden för KDS' riksting 1973 ställdes en mycket KDS-kritisk ledare, signerad LP. Ledaren stödde närmast moderaterna, intervju Per Östlin 19.11.1974. Belysande var, att en av tidningens få kommentarer till förmån för KDS gjordes av en icke-LPsignerad skribent i maj 1973: ”Ett ökat väljarstöd till KDS kan få konsekvenser som blir mera avgörande än ett eventuellt regeringsskifte i vårt land. Det skulle innebära att ett kristet demokratiskt parti skulle få vågmästarrollen i Sveriges riksdag i stället för ett odemokratiskt kommunistiskt”, I, ej LP, 22.3.1973. Se även 22.7.1973, I, ej LP.

¹⁹² 28.6.1973, I, LP. KDS sades dock inte i årets val klara 4 %-spärren, vilket måste ha dämpat iver hos KDS' valarbetare.

¹⁹³ 30.6.1973, I, LP. Se vidare 15.6.1973, I, LP. LP skrev under 1973 33 ledare, varav 4 behandlade utrikespolitiska frågor, 20 inrikespolitiska och 9 frågor rörde p:s mission, verksamhet, väckelse m.m.

¹⁹⁴ Även andra mer irrationella faktorer kan ha påverkat Pethrus' negativa inställning till KDS. I valet 1973 förekom således enbart Alf Svensson på KDS' valaffischer, medan Pethrus även önskat en bild av sig själv, intervju Arne Eklund 20.11.1974 och Per Östlin 5.11.1975. Se även Sandström 1979, s. 166.

¹⁹⁵ 14.9.1973, I, ej LP.

Analysen ger ungefär samma bild som tidigare: front mot socialdemokratin och stöd åt KDS. Åtta ej LP-signerade ledarkommentarer var riktade mot SAP, tre mot Vpk och en mot moderaterna. Sju icke-LP-signerade ledare gav indirekt eller direkt stöd åt KDS. Inget annat parti fick liknande stöd på ledarplats. Den antisocialdemokratiska inställningen framkom tydligt på ledarplats veckan före valet. Tidningen reagerade mot användandet av en pornografisk film i den socialdemokratiska valrörelsen¹⁹⁶ och mot ett uttalande av SAP:s kvinnoförbund: Som socialister med en materialistisk samhällsuppfattning tror vi inte på lösningar som förutsätter förlitande på högre makter.¹⁹⁷ En ledarkommentar uttryckte på följande distinkta sätt tidningens inställning till socialdemokratin:

Det är sant, att vår tidning ofta kritiserat åtgärder som den socialdemokratiska regeringen vidtagit. Det ber vi inte om ursäkt för... Ingen kan förneka, att vi under de senaste årtiondena upplevt en systematisk avkristning av sektor efter sektor inom samhällslivet. Skolan stod t.ex. förr för kristna ideal, idag är den i princip neutral, i praktiken ofta relativistisk. I sexualundervisningen talar den ofta förförelsens språk. I sjukvården har det gamla kristna idealet att skydda liv fått ge vika för kraven på aborträtt. Här skulle vi som kristen väckelserörelse eller som kristen tidning i en sådan tid kunna bli konformistiska med det härskande partiet... De som följt Dagen vet emellertid, att vi ingalunda lagt hela skulden på partiet... De som följt Dagen vet emellertid, att vi ingalunda lagt hela skulden på regeringen. Vi har ofta angripit också de kulturradikala krafterna inom oppositionen, och vi har påvisat vilken skuld som vilar på dem som kommersiellt satsar på förförelsen.¹⁹⁸

Det är möjligt, ja troligt, att Dagens mer neutrala inställning till KDS i viss mån bidrog till att partiet i valet fick vidkännas en viss tillbakagång. Partiet gick nämligen tillbaka något i utpräglade pingstkommuner men gjorde vissa inbrytningar i frikyrkliga valdistrikt (1964 – 6,4 %; 1973 6,6 %) KDS fick oförändrat 1,8 % av valmanskåren men ökade jämfört med 1970 års val till 90.388 röster (1970 – 88.770). Störst procentuell andel hade KDS fortfarande i Jönköpings län med 5,5 % (1970 4,7 %), Västerbottens län 4,0 % (3,7 %) och Skaraborgs län 3,0 % (2,8 %)

---

¹⁹⁶ 13.9.1973, I, ej LP.

¹⁹⁷ 18.8.1973, I, ej LP.

¹⁹⁸ 23.8.1973, I, ej LP.

Valets segrare blev Centern, som ökade med 19 mandat till 90, moderaterna (+ 10) och Vpk (+ 2). SAP minskade med sju mandat och för Folkpartiet betydde valet närmast en katastrof, då partiets antal mandat nästan halverades, från 58 till 34 mandat. Valutgången betydde, att det socialistiska och det icke-socialistiska blocken fick exakt lika många mandat, nämligen 175. Den socialdemokratiska regeringen valde dock att sitta kvar i regeringsställning.

Valanalyser visade, att det var främst icke-socialistiska partier som fick tidigare KDS-röster. Det fanns nu en tendens till att flera f.d. KDS-sympatisörer gick till Centerpartiet än till Folkpartiet. Var tredje KDS-väljare 1973 var ny och kom företrädesvis från socialdemokraterna. För första gången nådde KDS lika bra resultat i de kyrkliga kommunerna som i landet som helhet.¹⁹⁹

Stödet för KDS ökade hela tiden inom p., troligen till stor del p.g.a. Dagens positiva betoning av KDS. 1979 sade sig 63 % av pingstvännerna rösta på KDS, 16 % på Centern, 14 % på SAP, 1 % på Folkpartiet och Moderaterna medan ingen stödde Vpk, SKP eller Apk.²⁰⁰ Vissa inbrytningar gjordes i valet 1973 i frikyrkliga distrikt.²⁰¹

Det minskade stödet till KDS framkom även i eftervalskommentarerna. Det måste vara angeläget för KDS, skrev tidningen, att analysera sina erfarenheter. I ett val, där regeringsfrågan varit så starkt framskjuten, var det av naturliga skäl svårt för ett litet parti att hävda sig. Tidningen förespråkade för sin del en koalition mellan socialdemokraterna och Folkpartiet för att neutralisera kommunisternas inflytande.²⁰² Längre fram kom tidningen att plädera för en samlingsregering, hösten 1973 p.g.a. oljekrisen²⁰³ och våren 1974 p.g.a. jämviktsläget och det därav följande lottningarna i rikdagen.²⁰⁴

---

¹⁹⁹ Johansson 1985, s. 248 ff. Detta visade aktiva politiska intresse från de svenska pingstvännernas sida kan jämföras med att vid samma tidpunkt tyckte 85 % av Chiles pingstpastorer, att man inte skulle engagera sig politiskt. 40 % röstade inte i valen. d'Épinay 1969, s. 108-120. I den s.k. Jesus Only-grenen av colombiansk p. rekommenderade ingen pingstpastor till politiskt engagemang. För de vanliga pingstpastorena i Colombia var siffran bara 6 %, Gonzales 1969, s. 241 ff. Se även Sahlberg 1985.

²⁰⁰ Frikyrkosverige, Sthlm 1979.

²⁰¹ Smärre Meddelanden 1973:11.

²⁰² 18.9.1973, l, ej LP. Se även 21.9.1973, l, ej LP och 2.10.1973, l, ej LP.

²⁰³ 11.12.1973, l, ej LP. Se vidare 18.12.1973, l, ej LP.

²⁰⁴ 29.3.1974, l, ej LP.

Ledarkommentarerna kring KDS hade länge utvisat en negativ inriktning, men när Pethrus den 5 oktober på ledarplats föreslog en sammanslagning av KDS, de frisinnaade inom Folkpartiet och Broderskapsrörelsen, så kom utspelet dock överraskande. Om KDS sades, att ”i stort sett har den väl gått i gamla hjulspår hela tiden” och därför behövde KDS förnya sig och ett lämpligt företag vore enligt Lewi Pethrus att söka nya vägar.

För KDS borde saken vara klar. Vi är så unga och behöver få stöpa om viktiga punkter i vårt program. Vi borde ha lätt för att forma oss till en ny gemenskap. Varför är ett samarbete mellan andliga och ideella grupper i nutida svensk politik något så otänkbart som många synes mena?²⁰⁵

Pethrus angav i ledaren inga förslag på konkreta arbetspunkter för ett utvidgat kristet-ideellt parti, men det var troligt, att han i första hand hade i åtanke ett gemensamt kulturpolitiskt agerande. Vidare förespråkade han en breddning av KDS till att bli ett kristet-ideellt parti av närmast frisinnaat märke. Den 20 november skrev han bl.a.:

Det var ett taktiskt misstag när Kristen Demokratisk Samling tog med ordet kristen i namnet på sitt parti. Många har uppfattat detta så att man måste vara avgjord eller bekännande kristen för att kunna vara med i KDS, vilket ju är ett misstag. Meningen är ju att vem som helst som hyllar kristna samhällsprinciper kan ha sin hemortsrätt i detta parti... De flesta människor är mer eller mindre idealister och många skulle säkerligen finna sig väl till rätta i ett parti på kristet-ideell grund.²⁰⁶

Enligt vissa källor föreslog Pethrus en namnändring till just ”Kristet Ideella Partiet”.²⁰⁷ Pethrus förespråkade således nu närmast ett återupprättande av det frisinnaade partiet. Med anledning av diskussionerna efter valet om en eventuell sammanslagning av Centern och Folkpartiet uttryckte Pethrus just oro inför att det frisinnaade inslaget i

---

²⁰⁵ 5.10.1973, I, LP. Enligt intervju Bertil Carlsson 15.9.1980 ville LP få Alf Svensson avsatt hösten 1973. Enligt intervju Per Östlin 5.11.1975 skrev LP en ledare i Dagen med krav på Svenssons avgång men man lyckades dock på redaktionen avstyra att den publicerades.

²⁰⁶ 20.11.1973, I, LP. Här är det dock möjligt, att LP mindes fel. Både Sven Oskar Stjernström, ledamot av KDS' arbetsutskott och Bertil Carlsson i intervju den 15.9.1980 menar, att LP bestämt skulle ha yrkat på att beteckningen kristen, ej kristlig skulle ingå i partinamnet, Dagen 11.11.1975. En sådan förklaring skulle då överensstämma med den rädsla Pethrus i början av 1960-talet kände att KSA höll på att förlora sin centralt kristna förankring.

²⁰⁷ 15.5.1979.

händelse därav skulle utplånas ur svensk politik. Pethrus refererade till en nyligen utkommen biografi över C.G. Ekman, författad av redaktören för *Frisinnad Tidskrift*, f. riksdagsmannen Waldemar Svensson. Pethrus avslutade sin ledare på följande sätt:

Det finns ett skriande behov i svensk politik av det gamla slags frisinnade parti, som Erik Gustaf Geijer förordade. Ett förefintligt behov är alltid den största förutsättningen för framgång. Men försök inte att resa trädet utan roten. Det parti som kommer måste fylla det vakuum som finns i svensk politik.²⁰⁸

Pethrus handlade i enlighet med de tankar han framfört i sina ledare. Han kunde göra det i vetskap om att bl.a. *Frisinnad Tidskrift* i princip ställt sig positiv till Pethrus' initiativ i den meningen, att den åldrige Pethrus' förmåga till politiskt nytänkande lovordades.²⁰⁹ På hösten 1973 efter valet träffades på Pethrus' initiativ den frisinnade riksdagsmannen Jan-Erik Wikström, Dagens redaktionschef Per Östlin och Pethrus själv. Senare på hösten vid ett nytt sammanträffande hade skaran utökats med Waldemar Svensson, Alf Svensson och föreståndaren för LP:s filantropiska verksamhet Erik Edin.²¹⁰ Vad målsättningen från Pethrus' sida varit är svårt att exakt ange. Waldemar Svensson betecknade sammanträffandet som ett orienterande samtal, där var och en representerade sig själv²¹¹ och Jan-Erik Wikström betonade även han, att Pethrus uppträdde som privatperson och att det inte var fråga om några regelrätta överläggningar mellan KDS och de frisinnade utan snarare ett samtal om vår personliga syn på det politiska läget.²¹² Östlin däremot ansåg för sin del, att det rörde sig om en direkt samarbetsinviit från Pethrus' sida och att Östlin konkret föreslagit ett samarbete med Folkpartiet, där KDS skulle avstå från att ställa upp i andra valkretsar än Stockholm och Jönköping.²¹³ Sannolikt är, att Pethrus, tänd av denna idé efter att ha läst biografien över Ekman, skrivit några ledare i ämnet och inbjudit dessa politiker för att sondera terrängen för ett eventuellt samgående mellan KDS och de frisinnade. Samtalen gav honom därvid det intrycket, att förslaget inte var realiserbart.

---

²⁰⁸ 17.11.1973, I, LP.

²⁰⁹ *Frisinnad Tidskrift* 8/1973. Se även Sandström 1979, s. 171 ff.

²¹⁰ Sandström 1979, s. 171 ff., Wikström till förf. 23.2.1976, Svensson till förf. 12.1.1976 och intervju Per Östlin 5.11.1975.

²¹¹ Svensson till förf. 12.1.1976.

²¹² Wikström till förf. 23.2.1976. Wikström säger sig dock delvis vara bunden av ett tysthetslöfte till LP.

²¹³ Intervju Per Östlin 5.11.1975. Sandström 1979, s. 174 ff.

5.3 Sammanfattning

Valåret 1964 gav Dagen ett massivt stöd åt det nybildade partiet KDS. Det måste överhuvud starkt ifrågasättas, om KDS kunnat lanseras utan Dagens och då i synnerhet Lewi Pethrus' stöd 1964. Även åren 1965-1970 markerade tidningen en linje mycket nära KDS på ledar-, kultur- och nyhetsplats, även om framtoningen inte var lika stark som i 1964 års val. Att betoningen av KDS blev något mindre torde bero på ett flertal omständigheter. Redaktionen fick ständigt höra av kritiken mot att tidningen alltför nära band sig vid ett speciellt parti. Tidningens upplaga låg nära 30.000 ex., en upplaga, som skulle innebära riksannonsering, och därför måste tidningen vara rädd även om dem bland läsekretsen, som röstade på t.ex. Folkpartiet och socialdemokraterna. Tidningens principiella opolitiska målsättning kan även ha hindrat ett alltför starkt stöd till KDS.

Efter 1970 blev stödet till KDS mindre intensivt. Detta hörde samman med bl.a. KDS' fruktlösa försök att nå riksdagsrepresentation, dels med en motsvarande uppvärdering på tidningens ledarsidor av Centerpartiet och moderaternas kulturpolitik. Belysande var, att en av tidningens få kommentarer till förmån för KDS gjordes av en icke-LPsignerad skribent i maj 1973.

Annars blev som nämnts stödet till KDS mindre och i valrörelsen 1973 kan tidningen sägas ha intagit överraskande neutral attityd till det kristna parti, vars hedersordförande var tidningens chefredaktör. Just den åldrige Lewi Pethrus' uttalade på ledarplats besvikelse över inte endast KDS' uteblivna valframgångar utan också över KDS-ledningens politiska linje. Enligt uppgift skall han, som startade KDS, i valrörelsen 1973 skrivit en ledare till förmån för Moderaterna, en ledare, som dock den övriga redaktionen lyckades avstyra.

Pethrus' mer fria hållning till KDS visade sig bl.a. i de sonderingsförsök han tog initiativ till med de frisinnade efter valet 1973. Politiskt slutade Pethrus i en stark konservatism. Starkast avgränsade han sig från socialdemokraterna och dess kultur- och utrikespolitik.

Att stödet till KDS minskade kan också ha haft att göra med den influens, som Dagen skulle betjäna. Dessa väckelserörelser lade ju stor tonvikt vid den inre upplevelsen, nådegåvorna, lovsången och avsevärt mindre eller inte alls vid det politiska samhällsarbetet. Här kan påminnas om situationen på 1950- och 60-talen, då det fanns starka folkmoraliska strömningar inom svensk kristenhet.

Ändå går det inte att beskriva tidningen DAGEN som partipolitiskt hemlös. Helt klart fanns det största stödet bland läsekretsen för KDS. Enligt en undersökning från 1970 av religionssociologen Berndt Gustafsson stödde 4 % av pingstvännerna KDS. Motsvarande siffra för EFS var 33 %, Bibeltrogna Vänner 33 %, svenska kyrkan 3 % och för SMF bara 2 %. (3) Enligt en undersökning av religionssociologiska institutet från 1977 sade sig 73 % av pingstpastorerna stödja KDS. Fotfolket uppvisade dock något lägre siffror, om än en klar majoritet för KDS, så t.ex. i SIFO-undersökningen Frikyrkosverige – en livsstilsstudie (1979). Av där intervjuade pingstväänner sade sig 63 % sympatisera mest med KDS, 16 % med Centern, 14 % med SAP, 1 % med Folkpartiet och Moderaterna medan ingen stödde Vpk, SKP eller Apk. (5) Inför valet 1979 gjordes en undersökning, som visade, att drygt hälften av alla kandidater, eller 53 %, var pingstväänner, 23 % kom från Svenska kyrkan, 7 % från EFS och 5 % från SMF. Även dessa faktorer bidrog trots allt till att tidningen stod närmast KDS av de svenska partierna.

6 Sammanfattning

Starka brytningar kring rörelsekaraktären förekom på 1960-talet inom svensk p. I debatten 1965–1966 om 15-mannakommittén för att samordna p:s yttre mission återkom franklinstridens huvudfråga från 1929-1930. Starka krafter önskade någon form av råd för ett samlat grepp över den svenska pingstmissionens insatser. Pethrus såg i denna strävan ett hot mot den lokala församlingens frihet och ett embryo till en samfundsstruktur.

Frågan om predikantutbildningens vara eller inte vara, franklinstridens fråga nr 2, återkom med kraft under 1960-talet och blottade starka meningsmotsättningar inom p. Inför utbildningsexplosionen i det svenska samhället såg flera pingstpastorer för egen del behovet av ökad utbildning. Det är också troligt att impulser från amerikansk p. kan ha befrämjat denna viljeinriktning, liksom möjligen p:s stagnation under 1960-talet. En moderniserad predikantutbildning förväntades möjligen vända trenden. Även i denna fråga segrade dock tills vidare Lewi Pethrus' linje.

En annan fråga, som berörde rörelsekaraktären, gällde attityden till film, teater etc. För en äldre generation var detta självklart synd. Med TV:ns utveckling över landet under 1960-talet kom den världen rakt in i de svenska pingsthemmen. Den debatt som Göte Strandsjö initierade 1967, visade här på starkt divergerande åsikter, även om här också Pethrus' linje fortsatte att vara den officiella huvudlinjen.

Under 1960-talet försökte Pethrus med tidningen Dagen i sin hand, att bevara rörelseidentiteten i frågorna kring missionsråd, predikantutbildning och TV. Andra, mer liberala grupper inom p., ville gå en annan väg. Till skillnad från brytningarna inom 1960-talets svenska p. stod Pethrus nu för en konservativ inriktning, ett bevarande av den ursprungliga rörelseidentiteten.

Brytningarna bekräftar resultat från modern religionssociologisk forskning, att rörelsekaraktären oftare mer beror på mötet med det omkringliggande samhället än faktorer inom rörelsen själv. För 1960-talets svenska p. var detta mycket tydligt.

1 1960-talets rörelsediskussion kan man särskilja tre grupper – dels Pethrus' linje för bevarad rörelseidentitet, en liberal linje och så Maranatarörelsens reaktion på en rutiniserad p.

Denna utveckling mot rutinisering och institutionalisering angrep också den gamle Pethrus, inte minst i sin programskrift Brytningstider-Segertider (1969) P. tenderade att bli en rörelse med en alltmer utbyggd organisation men utan det tidigare andliga livet.

Pethrus såg i det läget den frambrytande karismatiska väckelsen som en viktig hjälp att förnya p:s andliga liv. Precis som botväckelsen 1950-1951 förnyade p., så gjorde den karismatiska väckelsen kring 1970 det också. Precis som botväckelsen enade en rörelse i splittring och kris, så gjorde den karismatiska förnyelsen det också. Pethrus' egen karismatiska auktoritet, mycket ifrågasatt under 1960-talet, kom till sin rätt igen. I mötet med den karismatiska förnyelsen mötte p. också förståelse hos stora grupper inom den svenska kyrkan och den katolska kyrkan.

Det politiska ansvarstagandet fortsatte och fördjupades. Många pingstvännen stöttade naturligt KDS. Här betydde Dagens påverkan säkert mycket och det stöd tidningen gav det kristna partiet i de olika valrörelserna.

Dagen och valrörelsen 1964

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledarartiklar	13						1	6	5				100,0 %
därav LP	12							6	4				100,0 %
Intervjuer, artiklar	34						1						97,1 %
Kulturartiklar	6	2					1	1					54,5 %
Annonser	84				3		21		4				75,0 %

Dagen och valrörelsen 1968

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledarartiklar	2						2	1	5		1		66,7 %
därav LP	2								1				100,0 %
Intervjuer, artiklar	8		2		3		3	3			2		38,1 %
Kulturartiklar	9												100,0 %
Annonser	46		5		6		15	7			0		68,3 %

Dagen och valrörelsen 1970

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledare	4		1		1		1		14				100,0 %
därav LP	3								5				(100,0 %)
Artiklar	26	6			3		9	1	5	11	2		50,0 %
Kulturartiklar													
Annonser	43	8			7		18		1				78,5 %

Dagen och valrörelsen 1973

	KDS		H		Cp		Fp		SAP		K		KDS-intensitet
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
Ledare	7				1				8		3		100,0 %
därav LP													
Artiklar	38	10			8		17		18		5		35,4 %
Kulturartiklar													
Annonser	34	6			6		7		7		0		51,5 %

När valframgångarna uteblev och efter en del kontroverser med ledande KDS-företrädare, kom Pethrus att inta en mer neutral attityd till KDS. Detta förklarar då de kontakter, som han tog under sina sista levnadsår med representanter för såväl Broderskapsrörelsen, Folkpartiet och Centerpartiet för att försöka skapa ett kristet-ideellt parti med bredare bas än KDS. Ur dessa kontakter kom det dock under Pethrus' livstid intet.

Med den här undersökningen sätter jag punkt för mina forskningar kring tidningen Dagen och därmed indirekt den svenska p:s historia. Inledningsåret 1907 står för det år, då den nya rörelsen kom till Sverige, avslutningsåret 1974 det år, då rörelsens självskrivne ledargestalt, Lewi Pethrus, gick ur tiden, lämnande efter sig en rörelse på väg mot 100.000-strecket.

P. började som en rörelse, som blev mycket sluten kring sig själv och sitt budskap. I min doktorsavhandling Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963 (Sveg 1977) sammanfattade jag p:s viktiga bidrag vara Andens frihet och lokalförsamlingens frihet. Slutenheten de första årtiondena berodde också, menar jag,

mycket på samfundsvärldens och den profana världens totala ifrågasättande av p. I ren självbevarelsedrift måste p:s egna teologiska och organisatoriska konturer skapas.

Det är sedan lätt att se, hur den slutenheten från 1930-talet och framåt steg för steg kunde överges. Den som tog stegen var Lewi Pethrus, ofta i opposition mot delar av p., som av olika skäl, ibland rena personkonflikter, tagit avstånd från dessa steg.

De olika decennierna representerar på ett märkligt sätt de nya stegen. Under 1930-talet kunde Pethrus tänka sig fullt samarbete med Örebro Missionsförening (ÖM), under 1940-talet med döparsamfundet, under 1950-talet med evangeliska grupper inom svenska kyrkan och så då mot slutet av 1960-talet med katolska karismatiker.

Politiskt följer också de nya stegen decennierna. Under 1930-talet gjorde Pethrus och Sven Lidman kortvariga försök som kommunalpolitiker. Under 1940-talet uppmanade Pethrus pingstvännerna att engagera sig politiskt. Under 1950-talet skapade han den politiska påtryckarorganisationen Kristet Samhälls Ansvar (KSA) och på 1960-talet det kristna partiet, Kristen Demokratisk Samling (KDS) och på 1970-talet hade han planer på ett brett kristet-ideellt parti med KDS, de frisinnade och broderskapare som bas.

Vad berodde den nya öppenheten på? Jo, dels att p. blev större. En rörelse på närmare 100.000 medlemmar har många fler kontakter och beröringspunkter med samhället än en liten församling. Genom obligatorisk skola, militärtjänst m.m. var kontakterna nödvändiga.

Samhället upplevde också med tiden p. inte lika hotfullt som tidigare. Dess starka tillväxt imponerade till och med liksom framgångar i form av LP-stiftelsens framgångsrika arbete bland drogmisbrukare och tidningen Dagens överlevnad i en tid av tidningsdöd.

Rörelsen blev därför med tiden alltmer accepterad. Pedagogiskt kan man registrera det utifrån Pethrus' födelsedagar. 30-årsdagen 1914 firade han som ledare för en nyligen utesluten liten församling, som var bespottad och utskrattad. 50-årsdagen 1934 firade han i den fullsatta filadelfiakyrkan i Stockholm som ledare för Sveriges då näst största frikyrkorörelse. 90-årsdagen 1994 firade han, beklädd med Vasaorden, gratulerad av kung Karl XVI Gustaf, ärkebiskop Olof Sundby, förre högerledaren och landshövdingen Jarl Hjalmarson m.fl.

Den viktigaste anledningen till den nya öppenheten var dock den process, som fanns inbyggd i den svenska samhällssekulariseringen. Till skillnad från p. t.ex. i latinamerikansk, katolsk miljö, där polari-

seringen inte i första hand fanns gentemot en sekulariserad stat utan mot den katolska kyrkan, så var situationen i Sverige en annan. I ett land, utsatt för starkare avkristningstendenser än de flesta länder, fördes p. in i en dynamisk process, som krävde politiskt ansvarstagande.

7 Index

Aae, Lennart
Abrahamsson, Stig
Adém, Nils-Erik
Ahdrian, Sven
Ahlmark, Kristina
Allende, Salvador
Andersson, Kerstin
Andersson, Sten
Andström, Bobby
Ardenfors, Jack-Tommy
Arvidsson, Stellan
Bengtsson, Torsten
Bengtsson, Roland
Bennet, Dennis
Björkquist, Curt
Boberg, Åke
Bodemar, Finn
Boethius, C-G
Bohman, Gösta
Boone, Pat
Borgen, Ole
Brandt, Willy
Branting, Hjalmar
Brattgård, Helge
Bredesen, Harald
Briem, Efraim
Burenstam-Linder, Staffan
Carlén, Eric
Carlsson, Gottfrid
Carlsson, Bertil
Carlsson, Ingvar
Christiemin, Allan
Dahl, Abner
Danell, Sven,
Dayan, Moshe
de Prizdo, George
d'Épinay, C.L.
Djurfeldt, Olof,
du Plessis, David
Dubcek, Alexander
Duc, Tho
Edenman, Ragnar,
Edestav, Samuel
Edin, Erik
Edsmyr, Folke
Eeg-Olofsson, Ansgar
Eggehorn, Ylva
Eklund, Arne
Ekman, C-G
Ekstedt, Birger
Ekwall, Birger
Enlund, Sven,
Eriksson, Linné
Erlander, Tage
Fischer, George
Fomander, Emil
Fosséus, Helge
Franklin, A. P.
Freeman, William
Freij, Torbjörn
Friberg, Ralph
Fridolfson, Filip
Frostin, Per
Fulbright, William
Fällidin, Torbjörn
Gafvelin, Åke
Gahrton, Per
Gansmo, Ove
Geijer, Erik Gustaf
Geijer, Lennart
Gentry, Nanny
Gideonsson, Herlog
Giertz, Bo
Greenwood, Harry
Grenehed, Herbert
Gustafsson, Berndt
Gustafsson, Harald
Gustav VI Adolf
Gärtner, Bertil
Görling, Lars
Götestam, Freddy
Hammarberg, Petrus

Hamrin, Yngve
 Harper, Michael
 Heckscher, Gunnar
 Hedegård, David
 Hedenius, Ingemar
 Hedin, Carl-Eric
 Hedlund, Gunnar
 Hedlund, John
 Hedman, Lennart
 Heinerborg, Karl-Erik
 Helén, Gunnar
 Hellman, Bengt
 Hellsten, Stig
 Hermansson, C. H.
 Hicks, Tommy
 Hjalmarson, Jarl
 Hollenweger, Walter
 Holmberg, Adrian,
 Holmberg, Yngve
 Hultgren, Gunnar
 Husak, Gustav
 Hussein,
 Hällzon, Fl.
 Hämbro, Sigvard
 Hörnberg, Bo
 Isaksson, David
 Jansson, William
 Johansson, Carlo
 Johansson, Eric E.
 Johnson, Lyndon B.
 Jonasson, Sven
 Jonnergård, Gustaf
 Josefson, Ruben
 Karl XVI Gustaf
 Karlsson, Helmer
 Keijer, Augustinus
 Kilsmo, Karl
 Kissinger, Henry
 Klintenberg, Göte
 Korvald, Lars
 Kosygin, Alexej
 Kristensson, Astrid
 Kuhlman, Kathryn
 Källstad, Thorwald
 Larsson, Sverre
 Lidbom, Carl
 Lidman, Sven
 Lindahl, Sven
 Linderholm, Emanuel
 Lindström, Martin
 Ljungberg, Helge
 Ljungkvist, Ragnar
 Ljungström, Harald
 Lundgren, Ivar
 Lyxell, Sune
 Mackie, A
 Magnusson, Lennart
 Malm, Jean
 Mao-Tse-Tung
 Mattsson, Lisa
 McGovern, George
 Myrdahl, Alva
 Mårdstam, Olof
 Möllerfors, Roland
 Nasser, Abdul
 Nestius, Hans
 Nicklasson, Gösta
 Nilsson, Anders
 Nilsson, Bo-Ivar
 Nilsson, Sam
 Nilsson, Sven
 Nilsson, Torsten
 Nilsson (Mettinger), Tryggve
 Nissa, Erik
 Nixon, Richard
 Nyström, Karl O.
 Näslundh, Allan
 Näslund, Edvin
 Olingdahl, Bertil
 Olingdahl, Göte
 Olsson, Bernt
 Ongman, John
 Ottosson, Karl G.
 Palme, Olof
 Palmqvist, Arne
 Peterson, Miriam
 Pethrus, Knuth
 Pethrus, Lewi
 Pulkingham, Graham
 Ranaghan, Kevin - Dorothy
 Rimmerfors, Einar
 Robinson, John
 Romanus, Gabriel
 Rosendahl, Sam
 Rudén, Eric
 Sahlin, Margit

Salamaa, Hannu
Sellgren, Rolf
Sjöberg, Stanley
Sjögreen, Holger
Sjöman, Vilgot
Sjöo, Sivert
Solzjenitsyn, Alexander
Stalin, Josef
Stendahl, Krister
Stenlund, Göran
Stjernström, Sven-Oskar
Strandberg, Carl
Strandsjö, Göte
Sträng, Gunnar
Ström, Erling
Ström, Ingmar
Strömner, Torsten
Suenens, Leon
Sundby, Olof
Sundström, Erland
Svensson, Alf
Svensson, Axel B.
Svensson, Evert
Svensson, Waldemar
Swärd, Stefan
Säwe, Willis
Säaw, Ivar
Söderlind, Lars-Erik
Sörensson, Joel
Tergel, Alf
Tergel, Algot
Thunberg, Lars
Tomell, Martin
Törnberg, Allan
Uhrdin, Lars
Uppman, Lennart
Waern, Greta
Weber, Max
Wedén, Sven
Westrell, Märta
Wickman, Krister
Wiklund, Daniel
Wikström, Jan-Erik
Willebrands, Jan
Wärn, Daniel
Yinger, Milton
Zackrisson, Bert
Åberg, Georg

Åkerlind, Allan
Öhman, Erling
Östlin, Per

8 Källor och litteratur

a. OTRYCKA KÄLLOR

LUND

Eklund, Peter, Filmcensurdebatten i Sverige efter 1963, Lund 1968
Svedin, Lennart, Kampen om gymnasiekristendomen, uppsats 1964

STOCKHOLM

hos filadelfiaförsamlingen, Fs

Styrelseprotokoll 1963-1974

hos författaren

Sahlberg, Carl-Erik, De kristna dagstidningarna i Norge och Danmark, rapport till
Kristna Publicistförbundet, 1979

hos tidningen Dagen, Ds

styrelseprotokoll 1964
korrespondens 1963-1974

hos Kaggeholms folkhögskola, Ekerö, LPs

Lewi Pethrus' brevsamling
protokoll för Lewi Pethrus' förlag
protokoll 28.10.1972, undertecknat av Per Östlin, LPs

hos Kristen Demokratisk Samling, Kungsgatan 58, KDSs

brev, verksamhetsberättelse, tidningsurklipp m.m.

hos Patent- och Registreringsverket

bokslut för tidningen Dagen

hos Stockholms universitet

Ahlros, Nina-Helena Åhman, Från sexliberalism till restriktivitet, C-uppsats,
sociologiska institutionen, Sthlm 1993
Elmbrandt, Björn, Partiet KDS, uppsats 1964
Zetterström, Stig, KDS i Östergötlands län, uppsats 1968

hos Religionssociologiska institutet

Smärre Meddelanden 1963-1974

UPPSALA

hos historiska institutionen

Svensson, Hasse, Den svenska pingströrelsen 1907-1964, uppsats 1967

hos fru Margit Ekstedt, Uppsala, MEs

brev från Jarl Hjalmarson till Birger Ekstedt 17.4.1964

brev från Ekstedt till Hjalmarson 23.4.1964

b. TRYCKTA KÄLLOR

- Ahlmark-Micbanek, Kristina, Jungfrutro och dubbelmoral, Sthlm 1962
- Andström, Bobby, Lewi Pethrus, Sthlm 1966
- Anno 1963–1974, Svenska Dagbladets årsbok
- Aronsson, Torbjöm, Guds eld över Sverige, Uppsala 1990
- Bengtsson, Roland, Partipolitik och andlig väckelse, Vasa 1968
- Bergsten, Torsten, Frikyrka i samverkan, Sthlm 1995
- Briem.E., Den moderna pingströrelsen, Sthlm 1924
- Brännström, Rune, Förnyelsen genom tiderna, Herrljunga 1983
- Carlén, Eric, Gud behöver inga kryckor, Örebro 1966
- Carlsson, Bertil, Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen, Forserum 2008. (En något bearbetad utgåva av den första från år 1973.)
- Concilium 1/1983
- Djurfeldt, Olof, Rätt till liv, Falköping 1972
- Dagen 25 år, Sthlm 1970
- Dahlgren, Curt, Maranata, Vänersborg 1982
- d'Épinay, C.L., Haven of Masses, Zürich 1969
- du Plessis, David, Man kallar mig Mr. Pingst, Herrljunga 1977
- Fogarty, Michael, Christian Democracy in Western Europe 1870–1953, London 1957.
- Frikyrkosverige - en livsstilsstudie, Sthlm 1979
- Gustafsson, Berndt, Religionssociologi, Sthlm 1965
- Gustafsson, Harald, I backspegeln, Sthlm 1983
- Gonzales, Justo L., The Development of Christianity in the Latin Carribean, Grand Rapids 1969
- Good News – 25 years of Catholic Charismatic Renewal, 1992
- Gustafsson, Göran, Religion och politik, Lund 1967
- Hedegård, David, Är KDS ett misstag?, Sthlm 1966
- Hesselgrave, David J., Dynamic Religious movements, Grand Rapids 1978
- Hultqvist-Freeman, Väckelserörelser och partibildningar, Sthlm 1942
- Hollenweger, Walter, Enthusiastisches Christentum, Zürich 1969
- Holmberg, Adrian, Utstött, Sthlm 1966
- Imsen, Arne, Fruktad Frihet, Örebro 1970
- Kuhlman, Kathryn, Gud kan, Sthlm 1970
- Linderholm, Emanuel, Pingströrelsen i Sverige, Sthlm 1925
- Lundgren, Ivar, Ny Pingst, Sthlm 1970
- Lundgren, Ivar, Lewi Pethrus i närbild, Sthlm 1974
- Mackie, A., The Gift of Tongues: A study in pathological aspects of Christianity, New York 1921
- Många liberaler, Sthlm 1966
- Möllerfors, Roland, Bröder och systrar, Sthlm 1966
- Niebuhr, R., The social sources of denominationalism, Cleveland-New York, 1964
- Oosthuizen, G.C., Pentecostal Penetration into the Indian Community in South Africa, Durban 1975

O'Dea, Thomas, *Religionssociologi*, New York 1972

Pethrus, Lewi, *Nöjesliv eller frälsningsfröjd*, Bromma 1967

Pethrus, Lewi, *Brytningstider-segertider*, Bergen 1972 (?)

Ranaghan, Kevin & Dorothy, *Catholic Pentecostals*, 1969

Rydenfeldt, Sven, *Kommunismen i Sverige*, Lund 1955

Sahlberg, Carl-Erik, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963*, Forserum 2009. (Utgåvan har en ny layout jämfört med den första från år 1977.)

Sahlberg, Carl-Erik, *Pingströrelsen och lidandet i Forum Theologicum*, Örnköldsvik 1979

Sahlberg, Carl-Erik, *The Pentecostal movement – five case studies*, Nairobi 1985

Sandström Allan, *KDS – partiet bakom fromhetsvallen*, Sthlm 1979

Sjöberg, Stanley, *Andens dop – en trosupptäckt*, Örebro 1975

SOU 1963:43, Sthlm 1963

Statistisk Årsbok 1961–1971

Ström, Erling, *Sjukdomens varför*, Sthlm 1943

Ström, Åke, *Gemenskap*, Sthlm 1946

Suenens, Leon Joseph, *A new Pentecost?*, Darton 1975

Svenska Bibelsällskapets årsbok, 1974

Swärd, Stefan, *Varför Sverige fick abort*, Sthlm 1984

Trimingham, J.S., *Muslim sects*, London 1971

TS-Boken 1963–1974

Thermænius, A., *Sveriges politiska partier*, Sthlm 1937 s. 55

Troeltsch, Ernst, *Die Sociallehren der Christlichen Kirchen und Gruppen*, Tübingen 1912

Törnberg, Allan, *Trons vila*, Sthlm 1944

Wach, J., *Sociology of Religion*, London 1944

Wilson, Bryan R., *Sects and Society*, London 1966

Wilson, Bryan R., *Patterns of sectarianism*, London 1967

Wilson, Bryan R., *Religious sects*, London 1970

Zetterberg, Åke, *Partier med kristligt förbund i Tiden* 1957.

c. TIDNINGAR OCH TIDSKRIFTER

Aftonbladet 1963–1974

Arbetarbladet 1964

Arbetet 1963–1974

Borås Tidning 1964

Dagen 1963–1974

Dagens Nyheter 1963–1974

Dala-Demokraten 1964

Evangelii Härold 1963–1974

EFS-Budbäraren 1963–1974

Engelholms Tidning 1964

Expressen 1963–1974

Falu-Kuriren 1964

Frisinnad Tidsskrift 1964, 1966, 1973

Göteborgs-Tidningen 1963–1974
Göteborgs Veckotidning 1911
Hallands Nyheter 1964
Hemmets vän 1963–1975
Jönköpings-Posten 1964:
Katolsk kyrkotidning 1963–1974
Karlshamns Allehanda 1963–1974
Kristen Fostran 1963–1974
Kyrka och Folk 1963–1964
Kvälls-Posten 1963–1964
Ljusnan 1964
Midnattsropet 1963–1974
Missionsbaneret 1963–1974
Nerikes Allehanda 1964
Norra Västerbotten 1964
Norrbottens-Kuriren 1964
Nyaste Kristianstadsbladet 1964
Nyheterna 1963–1974
Ny Tid 1963
Nya Väktaren 1963–1974
Något for Alla 1968–1970
Ordet och Tron 1963–1974
Rösten 1963–1974
Samhällsgemenskap 1965–1974
Strandgården 1963–1974
Stockholms-Tidningen 1963–1966
Stridsropet 1963–1974
Svensk Kyrkotidning 1963–1974
Svensk Pastoraltidsskrift 1963- 1974
Svensk Veckotidning 1963–1974
Svenska Dagbladet 1963–1974
Svenska Journalen 35/1967, 9/1969, 12/1970, 11/1993
Trons segrar 1963–1974
Vecko-Posten 1963–1974
Vår Fana 1963–1974
Vår Kyrka 1963–1974
Västernorrlands Allehanda 1964
Västgötademokraten 1963
Året Runt 29.1.1968

d. BREV

Björkquist, Curt, redaktör 29.1.1976
Danell, Sven, biskop 13.1.1980
Holmberg, Adrian, adjunkt, 12.3.1976

Näslund, Edvin, pastor 14.11.1979
Svensson, Waldemar, riksdagsman 12.1.1976.
Tergel, Algot, 14.11.1979 och 15.1.1980
Wikström, Jan-Erik, riksdagsman 23.2.1976
Åberg, Georg, riksdagsman 23.1.1980

e. INTERVJUER

Adém, Nils-Erik 18.1.1980
Carlsson, Bertil 15.9.1980
Djurfeldt, Olof, chefredaktör 21.11.1974
Eklund, Arne, utrikesredaktör 20.11.1974
Sjöo, Sivert, kamrer Dagen 5.12.1974
Waern, Greta, receptionist 7.11.1974
Östlin, Per 19.11.1974, 5.11.1975